

Foto: Trons

LRFs riksförbundsstämma

---

20 - 21 maj 2014, Sånga-Säby Hotell & Konferens

Riksförbundsstämman 2014 20-21 maj, Sånge-Säby Hotell & Konferens

Innehållsförteckning

		sid
	Föredragningslista	2
Pkt 5	Kommenterad föredragningslista	3
Pkt 10-13	Årsredovisning LRF förening u p a	12
	Årsredovisning LRF ideell förening	42
Pkt 20	Fördelning av fullmäktige	49
Pkt 21 b	Vägen mot visionen 2014	50
Pkt 22	Motioner och yttranden	61
	LRFs vildsvinspolicy	220
	Förteckning över styrelsens yttranden	259
	Förteckning över inkomna motioner	262

Verksamhetsberättelse för LRF och årsredovisningar för LRF-koncernen
finns på www.lrf.se/stamma2014.

Föredragningslista till riksförbundsstämman den 20-21 maj 2014

1. Stämman öppnas
2. Val av ordförande vid stämman jämte en eller flera vice ordförande
3. Anmälan av sekreterare och protokollsekreterare
4. Fastställande av röstlängd
5. Fastställande av föredragningslista
6. Fastställande av arbetsordning
7. Val av beredningsutskott
8. Val av protokolljusterare och rösträknare
9. Fråga om stämman utlysts i behörig ordning
10. Framläggande av årsredovisning och koncernredovisning samt ordförandens och verkställande direktörens redogörelser
11. Anmälan av revisorernas berättelse och koncernrevisionsberättelse
12. Fastställande av resultat- och balansräkning samt koncernresultat- och koncernbalansräkning
13. Beslut om disposition av årets resultat enligt den fastställda balansräkningen
14. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter och verkställande direktören
15. Bestämmande av ersättning till förtroendevalda och revisorer
16. Fastställande av antal samt val till riksförbundsstyrelsen
17. Val av styrelseordförande, tillika förbundsordförande
18. Val av revisorer jämte suppleanter
19. Fastställande av antal samt val av ledamöter av valberedning, däribland dess ordförande
20. Fördelning av fullmäktige vid nästa ordinarie stämma
21. Ärenden som riksförbundsstyrelsen hänskjutit till stämman
22. Ärenden som medlem hänskjutit till riksförbundsstämman
23. Övriga ärenden
24. Stämman avslutas

Föredragningslista vid ordinarie stämmor med Lantbrukarnas Riksförbund, förening u p a och ideell förening 2014-05-20--21

1. **Stämman öppnas**
Stämmorna med ideell förening respektive förening u p a löper parallellt.
2. **Val av ordförande vid stämman jämte en eller flera vice ordförande**
Valberedningen beslutade enligt protokoll den 21 februari 2014 att föreslå stämman att utse presidium enligt följande:
Johnas Rundgren, Västerås, ordförande
Jan Andersson, Furulund, vice ordförande
3. **Anmälan av sekreterare och protokollsekreterare**
Riksförbundsstyrelsen har den 18 mars 2014 utsett Peter Lundberg att vara sekreterare och Anders Karlsson till protokollsekreterare.
4. **Fastställande av röstlängd**
Röstlängden fastställs sedan samtliga närvarande fullmäktige registrerats och förtecknats.
5. **Fastställande av föredragningslista**
Härunder anmäls eventuella övriga ärenden.
6. **Fastställande av arbetsordning**
Valberedningen föreslår stämman anta följande arbetsordning:
  - a) Ordet begärs i första hand genom en knapptryckning på handenheten och i andra hand genom handuppräckning.
  - b) Från LRF Ungdomen utses tre namngivna personer som har yttrande- och förslagsrätt nämligen: Nils Björid, Thomas Jöngren och Andreas Larsson.
  - c) Förslag lämnas skriftligen.
  - d) Stämman kan hänskjuta frågor till beredningsutskottet, som består av tre ledamöter. Två ledamöter väljs av stämman på valberedningens förslag och en ledamot utses av styrelsen, som även utser två sekreterare.
Styrelsen har utsett Thomas Magnusson att vara styrelsens representant.
Anders Holmestig och Christoffer Rinman, båda LRF, har utsetts att vara sekreterare i beredningsutskottet.

- e) Omedelbar yttranderätt under debatt tillkommer
  - ledamöter av riksförbundsstyrelsen och verkställande direktören,
  - beredningsutskottets ledamöter vid behandling av ärenden som beretts av utskottet.
- f) Valberedningens samtliga ledamöter har yttranderätt i frågor som berör valberedningens uppdrag. Förslagsrätt tillkommer endast valberedningens ordförande eller dess ersättare i förekommande fall.
- g) Styrelsens, valberedningens och beredningsutskottets föredragningar sker från talarstolen. Övriga inlägg sker från respektive fullmäktiges plats i stämmolokalen.
- h) Huvudförslag är alltid styrelsens förslag eller av styrelseledamot tillstyrkt ändringsförslag.
- i) Tidsbegränsning om två minuter gäller. Presidiet kan vid behov ge styrelseledamot utökad talartid.

7. **Val av beredningsutskott**

Stämman skall utse ett beredningsutskott bestående av två fullmäktige samt en av riksförbundsstyrelsen utsedd ledamot. Föregående års stämma utsåg Marianne Andersson, LRF Skåne (nyval) och Henrik Wahlberg, Norrmejerier (omval) att ingå i beredningsutskottet fram till 2014 års stämma.

Valberedningen har uppdragit till LRFs regioner och organisationsmedlemmar att nominera lämpliga personer, vilket de också har gjort.

Valberedningen föreslår omval av Marianne Andersson, LRF Skåne och nyval av Bengt-Olov Gunnarson, Lantmännen till beredningsutskott för stämman 2014 och fram till 2015 års stämma.

8. **Val av protokolljusterare och rösträknare**

Valberedningen har uppdragit till valberedningens presidium att föreslå stämman två protokolljusterare och två ersättare samt att föreslå rösträkningskommitté om tio ledamöter.

Som **protokolljusterare** föreslås:

Astrid Andersson, Bjärred
Bo Arvidsson, Reftele

Som **ersättare** föreslås:

Per Nyström, Västerfärnebo
Marie André, Bromma

Som **rösträkningskommitté** föreslås:

Marianne Aava, Helene Andersson, Mats Granath, Ing-Marie Jirhed, Håkan Johansson, Gunnar Lans, Robert Larsson, Helen Rosengren, Kicki Svensson och Susanne Öberg samt med Petter Engström, Erik Erjeby och Christel Benfalk som ersättare - samtliga LRF.

9. **Fråga om stämman utlysts i behörig ordning**
Meddelande om tid och plats för stämman skickades den 14 februari 2014 till regioner och organisationsmedlemmar och kallelse skickades ut den 2 maj.
Annons har varit införd i Land vecka 18.
Kallelse skall ske tidigast fyra och senast två veckor före stämman.
10. **Framläggande av årsredovisning och koncernredovisning samt ordförandens och verkställande direktörens redogörelser**
Förbundsordförande Helena Jonsson och verkställande direktör Anders Källström kommenterar verksamheten, den ekonomiska utvecklingen och affärsverksamheten 2013.
11. **Anmälan av revisorernas berättelse och koncernrevisionsberättelse**
Peter Strandh, EY föredrar revisorernas berättelse över verksamhetsåret 2013.
12. **Fastställande av resultat- och balansräkning samt koncernresultat- och koncernbalansräkning**
Revisorerna föreslår stämman:
  - att fastställa de i årsredovisningen intagna resultat- och balansräkningarna i LRF förening u p a där koncernens balansomslutning är 5 171 058 000 kr och moderföretagets balansomslutning är 472 408 000 kr samt
  - att fastställa de i årsredovisningen intagna resultat- och balansräkningarna i LRF ideell förening där balansomslutningen är 173 027 000 kr.
13. **Beslut om disposition av årets resultat enligt den fastställda balansräkningen**
Revisorerna tillstyrker att årets resultat disponeras så:
  - att disponibla medel i LRF ideell förening om 132 815 057,63 kr balanseras i ny räkning samt
  - att underskottet i LRF förening u p a om 17 035 263,13 kr balanseras i ny räkning.
14. **Fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter och verkställande direktören**
Revisorerna tillstyrker att styrelseledamöterna och verkställande direktören beviljas ansvarsfrihet för 2013 års verksamhet.

15. Bestämmande av ersättning till förtroendevalda och revisorer

2011 års riksförbundsstämma antog principen att både timarvodet och styrelsens fasta arvode framöver bör följa kostnadsutvecklingen i samhället på en kontinuerlig basis. Styrelsens fasta arvode baseras därför på prisbasbelopp, vilket innebär att arvoden automatiskt kommer att följa kostnadsutvecklingen i samhället.

När det gäller timarvoden är valberedningens princip att arvoden skall följa löneutvecklingen inom LEAB. 2013 års löneutveckling inom LEAB motiverar en höjning av timarvoden från 211 till 215 kronor.

Valberedningen föreslår:

att samtliga förändringar av arvoden träder i kraft den 1 januari 2015 samt

att ersättning för uppdrag inom Lantbrukarnas Riksförbund skall utgå enligt nedan:

a) Årliga arvoden till ledamöter i riksförbundsstyrelsen och revisorer

Förbundsordförande	22 prisbasbelopp
Ställföreträdande förbundsordförande	8 prisbasbelopp
Övriga ledamöter i riksförbundsstyrelsen	3 prisbasbelopp
Tjänstgörande revisorer, ej yrkesrevisorer	0,75 prisbasbelopp

Däruöver får riksförbundsstyrelsen disponera upp till 12 prisbasbelopp efter beslutad arbetsfördelning inom styrelsen. I denna summa är ersättningar för uppdrag i alla styrelsens delegationer inkluderade.

Ett prisbasbelopp motsvarar 44 400 kr år 2014.

Årligt arvode till personalrepresentanter i riksförbundsstyrelsen utgår med ett belopp motsvarande 75 % av de stämموvalda ledamöternas årliga fasta arvode.

För uppdraget som riksförbundsstyrelseledamot tillhandahåller LEAB dator och telefon med tillhörande abonnemang.

För de ledamöter som väljer att bo i lägenhet istället för på hotell i Stockholm utgår ett bruttotillägg till det fasta arvoden på 35 000 kronor per år. För förbundsordföranden utgår ett nettotillägg till det fasta arvoden som motsvarar den marknads-hyra som ordföranden betalar för den lägenhet som LEAB tillhandahåller.

För yrkesrevisorer utgår ersättning i särskild ordning.

Ovanstående skall tillämpas så att årliga arvoden får uttas endast i ett av företagen LRF ideell förening och LRF förening u p a.

Samtliga arvoden och ersättningar som ledamöterna uppbär för uppdrag beslutade av riksförbundsstämma och riksförbundsstyrelse, inklusive styrelseuppdrag i dotterbolagen, skall redovisas inför kommande riksförbundsstämma.

2013 års riksförbundsstämma beslutade att ställa 12 prisbasbelopp (534 000 kr) till riksförbundsstyrelsens förfogande. Till detta kommer ersättning för uppdrag i LRFs dotterbolagsstyrelser, liksom en tillkommande ersättning för uppdrag i Mjölkelegationen. Det totala beloppet 1 155 000 kr har fördelats enligt följande:

Vice ordföranden	75 000 kr
Utskottsordföranden	170 000 kr
Skogsägardelegationen	60 000 kr
Trädgårdsdelegationen och anslutande uppdrag	40 000 kr
Husdjurs-/Köttdelegationen	30 000 kr
Mjölkelegationen	20 000 kr
Internationella uppdrag (WFO, COGECA)	113 000 kr
Övriga uppdrag	40 000 kr
LRFs dotterbolag (preliminärt)	607 000 kr

b) Dagarvoden

Dagarvode utgår för såväl sammanträdes- och förrättningstid som restid med följande belopp exklusive sociala avgifter:

Timmar	1-13 timmar	14-24 timmar
Ersättning	215 kr/timme	3 010 kr

Vid flerdagsförrättning utgår inget arvode mellan kl 00.00 och 07.00.

Antalet timmar beräknas som antalet påbörjade timmar och en timme räknas som påbörjad när mer än 30 minuter passerat. Dagarvode utgår endast för hela timmar. Telefonsammanträden ersätts enligt timmarvode.

c) Rese- och traktamentsersättningar

Bilersättning utgår med lägst 28 kr/mil och är samma som för anställd personal.

Vid samåkning utgår ett tillägg på 5 kr/mil per passagerare.

Vid användande av miljöbil gäller samma regler som för anställd personal.

Traktamentsersättning utgår enligt LRFs avtal för anställda.

d) Beredningsutskottet föreslår att ersättning till valberedningen utgår enligt följande:

ordförande	0,5 prisbasbelopp
vice ordförande	0,25 prisbasbelopp
övriga ledamöter	0,13 prisbasbelopp

16. Fastställande av antal samt val till riksförbundsstyrelsen

Valberedningen anser att antalet ledamöter i riksförbundsstyrelsen bör minskas, i linje med de effektiviseringar som behöver göras inom hela organisationen. Valberedningen föreslår en minskning med en ledamot. Valberedningen ser också behov av en kontinuerlig förnyelse av styrelsen.

Valberedningen har fått avsägelse från Carl Wachtmeister som alltså inte finns tillgänglig för omval.

På denna stämma ska hälften av ledamöterna väljas för en mandatperiod om två år och hälften för en mandatperiod om ett år. Detta för att anpassa till de nya stadgarna, enligt vilka hälften av riksförbundsstyrelsen ska väljas varje år.

Valberedningen föreslår Ebba Lindsö och Sara Helgstrand som nya ledamöter i riksförbundsstyrelsen.

Valberedningen föreslår stämman besluta:

att välja en riksförbundsstyrelse med tolv ledamöter,

att till ledamöter i riksförbundsstyrelsen, för mandatperioden 2014-2015, välja följande:

Palle Borgström, Älvängen	Omval
Lotta Folkesson, Vännäs	Omval
Sara Helgstrand, Ålberga	Nyval
Thomas Magnusson, Tävelsås	Omval
Bengt Persson, Ängelholm	Omval
Marcus Söderlind, Långhult	Omval

att till ledamöter i riksförbundsstyrelsen, för mandatperioden 2014-2016, välja följande:

Annika Bergman, Örebro	Omval
Sven-Erik Hammar, Funäsdalen	Omval
Helena Jonsson, Tranås	Omval
Ebba Lindsö, Lidingö	Nyval
Lennart Nilsson, Harplinge	Omval
Åsa Odell, Klagstorp	Omval

Personalrepresentanter är för närvarande Eva Anflo, SACO och Pär Wiklund, Unionen.

Nyval

Ebba Lindsö är 58 år, bor i Stockholm och äger en mindre skogsfastighet i Torpa, Östergötland. Idag har hon flera olika uppdrag. Bland annat sitter hon i styrelserna för Arbetsförmedlingen, Sjätte AP-fonden, SBAB Bank och UNICEF. Ebba Lindsö har tidigare varit VD på Svenskt Näringsliv, VD och chefredaktör på TT samt chefredaktör för Affärsvärlden.

Sara Helgstrand är 29 år och bor tillsammans med sambo och bonusdotter på sin fars gård i Ålberga, Södermanland, där man har växtodling och kycklinguppfödning. Hon har vuxit upp på familjens lantbruk och är utbildad lantmästare. Idag jobbar hon på företaget DuPont med nya växtskyddsmedel. Sara Helgstrand är aktiv i LRF Ungdomens riksstyrelse samt även i LRF Ungdomen Södermanlands styrelse.

Omval

Annika Bergman är delägare i Elgesta Förvaltning AB i Närkes Kil utanför Örebro. På gården drivs integrerad grisproduktion med 660 suggor. Hälften av smågrisarna säljs och resten föds upp i egen regi. Växtodlingen på 400 hektar är inriktad på spannmål till foder. Dessutom driver Annika bolaget Agromind med fokus på personal- och ledarskapsutveckling inom de gröna näringarna.

Palle Borgström driver Kilanda säteri norr om Göteborg tillsammans med brodern och anställda. Intäkterna kommer huvudsakligen från de 140 kornas mjölkproduktion men också spannmål, skog, uthyrning och maskinsamverkan. Arealen är 350 hektar åker, 50 hektar hagmark och 200 hektar skog.

Lotta Folkesson driver tillsammans med sin man ett lantbruk med kvigor, växtodling och skog i byn Hällnäs utanför Vännäs i Västerbotten. Utöver detta har man också ett företag med skogsentreprenad med tio anställda. Lotta är också vice ordförande i LRF Västerbotten och har där huvudansvaret för arbetet med LRFs livsmedelsstrategi.

Sven-Erik Hammar är skogsbrukare i Funäsdalen, Härjedalen. Utöver skogsbruket bedriver han byggnation och renovering av timmerhus och han är även delägare i ett företag som arbetar med avgiftsbelagda skoterleder.

Helena Jonsson äger och brukar tillsammans med sin man Galtås Södergård utanför Tranås, som de driver med fem arrendegårdar på totalt 15 hektar skog, 55 hektar åker och 50 hektar naturbete. De odlar också djurfoder och föder upp hornlös Hereford för avel. Produktionen är Krav-certifierad och besättningen består av 150 djur. Helena Jonsson är ordförande i riksförbundsstyrelsen sedan 2011.

Thomas Magnusson driver tillsammans med sin son Rinkaby Backagård utanför Växjö i södra Småland med 60 mjölkkor. Tillsammans med rekrytering och uppfödning av stutar är det 200 nötkreatur. Dessutom odlas spannmål och foder till djuren på 150 hektar, varav hälften är arrende och det finns även skog till fastigheten. Thomas är vice ordförande i riksförbundsstyrelsen.

Lennart Nilsson driver tillsammans med sin hustru och två svågrar ett företag med inriktning på växtodling, dikor med avelsinriktning och maskinstation. Han bor på gården Storegård utanför Harplinge, Halland.

Åsa Odell driver tillsammans med sin man och en annan familj lantbruk öster om Trelleborg med huvudsaklig inriktning på grisuppfödning och växtodling. Företaget har 420 suggor och föder årligen upp 7 000 slaktsvin. Resterande 3 000 smågrisar säljs till andra slaktsvinsproducenter. Växtodlingen är på 405 hektar, varav 140 hektar ägd areal, med spannmål, oljeväxter och sockerbeter.

***Bengt Persson** brukar Välingetorps Gård i nordvästra Skåne, tillsammans med familjen. Gården har 160 hektar, varav 20 hektar är betesmark. På gården produceras pollen för läkemedelsindustrin, potatis, konservärter, sockerbeter, spannmål och oljeväxter. Dessutom görs dräneringsspolning, snöröjning med mera. På gården finns även ett 40-tal nötkreatur, bland annat Charolais-korsningskor.*

***Marcus Söderlind** är utbildad trädgårdsingenjör och driver ett trädgårdsföretag tillsammans med sin fru i Långhult utanför Habo i Jönköpings län. Företaget producerar ekologiska grönsaker både på friland och i växthus. Tomater är den huvudsakliga grödan, men på gården odlas ett mycket brett sortiment av grönsaker och snittblommor. Försäljningen sker både till grossister och direkt till konsument.*

17. Val av styrelseordförande, tillika förbundsordförande

Valberedningen föreslår att Helena Jonsson omväljs som styrelsens ordförande och tillika förbundsordförande. Valet avser stadgeenligt ett år fram till och med 2015 års stämma.

18. Val av revisorer jämte suppleanter

Stämman utser på förslag av valberedningen två ordinarie förtroendevalda revisorer med två personliga suppleanter. Dessutom föreslås, efter samråd med den verkställande ledningen, en auktoriserad revisor och en revisorssuppleant. Ulf Magnusson har av sagt sig omval.

Valberedningen föreslår som,

ordinarie revisorer:

Anders Ramström, Sunne (omval)

Tore Holmefalk, Glommen (nyval)

revisorssuppleanter:

Kajsa Nilsson, Ulricehamn (omval)

Charlotte Lewenhaupt, Höganäs (nyval)

auktoriserad revisor:

Peter Strandh, EY (omval)

auktoriserad revisor:

Jesper Nilsson, EY (omval)

19. Fastställande av antal samt val av ledamöter av valberedning, däribland dess ordförande

Christer Mårtensson och John Rödström har av sagt sig omval och beredningsutskottet föreslår en minskning av valberedningen med två ledamöter.

Beredningsutskottet föreslår stämman besluta:

att välja en valberedning med nio ledamöter,

att till ledamöter i valberedningen, för mandatperioden 2014-2016, välja följande:

Peter Boring, Skänninge (omval)

Stig-Erik Carlsson, Myresjö (omval)

Christina Dahl, Limmared (omval)

Monica Didriksson, Töreboda (omval)
Torgny Hardselius, Sjulsmark (omval)
Maria Jonsson, Bollnäs (omval)
Sören Lundström, Kåge (omval)
Sten Olsson, Simrishamn (omval)
Katharina Weber, Kristianstad (nyval)

att till ordförande välja Stig-Erik Carlsson.

20. Fördelning av fullmäktige för organisationsmedlemmarna vid nästa ordinarie stämma

Enligt stadgarna har riksförbundsstyrelsen den 23 april 2014 beslutat föreslå stämman fördelning av 45 fullmäktige till kommande stämma.

Stämman föreslås besluta:

att anta förslaget till fördelning av 45 fullmäktige samt

att ge styrelsen mandat att anpassa beslutad fördelning med hänsyn till förändringar i kretsen av organisationsmedlemmar.

21. Ärenden som riksförbundsstyrelsen hänskjutit till stämman

a) LRFs medlemsavgift år 2015 (LRF ideell förening)

Styrelsen föreslår att den ideella medlemsavgiften för alla LRFs medlemmar fastställs till oförändrat 260 kr.

b) Utveckling av LRF – Vägen mot visionen 2014

Vägen mot visionen är styrelsens instrument för att hålla samman LRFs utvecklingsagenda och beskriva LRFs långsiktiga strategiska inriktning.

Styrelsen föreslår stämman besluta att uppdraga åt styrelsen att fortsätta utvecklingsarbetet i linje med vad som redovisas i Vägen mot visionen.

22. Ärenden som medlem hänskjutit till riksförbundsstämman
Behandling av inkomna motioner

Styrelsen redovisar i 54 yttranden sina förslag med anledning av 66 inkomna motioner.

23. Övriga ärenden

a) Tid och plats för ordinarie stämmor år 2015

Riksförbundsstyrelsen har beslutat att 2015 års stämmor hålls på Sångs-Säby Hotell & Konferens tiden 26-27 maj 2015.

b) Andra övriga ärenden

24. Stämman avslutas

- Avtackningar

Styrelsen och verkställande direktören för
LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND, förening upa
Org nr 702001-2642

får härmed avge

Årsredovisning och koncernredovisning

för räkenskapsåret 1 januari - 31 december 2013

	<u>sida</u>
Förvaltningsberättelse	13
Resultaträkning - koncernen	16
Balansräkning - koncernen	17
Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser - koncernen	18
Kassaflödesanalys - Koncernen	19
Resultaträkning - moderbolaget	21
Balansräkning - moderbolaget	22
Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser - moderbolaget	22
Kassaflödesanalys - moderbolaget	23
Redovisningsprinciper. Bokslutskommentarer och noter	24
Underskrifter	40

Förvaltningsberättelse

Allmänt om verksamheten

Styrelsen och verkställande direktören för Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa, får härmed avge sin redovisning för föreningens och koncernens verksamhet under år 2013.

Organisation och viktigare händelser under året

Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa, är moderförening i en koncern vars sammansättning framgår av not 16 till resultat- och balansräkningar.

Den period för räkenskapsåret 1 januari - 31 december 2013

med 577 medlemmar netto till 172 662 medlemmar vid utgången av 2013. Sedan 1996 har LRFs medlemsantal ökat med 52 507 och medlemsantalet har aldrig varit fler än nu.

Ordinarie riksförbundsstämma hölls på Sånge-Säby Hotell och Konferens, Färingsö 2013-05-28--05-29 . Röstlängden upptog 147 fullmäktige. Stämman behandlade 76 motioner (83 föregående år).

Stämman beslutade att styrelsen skall bestå av 13 ledamöter. En ledamot hade meddelat att hon inte kunde fullfölja sitt tvååriga mandat. Fyllnadsval hölls och en ny ledamot invaldes enligt valetberedningens förslag. Samtliga styrelseledamöter är valda fram till 2014 års stämma. Stämman valde Helena Jonsson till förbundsordförande fram till 2014 års stämma. Styrelsen har haft åtta protokollförda sammanträden under året.

Under året har följande mer betydande förändringar skett gällande koncernen

LRF har under året utöver ordinarie verksamhet fokuserat på särskilda satsningar inom framförallt livsmedel, energi och övrigt företagande inom rambeslutet "Hållbar Tillväxt" om 300 Mkr som LRF genomför under perioden 2011--2014.

Under året har LRF Mjök integrerats i Lantbrukarnas Ekonomi AB. Vidare har LRF Kött och LRF Häst startats under året. Följande branscher finns nu i LRF; LRF Kött, LRF Häst, LRF Skog, LRF Mjök och LRF Trädgård. Med detta fortsätter vi att bygga ett LRF för framtiden.

Affärsverksamheten har ej återhämtat sig helt. Årets resultat i dotterbolagen är dock bättre än föregående år även om man ej når helt upp till budgeterade nivåer. LRF Media AB är mitt inne i en strukturomvandling och har under året även sålt tillar som ej tillhör kärnverksamheten. En ny strategiplan har antagits, LRF Media 2017. Produkter och tjänster som kompletterar den redaktionella kärnaffären etableras i syfte att bredda intäktbasen. LRF Konsult AB har förbättrat sitt underliggande resultat jämfört med föregående år. Dock brister lönsamheten fortfarande på fastlighetsmarknaden. Sånge Säby Hotell & Konferens AB har goda beläggningssiffror trots att branschen i övrigt har det tungt. Sånge arbetar fortsatt med att förbättra lönsamheten för 2014. Under året har systerbolaget Bygruppen AB bildats för konceptutveckling som skall leda till nya affärer.

Under 2013 bottnade den globala konjunkturen ur. USA växte i god takt trots finanspolitiska åtstramningar, Europa kom ur den långa recessionen medan det var betydligt mer oroligt på tillväxtmarknaderna. Börsen steg successivt under 2013 med undantag för försommarmånaderna då det blev oroligt på de finansiella marknaderna i och med att den amerikanska centralbanken började ge signaler om neddragning av QE, amerikanska Federal Reserves program för obligationsköp. Sammantaget slutade det svenska börsåret med en uppgång på 28 procent medan världsindeks gick upp med 26,7 procent. Ränteindex, OMX Bund, gick upp med 0,4 procent.

Under året har koncernen successivt ökat allokeringen mot svenska och utländska aktier/aktiefonder. Vid årets slut var LRFs totala placeringar något övertiktade mot aktier/aktiefonder. Avkastningen på de finansiella tillgångarna blev 17,2 procent och avkastningen på nettotillgångarna blev 18,8 procent.

Hållbarhet

LRF koncernen arbetar aktivt med hållbarhet. Detta återspeglar sig bland annat i koncernens kapitalplaceringspolicy. Dotterbolagen arbetar med hållbarhet i form av lokaler, hållbart kontor, leverantörsväl, uppförandekod och resepolicy. Dotterbolaget Macklean Strategiutveckling hjälper sina klienter att utveckla hållbara strategier som skapar vinster för människa, miljö och ekonomi.

Ekonomi - koncernen

LRFs verksamhet är synnerligen diversifierad och innefattar utöver intresse- och näringslivsorganisationen, som bedrivs både lokalt, regionalt och centralt även affärsverksamhet, försäkringsverksamhet och egen finansförvaltning.

Koncernens verksamhet gav 2013 ett överskott. Särskilt finans- och försäkringsrörelsen har haft en god utveckling under 2013.

Affärsverksamheten har under det gångna året påverkats av en del konjunktur- och branschrelaterade problem. Den fakturerade externa försäljningen uppgick till 1 519 (1 699) Mkr.

Koncernens rörelseintäkter minskade något och uppgick till 2 078 (2 208) Mkr. Rörelsens kostnader uppgick till 2 213 (2 407) Mkr. Före avkastning från finansiella investeringar uppgick resultatet till -135 (-198) Mkr. Finansnettot ökade jämfört med föregående år och uppgick till 415 (280) Mkr.

Resultatet före skatt uppgick till 280 (82) Mkr. Efter skattemässig konsolidering uppvisar koncernen en redovisad skattekostnad på 4 (9) Mkr. Av dessa utgörs 4 (4) Mkr av aktuell skatt och 0 (6) Mkr av uppskjuten skatt. Årets resultat efter skatt uppgår därmed till 277 (73) Mkr.

Bruttoinvesteringar i inventarier och maskiner uppgick under året till 7 (19) Mkr och i byggnader och mark till 9 (86) Mkr.

Balansräkningens omslutning ökade till 5 171 (5 009) Mkr.

Ekonomi - moderföretaget

Verksamheten inom Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa handhas av Lantbrukarnas Ekonomi AB och föreningen debiteras för utförda tjänster.

Rörelsens intäkter uppgick till 2 (2) Mkr, varav fakturerad försäljning till andra bolag inom LRF-koncernen var 0 (0) Mkr. Rörelsens kostnader uppgick till 12 (13) Mkr. Det finansiella nettot uppgår till 5 (7) Mkr.

Resultatet före bokslutsdispositioner och skatt uppgick till -5 (-4) Mkr. Efter bokslutsdispositioner om 5 (4) Mkr redovisas ett resultat före skatt om 0 (0) Mkr. Efter skatt om 0 (0) Mkr uppgår årets resultat till 0 (0) Mkr.

Balansräkningens omslutning uppgick till 472 (478) Mkr. Liksom föregående år gjordes inga investeringar i inventarier och maskiner.

Förslag till behandling av föreningens förlust

Enligt uppräntad koncernredovisning uppgår koncernens fria egna kapital till 1 545 (1 217) Mkr, varav 277 (73) Mkr hänför sig till årets resultat. Av koncernens fria egna kapital åtgår 0 (0) Mkr till föreslagna avsättningar till bundet eget kapital.

För stämman i moderföretaget att behandla (kr):

Ansamlad förlust	-17 038 796,75
Årets resultat	<u>3 533,62</u>
Summa att behandla	<u>-17 035 263,13</u>

Styrelsen föreslår att i ny räkning överföres -17 035 263,13 kronor.

Vad beträffar koncernens och moderföretagets resultat och ställning i övrigt, hänvisas till efterföljande resultat- och balansräkningar samt noter.

Femårssammandrag

Belopp i Mkr
där annat ej
anges

2013 2012 2011 2010 2009

Ur resultaträkningen

Rörelsens intäkter	2 078	2 208	2 289	2 420	2 517
Resultat före skatt	280	82	-103	221	119
Årets resultat	277	73	-114	197	136

Ur balansräkningen

Anläggningstillgångar	4 276	4 168	4 308	4 464	4 653
Omsättningstillgångar	895	843	975	1 086	957
Eget kapital	2 084	1 807	1 734	1 848	1 651
Balansomslutning	5 171	5 009	5 283	5 550	5 609

Nyckeltal

Vinstmarginal, %	13	4	-4	9	5
Kassalikviditet, %	87	82	78	88	76
Sollditet, %	40	36	33	33	29
Avkastning på eget kapital, %	14	4	-6	11	9
Antal anställda	1 928	2 042	2 063	2 418	2 530

Nyckeltalsdefinitioner

Vinstmarginal: Resultat före skatt i förhållande till rörelsens intäkter.

Kassalikviditet: Omsättningstillgångar exklusive varulager i förhållande till kortfristiga skulder.

Sollditet: Eget kapital i förhållande till balansomslutningen.

Avkastning på eget kapital: Resultat efter skatt i förhållande till genomsnittligt eget kapital.

Antal anställda: Antal arbetade timmar dividerat med normalmålet 1 625 (1 648) timmar.

Resultaträkning - koncernen

Belopp i Tkr	Not	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
Rörelsens intäkter			
Central/regional verksamhet	1	394 318	355 432
Affärsverksamhet	1	1 715 172	1 848 568
Försäkringsintäkter	1	150 385	181 471
Avgår interna leveranser		-181 897	-176 986
		<u>2 077 978</u>	<u>2 208 485</u>
Rörelsens kostnader			
Råvaror och förnödenheter		-31 932	-11 378
Handelsvaror		-186 420	-252 590
Övriga externa kostnader	2	-677 546	-782 554
Personalkostnader	3	-1 280 467	-1 262 555
Avskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar	4	-30 272	-36 224
Nedskrivning av immateriella anläggningstillgångar	12	-6 120	-61 206
Rörelseresultat	5	<u>-134 779</u>	<u>-198 022</u>
Resultat från finansiella poster			
Resultat från andelar i intresseföretag	6	68	2 597
Resultat från värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar	7	174 959	141 090
Kapitalavkastning i försäkringsverksamhet, netto	8	241 068	151 823
Upplösning Miljögaranti Setra Group	25	-	-
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter	9	42 480	15 579
Räntekostnader och liknande resultatposter	10	-43 370	-30 677
Resultat efter finansiella poster		<u>280 426</u>	<u>82 390</u>
Resultat före skatt		<u>280 426</u>	<u>82 390</u>
Skatt	11	-3 761	-9 401
Årets resultat		<u>276 665</u>	<u>72 989</u>

X

Balansräkning - koncernen

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Goodwill	12	38 729	57 535
Övriga immateriella anläggningstillgångar	13	8 847	8 260
		<u>47 576</u>	<u>65 795</u>
Materiella anläggningstillgångar			
Byggnader och mark	14	138 363	135 104
Pågående nyanläggningar	14	646	2 286
Inventarier och maskiner	15	33 830	38 396
		<u>172 839</u>	<u>175 786</u>
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i intresseföretag	18	27	27
Andra långfristiga värdepappersinnehav	19	1 397 221	1 291 694
Långfristiga placeringstillgångar i försäkringsverksamheten	19	2 623 608	2 596 743
Andra långfristiga fordringar	20	35 052	35 561
		<u>4 055 908</u>	<u>3 924 025</u>
Summa anläggningstillgångar		4 276 323	4 165 606
Omsättningstillgångar			
Varulager m m			
Råvaror och förnödenheter		861	1 352
Färdiga varor och handelsvaror		5 605	5 748
Pågående arbeten för annans räkning		56 854	84 144
		<u>63 320</u>	<u>91 244</u>
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		142 368	155 041
Skattefordringar		48 773	43 101
Övriga fordringar		88 048	130 539
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	21	229 316	212 068
		<u>508 505</u>	<u>540 749</u>
Kassa och bank	22	322 910	211 139
Summa omsättningstillgångar		894 735	843 132
SUMMA TILLGÅNGAR		5 171 058	5 008 738

✕

Balansräkning - koncernen

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital	23		
<i>Bundet eget kapital</i>			
Medlemsinsatser		469 803	469 803
Bundna reserver		68 876	120 312
		<u>538 679</u>	<u>590 115</u>
<i>Fritt eget kapital</i>			
Fria reserver		1 268 343	1 143 889
Årets resultat		276 665	72 989
		<u>1 545 008</u>	<u>1 216 878</u>
		2 083 687	1 806 993
 Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	24	966 349	915 359
Övriga avsättningar för risker och kostnader	25	105 374	147 170
Försäkringstekniska avsättningar, netto	26	1 059 423	1 217 720
		<u>2 131 146</u>	<u>2 280 249</u>
 Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		95 536	129 805
Skatteskulder		2 522	5 951
Övriga skulder	27	430 258	354 332
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	28	427 909	431 408
		<u>956 225</u>	<u>921 496</u>
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		5 171 058	5 008 738

Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser - koncernen

<i>Belopp i Tkr</i>		<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
Registerförda tillgångar för vilka försäkringstagare har förmånsrätt		1 055 623	1 220 753
 Ställda säkerheter			
<i>För egna skulder och avsättningar</i>			
Aktier		749 327	814 642
Kapitalförsäkring		-	726
Företagsinteckningar		1 550	1 550
		<u>750 877</u>	<u>816 918</u>
 Ansvarsförbindelser			
Garantiåtaganden, FPG/PRI		19 287	18 269
Övriga ansvarsförbindelser	29	99 711	99 711
		<u>118 998</u>	<u>117 980</u>

Kassaflödesanalys - koncernen

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>2013-01-01 - 2013-12-31</i>	<i>2012-01-01 - 2012-12-31</i>
Den löpande verksamheten		
Resultat före skatt	280 426	82 390
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet, m.m.	-471 486	-162 889
	-191 060	-80 499
Betald skatt	-12 862	-10 866
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	-203 922	-91 365
<i>Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital</i>		
Ökning(-)/Minskning(+) av rörelsetillgångar	65 840	3 988
Ökning(+)/Minskning(-) av rörelseskulder	38 158	203 302
Kassaflöde från den löpande verksamheten	-99 924	-290 679
Investeringsverksamheten		
Avyttring av verksamheter	-	3 333
Förvärv av immateriella anläggningstillgångar	-2 208	-9 855
Förvärv av materiella anläggningstillgångar	-15 466	-104 996
Avyttring av materiella anläggningstillgångar	194	37 777
Investeringar i finansiella tillgångar	-2 256 557	-1 187 774
Avyttring/minskning av finansiella tillgångar	2 485 732	1 422 849
Kassaflöde från investeringsverksamheten	211 695	161 334
Årets kassaflöde	111 771	-129 345
Likvida medel vid årets början	211 139	340 484
Likvida medel vid årets slut	322 910	211 139

R

Tilläggsupplysningar till kassaflödesanalys - koncernen

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>2013-01-01 - 2013-12-31</i>	<i>2012-01-01 - 2012-12-31</i>
Betalda räntor och erhållen utdelning		
Erhållen utdelning	33 674	150 921
Erhållen ränta	69 398	31 874
Erlagd ränta	-15 231	-2 615
Transaktioner som inte medför betalningar		
Avgår resultat från andelar i intresseföretag	-68	-2 597
Avskrivning av tillgångar	30 272	36 224
Rearesultat avyttring av anläggningstillgångar	-221 646	-79 213
Avsättningar till pensioner	50 990	50 482
Avsättningar för risker och kostnader	-200 093	-188 689
Nedskrivning/Uppskrivning av anläggningstillgångar	-129 342	20 297
Övrigt	-1 599	607
	-471 486	-162 889
Likvida medel		
<i>Följande delkomponenter ingår i likvida medel:</i>		
Kassa och bank	224 702	144 067
Redovisningsmedel	98 208	67 072
	322 910	211 139

R

Resultaträkning - moderföretaget

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-01-01</i>	<i>2012-01-01</i>
		<i>- 2013-12-31</i>	<i>- 2012-12-31</i>
Övriga rörelseintäkter		1 738	2 216
		1 738	2 216
<i>Rörelsens kostnader</i>			
Övriga externa kostnader		-2 752	-3 765
Personalkostnader	3	-8 777	-8 988
Rörelseresultat	6	-9 791	-10 537
<i>Resultat från finansiella poster</i>			
Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar	7	4 580	6 783
Räntekostnader och liknande resultatposter	10	-3	-152
Resultat efter finansiella poster		-5 214	-3 906
<i>Bokslutsdispositioner</i>			
Koncernbidrag, erhållna		5 250	3 700
Resultat före skatt		36	-206
Skatt på årets resultat	11	-32	-
Årets resultat		4	-206

✗

Balansräkning - moderföretaget

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>			
Andelar i koncernföretag	16	10 000	10 000
Fordringar hos koncernföretag	17	455 796	462 677
		<u>465 796</u>	<u>472 677</u>
Summa anläggningstillgångar		465 796	472 677
Omsättningstillgångar			
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Fordringar hos koncernföretag		5 743	4 075
Övriga fordringar		869	892
		<u>6 612</u>	<u>4 967</u>
Summa omsättningstillgångar		6 612	4 967
SUMMA TILLGÅNGAR		472 408	477 644

Balansräkning - moderföretaget

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
<i>Eget kapital</i>			
23			
<i>Bundet eget kapital</i>			
Medlemsinsatser		469 803	469 803
Reservfond		18 471	18 471
		<u>488 274</u>	<u>488 274</u>
<i>Frött eget kapital</i>			
Balanserad vinst eller förlust		-17 038	-16 832
Årets resultat		4	-206
		<u>-17 034</u>	<u>-17 038</u>
		471 240	471 236
<i>Kortfristiga skulder</i>			
Leverantörsskulder		137	315
Skulder till koncernföretag		237	4 685
Övriga skulder	27	347	923
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	28	447	485
		<u>1 168</u>	<u>6 408</u>
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		472 408	477 644

Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser - moderföretaget

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
Ställda säkerheter	inga	inga
Ansvarsförbindelser		
Borgensförbindelser till förmån för koncernföretag	964 273	913 440
	<u>964 273</u>	<u>913 440</u>

Kassaflödesanalys - moderföretaget

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>2013-01-01 - 2013-12-31</i>	<i>2012-01-01 - 2012-12-31</i>
Den löpande verksamheten		
Resultat efter finansiella poster	4	-206
	4	-206
Betald skatt	32	-72
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	36	-278
<i>Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital</i>		
Ökning(-)/Minskning(+) av rörelsefordringar	-1 677	65
Ökning(+)/Minskning(-) av rörelseskulder	-5 240	425
Kassaflöde från den löpande verksamheten	-6 881	212
Finansieringsverksamheten		
Erhållna insatser	-	10
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	-	10
Årets kassaflöde	-6 881	222
Likvida medel vid årets början	462 677	462 455
Likvida medel vid årets slut	455 796	462 677

Tilläggsupplysningar till kassaflödesanalys - moderföretaget

<i>Belopp i Tkr</i>	<i>2013-01-01 - 2013-12-31</i>	<i>2012-01-01 - 2012-12-31</i>
Betalda räntor och erhållen utdelning		
Erhållen ränta	4 580	6 783
Likvida medel		
<i>Följande delkomponenter ingår i likvida medel:</i>		
Tillgodohavande på koncernkonto	455 796	462 677
	455 796	462 677

Likvida medel placerade hos Lantbrukarnas Ekonomi AB redovisas i moderföretagets balansräkning som en långfristig fordran hos koncernföretag. Dessa medel uppgick vid årets slut till 455 796 (462 677) Tkr.

A

Redovisningsprinciper och bokslutskommentarer

Belopp i Tkr om inget annat anges

Allmänna redovisningsprinciper

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen samt rekommendationer och allmänna råd från normgivande organ. Härmed följs FARs rekommendationer om tillämpning av lagen.

Värderingsprinciper m m

Tillgångar, avsättningar och skulder har värderats till anskaffningsvärden om inget annat anges nedan.

Anläggningstillgångar

Immateriella tillgångar som förvärvats är redovisade till anskaffningsvärde minus ackumulerade avskrivningar och nedskrivningar. Utgifter för internt genererad goodwill och varumärken redovisas i resultaträkningen som kostnad då de uppkommer.

Tillkommande utgifter för en immateriell tillgång läggs till anskaffningsvärdet endast om de ökar de framtida ekonomiska fördelarna. Alla andra utgifter kostnadsförs när de uppkommer.

Avskrivningar

Avskrivningar enligt plan baseras på ursprungliga anskaffningsvärden minskat med restvärde. Avskrivningarna sker linjärt över tillgångens nyttjandeperiod och redovisas som kostnad i resultaträkningen. Aktiveringsgräns för maskiner och inventarier är i enlighet med RSVs anvisningar 20 Tkr. Bokförda avskrivningar är summan av avskrivningar enligt plan och de maximala justeringar som görs inom ramen för gällande skattelagstiftning. Skillnaden mellan bokförda avskrivningar och avskrivningar enligt plan redovisas i resultaträkningen som en bokslutsdisposition, avskrivningar utöver plan, och i balansräkningen som en obeskattad reserv. Dessa poster är eliminerade ur koncernens resultat- och balansräkning.

Följande avskrivningstider tillämpas:	Nyttjandeperiod	
	Koncernen	moderföretaget
Förvärvade immateriella tillgångar		
Goodwill	5-10 år	5 år
Övriga immateriella tillgångar	5-10 år	5-10 år

Avskrivningsprinciper för materiella anläggningstillgångar

Avskrivningar enligt plan baseras på ursprungliga anskaffningsvärden minskat med beräknat restvärde. Avskrivning sker linjärt över tillgångens beräknade nyttjandeperiod.

Byggnader	25-67 år	-
Markanläggningar	25 år	-
Inventarier och maskiner	3-7 år	5 år

Nedskrivningar

De redovisade värdena för koncernens tillgångar kontrolleras vid varje balansdag för att utvärdera om det finns någon indikation på nedskrivningsbehov. Om någon sådan indikation finns, beräknas tillgångens återvinningsvärde som det högsta av nyttjandevärdet och nettoförsäljningsvärdet. Nedskrivning görs om återvinningsvärdet understiger det redovisade värdet.

Vid beräkning av nyttjandevärdet diskonteras framtida kassaflöden till en räntesats före skatt som är tänkt att beakta marknadens bedömning av riskfri ränta och risk förknippad med den specifika tillgången. För en tillgång som är beroende av andra tillgångar anses inte generera några oberoende kassaflöden. En sådan tillgång hänförs istället till den minsta kassa-genererande enhet där de oberoende kassaflödena kan fastställas.

En nedskrivning reverseras om det har skett en förändring av beräkningarna som användes för att bestämma återvinningsvärdet. En reversering görs endast i den utsträckning som tillgångens bokförda värde inte överstiger det bokförda värdet som skulle ha redovisats, med avdrag för avskrivning, om ingen nedskrivning skulle gjorts.

En nedskrivning av goodwill återföres endast om nedskrivningen var förorsakad av en specifik extern händelse av exceptionell natur som inte förväntas återkomma och ökningen av återvinningsvärdet hänförs sig direkt till återföringen av effekten av den specifika händelsen.

Fordringar

Fordringar har efter individuell värdering upplagits till belopp varmed de beräknas inflyta.

Fordringar och skulder i utländsk valuta

Fordringar och skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Varulager

Varulagret är upptaget till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde.

Därvid har inkursrisk beaktats. Verkligt värde avser återanskaffningsvärdet på balansdagen eller nettoförsäljningsvärdet om detta är lägre. Anskaffningskostnaden har beräknats enligt FIFO-metoden.

Redovisning av pågående arbete i tjänsteföretag

Bolaget vinstavräknar utförda tjänsteuppdrag på löpande räkning i den takt arbetet utförs, i enlighet med BFNs huvudregel i BFNAR 2003:3. Pågående, ej fakturerade tjänsteuppdrag tas i balansräkningen upp till det beräknade faktureringsvärdet av utfört arbete. Bolaget vinstavräknar, i enlighet med BFNs alternativregel i BFNAR 2003:3, utförda tjänsteuppdrag med fast pris när arbetet är avslutat. Pågående, ej fakturerade tjänsteuppdrag, värderas i balansräkningen till direkt nedlagda utgifter med tillägg för andelen av indirekta utgifter samt med avdrag för fakturerade delikvider.

Kortfristiga placeringar

Kortfristiga placeringar värderas i enlighet med årsredovisningslagen till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet.

Ersättningar till anställda

Pensionsåtagandena redovisas som en avsättning i balansräkningen, i den mån tryggandelagen medger detta, under rubriken "Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser".

Årets pensionskostnad har belastat rörelseresultatet. Ränta på kapitalvärdet redovisas bland finansiella kostnader.

Skatt

Företaget och koncernen tillämpar Redovisningsrådets rekommendation RR 9 Inkomstskatter. Total skatt utgörs av aktuell skatt och uppskjuten skatt.

Skatter redovisas i resultaträkningen utom då underliggande transaktion redovisas direkt mot eget kapital varvid tillhörande skatteeffekt redovisas i eget kapital. Aktuell skatt (tidigare kallad Betald skatt) är skatt som skall betalas eller erhållas avseende aktuellt år. Hit hör även justering av aktuell skatt hänförlig till tidigare perioder. Uppskjuten skatt beräknas enligt balansräkningsmetoden med utgångspunkt i temporära skillnader mellan redovisade och skattemässiga värden på tillgångar och skulder. Beloppen beräknas baserade på hur de temporära skillnaderna förväntas bli utjämnade och med tillämpning av de skattesatser och skatteregler som är beslutade eller aviserade per balansdagen. Temporära skillnader beaktas ej i koncernmässig goodwill och inte heller i skillnader hänförliga till andelar i dotter- och intresseföretag som inte förväntas bli beskattade inom överskådlig framtid. I juridisk person redovisas obeskattade reserver inklusive uppskjuten skatteskuld. I koncernredovisningen delas däremot obeskattade reserver upp på uppskjuten skatteskuld och eget kapital.

Uppskjutna skattefordringar avseende avdragsgilla temporära skillnader och underskottsavdrag redovisas endast i den mån det är sannolikt att dessa kommer att medföra lägre skatteutbetalningar i framtiden.

Koncernbidrag redovisas som en bokslutsdisposition över resultaträkningen.

Avsättningar (förutom negativ goodwill och uppskjuten skatt)

En avsättning redovisas i balansräkningen när företaget har ett formellt eller informellt åtagande som en följd av en inträffad händelse och det är troligt att ett utflöde av resurser krävs för att reglera åtagandet och en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras.

Redovisning av intäkter

Som inkomst redovisar bolaget det verkliga värdet av vad som erhållits eller kommer att erhållas. Avdrag görs för lämnade rabatter. Inkomsten från bolagets försäljning redovisas som intäkt när följande villkor är uppfyllda: de väsentliga risker och förmåner som är förknippade med ägandet har överförts till köparen, bolaget behåller inte något engagemang i den löpande förvaltningen och utövar inte heller någon reell kontroll över de varor som sålts, inkomsten kan beräknas på ett tillförlitligt sätt, det är sannolikt att de ekonomiska fördelar som bolaget ska få av transaktionen kommer att tillfalla bolaget, och de utgifter som uppkommit eller som förväntas uppkomma till följd av transaktionen kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.

Ränta, royalty och utdelning redovisas som intäkt när det är sannolikt att bolaget kommer att få de ekonomiska fördelar som är förknippade med transaktionen samt att inkomsten kan beräknas på ett tillförlitligt sätt. Ränteintäkten redovisas med tillämpning av den räntesats som ger en jämn avkastning för tillgången i fråga. Royaltyintäkten periodiseras i enlighet med den aktuella överenskommelsens ekonomiska innebörd. Utdelningsintäkt redovisas när aktieägarens rätt att få utdelning bedöms som säker.

Leasing - leasetagare

Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2000:4 om redovisning av leasingavtal tillämpas. Samtliga leasingavtal redovisas som operationella i enlighet med dessa regler.

Jämförelsestörande poster

FARs Vägledning - Om årsredovisning i aktiebolag tillämpas vid redovisning av jämförelsestörande poster. Det innebär att transaktioner av väsentlig betydelse specificeras inom respektive resultatbegrepp. Exempel på väsentliga transaktioner är nedskrivningar försäljning av betydande anläggningstillgångar, ändringar i uppskattningar och bedömningar, rättelser av fel och exceptionella kundförluster.

Statliga stöd

Statliga bidrag redovisas i balans- och resultaträkningen när det föreligger rimlig säkerhet att de villkor som är förknippade med bidraget kommer att uppfyllas och att bidraget kommer att erhållas. Bidragen periodiseras systematiskt på samma sätt och över samma perioder som de kostnader bidragen är avsedda att kompensera för.

Koncernredovisning

Koncernredovisning har upprättats i enlighet med Redovisningsrådets rekommendation RR 1:00.

Definition

Koncernen omfattar moderföretaget Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa, och de företag där moderbolaget vid årsskiftet direkt eller indirekt varaktigt innehar mer än 50 % av röstetalet eller på annat sätt har ett varaktigt bestämmande inflytande över den driftmässiga och finansiella styrningen. Dotterföretag redovisas i normalfallet enligt förvärvsmetoden. Förvärvsmetoden innebär att ett förvärv av dotterföretag betraktas som en transaktion varigenom moderföretaget indirekt förvärvat dotterföretagets tillgångar och övertar dess skulder. Från och med förvärvstidpunkten inkluderas i koncernredovisningen det förvärvade företagets intäkter och kostnader, identifierbara tillgångar och skulder liksom eventuell uppkommen goodwill eller negativ goodwill. För att på ett bättre sätt åskådliggöra olika verksamhetsgrenars betydelse för LRFs totala ekonomi, är koncernen indelad i Central/regional verksamhet, Affärsverksamhet samt Försäkringsverksamhet, indelning framgår av not 16.

Goodwill

Koncernmässig goodwill uppkommer när anskaffningsvärdet vid förvärv av andelar i dotterföretag överstiger det verkliga värdet på det förvärvade företagets identifierbara nettotillgångar. Goodwill redovisas till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerade avskrivningar och eventuell nedskrivning.

Negativ goodwill

Negativ goodwill uppkommer när anskaffningsvärdet vid förvärv av andelar i dotterföretag understiger det verkliga värdet på det förvärvade företagets identifierbara nettotillgångar.

Intresseföretag

Aktieinnehav i intresseföretag, i vilka koncernen har lägst 20% och högst 50% av rösterna eller på annat sätt har ett betydande inflytande över den driftsmässiga och finansiella styrningen, redovisas normalt enligt kapitalandelsmetoden. Kapitalandelsmetoden innebär att det i koncernen bokförda värdet på aktierna i intresseföretagen motsvaras av koncernens andel i intresseföretagens egna kapital samt eventuella restvärden på koncernmässiga över- och undervärden. I koncernens resultaträkning redovisas som "Andel i intresseföretags resultat" koncernens andel i intresseföretagens resultat efter finansiella intäkter och kostnader justerat för eventuella avskrivningar på eller upplösningar av förvärvade överrespektive undervärden. Koncernens andel i intresseföretagens redovisade skatter ingår i koncernens skattekostnader. Vinsandelar upparbetade efter förvärven av intresseföretagen som ännu inte realiserats genom utdelning, avsätts till kapitalandelsfonden som utgör en del av koncernens bundna egna kapital.

Eliminering av transaktioner mellan koncernföretag

Koncerninterna fordringar och skulder samt transaktioner mellan företag i koncernen liksom därmed sammanhängande orealiserade vinster elimineras i sin helhet.

Omräkning av utländska dotterföretag eller andra utlandsverksamheter

Dagskursmetoden tillämpas för valutaomräkning av resultat- och balansräkningar i självständiga utlandsverksamheter. Dagskursmetoden innebär att samtliga tillgångar, avsättningar och skulder omräknas till balansdagens kurs och att samtliga poster i resultaträkningen omräknas till genomsnittskurs. Uppkomna kursdifferenser förs direkt till eget kapital.

Övrigt

I koncernens resultat- och balansräkning redovisas inte orealiserade värdeförändringar på placeringstillgångar i Försäkringsverksamheten. Resultat och eget kapital i Försäkringsverksamheten har därmed justerats för detta i koncernredovisningen. Bokslutsdispositioner som innebär en förändring av obeskattade reserver har eliminerats ur resultaträkningen för koncernen och delats upp i en latent skattekostnad/intäkt och en del som påverkar rörelseresultatet efter finansnetto. I koncernens balansräkning har obeskattade reserver eliminerats och delats upp mellan latent skatteskuld och bundna reserver. På grund av koncernens omfattande förlustavdrag redovisas ingen uppskjuten skatteskuld på de formella obeskattade reserverna.

Noter

Belopp i Tkr om inget annat anges

Not 1	Intäkter per rörelsegren	2013-01-01 - 2013-12-31	2012-01-01 - 2012-12-31
Rörelsens intäkter			
<i>Intäkter Central/regional verksamhet</i>			
	Nettoomsättning	34 043	27 650
	Serviceavgifter, lantbrukare/landsbygdsmedlemmar/branscher	159 065	131 775
	Serviceavgifter, intressemedlemmar	1 631	1 531
	Serviceavgifter, organisationsmedlemmar	9 294	9 190
	Offentliga medel för regionala projekt, m.m.	84 285	68 786
	Övriga medel för regionala projekt, m.m.	6 319	6 412
	Interna intäkter	66 472	65 004
	Övriga rörelseintäkter	33 209	45 084
		<u>394 318</u>	<u>355 432</u>
<i>Intäkter Affärsverksamhet</i>			
	Nettoomsättning	1 519 968	1 699 172
	Offentliga medel för regionala projekt, m.m.	418	1 826
	Realisationsvinst vid inventarieförsäljning	1 336	59
	Interna intäkter	115 425	111 604
	Övriga rörelseintäkter	78 025	35 907
		<u>1 715 172</u>	<u>1 848 568</u>
<i>Intäkter Försäkringsverksamhet</i>			
	Premieintäkter efter avgiven återförsäkring	30 305	61 002
	Övriga tekniska intäkter/reservupplösning	120 080	120 091
	Interna intäkter	-	378
		<u>150 385</u>	<u>181 471</u>

Not 2	Arvode och kostnadsersättning till revisorer samt specifikation övriga externa kostnader	
	Koncern	Moderföretag
<i>Ernst & Young AB</i>		
Revisionsuppdrag	-1 709	-
Andra uppdrag	-808	-
Nilsson, Kajsa	-	-
Magnusson, Ulf	-66	-66
Holmfalk, Tore	-10	-10
Ramström, Anders	-68	-68
	<u>-2 661</u>	<u>-144</u>

Specifikation av koncernens övriga externa kostnader

	2013	2012
Lokal- och fastighetskostnader	-129 372	-123 231
Köpta tjänster	-99 343	-116 695
IT-kostnader	-91 685	-96 745
Tryck- och distributionskostnader	-6 747	-8 579
Transportmedel, frakt och resor	-37 758	-30 182
Reklam, PR och försäljningskostnader	-83 543	-105 076
Telefon & porto	-25 817	-37 430
Kontorsmaterial	-8 816	-10 645
Övriga administrativa kostnader	-70 127	-94 875
Kostnader för förtroendevalda	-36 925	-36 814
Kostnader i försäkringsverksamheten	-80 439	-118 492
Andra övriga externa kostnader	-6 974	-3 790
<i>Summa övriga externa kostnader</i>	<u>-677 546</u>	<u>-782 554</u>

Not 3 Anställda och personalkostnader

Medelantalet anställda	2013-01-01		2012-01-01	
	- 2013-12-31	varav män	- 2012-12-31	varav män
<i>Dotterföretag</i>				
Sverige	1 925	42%	2 039	42%
Belgien	3	0%	3	0%
Totalt i dotterföretag	<u>1 928</u>	<u>42%</u>	<u>2 042</u>	<u>42%</u>
Koncernen totalt	1 928	42%	2 042	42%

Redovisning av könsfördelning i företagsledningar

Könsfördelning i företagsledningen	2013-12-31	2012-12-31
	Andel kvinnor	Andel kvinnor
<i>moderföretaget</i>		
Styrelsen	47%	53%
Övriga ledande befattningshavare	0%	0%
<i>Koncernen totalt</i>		
Styrelser	43%	41%
Övriga ledande befattningshavare	37%	41%

Löner, andra ersättningar och sociala kostnader

	2013-01-01 - 2013-12-31		2012-01-01 - 2012-12-31	
	Löner och ersättningar	Sociala kostnader	Löner och ersättningar	Sociala kostnader
moderföretaget (varav pensionskostnad)	5 945	1 868 (-)	6 084	1 912 (-)
Dotterföretag (varav pensionskostnad)	844 853	375 500 (104 216)	842 446	382 422 (113 422)
Koncernen totalt (varav pensionskostnad)	850 798	377 368 (104 216)	848 530	384 334 (113 422)

Av pensionskostnaderna avser 0 (0) Tkr förbundsordförande och 623 (916) Tkr VD. Pensionskostnader för verkställande och vice verkställande direktörer i såväl moderbolagen som dotterbolagen uppgår till 4 280 (5 189) och omfattar 10 (8) personer.

Koncernens utestående pensionsförpliktelser redovisas i not 24.

Personal med inkomster över 10 basbelopp har rätt att ta ut viss del av pensionsmedlen från Alecta och disponera dem i andra försäkringsbolag.

Till styrelseordförande Helena Jonsson har utbetalts arvode om sammanlagt 1 483 (1 532) Tkr.

Till vice ordförande Thomas Magnusson har utgått arvoden om sammanlagt 607 (718) Tkr.

Till vice ordförande Anniqa Edström Nygård har utgått arvoden om sammanlagt 618 (708) Tkr.

Styrelseordförande Helena Jonsson har gjort en arvodesväxling i samråd med valberedningen. Detta är kostnadsneutralt för LRF.

Till verkställande direktör Anders Källström har utgått lön 2 489 (2 422) Tkr jämte värde av bostadsförmån om 78 Tkr samt ersättning för resor till och från hemorten om 298 Tkr.

LRF har tecknat pensionsförsäkring i enlighet med ITP-plan. Pensionsrätten gäller från 60 års ålder. Vid uppsägning från arbetsgivarens sida äger verkställande direktören rätt till en engångsersättning motsvarande 12 månadslöner efter ordinarie uppsägningstid om 6 månader.

Inom koncernen finns därutöver separata avtal tecknade med 18 (16) befattningshavare om villkor vid avgång.

Avtalen innebär regelmässigt, utöver en uppsägningstid om 6 månader, en engångsersättning som varierar från 6 upp till 18 månadslöner beroende på uppnådd ålder. För verkställande direktörer, för vilka LAS ej gäller, innebär avtalen en reglering i förväg av villkoren då en VD på arbetsgivarens initiativ skjivs från tjänsten.

Löner och andra ersättningar fördelade per land och mellan styrelseledamöter m.fl. och övriga anställda

	2013-01-01 - 2013-12-31		2012-01-01 - 2012-12-31	
	Styrelser och VD	Övriga anställda	Styrelser och VD	Övriga anställda
moderföretaget				
Sverige (varav tanlön o.d.)	5 945 (-)	- (-)	6 084 (-)	- (-)
moderföretaget totalt (varav tanlön o.d.)	5 945 (-)	- (-)	6 084 (-)	- (-)
Dotterföretag				
Sverige (varav resultatlön o.d.)	18 859 (-)	823 181 (-)	16 198 (-)	823 299 (-)
Dotterföretag utomlands				
Belgien (varav resultatlön o.d.)	- (-)	2 813 (-)	- (-)	2 949 (-)
Dotterföretag totalt (varav resultatlön o.d.)	18 859 (-)	825 994 (-)	16 198 (-)	826 248 (-)
Koncernen totalt (varav resultatlön o.d.)	24 804 (-)	825 994 (-)	22 282 (-)	826 248 (-)

Not 4	Avskrivning av materiella och immateriella anläggningstillgångar	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
Koncernen			
	Goodwill och övriga immateriella tillgångar	-13 693	-22 231
	Byggnader och mark	-5 274	-4 293
	Inventarier och maskiner	-11 305	-9 700
		<u>-30 272</u>	<u>-36 224</u>
Not 5	Rörelseresultat per rörelsegren	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
Koncernen			
	<i>Rörelseresultat per rörelsegren</i>		
	Central/regional verksamhet	-304 068	-279 268
	Affärsverksamhet	61 902	-24 725
	Försäkringsverksamhet	107 387	105 971
		<u>-134 779</u>	<u>-198 022</u>
moderföretaget			
	<i>Rörelseresultat per rörelsegren</i>		
	Central/regional verksamhet	-9 791	-10 537
		<u>-9 791</u>	<u>-10 537</u>
Not 6	Resultat från andelar i intresseföretag	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
	Nedskrivning	-85	-
	Realisationsresultat vid avyttring av andelar	153	2 597
		<u>68</u>	<u>2 597</u>
Not 7	Resultat från värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
Koncernen			
	Ränteintäkter, övriga	6 506	3 813
	Nedskrivningar	-	-
	Realisationsresultat	16 110	71 700
	Nedskrivningar	-36 650	-41 130
	Återförda nedskrivningar	173 827	43 061
	Utdelningar	15 166	63 646
		<u>174 959</u>	<u>141 090</u>
moderföretaget			
	Ränteintäkter, koncernföretag	4 580	6 783
		<u>4 580</u>	<u>6 783</u>

Not 8	Kapitalavkastning i försäkringsverksamhet, netto	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
<i>Koncernen</i>			
	Utdelning	18 508	87 275
	Ränteintäkter	26 506	23 234
	Realisationsresultat	205 567	7 523
	Valutakursförändringar	-31	-10
	Övriga värdejusteringar netto	-1 715	38 978
	Kapitalförvaltningskostnader	-7 767	-5 177
		<u>241 068</u>	<u>151 823</u>
Not 9	Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
<i>Koncernen</i>			
	Ränteintäkter, övriga	36 386	4 827
	Övrigt	6 094	10 752
		<u>42 480</u>	<u>15 579</u>
Not 10	Räntekostnader och liknande resultatposter	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
<i>Koncernen</i>			
	Räntekostnader, övriga	-16 384	-2 615
	Räntekostnader, pensionsskuld	-27 041	-37 317
	Förvaltningsarvodet	55	9 255
		<u>-43 370</u>	<u>-30 677</u>
<i>moderföretaget</i>			
	Räntekostnader, övriga	-3	-152
		<u>-3</u>	<u>-152</u>
Not 11	Skatt	2013-01-01	2012-01-01
		- 2013-12-31	- 2012-12-31
<i>Koncernen</i>			
	<i>Aktuell skattekostnad (-)</i>		
	Försäkringsverksamhet	-2 087	-31
	Övriga bolag	-1 674	-3 832
		<u>-3 761</u>	<u>-3 863</u>
<i>Uppskjuten skattekostnad (-)</i>			
	Uppskjuten skattekostnad till följd av utnyttjande av tidigare aktiverat skattevärde i underskottsavdrag	-	-5 538
		-	-5 538
		<u>-</u>	<u>-5 538</u>
	Totalt redovisad skatt i koncernen	-3 761	-9 401

Koncernen visar ingen uppskjuten skattefordran eller skatteskuld. Tidigare år har underskottsavdrag täckt summan av de skillnader mellan bokföringsmässiga och skattemässiga värden som kunnat skapa uppskjutna skatteskulder. Vid utgången av 2013 översteg beloppen för underskottsavdrag och summan av de skillnader mellan skattemässiga och bokförda värden där skattemässiga värden överstigit skattemässiga värden. Denna skillnad har ej redovisats som en tillgång till följd av att koncernen ej beräknas redovisa vinster som gör att värdet kan realiseras.

<i>moderföretaget</i>	2013-01-01	2012-01-01
<i>Aktuell skattekostnad (-)</i>	- 2013-12-31	- 2012-12-31
Periodens skattekostnad	-32	-
Total redovisad skattekostnad i moderföretaget	-32	-
Not 12 Goodwill	2013-12-31	2012-12-31
	<i>Koncernen</i>	<i>Koncernen</i>
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	203 063	202 323
Årets förvärv	-	1 320
Årets försäljningar	-	-580
Förvärv av verksamheter	108	-
Omklassificeringar	-615	-
	<u>202 556</u>	<u>203 063</u>
<i>Akkumulerade avskrivningar enligt plan</i>		
Vid årets början	-74 193	-53 372
Försäljningar/Utrangering	-	125
Årets avskrivning enligt plan	-12 179	-20 946
	<u>-86 372</u>	<u>-74 193</u>
<i>Akkumulerade nedskrivningar</i>		
Vid årets början	-71 335	-10 129
Årets nedskrivningar	-6 120	-61 206
	<u>-77 455</u>	<u>-71 335</u>
Redovisat värde vid periodens slut	38 729	57 535
Not 13 Övriga immateriella anläggningstillgångar	2013-12-31	2012-12-31
	<i>Koncernen</i>	<i>Koncernen</i>
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	20 188	11 653
Nyanskaffningar	2 100	8 535
	<u>22 288</u>	<u>20 188</u>
<i>Akkumulerade avskrivningar enligt plan</i>		
Vid årets början	-11 928	-10 643
Årets avskrivning enligt plan	-1 514	-1 285
Omklassificeringar	1	-
	<u>-13 441</u>	<u>-11 928</u>
Redovisat värde vid periodens slut	8 847	8 260
Not 14 Byggnader och mark	2013-12-31	2012-12-31
	<i>Koncernen</i>	<i>Koncernen</i>
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	171 978	142 351
Nyanskaffningar	8 533	86 211
Avyttringar och utrangeringar	-	-56 584
	<u>180 511</u>	<u>171 978</u>
<i>Akkumulerade avskrivningar enligt plan</i>		
Vid årets början	-36 874	-52 262
Avyttringar och utrangeringar	-	19 681
Årets avskrivning enligt plan	-5 274	-4 293
	<u>-42 148</u>	<u>-36 874</u>
<i>Akkumulerade nedskrivningar</i>		
Vid årets början	-	-21 058
Avyttringar och utrangeringar	-	21 058
	<u>-</u>	<u>-</u>
Redovisat värde vid perioden slut	138 363	135 104

Pågående nyanläggningar

Akkumulerade anskaffningsvärden

Vid årets början	2 286	2 286
Årets inköp	646	2 279
Omklassificeringar	<u>-2 286</u>	<u>-30 057</u>
Redovisat värde vid perioden slut	646	2 286

Taxeringsvärden, byggnader	(i Sverige)	36 433	24 101
Taxeringsvärden, mark	(i Sverige)	12 401	8 906

Not 15 Inventarier och maskiner

	2013-12-31	2012-12-31
	<i>Koncernen</i>	<i>Koncernen</i>
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	171 835	192 396
Nyanskaffningar	6 933	18 785
Avyttringar och utrangeringar	-3 228	-39 346
	<u>175 540</u>	<u>171 835</u>
<i>Akkumulerade avskrivningar enligt plan</i>		
Vid årets början	-133 439	-162 211
Avyttringar och utrangeringar	3 034	38 472
Årets avskrivning enligt plan på anskaffningsvärden	-11 305	-9 700
	<u>-141 710</u>	<u>-133 439</u>
Redovisat värde vid periodens slut	33 830	38 396

Not 16 Andelar i koncernföretag

	<i>moderföretaget</i>	
	2013-12-31	2012-12-31
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	10 000	10 000
Redovisat värde vid periodens slut	10 000	10 000

Specifikation av moderföretagets och koncernens innehav av andelar i koncernföretag

<i>Dotterföretag / Org nr / Säte</i>	<i>Affärs- område</i>	<i>Antal andelar</i>	<i>Andel i % i)</i>	<i>Redovisat värde</i>
Lantbrukarnas Ekonomi AB, 556032-9269, Stockholm	Cr	1 000	100,0	10 000 10 000

<i>Dotterdotterföretag / Org nr / Säte</i>	<i>Affärs- område</i>	<i>Antal andelar</i>	<i>Andel i % i)</i>	
LRF Försäkring Skadeförsäkringsaktiebolag, 516401-8383, Stockholm	Fv	10 000	100,0	
LRF Försäkring Livförsäkringsaktiebolag 516401-8052, Stockholm	Fv	75 000	100,0	
Macklean Strattegiutveckling AB, 5560114-2414, Stockholm	Av	1 000	100,0	
LRF Konsult AB, 556107-0094, Stockholm	Av	487 790	100,0	
<i>Grönt Paraply i Sverige AB, 556560-5507, Stockholm</i>		1 000	100,0	
<i>C-Red i Göteborg AB, 556809-4311, Stockholm</i>		1 000	100,0	
LRF Media AB, 556413-2863, Stockholm	Av	15 000	100,0	
<i>LRF Media Annons AB, 556599-5565, Stockholm</i>		1 000	100,0	
<i>Förlagsaktiebolaget Storberget, 556540-6641, Karlstad</i>		1 000	100,0	
<i>Nekterhuset förlags AB, 556415-6700, Stockholm</i>		100	100,0	
<i>LRF Media Magasin AB, 556228-0981, Stockholm</i>		100	100,0	
<i>All om Vin Förlag AB, 556692-4984, Stockholm</i>		100	100,0	
<i>LRF Media Historiska Tidskrifter AB, 556745-4722, Lund</i>		100	100,0	
LRF Samköp AB, 556043-8771, Stockholm	Av	20 000	100,0	
Sigill Kvalitetssystem AB, 556530-8979, Stockholm	Av	10 000	100,0	
<i>Grön Produktion i Sverige AB, 556529-5436, Stockholm</i>		100	100,0	
Sånga-Säby Kurs & Konferens AB, 556095-2672, Stockholm	Av	12 500	100,0	
<i>Sånga Säby Service AB, 556529-6349, Stockholm</i>		100	100,0	
Lantbrukets Avbyttjänst AB, 556079-8943, Stockholm	Cr	1 000	100,0	
LRF AG, CH-3.000.000.820, Zürich, Schweiz	Cr	10 000	100,0	
SwedaAgri Invest AB, 556550-8958, Stockholm	Cr	10 000	100,0	
SwedaAgri Treasury Consulting AB, 556618-1623, Stockholm	Cr	1 000	100,0	
Bygruppen AB, 556946-5718, Stockholm	Av	500	100,0	

i) I samtliga dotterföretag överensstämmer kapitalandelen med rösträttsandelen för totalt antal aktier.

Verksamheten indelas i affärsområdena Central/regional verksamhet (Cr), Affärsverksamhet (Av) och Försäkringsverksamhet (Fv).

Not 17 Fordringar hos koncernföretag

	2013-12-31	2012-12-31
	<i>Moderföretag</i>	<i>Moderföretag</i>
<i>Ackumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	462 677	462 468
Tillkommande fordringar	-6 881	209
Redovisat värde vid periodens slut	455 796	462 677

Not 18 Andelar i intresseföretag

	2013-12-31	2012-12-31
<i>Koncernen</i>		
<i>Ackumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	26 179	28 179
Inköp	85	-
Försäljning	-	-2 000
	26 264	26 179
<i>Ackumulerade nedskrivningar</i>		
Vid årets början	-26 152	-28 152
Under året återförda nedskrivningar	-	2 000
Årets nedskrivningar	-85	-
	-26 237	-26 152
Redovisat värde vid periodens slut	27	27

Spec av koncernens innehav av andelar i intresseföretag

2013-12-31

<i>Intresseföretag</i> <i>/ org nr, säte</i>	<i>Justerat EK</i>	<i>Andelar / antal</i> <i>ij 1% ij</i>	<i>Kapitalandelsens värde</i> <i>i koncernen</i>	<i>Bokf värde</i> <i>i ägarföretaget</i>
Direkt ägda				
Lilchi FoodService AB 556657-0064, Helsingborg	29	25,0	0	0
LRF Media Hearst AB 556603-3063, Stockholm	41	50,0	0	0
Svenskt Kött i Sverige AB 556042-4995, Stockholm	440	27,0	27	27

i) Med justerat eget kapital avses den ägda andelen av företagets egna kapital inklusive eget kapitaldelen i obeskattade reserver.

I koncernens resultaträkning redovisas resultatandelarna från intresseföretag i två poster. Dels resultatet före skatt, inklusive eventuella avskrivningar på övervärden, vilket ingår i det finansiella resultatet och dels andelen i intresseföretagens skatt vilken redovisas tillsammans med koncernens skatter. Resultatandelar redovisas ej då intressebolagen anses vara så små att redovisning av resultatandelar ej påverkar koncernens resultat i väsentlig grad.

ii) Ägarandelen av kapitalet avses, vilket även överensstämmer med andelen av rösterna för totalt antal aktier.

Skillnaden mellan kapitalandelsvärde med kapitalandelsmetod i koncernredovisningen jämfört med andelarnas värde redovisade i ägarföretaget med anskaffningskostnadsmetoden uppgår till 0 Tkr. Icke utdelade ackumulerade vinstandelar avsätts till kapitalandelsfond som utgör en del av koncernens bundna reserver. Kapitalandelsfonden för direktägda intresseföretag uppgår till 0 Tkr.

Not 19 Andra långfristiga värdepappersinnehav

	2013-12-31 Koncernen	2012-12-31 Koncernen
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	1 479 097	1 132 546
Tillkommande tillgångar	449 825	641 093
Avgående tillgångar	-481 330	-692 729
Omklassificeringar	-	398 187
	<u>1 447 592</u>	<u>1 479 097</u>
<i>Akkumulerade nedskrivningar</i>		
Vid årets början	-187 403	-40 983
Under året återförda nedskrivningar	187 403	40 983
Årets nedskrivningar	<u>-50 371</u>	<u>-187 403</u>
	<u>-50 371</u>	<u>-187 403</u>
Redovisat värde vid årets slut	1 397 221	1 291 694

Specifikation av värdepapper	2013-12-31 Koncernen		2012-12-31 Koncernen	
	Börsvärde eller motsv	Redovisat värde	Börsvärde eller motsv	Redovisat värde
Aktier och andelar	153 241	141 708	684 962	656 142
Aktiefonder	1 183 507	868 319	745 818	490 795
Räntebärande värdepapper	104 626	100 101	150 067	144 757
Övriga värdepapper	352 944	287 093	-	-
	<u>1 794 318</u>	<u>1 397 221</u>	<u>1 580 847</u>	<u>1 291 694</u>

Långfristiga placeringstillgångar i försäkringsverksamheten

	2013-12-31 Koncernen	2012-12-31 Koncernen
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	2 658 948	3 168 280
Tillkommande tillgångar	2 243 575	526 441
Avgående tillgångar	-2 214 995	-637 586
Omklassificeringar	-	-398 187
	<u>2 687 528</u>	<u>2 658 948</u>
<i>Akkumulerade nedskrivningar</i>		
Vid årets början	-62 205	-252 779
Under året återförda nedskrivningar	62 205	252 779
Årets nedskrivningar	<u>-63 920</u>	<u>-62 205</u>
	<u>-63 920</u>	<u>-62 205</u>
Redovisat värde vid årets slut	2 623 608	2 596 743

Specifikation av värdepapper	2013-12-31 Koncernen		2012-12-31 Koncernen	
	Börsvärde eller motsv	Redovisat värde	Börsvärde eller motsv	Redovisat värde
Aktier och andelar	511 226	430 381	449 834	418 364
Aktiefonder	1 467 583	1 266 733	1 261 851	1 139 985
Räntebärande värdepapper	968 706	926 493	1 082 831	1 038 394
	<u>2 947 515</u>	<u>2 623 608</u>	<u>2 794 516</u>	<u>2 596 743</u>

Not 20   Andra långfristiga fordringar

	<i>Koncernen</i>
<i>Akkumulerade anskaffningsvärden</i>	
Vid årets början	35 561
Tillkommande fordringar	—
Reglerade fordringar	-509
	<u>35 052</u>
Redovisat värde vid årets slut	35 052

Not 21   Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
Förutbetalda hyresavgifter	18 807	16 115
Upplupen förmedlingsersättning	8 116	9 674
Förutbetalda kostnader	41 575	29 948
Upplupna projektintäkter	119 292	118 487
Upplupna intäkter	41 526	37 844
	<u>229 316</u>	<u>212 068</u>

Not 22   Kassa och bank

	<i>Koncernen</i>
Kassa och bank	224 702
Redovisningsmedel ¹⁾	98 208
	<u>322 910</u>

1) Avser redovisningsmedel i fastighetsmäkleri. Motsvarande belopp redovisas under övriga kortfristiga skulder.

Not 23   Eget kapital

	<i>Medlems- insatser</i>	<i>Bundna reserver</i>	<i>Fritt eget kapital</i>
<i>Koncernen</i>			
Vid årets början	469 803	120 312	1 216 878
Förskjutning mellan bundet och fritt eget kapital		-51 436	51 436
Omräkningsdifferens			29
Årets resultat			<u>276 665</u>
Vid årets slut	<u>469 803</u>	<u>68 876</u>	<u>1 545 008</u>
<i>moderföretaget</i>		<i>Reserv- fond</i>	<i>Fritt eget kapital</i>
Vid årets början	469 803	18 471	-17 038
Årets resultat			<u>4</u>
Vid årets slut	<u>469 803</u>	<u>18 471</u>	<u>-17 034</u>

Not 24 Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

	<i>Koncernen</i>	<i>moderföretaget</i>
Avsatt till pensioner, FPG/PRI	964 363	--
Avsatt till pensioner, övriga	1 986	--
	<u>966 349</u>	<u>--</u>
-varav förbundsordförande, VD och vVD ¹⁾	20 323	--
-varav övriga anställda	946 026	--

Ställda säkerheter för pensionsförpliktelser

Aktier	<u>749 327</u>	Inga
	749 327	

1) Inkluderar tidigare befattningshavare.

Not 25 Övriga avsättningar för risker och kostnader

	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
Ingående balans för avsättningar och risker	147 170	211 717
Årets ianspråktagande/upplösning av reserver	-64 853	-68 147
Avsättningar för LRF Media	14 000	--
Övriga avsättningar	9 057	3 600
Summa övriga avsättningar för risker och kostnader	<u>105 374</u>	<u>147 170</u>

Not 26 Försäkringstekniska avsättningar, netto

	<i>2013-12-31</i>
Avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker, netto	95
Avsättning för oreglerade skador, netto	1 007 328
Övriga avsättningar	<u>52 000</u>
Summa försäkringstekniska avsättningar, netto	<u>1 059 423</u>

Not 27 Övriga skulder, lång- och kortfristiga

	<i>Koncernen</i>	<i>moderföretaget</i>
Skulder som förfaller 0-1 år från balansdagen	<u>430 258</u>	<u>347</u>
	430 258	347

Ställda säkerheter för övriga skulder

Fastighetsinteckningar	Inga	Inga
------------------------	------	------

Not 28 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	<i>Koncernen</i>	<i>moderföretaget</i>
Upplupna personalkostnader	120 832	355
Förinbetalda prenumerationsintäkter	88 413	--
Förutbetalda medlemsavgifter	121 504	--
Erhållna, ej förbrukade medel	44 197	--
Övrigt	52 963	130
	<u>427 909</u>	<u>447</u>

Not 29 Övriga ansvarsförbindelser

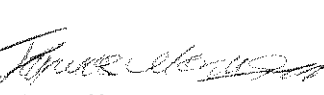
I posten ingår en garanti för LRF A.G.'s åtagande vid försäljningen av SwedeAgri Reinsurance S.A. Åtagandet är begränsat till försäljningssumman om 95 425 Tkr och gäller längst till 2020-12-31.

Stockholm den 18 mars 2014

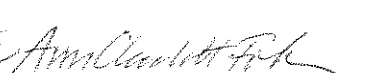

Helena Jonsson
Ordförande

Annika Edström Nygård
Vice ordförande

Thomas Magnusson
Vice ordförande

Annika Bergman

Palle Borgström

Ann-Charlott Folkesson

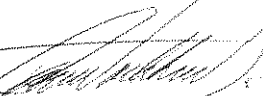

Sven-Erik Hammar

Titti Jöngren

Lennart Nilsson

Åsa Odell

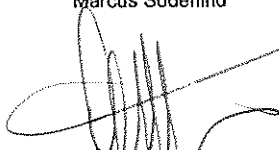

Bengt Persson

Carl Wachtmeister

Marcus Söderlind

Pär Wiklund
Personarepresentant

Eva Svensson Anflo
Personarepresentant

Anders Källström
Verkställande direktör

Vår revisionsberättelse har avgivits 2014-03-18

Peter Strandh
Auktoriserad revisör

Ulf Magnusson

Anders Ramström

Revisionsberättelse

Till föreningsstämman i Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa, org.nr 702001-2642

Rapport om årsredovisningen och koncernredovisningen

Vi har utfört en revision av årsredovisningen och koncernredovisningen för Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa för år 2013.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar för årsredovisningen och koncernredovisningen

Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för att upprätta en årsredovisning som ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och koncernredovisning som ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och för den interna kontroll som styrelsen och verkställande direktören bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning och koncernredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Revisorernas ansvar

Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och koncernredovisning på grundval av vår revision. Auktoriserad revisor har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige. Dessa standarder kräver att den auktoriserade revisorn följer yrkesetiska krav samt planerar och utför revisionen för att uppnå rimlig säkerhet att årsredovisningen och koncernredovisning inte innehåller väsentliga felaktigheter. Förtroendevalda revisorer har utfört revisionen enligt god revisionssed för förtroendevalda revisorer i Sverige.

En revision innefattar att genom olika åtgärder inhämta revisionsbevis om belopp och annan information i årsredovisningen och koncernredovisning. Revisorn väljer vilka åtgärder som ska utföras, bland annat genom att bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen och koncernredovisning, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn de delar av den interna kontrollen som är relevanta för hur föreningen upprättat årsredovisningen och koncernredovisning för att ge en rättvisande bild i syfte att utforma granskningsåtgärder som är ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i föreningens interna kontroll. En revision innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens och verkställande direktörens uppskattningar i redovisningen, liksom en utvärdering av den övergripande presentationen i årsredovisningen och koncernredovisning.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av föreningens finansiella ställning per den 31 december 2013 och av dess finansiella resultat och kassaflöden för året enligt årsredovisningslagen. Koncernredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av koncernens finansiella resultat och kassaflöden för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att föreningsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för föreningen.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Utöver vår revision av årsredovisningen och koncernredovisning har vi även utfört en revision av förslaget till dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för Lantbrukarnas Riksförbund, förening upa, för år 2013.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förslaget till dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust, och det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för förvaltningen enligt lagen om ekonomiska föreningar.

Revisorernas ansvar

Vårt ansvar är att med rimlig säkerhet uttala oss om förslaget till dispositioner av föreningens vinst eller förlust och om förvaltningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige.

Som underlag för vårt uttalande om styrelsens förslag till dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust har vi granskat om förslaget är förenligt med lagen om ekonomiska föreningar.

Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi utöver vår revision av årsredovisningen och koncernredovisning granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i föreningen för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningskyldig mot föreningen. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med lagen om ekonomiska föreningar, årsredovisningslagen eller föreningens stadgar.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Vi tillstyrker att föreningsstämman disponerar förlusten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 18 mars 2014

Peter Strandh
Auktoriserad revisor

Anders Ramström
Förtroendevald revisor

Ulf Magnusson
Förtroendevald revisor

Styrelsen och verkställande direktören för

**Lantbrukarnas Riksförbund
ideell förening**

Org nr 802001-9850

får härmed avge

Årsredovisning

för räkenskapsåret 1 januari - 31 december 2013

<u>Innehåll:</u>	<u>sida</u>
Förvaltningsberättelse	43
Resultaträkning	44
Balansräkning	45
Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser	45
Kassaflödesanalys	46
Noter med redovisningsprinciper och bokslutskommentarer	47
Underskrifter	47

re

Förvaltningsberättelse

Allmänt om verksamheten

Styrelsen och verkställande direktören för Lantbrukarnas Riksförbund, ideell förening får härmed avge årsredovisning för verksamheten under 2013.

Den positiva medlemsutvecklingen fortsatte för sjuttonde året i rad. Under året ökade antalet medlemmar med 577 till netto 172 662 medlemmar vid utgången av 2013. Sedan 1996 har LRFs medlemsantal ökat med 52 507 och medlemsantalet har aldrig varit större än nu.

Riksförbundsstämma

Ordinarie riksförbundsstämma hölls på Sånge-Säby Hotell och Konferens, Färingsö 2013-05-28--05-29. Röstlängden upptog 147 fullmäktige.

Stämman behandlade 76 motioner (83 föregående år).

Stämman beslutade att styrelsen skall bestå av 13 ledamöter. En ledamot meddelade att hon inte kunde fullfölja sitt tvååriga mandat. Fyllnadsval hölls och en ny ledamot invaldes enligt valberedningens förslag. Samtliga styrelseledamöter är valda fram till 2014 års stämma. Stämman valde Helena Jonsson till förbundsordförande fram till 2014 års stämma.

Styrelsen

Styrelsen hade 8 protokollförda sammanträden under året.

Löpande förvaltning

Den löpande förvaltningen av föreningen omhändertas av Lantbrukarnas Ekonomi AB. Ideella föreningen saknar anställd personal och föreningen debiteras för utförda tjänster.

Förslag till disposition beträffande bolagets vinst eller förlust

Styrelsen och verkställande direktören föreslår att till förfogande stående vinstmedel, kronor 132 815 057,63, varav årets förlust 1 166 377,22, disponeras enligt följande:

Balanseras i ny räkning	<u>132 815 057,63</u>
Summa	<u>132 815 057,63</u>

Vad beträffar företagets resultat och ställning i övrigt, hänvisas till efterföljande resultat- och balansräkningar med tillhörande bokslutskommentarer.

Resultaträkning

<i>Belopp i tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-01-01 - 2013-12-31</i>	<i>2012-01-01 - 2012-12-31</i>
Rörelsens intäkter			
Medlemsavgifter			
- lantbrukare		58 133	57 808
- organisationsmedlemmar		6	6
- intressemedlemmar		5	5
- övriga intäkter ¹⁾		56 000	56 000
		<u>114 144</u>	<u>113 819</u>
Rörelsens kostnader			
Administrations- och förvaltningskostnader ²⁾		-108 126	-106 286
Regionernas andel av medlemsavgifter		-8 015	-8 478
Rörelseresultat		<u>-1 997</u>	<u>-945</u>
Resultat från finansiella investeringar			
Ränteintäkter och liknande resultatposter		1 069	1 687
Räntekostnader och liknande resultatposter		-3	-
Resultat efter finansiella poster		<u>-931</u>	<u>742</u>
Resultat före skatt		<u>-931</u>	<u>742</u>
Skatt på årets resultat		-235	-444
Årets resultat		<u>-1 166</u>	<u>298</u>

¹⁾ avser återbäring medlemsförsäkring

²⁾ varav kostnad för erlagd medlemsförsäkring 56 000 tkr.

Balansräkning

<i>Belopp i tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>			
Insatser i Lantbrukarnas Riksförbund förening upa	1	14 000	14 000
		<u>14 000</u>	<u>14 000</u>
Summa anläggningstillgångar		14 000	14 000
Omsättningstillgångar			
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Övriga fordringar		58 588	58 270
		<u>58 588</u>	<u>58 270</u>
<i>Kassa och bank</i>		<u>100 439</u>	<u>100 233</u>
Summa omsättningstillgångar		159 027	158 503
SUMMA TILLGÅNGAR		173 027	172 503

Balansräkning

<i>Belopp i tkr</i>	<i>Not</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
<i>Eget kapital</i>			
Kapital		133 982	133 684
Årets resultat		-1 166	298
		<u>132 816</u>	<u>133 982</u>
<i>Kortfristiga skulder</i>			
Övriga skulder		39 966	38 067
Skatteskulder		235	444
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		10	10
		<u>40 211</u>	<u>38 521</u>
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		173 027	172 503

Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser

<i>Belopp i tkr</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
Ställda säkerheter	Inga	Inga
Ansvarsförbindelser	Inga	Inga

Kassaflödesanalys

<i>Belopp i tkr</i>	<i>2013-12-31</i>	<i>2012-12-31</i>
Den löpande verksamheten		
Resultat efter finansiella poster	-931	742
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet, m.m.		
Betald skatt	-444	-463
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	-1 375	279
<i>Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital</i>		
Ökning(-)/Minskning(+) av rörelsefordringar	-318	-117
Ökning(+)/Minskning(-) av rörelseskulder	1 899	-1 099
Kassaflöde från den löpande verksamheten	206	-937
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	--	--
Årets kassaflöde	206	-937
Likvida medel vid årets början	100 233	101 170
Likvida medel vid årets slut	100 439	100 233

Noter med redovisningsprinciper och bokslutskommentarer

Belopp i tkr där ej annat anges.

Allmänna redovisningsprinciper

Årsredovisningslagen tillämpas och ideella föreningen följer Bokföringsnämndens vägledning och uttalanden med allmänna råd.

Värderingsprinciper mm

Tillgångar, avsättningar och skulder har värderats till anskaffningsvärden om inget annat anges nedan.

Fordringar

Fordringar har efter individuell värdering upptagits till belopp varmed de beräknas inflyta.

Not 1 Insatser i Lantbrukarnas Riksförbund förening upa

	2013-01-01 - 2013-12-31	2012-01-01 - 2012-12-31
Ingående anskaffningsvärde	14 000	14 000
Utgående anskaffningsvärde	14 000	14 000

Stockholm den 18 mars 2014

Helena Jonsson
Ordförande

Annika Edström Nygård
vice ordförande

Thomas Magnusson
vice ordförande

Annika Bergman

Palle Borgström

Ann-Charlott Folkesson

Sven-Erik Hammar

Titti Jöngren

Lennart Nilsson

Åsa Odell

Bengt Persson

Carl Wachtmeister

Marcus Söderlind

Anders Källström
Verkställande direktör

Vår revisionsberättelse har lämnats den 2014-03-18

Peter Strandh
Auktoriserad revisor

Ulf Magnusson

Anders Ramström

Revisionsberättelse

Till föreningsstämman i Lantbrukarnas Riksförbund ideell förening, org.nr 802001-9850

Rapport om årsredovisningen

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Lantbrukarnas Riksförbund ideell förening för år 2013.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar för årsredovisningen

Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för att upprätta en årsredovisning som ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och för den interna kontroll som styrelsen och verkställande direktören bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Revisorernas ansvar

Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen på grundval av vår revision. Auktoriserad revisor har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige. Dessa standarder kräver att den auktoriserade revisorn följer yrkesetiska krav samt planerar och utför revisionen för att uppnå rimlig säkerhet att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. Förtroendevalda revisorer har utfört revisionen enligt god revisionssed för förtroendevalda revisorer i Sverige.

En revision innefattar att genom olika åtgärder inhämta revisionsbevis om belopp och annan information i årsredovisningen. Revisorn väljer vilka åtgärder som ska utföras, bland annat genom att bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn de delar av den interna kontrollen som är relevanta för hur föreningen upprättar årsredovisningen för att ge en rättvisande bild i syfte att utforma granskningsåtgärder som är ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i föreningens interna kontroll. En revision innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens och verkställande direktörens uppskattningar i redovisningen, liksom en utvärdering av den övergripande presentationen i årsredovisningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av föreningens finansiella ställning per den 31 december 2013 och av dess finansiella resultat och kassaflöden för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att föreningsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för föreningen.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av förslaget till dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för Lantbrukarnas Riksförbunds ideell förening för år 2013.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förslaget till dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust, och det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för förvaltningen enligt föreningens stadgar.

Revisorernas ansvar

Vårt ansvar är att med rimlig säkerhet uttala oss om förslaget till dispositioner av föreningens vinst eller förlust och om förvaltningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige.

Som underlag för vårt uttalande om styrelsens förslag till dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust har vi granskat om förslaget är förenligt med föreningens stadgar.

Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi utöver vår revision av årsredovisningen granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i föreningen för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningskyldig mot föreningen. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med årsredovisningslagen eller föreningens stadgar.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Vi tillstyrker att föreningsstämman disponerar vinsten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

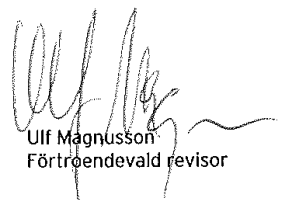
Stockholm den 18 mars 2014

Peter Strandh
Auktoriserad revisor

Anders Ramström
Förtroendevald revisor

Ulf Magnusson
Förtroendevald revisor

Fördelning av 45 fullmäktige för organisationsmedlemmarna till 2015 års riksförbundsstämma

	Förslag 2015	Beslutat 2014
Grupp 1 Mjök		
Svensk Mjök	2	2
Arla Foods	6	6
Falköpings Mejeri	0	1
Gefleortens Mejeriförening	1	0
Gäsene Mejeriförening	0	0
Norrmejerier	1	1
Skånemejerier	1	1
Skånesemin	1	1
Växa Sverige	1	1
Grupp 2 Slakt		
Scan AB	4	4
Danish Crown	1	1
Grupp 3 Lantmän		
Lantmännen	8	8
Kalmar Lantmän	1	1
Grupp 4 Skog		
Mellanskog	2	2
Norrskog	1	1
Norra Skogsägarna	1	1
Södra Skogsägarna	2	2
Grupp 5 Övriga		
Swedbank	2	2
Landshypotek	2	2
Pälsdjursuppfödarna	1	1
Stärkelsen	1	1
Frö- och oljeväxtodlarna	1	1
Betodlarna	1	1
GRO	2	2
Biodlarna	1	1
Sveriges Maskinringar	1	1
Totalt	45	45

Vägen mot visionen 2014

Vägen mot visionen ersatte år 2012 den tidigare Färdplanen. Ambitionen är att Vägen mot visionen endast ska justeras från år till år, då den långsiktiga inriktningen ligger fast. I årets Vägen mot visionen är innehållet uppdaterat i enlighet med de synpunkter som framkom på riksförbundsstämman 2013 där det framfördes att texterna behövde förtydligas vad gällde LRFs medlemsstrategi samt utvecklingen av LRF som branschorganisation. Slutligen beskrivs arbetet med att säkra LRFs långsiktiga finansiering vilket också har tagits upp i samband med riksförbundsstämman.

Inför nästa års Vägen mot visionen kommer en medlemsdialog att hållas under perioden september 2014 - februari 2015. Syftet är att formulera LRFs strategiska inriktning genom en bred process i medlemsorganisationen.

Inledning

Vägen mot visionen anger riktning

LRF byggs av medlemmarna; individ-, organisations- och intressemedlemmar, som samlas kring en gemensam vision. Som stöd för att nå visionen finns Vägen mot visionen som är styrelsens dokument för att beskriva LRFs långsiktiga strategiska inriktning. Vägen mot visionen tar hänsyn till hur organisationen LRF förändras; vilka frågor som påverkar oss som medlemmar och förtroendevalda och vilka omvärldsförändringar som vi behöver förhålla oss till. I strategi- och koncernplanen konkretiseras den operativa verksamheten.

LRFs vision

Den gemensamma visionen och värdegrunden ger en målbild för LRFs verksamhet. Visionen är och måste fortsätta att vara en tydlig gemensam målbild för hela LRF-koncernen. Vår gemensamma vision har sedan 2009 följande formulering:

”Vi får landet att växa. De gröna näringarna har en nyckelroll och en tätposition vad gäller tillväxt, lönsamhet och attraktionskraft i det hållbara samhället.”

Kopplat till visionen finns LRFs kärnbudskap om att *jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö är resurser som behöver användas än mer i ett långsiktigt hållbart samhälle*. Förutsättningarna för att visionen ska nås skapas utifrån varje enskild medlems förmåga, vilja och möjlighet att vara framgångsrik i sitt företagande.

LRFs värdegrund

Tillsammans med visionen som ger långsiktig riktning finns LRFs värdegrund som ger ramar för vårt arbete. LRFs värdegrund lyder:

Ansvarstagande

Vi bedriver vår verksamhet på ett ärligt och ansvarsfullt sätt, så att vi bidrar till en positiv och hållbar samhällsutveckling.

Trovärdighet

Vi skapar trovärdighet genom kompetens, öppenhet och respekt för människor, djur och natur.

Demokratisk grundsyn

Vår verksamhet vilar på en demokratisk grundsyn och vi arbetar aktivt för alla människors lika värde.

Medlems- och kundnytta

Den enskilda medlemmens och kundens behov och förutsättningar är utgångspunkter i LRFs arbete för att skapa bästa möjliga förutsättningar för människor och företag inom de gröna näringarna.

Folkrörelsetradition

Vi värnar om våra rötter i den svenska folkrörelsetraditionen där gemenskap och samverkan är grunden för att nå gemensamma mål.

Organisationen LRF

LRF är sina medlemmar

Förbundsstyrelsen anser:

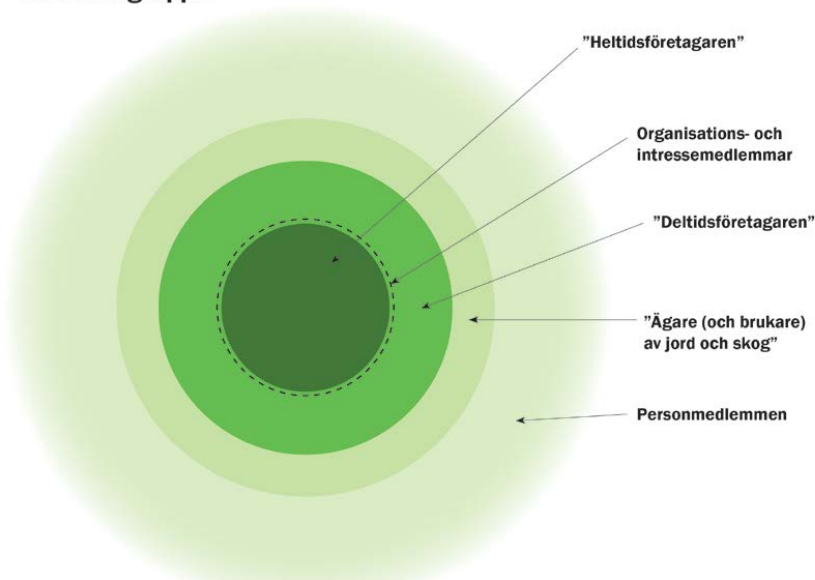
- att det är av strategisk betydelse att LRF fortsätter att ha nöjda medlemmar och attraherar nya medlemmar.
- att medlemmarnas engagemang är folkrörelsens bas och avgörande för att fortsätta utveckla LRF och förverkliga visionen.
- att lokalavdelningarna kan och ska utvecklas och att LRFs regioner har en viktig roll i att på olika sätt stödja och stimulera en sådan utveckling.
- att det krävs ett arbete för att utveckla både nuvarande och nya, kompletterande former för engagemang så att fler medlemmar väljer att engagera sig i och är med och påverkar LRFs verksamhet.
- att LRFs förtroendevalda har en viktig roll i att leda utvecklingsarbetet och stå upp för de frågor som LRF driver.

LRF samlar ägare och brukare inom de gröna näringarna samt organisations- och intressemedlemmar. LRF ska medverka till utvecklingen av företagare och företag inom de gröna näringarna i Sverige; företag där jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö är grundläggande resurser; så att den enskilda medlemmen kan förverkliga sina ambitioner om tillväxt, lönsamhet och livskvalitet. LRFs uttalade uppdrag är att skapa medlemsnytta för ägare och brukare inom de gröna näringarna. I fokus för LRFs verksamhet finns 90 000 företag samt ägare av jord och skog. Även de som idag inte betraktar sig som företagare, som vill bli företagare eller vill utveckla sig som företagare är prioriterade målgrupper.

LRF välkomnar även medlemmar som inte är ägare eller brukare, men som stödjer vårt allmänna syfte. Dessa medlemmar kanske bor på landsbygden, är anställda inom de gröna näringarna eller dess organisationer och anser att LRFs frågor är viktiga. Dessa medlemmar kan också vara potentiella nya företagare och ägare och brukare inom de gröna näringarna.

Oavsett i vilket sammanhang LRFs medlemmar befinner sig blir alla medlemmar viktiga ambassadörer för de gröna näringarnas frågor. Beslut fattas på olika nivåer; ibland långt ifrån landsbygden och gården. Genom att LRF har många och olika medlemmar som tillhandahåller varor och tjänster finns också många och olika ambassadörer för de gröna näringarnas frågor i hela samhället; som medborgare och opinionsbildare eller som kunder och konsumenter.

Medlemsgrupper

LRF har 172 662 medlemmar (dec 2013). Av dessa är ca 90 000 företagare varav cirka 25 000 är heltidsföretagare. Ca 40 000 medlemmar äger jord eller skog men har sin inkomst från annan verksamhet utanför gården. Resterande medlemmar är familjemedlemmar och personmedlemmar.

Många medlemmar ger styrka

LRF drivs för och av sina medlemmar. LRFs främsta uppdrag är att den enskilda medlemmen ska uppleva medlemsnytta och att LRF gör skillnad i vardagen. LRF behöver ha nöjda medlemmar. Nöjda medlemmar är ett sätt att mäta om LRF levererar det medlemmen efterfrågar och har behov av. Nöjda medlemmar ger också en vägvisning om LRFs medlemmar har förtroende för organisationen. En växande organisation är framgångsrik. Både för att den är attraktiv för fler att ansluta sig till och för att en organisation med många medlemmar i ryggen ger styrka. Tack vare LRFs många medlemmar stärks alltså LRFs förmåga att kunna nå politiska och opinionsmässiga framgångar som intresse- och företagarorganisation. Nya medlemmar bidrar också med nya kunskaper, tankar och idéer och stärker folkrörelsen. Det är av strategisk betydelse att LRF fortsätter att ha nöjda medlemmar och att LRF fortsätter att attrahera nya medlemmar.

Medlemsengagemang och kraften i folkrörelsen

LRF är en organisation som bygger på medlemmars och förtroendevaldas vilja och engagemang. Engagemang är folkrörelsens bas. Många aktiva och engagerade medlemmar skapar en kraftfull rörelse och en stark organisation. Det är genom en levande folkrörelse som LRF kan vara framgångsrikt som intresse- och företagarorganisation för de gröna näringarna.

De senaste årens medlemsundersökningar visar att var femte medlem vill engagera sig mer i LRFs verksamhet. I samhället i stort finns också tydliga signaler om att människor, framförallt i de yngre generationerna, vill engagera sig på nya sätt jämfört med tidigare. Engagemang finns i lika hög grad även hos dessa generationer, men det kommer till uttryck på delvis nya sätt och kräver delvis nya former. Den lokala närvaron - med många, aktiva lokalavdelningar över hela landet - är av stor betydelse för att LRF ska fortsätta vara en framgångsrik folkrörelse. Lokalavdelningarna kan ha olika grad av aktivitet och olika inriktning på verksamheten. Som minsta gemensamma nämnare krävs att de förtroendevalda visar ledarskap i frågor som är av betydelse lokalt samt ser alla medlemsgrupper och möter medlemmarnas vilja till engagemang. En nyckel till framgång är att de förtroendevalda representerar olika medlemsgrupper och har en god spridning vad avser ålder och kön. LRFs regioner har en viktig roll i att på olika sätt stödja och stimulera utvecklingen av lokalavdelningarnas verksamhet. Lokalavdelningarna ska också ges förutsättningar att vara delaktiga i viktiga framtidsfrågor som diskuteras på regional och nationell nivå.

Att LRF utvecklar den folkrörelsebaserade delen av verksamheten för att bättre passa dagens och morgondagens medlemmar har avgörande betydelse för att visionen ska nås. Parallellt med att lokalavdelningarna utvecklas behöver LRF som folkrörelse därför också arbeta med att utveckla befintliga och nya former för engagemang och därmed skapa möjligheter för medlemmar att engagera sig via andra kanaler och på andra sätt än tidigare.

LRF måste finnas på de mötesplatser där medlemmarna befinner sig - i både bygdegården och på Facebook - och erbjuda de former för engagemang och påverkan som medlemmarna finner attraktiva. Oavsett på vilket sätt eller i vilka kanaler engagemanget uttrycks har LRFs förtroendevalda en viktig roll i att leda utvecklingsarbetet och stå upp för de frågor som LRF driver.

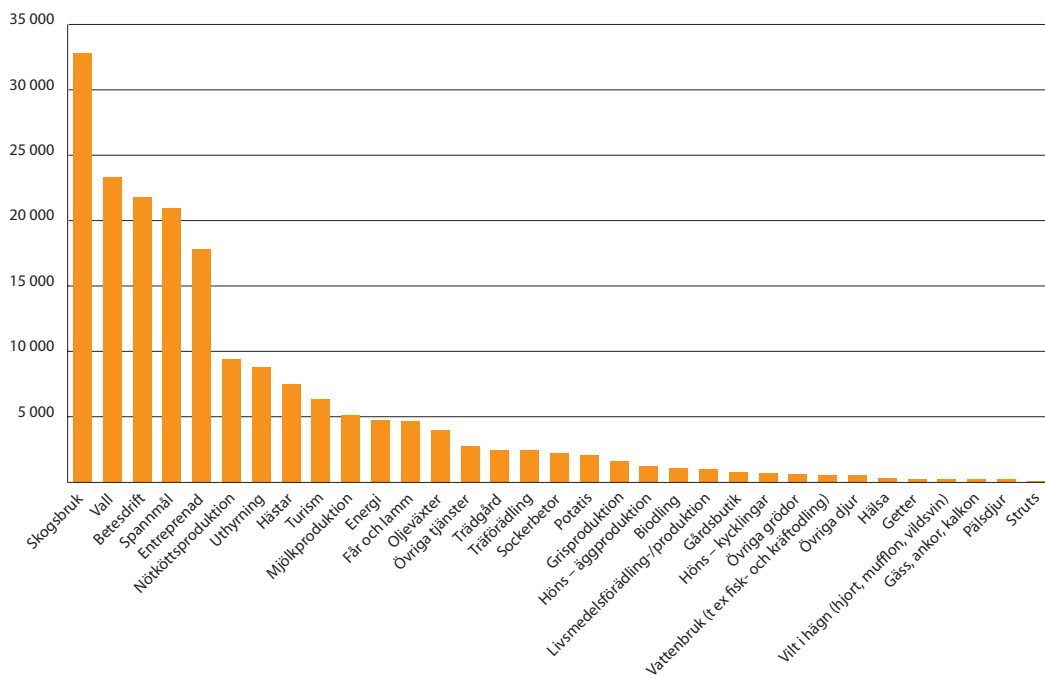
LRF som samlade branschorganisation

LRFs medlemmar bedriver företag inom 63 olika näringsverksamheter. Genom att samla branschintressen i en gemensam plattform för de gröna näringarna stärks den enskilda medlemmens inflytande och möjligheter på den kommersiella och politiska marknaden. En samlad och effektiv struktur för gårdsnära och branschspecifika frågor bidrar till ökad näringspolitisk tyngd, synergieffekter och effektiviseringsvinster. Detta skapar också möjlighet till att stärka och effektivisera branschernas organisationer.

Sedan tidigare finns skogs- och trädgårdsnäringen inom LRF. Under 2013 bildade LRF tillsammans med mejeriföreningarna i Svensk Mjolk branschavdelningen LRF Mjolk. Under 2013 bildades också LRF Kött och LRF Häst inom LRF med respektive branschintressen i syfte att skapa förutsättningar för lönsamhet, konkurrenskraft och tillväxt.

Många gröna näringar inom LRF

Antal inrapporterade näringsverksamheter under 2012

Dotterbolag som skapar medlemsnytta

LRF har en tydlig plattform för de helägda dotterbolagen. Dotterbolagen drivs för att utveckla medlemsnytta och de bidrar till LRFs finansiering. Detta sker på kommersiella grunder och i aktiebolagsform. Dotterbolagen ska dela LRFs värdegrund om ansvarstagande, trovärdighet, demokratisk grundsyn, medlems- och kundnytta samt folkrörelsetradition. Verksamheterna ska bedrivas med ett jämställdhetsperspektiv, vilket bland annat innebär att hälften av styrelseledamöterna i LRFs dotterbolag ska utgöras av kvinnor respektive män. Relationen mellan moderbolag och dotterbolag liksom mellan dotterbolag och medlem ska vara marknadsmässig. Dotterbolagen ska ha som mål att vara ledande aktörer på sina marknader och därigenom illustrera och bidra till LRFs vision.

LRFs uppdrag och fortsatta utveckling

Förbundsstyrelsen anser:

- att varje enskild medlems förmåga, vilja och möjlighet att vara framgångsrik i sitt företagande är en förutsättning för att nå visionen.
- att visionen nås genom att fler framgångsrika företagare är verksamma inom de gröna näringarna och framgångsrika på sina marknader.
- att förutsättningarna för att driva företag inom de gröna näringarna i Sverige ska vara lika goda som att driva företag i omgivande konkurrentländer.
- att goda näringspolitiska förutsättningar är viktiga för att medlemmen ska kunna utveckla sitt företagande och att LRFs roll är att driva prioriterade näringspolitiska frågor regionalt, nationellt och internationellt.
- att en god insikt kring hur medlemmens individuella affärsmässighet kan utvecklas är viktigt och att LRFs roll är att stötta medlemmarna när de vill utveckla sig och sina företag.

En inflytelserik och skarp företagarorganisation

Vi i LRF är övertygade om att de gröna näringarna är en framtidsbransch. Med gården som bas har 90 000 företag inom 63 olika näringsverksamheter utvecklats. I fokus för LRFs verksamhet finns företagare inom de gröna näringarna. Alla frågor som LRF arbetar med utgår därför från företagarens behov och nytta. Oavsett verksamhet är varje enskild medlems möjlighet att vara framgångsrik i sitt företagande en förutsättning för att nå visionen. LRF har sin viktigaste uppgift i att stödja, inspirera och påverka för att skapa de bästa förutsättningarna. LRF kan bidra till att skapa möjligheter för de företagare som själva vill utvecklas. Medlemmarnas intressen är i fokus både utifrån en kollektiv och en individuell nytta och genom att LRF påverkar både den politiska och den kommersiella marknaden.

Den gemensamma nyttan - LRFs arbete som intresseorganisation

LRF har en viktig uppgift i att verka för goda förutsättningar för företagande utifrån den enskilda företagarens ambition. LRFs näringspolitiska arbete utgår från att förbättra förutsättningarna för företagare samt ägare av jord och skog. Här ingår ägande- och brukanderätten, en stark jordbrukspolitik och gynnsamma företagarvillkor. I många frågor blir den målgrupp som gynnas bredare än ägare och brukare av jord, skog och trädgård. Här kan nämnas frågor som rör förutsättningarna att leva och verka på landsbygden, såsom infrastruktur och kommunikation.

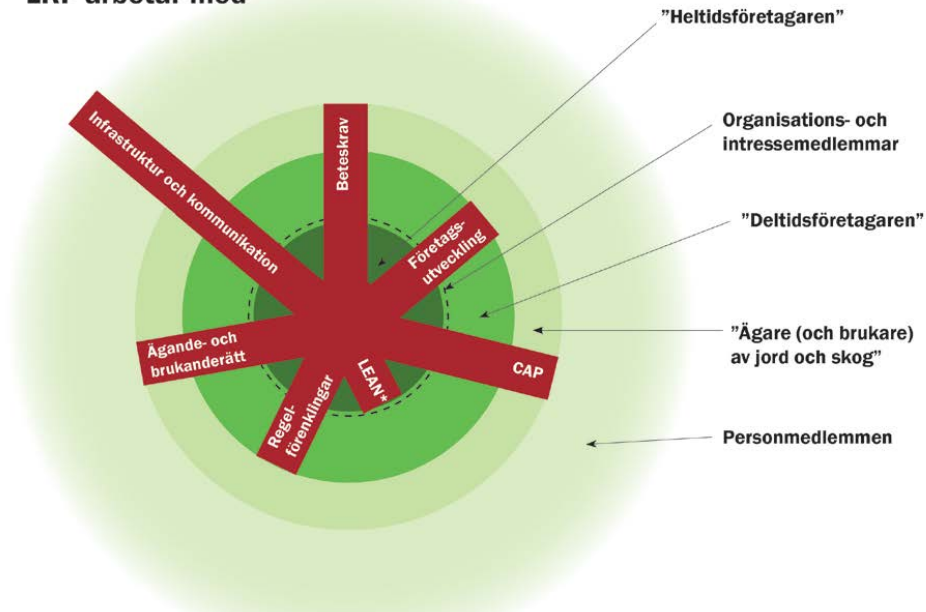
LRFs medlemmar har höga förväntningar på LRF vad gäller framgång i det näringspolitiska arbetet. LRF anser att förutsättningarna för att driva företag i Sverige ska vara lika goda som att driva företag i omgivande konkurrentländer. LRF har samtidigt en utmaning i att definiera de frågor som politiken kan lösa och vilka som politiken inte väljer att eller kan hantera. Näringspolitik som för den enskilda företagaren bidrar till att skapa ökad konkurrenskraft och affärer samt enklare och effektivare regler är prioriterade områden. Det finns även en stark förväntan på att LRF ska vara en spjutspets för svenska varor och tjänster och genomföra opinionsbildningsinsatser som ger avtryck i samhällsdebatten.

För att nå framgång krävs ett aktivt näringspolitiskt arbete på flera nivåer - lokalt, regionalt, nationellt, inom EU och internationellt. Möjligheten att driva de gröna näringarnas frågor på ett effektivt sätt kräver att LRF kommer med förslag till lösningar som är framtidsinriktade. Samtidigt behöver vi vara lyhörda för omvärldsförändringar, samhällsperspektivet samt politikernas och opinionsbildares utmaningar. LRF och LRFs medlemmar tar därmed en aktiv roll för framtiden. Det näringspolitiska arbetet är och ska fortsatt vara ett prioriterat arbetsområde för LRF. Lokalt och regionalt blir varje individ som engagerar sig en samhällskraft som påverkar och driver utvecklingen. Ju fler som ser den nytta som de gröna näringarna kan erbjuda, desto större möjlighet finns att nå framgång i frågor som är prioriterade för LRF och de gröna näringarna.

Den enskilda nyttan

Inom LRFs arbete som företags- och företagarutvecklare finns en viktig uppgift i att underlätta för företagare inom de gröna näringarna att se möjligheterna i att utveckla företagandet genom att erbjuda kunskap och vägledning. LRF-koncernen kan genom hög kompetens och anpassade erbjudanden samt utifrån medlemmens drivkraft och ambition, stimulera till ett ökat företagande och att fler sätter mål för sitt företagande. Det är också allt viktigare att förstå den marknad som medlemmen agerar på vilket tydliggjorts i livsmedels- och energistrategierna. LRF med dotterbolag har som främsta uppgift att vara medlemmens viktigaste partner och redskap i hennes eller hans företagande.

Exempel på frågor som LRF arbetar med

Frågor som LRF arbetar med berör olika medlemsgrupper på olika sätt. Vissa frågor berör alla medlemmar och andra enbart några specifika grupper. Detta illustreras ovan med några exempel på frågor som LRF arbetar med och hur just dessa specifika frågor berör olika medlemsgrupper.

*LEAN: Företagsstyrningsmodell för att öka värdet i produktionen genom optimering av resursflöden och effektivisering.

Äganderätt och infrastruktur ger kraft åt landsbygden

Förbundsstyrelsen anser:

- att äganderätten och rätten att bruka och förvalta jord och skog är avgörande för en positiv utveckling av de gröna näringarna, företagandet och i förlängningen landsbygden.
- att LRF har en uppgift i att arbeta för att förutsättningarna för att driva företag ska vara lika goda i hela landet.

En av grundbultarna för förverkligandet av visionen är den enskilda medlemmens möjlighet att bruka och förvalta jord och skog. Marken är samtidigt en begränsad naturresurs där det finns en konkurrens om hur den kan och bör nyttjas. Samhällsbyggnad, kultur- och naturvård samt andra allmänna ändamål är intressen som kan konkurrera med möjligheten att nyttja marken som en leverantör av råvaror, förädlade energiprodukter och andra nyttigheter. Jordbruksmark som går förlorad kan aldrig

återskapas. LRF menar att medlemmens möjlighet att ansvara för, förvalta och bruka sin mark är en förutsättning för att nå visionen. Ett starkt egendomsskydd skapar välmående och trygga företag på landsbygden vilket ger arbetstillfällen, service och förbättrad ekonomi. Äganderätten är därför avgörande för en positiv utveckling av de gröna näringarna, företagandet och i förlängningen landsbygden.

LRF har ett uppdrag i att driva frågor som påverkar förutsättningarna för att utveckla företagandet och att verka och leva på landsbygden. LRF anser att förutsättningarna för att driva företag ska vara lika goda i hela landet. Utifrån medlemsundersökningar finns tydliga signaler om att LRFs medlemmar förväntar sig att LRF jobbar med landsbygdens frågor. Fungerande kommunikationer och infrastruktur är avgörande för att stärka landsbygdens villkor och en förutsättning för att företagandet inom de gröna näringarna ska kunna utvecklas. LRF anser att landsbygdsperspektivet måste synas i alla typer av beslut, från lokal till nationell nivå. Ett sätt för att åstadkomma detta är att kräva att alla beslut ska landsbygdssäkras. Det innebär i praktiken att det ska göras en konsekvensanalys liknande den som görs på förenklingsområdet inför beslut och genomförande av beslut.

LRFs organisationsmedlemmar och det gröna näringslivet

Som företagare blir det allt viktigare att förstå och förhålla sig till den ständigt och snabbt föränderliga marknaden, oavsett om den är lokal eller global. LRF har begränsade möjligheter att påverka marknaden, men kan genom samarbeten med andra parter stärka medlemmarnas möjlighet att ytterligare utveckla sitt företagande och se och analysera sina möjliga marknader, oavsett verksamhet. Då den globala marknaden får en allt större betydelse för den enskilda medlemmen har LRFs organisationsmedlemmar en strategisk och viktig roll som affärspartners och kontaktytor till den globala och nationella marknaden.

Tillsammans med organisationsmedlemmar och intressemedlemmar interagerar LRF med omvärlden och för fram de gröna näringarnas budskap. Gemensamt utvecklas också nätverk, mötesplatser och mötesformer där kontakter knyts och innovation stimuleras. Intressemedlemmar som knyts närmare LRF och LRFs medlemmar - inte minst regionalt - förstärker möjligheterna för LRFs medlemmar att positionera sig på marknaden.

Tillväxt på riktigt

Förbundsstyrelsen anser:

- att jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö ska brukas och utgör grunden för ett hållbart samhälle.
- att LRF har ett viktigt uppdrag i att leda utvecklingen av det hållbara samhället - det är inom de gröna näringarna som resurserna och lösningarna finns.
- att en grön ekonomi stimulerar en ökad användning och förädling av förnybar biomassa vilket ökar lönsamheten för den gröna företagaren.
- att en politisk strategi för en grön ekonomi skapar sysselsättning och tillväxt genom att säkerställa tillgången på livsmedel och biomassa för industriell produktion och förädling.
- att hållbarhet är en integrerad del i de gröna näringarnas företagande.

LRF ser de gröna näringarna som en motor för tillväxt och utveckling av det hållbara samhället. I jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö finns ett förnybart grönt kapital som växer varje dag och som är grunden för en hållbar utveckling. Dessa resurser kan bara komma samhället till nytta genom det gröna näringslivet, det vill säga de företag och företagare som verkar inom de gröna näringarna. Ett ökat företagande och en växande produktion inom de gröna näringarna ökar inte bara sysselsättningen och utvecklar landsbygden utan säkerställer tillgången på mat, energi, drivmedel, fiber med mera. Den ekonomiska tillväxt som de gröna näringarna skapar tar sin utgångspunkt i sol, vind, vatten och biomassa vilket är en förutsättning för att bygga ett hållbart och klimatneutralt samhälle. I ett samhällsperspektiv har LRF ett viktigt uppdrag i att leda utvecklingen av det hållbara samhället och en grön ekonomi, eftersom det är inom de gröna näringarna som resurserna finns. Att konkurrera ut de svenska gröna näringarna gynnar inte en hållbar utveckling och innebär export av miljöpåverkan.

LRF anser att en biobaserad samhällsekonomi, en grön ekonomi, är en förutsättning för att säkra tillgången på livsmedel och hållbar biomassa för industriell produktion och förädling. En grön ekonomi stimulerar en ökad användning och förädling av förnybar biomassa vilket är en förutsättning för att öka lönsamheten för den gröna företagaren. Ett hållbart brukande av ekosystemtjänster från mark och vatten kan omvandlas till exempelvis livsmedel, energi och andra industriella produkter som hushållsprodukter, kompositmaterial, läkemedel, papper och textilier. De framtida affärsmöjligheterna finns i att bryta fossilberoendet och att ersätta den svarta kolatomen med den gröna. En biobaserad samhällsekonomi är tillväxt på riktigt.

För att säkerställa en hållbar utveckling och främja de gröna näringarnas potential vill LRF således arbeta för att Sverige får en bred strategi för en grön ekonomi med effektiva styrmedel och andra stödjande strukturer.

Förutom att identifiera de marknadsmöjligheter som finns inom hållbar utveckling har LRF dessutom ett viktigt uppdrag i att integrera hållbar utveckling i det gröna företagandet. Effektivare användning av diesel, kväve, olja och el ger mindre miljöpåverkan per kg produkt eller timme tjänst. Detta är en möjlighet för att sänka kostnaderna och öka lönsamheten. Fortsatt arbete för bättre näringspolitiska förutsättningar och att hitta nya affärsmöjligheter ska både ge lönsamhet och konkurrenskraft samt bidra till ett mer hållbart samhälle.

Med sikte på 2015

I takt med förändringar i omvärlden och medlemmarnas behov behöver LRF utvecklas för att fortsatt fungera effektivt och slagkraftigt. En framgångsfaktor för organisationen har varit förmågan att anpassa sig till samtid och framtid. LRF har därför gjort en översyn av organisation och finansiering från år 2015 och framåt. Arbetet initierades av LRFs riksförbundsstämma 2012 och handlar om att säkerställa en långsiktig och robust finansiering av verksamheten samt utveckla ett LRF i tiden med en tydligare medlemsnytta för nuvarande och kommande generationer medlemmar. Efter omfattande analysarbete med stor medverkan av hela organisationen, såväl regionalt som centralt, fattade styrelsen i februari 2014 ett rambeslut som innebär förändringar vad gäller struktur för LRF-avgiften samt generella höjningar av LRF-avgiften för individmedlemmar. Styrelsen fattade också ett rambeslut avseende förändringar vad gäller medlemskapets innehåll, främst kopplat till LRFs medlemförhållanden. Styrelsen tog även ett beslut om förstärkning av LRFs arbete med ägande- och brukanderätt. Utöver detta görs också framöver en operativ verksamhetsanpassning i LRF-organisationen.

Mot bakgrund av de förändringar som den operativa verksamheten står inför vill styrelsen avslutningsvis framhålla att en framgångsfaktor för LRFs framtida utveckling är att vi fortsätter vara en stark och levande folkrörelse med aktiva förtroendevalda och medlemmar samtidigt som LRF är Sveriges ledande företagargenomsnitt. LRFs många medlemmar ger organisationen styrka, inte minst i det näringspolitiska arbetet. Många och olika medlemmar betyder också att det finns fler som inspirerar andra. LRFs många och olika medlemmar är också en förutsättning för att visionen ska nås. En fortsatt målbild för 2014 är att fler ser värdet i de varor och tjänster de gröna näringarna kan erbjuda och att vi inom LRF ser våra marknader och affärsmöjligheter - var och en för sig och tillsammans. Så skapar vi tillväxt på riktigt.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att uppdras åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta utvecklingsarbetet i linje med vad som redovisas i Vägen mot visionen 2014.

Motion nr Jönköping 2

Stå upp för medlemmen!

Byarum-Bondstorp

Med få undantag beskrivs landsbygden positivt. Inte minst står bonden högt i kurs i alla undersökningar. Samtidigt måste man konstatera att förståelsen för det svenska lantbruket och för landsbygden ofta känns avlägsen, inte minst hos många beslutsfattare.

Medielandskapet förändras snabbt. Idag är tempot snabbare och kanalerna många fler. Förutom dagspress, tv och radio finns idag sociala medier som sprider budskap blixtnabbt och sätter många av de etablerade mediernas agendor. LRF har att hantera kommunikation med många olika målgrupper, medlemmar, politiker/beslutsfattare och konsumenter. Allt på de olika mediernas egna villkor. LRFs arbete inriktar sig på att skapa en trovärdig och relevant bild av de gröna näringarna i media och hos politiker och andra beslutsfattare. Det bygger på förtroende, bra fakta och på att skapa goda relationer.

Men det finns, hos många medlemmar, en stor frustration när man inte känner att LRF står upp för medlemmen och hans eller hennes situation och att LRF i sin kommunikation inte har sin utgångspunkt i medlemmens vardag.

LRF måste vara en blåslampa i den allmänna debatten men inte genom konfrontation och allmänt gnäll, utan genom att marknadsföra landsbygden och lantbruket som en lösning och som en grundläggande förutsättning för vår tillvaro.

LRF måste tydligare ta ställning för primärproduktionen, att det är mat som produceras och för de produktionsmetoder som används. Inte sällan framhåller även LRF andra värden än matproduktion - sysselsättning, öppet landskap med mera men lantbruket producerar något som människan behöver minst tre gånger om dagen och vi måste framhålla att det är produktion av mat som är jordbrukets viktigaste uppgift.

Medlemmarna upplever att LRF allt för ofta och allt för snabbt tar på sig tagel-skjortan och istället för att sätta ner foten, ägnar sig åt det som är mer politiskt korrekt.

LRF Jönköping yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att se över sin kommunikationsstrategi så att medlemmen upplever att han eller hon sätts i centrum.

Styrelsens yttrande nr 1

Motion nr Jönköping 2

Stå upp för medlemmen

Inkomna motioner

LRF Jönköping yrkar i en motion att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen att se över sin kommunikationsstrategi så att medlemmen upplever att han eller hon sätts i centrum. Enligt motionären finns hos många medlemmar en stor frustration när man inte känner att LRF står upp för medlemmen och hans eller hennes situation och att LRF i sin kommunikation inte har sin utgångspunkt i medlemmens vardag. Därför menar man att LRF måste vara en blåslampa i den allmänna debatten, men inte genom konfrontation och allmänt gnäll utan genom att marknadsföra landsbygden och lantbruket som en lösning och som en grundläggande förutsättning för vår tillvaro.

Styrelsens redovisning

Som den företag- och intresseorganisation LRF är står medlemmen i centrum. Vad han eller hon tycker om den verksamhet som bedrivs är av största vikt. Därför utvärderar LRF kontinuerligt hur nöjda medlemmarna är. Enligt den senaste undersökningen ökade antalet nöjda medlemmar med tre procentenheter mellan 2012 och 2013, från 67 till 70 %. Allra nöjdast är landsbygdsmedlemmarna, men även bland lantbruksmedlemmarna ökar nöjdheten. Andra undersökningar visar samma sak. I en medlemspanel som LRF lät genomföra under första kvartalet 2014 var 50 % mycket nöjda eller nöjda med kommunikationen och 42 % var ganska nöjda. Sammantaget är detta ett tecken på att den varumärkesprofil som LRF fattade beslut om 2009 - och där ett bärande tema är att lyfta fram medlemmarna - har varit framgångsrik.

Trots att de undersökningar som gjorts visar på att LRFs medlemmar överlag är nöjda finns det givetvis de som upplever att LRFs arbete eller kommunikation inte utgår från deras vardag. En förklaring till det kan vara att LRF har över 172 000 medlemmar. Det gör att det finns lika många uppfattningar om hur verkligheten ser ut. I vissa frågor kan det innebära att LRFs kommunikation av vissa inte alls uppfattas utgå från medlemmens vardag, medan andra mycket väl känner igen sig.

Vad som ytterligare försvårar kommunikationsarbetet är, precis som motionären anför, att vi lever i en föränderlig tid där medielandskapet ständigt förändras. Det ställer krav på LRF att kontinuerligt följa med och genomföra förbättringar när så krävs. För att möta denna nya tid fattade riksförbundsstyrelsen i februari 2014 beslut om en ny kommunikationsstrategi. Den nya strategin ligger på många sätt i linje med de önskemål om LRFs kommunikation som motionären framför.

Bland annat slås fast:

- att LRFs kommunikation ska både genomsyras av och stötta uppfyllelsen av LRFs vision, verksamhetsidé, värdegrund, kärnbudskapet och de strategiska målen. Som yttersta grund för organisationens samlade verksamhet ligger LRFs verksamhetsidé: LRF ska medverka till utvecklingen inom de gröna näringarna i Sverige; företag där jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö är grundläggande resurser; så att den enskilda medlemmen kan förverkliga sina ambitioner om tillväxt, lönsamhet och livskvalitet. Verksamheten ska bedrivas med ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.
- att kärnbudskapet kan sammanfattas som att jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö är resurser som behöver användas än mer i ett långsiktigt hållbart samhälle.
- att kommunikationsuppdraget innebär att LRF genom kommunikationen ska involvera, inspirera och informera på sådant sätt att medlemmarna synliggörs och att vi bygger värde för deras varor och tjänster samt för LRF som organisation.
- att medlemskommunikationen har en särskild betydelse för att säkerställa LRFs framgång. Dels för att det finns ett behov av att återkoppla till medlemmarna vad de får för sitt medlemskap, dels för att medlemmarna i sin tur kan berätta om LRFs arbete och därigenom stötta vår kommunikation.
- att en framgångsfaktor för vårt arbete är att vi som organisation utgår från samma budskap. Genom att ha ett nära samarbete kring kommunikation inom organisationens olika delar, till exempel mellan regionerna och nationellt och mellan branschavdelningar och LRF som moderbolag, blir vi samstämmiga och starka i vår argumentation.
- att en annan framgångsfaktor är att vi har ett erbjudandeperspektiv. Vi är restriktiva med att skarpt kräva för vårt eget intresse men berättar gärna vad vi kan erbjuda samhället, konsumenterna och kunder.
- att vi gentemot medborgarna strävar efter att i större utsträckning föra fram våra medlemmar som talespersoner.

LRF är en medlemsorganisation. Dialogen med medlemmar, inklusive organisations- och intressemedlemmar, är central. Det är också anledningen till att kommunikationen ofta utgår antingen från en enskild medlems vardag eller har olika medlemmar som budbärare. Ett exempel är i samband med satsningar som Bonde på köpet där olika bönder står som avsändare för budskapet. Ett annat exempel är den kampanj LRF drev 2013/2014 för att öka medfinanseringen till Landsbygdsprogrammet där effekten för olika bönder mycket medvetet lyftes upp. Medlemmarna står också i fokus i mycket av det bildmaterial som LRF använder sig av.

Vardagen för LRFs medlemmar är sålunda en grundsten i LRFs kommunikationsstrategi, men för att medlemmarna ska uppfatta det så krävs också att den efterlevs.

Det ansvaret är något som åvilar hela organisationen på alla nivåer. Det finns anledning för oss alla att varje dag ställa oss frågan om och hur vi på bästa sätt arbetar för att lyfta fram våra medlemmars vardag på ett än bättre och tydligare sätt. I den framtida kommunikationen, exempelvis kring vikten av och fördelarna med en svensk livsmedelsproduktion eller möjligheterna med det biobaserade samhället, borde det finnas goda förutsättningar att också marknadsföra vardagen för LRFs medlemmar på ett modernt och lösningsorienterat vis.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Bättre konsumentinformation om svenska livsmedel

Morup-Stafsinge

Morup-Stafsinge LRF lyfter i en motion problemet med att konsumenterna har dålig kunskap om de mervärden som svenskproducerade livsmedel står för och om de viktiga skillnaderna mellan våra och andra länders djurskyddsregler. Enskilda medlemmar arbetar med denna fråga men det saknas ett samlat riks-engagemang.

LRF Halland ställer sig bakom motionen och anser att det behövs en vassare och mer tydlig konsumentinformation om svenska livsmedel. Problemet är så akut att vi riskerar att tappa all produktion i Sverige om inte kunderna får insikt om de mervärden som den svenska maten har.

Arbetet med att informera måste pågå fortlöpande, lokalt såväl som regionalt och på riksnivå. Ett exempel på konsumentpåverkan är sådana möten som LRF Halland haft den gångna vintern med ansvariga tjänstemän och politiker i kommuner och region i syfte att ge den svenskproducerade maten en chans. Ett annat viktigt exempel är arbetet med appen ”Våga fråga - få en bonde på köpet” och utvecklingen av denna.

Fler och mer kraftfulla insatser behövs dock för att sprida insikt om skillnaden mellan den svenska maten och den importerade. LRF är den självklara, samlande kraften för detta påverkansarbete.

En nationell kampanj bör initieras, med korta filmklipp, ett för varje specifikt mervärde, med spridning via Youtube och i sociala medier. Filmklippen kan produceras av medlemmar via en nationell tävling där en tävlingsledning specificerar de ämnesområden som man vill belysa. Kampanjen blir ett sätt att understödja arbetet med appen "Våga fråga - få en bonde på köpet", med resultatet att fler konsumenter förstår varför det är viktigt att ladda ner och använda appen.

LRF Halland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att ta fram en nationell kampanj i enlighet med motionen för att informera om de svenska mervärdena.

Styrelsens yttrande nr 2

Motion nr Halland 3

Bättre konsumentinformation om svenska livsmedel

Inkomna motioner

LRF Halland yrkar i en motion att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen att ta fram en nationell kampanj där medlemmar skulle kunna producera korta filmklipp för spridning i bland annat Youtube för att informera om de svenska mervärdena. Enligt motionären behövs fler och mer kraftfulla insatser för att sprida insikt om skillnaden mellan den svenska maten och den importerade och man menar att LRF är den självklara, samlande kraften för detta påverkansarbete.

Styrelsens redovisning

Som den intresse- och företagarorganisation LRF är arbetar vi aktivt för att påverka politiker på olika nivåer för att få till stånd en ursprungsmärkning. Vi gör det för att vi är stolta över de produkter som våra medlemmar tillhandahåller, men också för att vi vet att svenska konsumenter vill veta var maten kommer ifrån. På så sätt kan konsumenten själv göra ett aktivt val. Redan idag finns ett obligatoriskt krav på ursprungsmärkning av frukt och grönt, nötkött, ägg och honung. Ursprungsmärkning av frukt och grönt ingår i EUs handelsnormer. I april 2015 kommer även obligatorisk ursprungsmärkning av gris-, lamm-, get- och fågelkött.

För att få till stånd en ursprungsmärkning och höja allmänhetens kunskap om fördelarna med produkter från Sveriges bönder har LRF de senaste åren arbetat aktivt och intensivt för att lyfta de svenska mervärdena. En stor del av det arbetet har, precis som motionären påpekar, bedrivits inom ramen för satsningen Bonde på köpet. Satsningen består bland annat av webbplatsen bondepaket.se där besökarna har möjlighet att ta del av webbfilmer om de svenska mervärdena, få en inblick i olika bönders vardag, få grundfakta om varför man ska välja mat från svenska bönder, ta del av bondehyllan med olika svenska produkter för alla måltider och göra test om vilken bondetyp man är. Filmerna på bondepaket.se är även tillgängliga via Youtube. En annan viktig del i satsningen är appen Bonde på köpet med vars hjälp man kan ta reda på var maten i affären har sitt ursprung. På mindre än ett år har appen laddats ner fler än 90 000 gånger samtidigt som hundratusentals scannningar gjorts. Appen marknadsfördes genom stor och bred uppmärksamhet i media, aktiva insatser i sociala medier samt annonser i olika tidningar. På Spinnigalan 2013, ett sorts SM i marknads-PR, tog Bonde på köpet hem guld i kategorin "Årets integrerade kampanj". Motsvarigheten i reklambranschen är Guldäggsgalan.

Bonde på köpet är dock inte den enda aktiviteten för att lyfta de svenska mervärdena. Branschorganisationen Svenskt Kött, som bland andra LRF står bakom, arbetar aktivt med att ge kunskap och inspiration kring allt som har med svenskt kött och nytan av svensk djuruppfödning att göra. LRF har även varit sponsor för olika evene-

mang, såsom exempelvis Årets Kock och Korvfestivalen. LRF är vidare en viktig aktör i olika aktuella samhällsdebatter såsom ursprungsmärkning, landsbygdsprogram och offentlig upphandling. Vid alla dessa tillfällen har LRF på olika sätt lyft fram fördelarna med den svenska produktionen och ställt de svenska mervärdena i centrum.

LRF har gjort mycket för att marknadsföra den svenska matens mervärden. Detta viktiga arbete måste fortsätta; så sker också. För det första löper arbetet i Bonde på köpet vidare med samma kraft som tidigare. För det andra söker vi ständigt föra in mervärdena i den dagliga kommunikationen när vi kommenterar dagsaktuella händelser. För det tredje söker vi också nya samarbetspartners. Precis som slås fast i LRFs kommunikationsstrategi söker vi ta tillvara på tillfällen att samarbeta med aktörer i en fråga där vi strävar mot samma mål. Det innebär att vi arbetar tillsammans med andra aktörer i livsmedelskedjan. Sedan tidigare samarbetar LRF med exempelvis McDonalds och Martin & Servera. I april 2014 har även LRF offentliggjort ett nytt samarbete med ICA.

Samarbetet mellan LRF och ICA vilar på insikten att ingen av organisationerna kan vara framgångsrik på egen hand utan att det krävs gemensamma insatser för att lyckas. Samarbetet kommer att pågå under minst tre år. Det består av tre delar. För det första handlar det om att kommunicera mervärden med svenska livsmedel till ICAs kunder och få dem att köpa mer svenskt samt förstå varför de ska göra det. För det andra syftar det till att föra ut kunskap, engagemang och metoder för att lyfta det svenska i butik. Det handlar också om att skapa forum där bönder och handlare kan mötas, få ökad förståelse för varandras arbete, utbilda handlarna om fördelarna med svensk mat och sist men inte minst skapa affärer på lokal nivå. I detta sammanhang kommer det finnas stora möjligheter för LRFs medlemmar att genomföra marknadsaktiviteter i butik.

Den tredje delen handlar om att medverka till att utbudet av svenska råvaror i ICAs butiker ökar. Det handlar både om att öka attraktiviteten hos vanliga svenska produkter men också att öka utbudet av lokala, regionala och mer premiumbetonade produkter. Som ett led i det arbetet har ICA redan lanserat svensk griskött i sin bacon och svensk vispgräddde i 5 dl-förpackning. Fler lanseringar av svenska råvaror är på gång.

Att starta en nationell kampanj, som också ger genomslag, är som bekant resurskrävande. Jämfört med många andra aktörer, inte minst konsumentaktörer, har LRF självt begränsade ekonomiska resurser avsatta för sin kommunikation. Vi har däremot något som många andra saknar - ett starkt och lokalt nätverk med många engagerade människor. Därför är den typ av konsumentpåverkan som LRF Halland haft den gångna vintern där man mött ansvariga tjänstemän och politiker i kommuner och region i syfte att ge den svenskproducerade maten en chans, ett minst lika viktigt påverkansverktyg som många nationella kampanjer.

I sin motion föreslår LRF Halland en operativ och konkret aktivitet där medlemmar ska få producera korta filmklipp för att belysa de svenska mervärdena. Enligt motionären blir denna nationella kampanj ”ett sätt att understödja arbetet med appen Våga fråga - få en bonde på köpet”. Det är en intressant enskild idé som tas med i det fortsatta arbetet och som inte nödvändigtvis behöver utgå från en nationell kampanj, utan kan vara en viktig komponent i ett regionalt arbete för att skapa engagemang i frågan eller för att ytterligare skapa attraktionskraft för appen Bonde på köpet.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Information om svenskt lantbruk i tidningen Land

Sköldinge-Lerbo

Av den totala matkonsumtionen sjunker andelen svenska livsmedel stadigt i vårt land. För att vända den nedåtgående trenden behöver fler konsumenter välja mat av svenska råvaror i butikshyllorna. Anledningar till att göra ett sådant aktivt val kan vara mer kunskap om maten och en känsla för hur modernt jordbruk går till, ser ut och de mervärden som ett inhemskt jordbruk bidrar till. Mervärden som i ett sammanhang visar att det kan stå oss dyrt att äta billigt, att det finns en koppling mellan vackra hagmarker, betande djur, miljömålen om biologisk mångfald och svenskt kött i butikshyllan och att fler jobb kan skapas på landsbygden och mindre orter både direkt och indirekt om lantbruksföretagen blir fler eftersom lantbrukare anlitar många underleverantörer, ofta lokalt.

Det är svårt att nå ut med den här typen av information till allmänheten i traditionell dagspress, där konkurrensen om utrymmet är hårt och starkt präglad av nyhetsvärde. Många bra artiklar finns bara att läsa i branschens egna facktidningar. Tidningen Land är Sveriges största veckotidning och den enda som har fokus på det moderna livet utanför storstäderna. Land är den svenska landsbygdens mötesplats i tidningsform och når många läsare utanför lantbrukarkåren. LRF Södermanland tycker att LRF som ägare kan ge direktiv till tidningen Land att berätta mer än idag om svenskt lantbruk och matproduktion som en del i livsmedelsstrategiarbetet och ett komplement till opinionssatsningen Våga fråga få en bonde på köpet.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att veckotidningen Land används mer än idag till att informera om svenskt lantbruk och matproduktion genom ägardirektiven.

Styrelsens yttrande nr 3

Motion nr Södermanland 6

Information om svenskt lantbruk i tidningen Land

Inkomna motioner

I motionen från LRF Södermanland beskrivs situationen där andelen svenska livsmedel minskar i förhållande till den totala matkonsumtionen i Sverige. För att vända trenden behöver fler konsumenter välja svenska råvaror. Motionen trycker på vikten av att informera om och lyfta fram de mervärden som kommer från svenskt lantbruk i form av bra råvaror, biologisk mångfald och sysselsättning med mera.

I motionen yrkas att riksförbundsstyrelsen verkar för att veckotidningen Land används mer än idag till att informera om svenskt lantbruk och matproduktion genom ägardirektiven.

Styrelsens redovisning

Veckotidningarna Land, Land Lantbruk och Skogsland är ett unikt och uppskattat koncept för LRFs medlemmar, det visar inte minst Nöjd Medlem-undersökningar. Land lanseras som ”Sveriges största veckotidning och den enda som har fokus på det moderna livet utanför storstäderna. Land är den svenska landsbygdens stora mötesplats och dess självklara röst i mediebruset”.

Tidningen har stor geografisk spridning och når förutom huvudmedlemmar även 50 000 prenumeranter som inte är medlemmar och har en total räckvidd om 467 000 personer. Tidningen riktar sig till kvinnor och män, barnfamiljer, aktiva pensionärer, naturälskare, husägare med flera, som är nyfikna på och intresserade av livet utanför storstäderna och relationen mellan stad och land. Det är med andra ord en bred familjetidning.

Styrelsen delar motionärens uppfattning att veckotidningen Land är och kan vara en av flera viktiga kanaler för att lyfta fram de mervärden som det svenska lantbruket står för i det övergripande livsmedelsstrategiarbetet. I detta sammanhang gäller det att redaktionellt hitta en bra balansgång utifrån att tidningen även är en kommersiell produkt.

Ägarviljan (tidigare ägardirektiv) för LRF Media har vidareutvecklats det senaste året. I ägarviljan står det att LRF Media ska leverera medlems- och kundnytta genom att ”utveckla och sälja produkter och tjänster som väcker marknadens och kundernas uppskattning och respekt med fokus på livet på landet, drömmen om landet och det goda livet”. Vidare att ”tillhandahålla medlemstidningen Land som ska vara efterfrågad av LRFs medlemmar som individer och företagare. Genom en journalistiskt kompetent och väl balanserad nyhetsförmedling där omvärldsfrågor, medlemsfrågor, företagarefrågor och de frågor LRF bedriver belyses blir Land Lantbruk med Skogsland viktiga hjälpmedel för LRFs medlemmar. På ledarplats i Land Lantbruk ska LRFs värdegrund, åsiktsriktning och grundläggande hållning speglas”.

Utöver ägarviljan sker också regelbundna genomgångar kring aktuella frågor mellan LRFs experter och LRF Medias journalister.

Styrelsen ser positivt på motionärens yrkande om att förtydliga i ägarviljan att veckotidningen Land än mer ska ta sig an uppdraget att lyfta mervärden i de gröna näringarna. Detta bör ingå i det övergripande strukturella arbete som LRF Media har att göra under åren 2014-2016, vad avser effektiviseringar i produktion och distribution av Land, Land Lantbruk och Skogsland.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att se över ägarviljan för LRF Media avseende veckotidningen Land och informationen kring svenskt lantbruk och matproduktion.

Främja kontakt med Naturskyddsföreningen

Flensorten

Naturskyddsföreningen och LRF är två organisationer som i mycket arbetar för samma sak - en hållbar miljö och ett levande landskap. Trots gemensamma mål är debatten ofta starkt polariserad. I dagsläget är Naturskyddsföreningen en skickligare opinionsbildare än LRF, vilket många gånger leder till okunnig och onödig kritik av svenska bönder. LRF måste därför börja föra en aktiv dialog med Naturskyddsföreningen på alla nivåer - lokal, regional och nationell.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att under kommande verksamhetsår upprätta en plan för hur LRF på nationell nivå kan samarbeta med Naturskyddsföreningen samt bjuder in Naturskyddsföreningen till konstruktiva samtal om svenskt jordbruk.

Styrelsens yttrande nr 4

Motion nr Södermanland 7

Främja kontakt med Naturskyddsföreningen

Inkomna motioner

LRF Södermanland yrkar i sin motion att LRF under kommande verksamhetsår upprättar en plan för hur LRF på nationell nivå kan samarbeta med Naturskyddsföreningen och bjuder in Naturskyddsföreningen till konstruktiva samtal om svenskt jordbruk.

Styrelsens redovisning

Naturskyddsföreningen och LRF är två organisationer som i flera frågor arbetar mot samma mål. Till exempel när det gäller miljöersättningarna i Landsbygdsprogrammet och projektet Förnybart.nu har LRF och Naturskyddsföreningen aktivt samarbetat - med lyckat resultat.

Samtidigt finns det frågor där organisationerna står långt ifrån varandra och där ett närmande bedöms som svårt. Synen på skogen och inställningen till ekologisk produktion i förhållande till svensk produktion är två frågor där åsikterna går vitt isär. Detta har lett till en bristande förståelse och ett vacklande förtroende organisationerna emellan.

LRFs målsättning är dock att öka Naturskyddsföreningens kunskap om de gröna näringarnas möjligheter och utmaningar. Det gör vi genom att träffa dem, genom att möta dem i debatter i media och andra fora samt genom att föra dialog såväl mellan organisationernas förtroendevalda som mellan deras tjänstemän.

LRF är angeläget om att i den mån det är möjligt fortsätta ett konstruktivt samtal i de frågor där vi redan idag för en dialog med Naturskyddsföreningen. I LRFs kommunikationsstrategi, som beslutades så sent som i februari 2014, slås fast att ”Vi söker allianser. Vi tar vara på tillfällen att samarbeta med aktörer i en fråga där vi strävar mot samma mål.” Den målsättningen inbegriper även Naturskyddsföreningen.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta dialogen med Naturskyddsföreningen, genom konstruktiva samtal och debatt samt att fortsätta verka i linje med kommunikationsstrategins mål att söka allianser med andra aktörer i frågor där vi strävar mot samma mål.

Branschorganisationernas struktur

Tvååker

I takt med att nya branschorganisationer bildas inom LRF kommer frågan upp om hur dessa ska organiseras. Flera av dessa nya ”branschben” verkar i en miljö där det antingen saknas lantbrukskooperation eller där denna har alternativa affärspartners.

I beskrivningen av LRF Skogsägarna på www.lrf.se står det att ”*LRF Skogsägarna är en riksorganisation för skogsägarföreningarna Södra, Mellanskog, Norrskog och Norra skogsägarna.*” Detta ordval är olyckligt då det kan uppfattas som att LRF Skogsägarna är styrt av skogsägarföreningarna. Fokus bör vara att skogsägarens intressen ska bevakas, oberoende av föreningstillhörighet eller av vilka han eller hon gör affärer med.

När LRF nu arbetar för att skapa nya branschben, som exempelvis LRF Mjök med dess modell av ekonomi och styrning, finns det behov av att göra en översyn av LRF Skogsägarnas struktur så att denna blir samstämmig med de övriga branschbenens.

LRF Halland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att se över LRF Skogsägarnas organisation så att den får en struktur som liknar den som finns hos de andra branschbenen samt

att se till att omformulera texten på webbsidan www.lrf.se så att det tydligt framgår att LRF Skogsägarna verkar för alla skogsägande medlemmar.

Styrelsens yttrande nr 5

Motion nr Halland 2

Branschorganisationernas struktur

Inkomna motioner

LRF Halland tar i en motion upp frågan om utvecklingen av branschavdelningar i LRF. LRF Halland yrkar specifikt i motionen att LRF Skogsägarna bör ha en struktur som liknar övriga branschavdelningar i LRF samt att det i LRFs kommunikation tydligt skall framgå att LRF Skogsägarna arbetar för alla skogsägande medlemmar.

Styrelsens redovisning

I samband med strukturförändringar i skogsbranschen träffade LRF år 1999 en överenskommelse med samtliga skogsägarföreningar om att bilda LRF Skogsägarna genom en fusion mellan LRF och dåvarande Skogsägarnas Riksförbund. Med dagens språkbruk blev detta den första branschavdelningen i LRF. Därefter har följande branschavdelningar bildats: LRF Mjök (1 januari 2013), LRF Kött (1 oktober 2013) och LRF Häst (1 januari 2014). LRF Trädgård siktar på att inleda sin verksamhet i formen av en branschavdelning vid halvårsskiftet 2014 och diskussioner pågår om bildandet av LRF Växtodling.

Branschavdelningarna i LRF har olika historia och olika förutsättningar. Därmed finns inte heller någon fullständig enhetlighet gällande exempelvis styrning, mandat, organisation och finansiering. De avtal om bildandet av branschavdelningar som har slutits på senare tid har emellertid en utformning som är gemensam och i stora drag densamma.

Riksförbundsstyrelsen har varit medveten om dessa förhållanden och konstaterade vid sitt möte i september 2012 att ”det nu finns ett tidsfönster för LRF att positionera sig som en samlade kraft för företagandet i de gröna näringarna. LRF behöver ha en långsiktig målbild för helheten, men måste kortsiktigt ha öppenhet för skilda lösningar för olika branscher”.

Huvuduppdraget för samtliga branschavdelningar är att stärka de svenska producenternas/företagarnas inflytande på den kommersiella och politiska marknaden genom en samlad och effektiv organisation för branschspecifika frågor. Till varje branschavdelning är knuten en delegation, som fungerar som en styrelse. Respektive delegation beslutar om branschavdelningens verksamhet avseende inriktning, omfattning och prioriteringar inom ramen för tillgänglig finansiering. Mandatet är att på uppdrag av LRFs styrelse företräda LRF i branschens frågor samt att föra LRFs talan i dessa frågor nationellt och internationellt. Vidare slås fast att LRFs styrelse beslutar i branschövergripande frågor samt att positioner på branschnivå av större strategisk betydelse skall förankras i LRFs styrelse. Branschavdelningarna har också en rådgivande roll i förhållande till LRFs styrelse i branschöverskridande frågor, främst näringspolitiska. Detta innebär i sin förlängning att LRFs samlade resurser, inklusive branschavdelningarna, står till medlemmarnas förfogande - oavsett deras val av affärspartner.

Det finns olikheter på flera områden mellan LRFs branschavdelningar och ett antal frågeställningar behöver hanteras på kortare eller längre sikt, varav den viktigaste är den om finansieringen. I dagsläget finns olika system för finansieringen av branschavdelningarna.

Styrelsen beslutade i mars 2014 att göra en analys av samtliga frågeställningar kring branschavdelningarna med sikte på att vara klar så att beslut, efter förankring i hela LRF-organisationen, kan fattas under 2016 för genomförande år 2017. En del i analysuppdraget är att ta fram ett antal alternativa scenarier för en långsiktigt hållbar finansiering samtidigt som också övriga frågeställningar belyses. Det är i arbetet viktigt att vara medveten om olikheterna mellan branscherna och vilka som är de bakomliggande orsakerna till dessa skilda förutsättningar.

LRFs kommunikation om branschavdelningarna skall vara tydlig och uppdaterad; det är särskilt viktigt eftersom det handlar om delvis nya strukturer som utvecklas inom LRF. Den sista riksorganisationen av traditionellt snitt försvann då Svensk Mjök år 2013 ombildades till LRF Mjök och den information på LRFs hemsida avseende LRF Skogsägarna som nämns i motionen har följaktligen uppdaterats.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

LRF och lantbrukskooperationen

Kumla-Tärna

Med anledning av lantbrukskooperationens mer internationella karaktär och därmed ändrade målbild för sin egen organisations bästa vill vi att LRF skall analysera och belysa hur kooperationens inflytande över vår organisation bidrar till att nå våra visioner och mål om ett livskraftigt svenskt lantbruk!

LRF och lantbrukskooperationen har historiskt haft i stort sett samma visioner och mål, men kooperationen har ändrat karaktär och liknar idag mer internationella företag. Exempelvis har Arla idag mindre än 20 % av sin omsättning på den svenska marknaden. Företagsekonomiskt riktiga beslut för ett sådant företag kommer allt som oftast att skilja sig från det som vore bäst för LRFs visioner och mål med sitt påverkansarbete.

LRF jobbar för bättre konkurrenskraft för den svenska lantbruksföretagaren, vi vill ha justa spelregler för att kunna konkurrera med övriga EU. Detta blir det jobbigare att förklara vikten av när Konkurrensverket i sin rapport 2011:3 konstaterar att: Kooperativa företag utnyttjar sin dominerade marknadsställning till att hålla nere spannmålspriser jämfört med europeiska nivåer!

LRF lägger ner mycket tid och pengar på att påverka konsumenten att välja svenska råvaror, allt detta arbete försvåras avsevärt när kända svenska varumärken plötsligt kan vara producerade i andra länder och att dessa varumärken är kooperativt ägda gör inte ekvationen lättare!

LRFs medlemmar blir bättre och bättre företagare, vi driver våra företag så rationellt som vi kan och allt fler söker andra affärspartners än de kooperativa företagen. Det kan därför kännas konstigt att engagera sig i LRFs påverkansarbete när LRF är så starkt kopplat till de kooperativa företagen. Vi riskerar även att förlora potentiella medlemmar på grund av detta. Mycket har hänt sedan 1971 då LRF bildades.

LRF Mälardalen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF utreder och belyser nyttan av samarbetet med lantbrukskooperationen och på vilket sätt det bidrar till att nå LRFs visioner och mål samt att detta diskuteras på riksförbundsstämman 2015.

LRF-kooperation-framtidsdebatt-LRFs roll

Gamleby

Kooperationens ursprungliga tanke var att göra en arbetsfördelning mellan det kooperativa företaget och medlemmen, för att uppnå en totalt sett förbättrad lönsamhet

Kooperation (från engelskans *cooperation*) betyder samarbete. Kooperation är en form av ekonomisk samverkan, där medlemmarna i kooperativet både äger och driver den verksamhet de har behov av. Ett kooperativs främsta drivkraft är medlemsnytta, det vill säga att tillgodose medlemmarnas ekonomiska, sociala eller kulturella behov och där vinst ses som medel och inte som mål.

LRF vilar på kooperativ grund, men samhällsstrukturen är marknadsekonomi. Detta har inneburit stora utmaningar för det svenska lantbruket som inte har hanterats på ett framgångsrikt sätt. Kooperationens traditionella roll har också starkt förändrats under många år och av flera orsaker. Den svenska lantbrukskooperationen är satt under stor press och har i vissa delar uttraderats. Faktum kvarstår - behov av sammanslutningar i organiserad form består och behövs för olika former av företagsamhet. Vi har mycket att lära av historien. Det är viktigt att lyssna in vad Kooperationen har kommit ifrån, samtidigt som vi måste tänka nytt. Här gäller det att använda hela kompetensen i LRF-organisationen och särskilt ge möjlighet för LRF Ungdomen att komma med inspel kring olika samverkansformer för utveckling och tillväxt inom de gröna näringarna. LRF ska företräda alla sina medlemmar med olika affärsinriktningar och för vissa områden är samverkan i mer ordnad form till fördel.

Framtidens Kooperationer kan och kommer att finna nya vägar och se ut på andra sätt och för att utveckla dessa krävs spetsiga och framåttänkande idédebatter. LRF har en viktig roll i att leda en kooperativ idédebatt som syftar till affärsutveckling för enskilda företagare och landsbygdsutveckling i stort.

LRF Sydost yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att tillsammans med regionerna starta upp och leda en spetsig och nytänkande kooperativ idédebatt för att utveckla nya moderna samverkansformer för framtida företag.

Styrelsens yttrande nr 6

Motion nr Mälardalen 2, Sydost 5

LRF och Kooperationen

Inkomna motioner

Två motioner om Kooperation och LRFs roll i förhållande till lantbrukskooperationen har kommit in till stämman. LRF Sydost vill uppdra åt riksförbundsstyrelsen att tillsammans med regionerna starta och leda en spetsig och nytänkande kooperativ idédebatt för att utveckla nya moderna samverkansformer för framtida företag. LRF Mälardalen yrkar att LRF utreder och belyser nyttan av samarbetet med lantbrukskooperationen och på vilket sätt det bidrar till att nå LRFs visioner och mål samt att detta diskuteras på riksförbundsstämman 2015.

Styrelsens redovisning

Bildandet av LRF 1971 var en kraftfull manifestation av samverkan mellan lantbrukskooperationen, företrädare av Lantbrukssällskapet, och de enskilda bönderna, företrädare av RLF. Lantbrukskooperationens formella inflytande i LRF har på senare år minskat genom en kraftig nedtrappning av organisationsmedlemmarnas serviceavgifter från och med år 2007 och beslutet två år senare att minska organisationsmedlemmarnas andel av riksförbundsstämmans fullmäktige från 50 till 30 %. Samtidigt har det slagits fast på stämmor att LRF fortsatt ska vara en sammanhållen bondeorganisation.

I Färdplanen till riksförbundsstämman 2007 berörde riksförbundsstyrelsen den så kallade fokusflyttningen som inneburit att fokus för LRFs arbete flyttats till det enskilda företaget och företagaren. Styrelsen konstaterade att med det enskilda företagets bästa för ögonen har en acceptans vuxit fram för att företagaren själv måste göra valet av företagsform och affärspartners samt att såväl LRF som de kooperativa företagen betraktas som bondens redskap. Styrelsen pekade då också på vikten av att utveckla nya samarbetsformer och mötesplatser för LRF och de kooperativa företagen för att tillsammans på bästa sätt stödja LRFs medlemmar så att de fullt ut kan ta tillvara och utveckla sina resurser. I den andan menar riksförbundsstyrelsen att LRF har anledning att verka även framöver. Ett sådant arbete har underlättats av utvecklingen av branschavdelningarna. Parallellt med den processen har organisationsmedlemmarnas intresse för LRF som en samlande aktör för lantbrukskooperationen i Sverige ökat.

Utvecklingen av branschavdelningar i LRF tog sin början i slutet av 1990-talet. I samband med strukturförändringar i skogsbranschen träffade LRF år 1999 en överenskommelse med samtliga skogsägarföreningar om att bilda LRF Skogsägarna genom en fusion mellan LRF och dåvarande Skogsägarnas Riksförbund. Med dagens språkbruk blev detta den första branschavdelningen i LRF. Sedan dess har ytterligare fyra branschavdelningar tillkommit: LRF Mjölk, LRF Kött och LRF Häst samt från och med 1 juli 2014 LRF Trädgård. Genom att samlas i en gemensam plattform för de gröna näringarna stärks den enskilda medlemmens inflytande och möjligheter på den kommersiella och politiska marknaden. En samlad och

effektiv struktur för gårdsnära och branschspecifika frågor bidrar till ökad näringspolitisk tyngd, synergieffekter och effektiviseringsvinster. Lantbrukskooperationen är strategiskt viktig för utvecklingen av branschavdelningarna. Följaktligen har utvecklingen av branschavdelningarna också bidragit till att stärka banden mellan LRF och många av de kooperativa organisationsmedlemmarna. Det finns samtidigt olikheter på flera områden mellan LRFs branschavdelningar och ett antal frågeställningar behöver hanteras på kortare eller längre sikt. Styrelsen beslutade i mars 2014 att göra en analys av samtliga frågeställningar kring branschavdelningarna med sikte på att vara klar så att beslut, efter förankring i hela LRF-organisationen, kan fattas under 2016 för genomförande år 2017. Det är inom ramen för denna översyn som riksförbundsstyrelsen anser att frågeställningarna kring samordning av branschintressena inom LRF bör hanteras. När det gäller de frågor som LRF Mälardalen aktualiserar menar riksförbundsstyrelsen att LRF i samband med den tidigare nämnda fokusflyttningen under slutet av 2000-talet antog positioner som står sig väl fortfarande. Se också styrelsens yttrande nr 5 på sidan 75.

När det gäller att inspirera till den idédebatt om Kooperation som LRF Sydost efterfrågar görs redan en hel del och ytterligare planeras kopplat till organisationsmedlemmarnas ökade intresse för LRF som en samlande aktör för lantbrukskooperationen i Sverige. I november 2012 bjöd Lantmännen in till konferensen ”Kooperativa affärsmodeller för framtiden”, en konferens som LRF var med och delfinansierade. Under perioden november 2013 till april 2014 har LRF Ungdomen - inom ramen för LRFs tillväxtsatsning Framtidens ledare - bjudit in till fyra kooperativa regionala konferenser för ungdomar. En ytterligare utbildningssatsning som LRF är engagerat i är Almaakademien - en spetsutbildning för unga ledare i civilsamhället. LRF är en av initiativtagarna till utbildningen och ser att den har möjlighet att stärka hela det gröna näringslivet. I januari 2014 bjöd LRF in de kooperativa organisationsmedlemmarnas ordförande för ett möte om LRF och Kooperationen. Ett konkret resultat av det mötet blev bildandet av en planeringsgrupp som har tagit fram en arbetsordning för kooperativa rådet och påbörjat planeringen av kommande möten med rådet. I riksförbundsstyrelsens tankar framåt finns bland annat fortsatta satsningar på ungdomar och att bjuda in föreläsare från andra länder som vid olika mötesplatser kan bidra med inspiration till kooperativ idéutveckling. Sådana insatser ska syfta till att inspirera till utvecklingen både av befintliga kooperativa organisationsmedlemmar och av mindre och nya kooperativa företag som kan skapa förutsättningar för goda affärer för LRFs medlemmar.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att motionen från LRF Sydost anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört,
- att avslå den del av yrkandet i LRF Mälardalens motion som handlar om att frågan ska diskuteras på riksförbundsstämman 2015 samt
- att LRF Mälardalens motion i övrigt anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Behåll LRFs medlemsförsäkringar

Kristinehamnsorten

Talet om att det ska göras stora förändringar i LRFs basförsäkringar orsakar oro. Vår uppfattning är att det är många som inte har något annat skydd än LRFs basförsäkring. Basförsäkringarna har sin stora förtjänst i att de omfattar alla medlemmar utan hinder. Dessutom är basförsäkringens, tillsammans med tidningen Land, ett av de bästa argumenten som vi har att framhålla för att värva eller behålla medlemmar. Det vore därför ett misstag att nu ta bort basförsäkringarna ur LRF-medlemskapet.

En central aspekt är att dessa basförsäkringar omfattar LRF-medlemmen som en gruppförsäkring vilket gör att hälsotillståndet på försäkringstagaren inte sätter hinder i vägen för att få omfattas av samma försäkringsskydd, oavsett om den enskilde redan tidigare har drabbats av några kroppsliga besvär. Det är ofta svårt för en lantbrukare i 60-65 års ålder, att efter ett långt yrkesliv ha en helt godkänd hälsoförklaring för att själv teckna en egen liv-/olycksfallsförsäkring utan inskränkningar och premiekostnaden för den enskilde i denna ålder skulle bli kännbar. Om de nuvarande basförsäkringarna övergår i ett nytt system är det därför av synnerlig vikt att medlemmarna kan omfattas av dessa ”nya” försäkringar utan föregående hälsokontroll.

LRF Värmland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att alla medlemmar även fortsättningsvis är tryggade av en basförsäkring.

Styrelsens yttrande nr 7

Motion nr Värmland 1

Behåll LRFs medlemsförsäkringar

Inkomna motioner

I motionen från LRF Värmland beskrivs oron över att göra förändringar i LRFs basförsäkringar då det upplevs att det är många som inte har något annat skydd än LRFs basförsäkringar. LRF Värmland framför vidare att en viktig komponent i basförsäkringarna är att LRF-medlemmarna kan erbjudas en gruppförsäkring, vilket gör att hälsotillståndet på försäkringstagaren inte sätter hinder i vägen för att få omfattas av samma försäkringsskydd oavsett om den enskilda redan tidigare har drabbats av några kroppsliga besvär. LRF Värmland menar att om basförsäkringarna övergår i ett nytt system är det av stor vikt att medlemmarna kan tillgodoses försäkringarna utan föregående hälsokontroll.

I motionen yrkas att riksförbundsstyrelsen ska arbeta för att alla medlemmar även fortsättningsvis är tryggade av en basförsäkring.

Styrelsens redovisning

Dagens basförsäkringar innefattar såväl liv- som olycksfallsförsäkring och är en medlemsförmån som funnits sedan många år tillbaka. Basförsäkringarna är uppskattade av medlemmarna, inte minst har det varit en attraktiv förmån för LRFs familjemedlemmar.

En översyn av hela försäkringserbjudandet till medlemmarna har gjorts i framtidsprojektet LRF 2015, som handlar om att finna en långsiktig och robust finansiering av LRFs verksamhet för att kunna erbjuda största möjliga medlemsnytta framöver.

När det gäller basförsäkringarna kommer det att bli förändringar i det kollektiva försäkringspaketet utifrån det rambeslut som styrelsen fattat. Detta dels utifrån ett kostnadsperspektiv men också utifrån att skapa ett försäkringspaket som är mer tidsenligt och behovsanpassat.

Styrelsen, som har tagit del av ”Remiss LRF 2015” från regionstyrelserna med inspektion kring betydelsen av basförsäkringarna, är väl medveten om det faktum som motionären påpekar att det till exempel kan bli svårt för medlemmarna att teckna en livförsäkring till en rimlig premie efter 60-65 års ålder.

När det gäller olycksfallsförsäkringen har det gjorts ett antagande om att det finns många medlemmar som kan vara dubbelförsäkrade. Det har även noterats och beaktats från styrelsen att det för många medlemmar kan vara svårt att teckna en olycksfallsförsäkring till en rimlig premie till följd av försäkringsbolagens krav på hälso-deklarationer.

Det kan sammanfattningsvis konstateras utifrån den övergripande översynen att det kollektiva försäkringspaketet kommer att bli mindre omfattande än dagens medlems- erbjudande. Däremot utvecklas de valbara delarna. Dessa erbjuds till förmånligare pris tack vare LRF-medlemskapet och utökar medlemmens möjlighet att själv välja sitt försäkringsskydd. LRF har i utformningen av erbjudandet beaktat de utmaningar som motionären påpekat.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Tillväxt inom yrket bonde

Edebo

Sverige kommer i framtiden behöva producera mer livsmedel för att tillgodose de förväntade behoven. Det visar bland annat den kommande konkurrenskraftsutredningen. LRF Mälardalen och Edebo LRF anser att antalet bönder som finns - och som förväntas finnas i framtiden - inte kommer att räcka till för utredningens prognoser. Fler måste upplysas om att de kan välja yrket lantbruksföretagare.

LRF Mälardalen ser Sveriges skolelever som målgrupp. Men det finns också stor arbetslöshet bland ungdomar och invandrare med EU-mått mätt. Och alla kan de hitta sin plats inom de gröna näringarna, inte bara som lantbruksföretagare eller anställd på ett lant- eller skogsbruk, utan exempelvis som forskare, konsult, säljare eller veterinär.

Även om fler bönder blir storföretagare som producerar mer per företag, vilket är bra för de unga som vill göra karriär, kommer det även att behövas fler bönder som kan bruka jorden i hela landet. Det är inte bara produktionsmål som skall nås, utan även miljömål om varierat odlingslandskap och biologisk mångfald. LRF är den organisation som måste axla manteln att marknadsföra yrken inom de gröna näringarna på bred front.

Rekryteringen av nya lantbrukare behöver bli bättre och mer synliggjord i bland annat media. Samverkan kan i större utsträckning ske med andra aktörer på marknaden. Regeringens konkurrensutredning presenteras i juni och bör vara ett bra underlag att arbeta vidare med inom LRF om marknadsföringen av yrket bonde. Ett exempel från en annan bransch är industrin. Där finns det ett stort behov av ingenjörer. Speciellt då många yrkesverksamma ingenjörer snart kommer att gå i pension satsar man mycket på att rekrytera fler ingenjörer till ingenjörsutbildningarna. Fackförbundet Sveriges ingenjörer har tillsammans med svensk industri lyckas bra med att få ut budskapet i samhället att ingenjörer är viktiga för landets välbefinnande och skatteintäkter. De har också lyckats väl med att påverka politiker till att skapa fler utbildningsplatser på högskolorna samt har startat en satsning tillsammans med staten som heter Tekniksprånget, i syfte att inspirera fler ungdomar till att söka till ingenjörsutbildningarna.

Det skriande behov som Sverige har av ingenjörer, kan utan problem mäta sig med det behov som Sverige har av fler bönder. Varför inte försöka att ge de många stundande generationsskiftena ute på gårdarna en ljusare utgång genom att låta sig inspireras av de gedigna kampanjerna som har förts för att få fler ingenjörer?

LRF Mälardalen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att tillsammans med andra aktörer (exempelvis SLU) och företag inom de gröna näringarna skapa en bred marknadsföringkampanj av yrket bonde samt
- att tillsammans med andra aktörer och företag inom de gröna näringarna skapa en framåtdrivande plattform i stil med Kungliga vetenskapsakademins Teknisksprånget.

Öka attraktionskraften

Ottarp

Företagare inom de gröna näringarna vittnar om svårigheter med att få tag på utbildad arbetskraft. Det gäller allt - från trädgårdsnäring till animalieproduktion.

Attraktionskraften för de gröna näringarna måste öka och teknikutvecklingen inom näringen synliggöras, allt för att fler ungdomar ska vilja välja naturbruksgymnasiets jordbrukslinje. Det pågår samverkansarbete inom Naturbrukets Yrkesnämnd, som behöver ytterligare intensifieras för att synliggöra potentialen inom de gröna näringarna.

Företagare inom de gröna näringarna har traditionellt valt egna rekryteringsvägar istället för att använda arbetsförmedlingen. Som en konsekvens av detta har de gröna näringarna inte heller någon officiell statistik som visar på behov av utbildad personal. Det i sin tur har fått följderna att studie- och yrkesvägledare inte rekommenderar ungdomar att söka till naturbruksgymnasiernas utbildningar. Adekvata utbildningar försvinner eftersom det inte finns något officiellt behov av arbetskraft. Det finns också en potentiell arbetskraftstillgång bland våra invandrare som inte når näringen, eller de som mitt i livet vill byta karriär och jobba inom de gröna näringarna.

LRF Skåne yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att synliggöra de gröna näringarnas potential som en högteknologisk framtidsbransch för grundskoleelever inför gymnasieval,
- att samarbetet mellan Gröna Jobb och arbetsförmedlingen också ligger till grund för offentlig statistik för arbetskraftsbehovet inom de gröna näringarna,
- att informera företagen inom de gröna näringarna om vikten att anmäla alla lediga jobb, för att få en rättvis offentlig statistik samt
- att det finns kortare utbildningar för de invandrare som vill och kan jobba inom de gröna näringarna samt för de som vill byta yrkeskarriär.

Styrelsens yttrande nr 8

Motion nr Mälardalen 4, Skåne 1

Attraktionskraft och tillväxt inom yrket bonde

Inkomna motioner

I motionen från LRF Mälardalen lyfts vikten av att fler upplyses om möjligheten att välja bondeyrket för att Sverige skall klara bland annat framtida produktions- och miljömål. I motionen yrkas att LRF tillsammans med andra aktörer och företag inom de gröna näringarna skapar en bred marknadsföringskampanj av yrket bonde samt att LRF tillsammans med andra aktörer och företag skapar en plattform i stil med Kungliga Vetenskapsakademins Tekniksprånget.

I motionen från LRF Skåne lyfts vikten av att de gröna näringarnas attraktionskraft ökar. Motionen lyfter vidare problematiken med att lantbruksföretagare av tradition väljer egna rekryteringsvägar i stället för att använda Arbetsförmedlingen, vilket resulterar i att de gröna näringarna saknar officiell statistik för behovet av utbildad personal. Detta har fått till följd att studie- och yrkesvägledare inte rekommenderar ungdomar att söka till naturbruksprogrammet. Slutligen lyfts behovet av kortare utbildningar för exempelvis invandrare som vill jobba inom de gröna näringarna liksom för de som vill byta yrkeskarriär.

Styrelsens redovisning

Ett av LRFs strategiska mål handlar om attraktionskraften i de gröna näringarna och att fler ungdomar ska välja att verka inom dessa. Det gröna näringslivet, det vill säga de företag som verkar inom de gröna näringarna, sitter på lösningarna på många av framtidens problem och riksförbundsstyrelsen vill understryka vikten av att hela organisationen tar ansvar för att kommunicera de många olika möjligheter som finns att utbilda sig, driva företag och arbeta inom näringarna. En viktig aspekt på attraktionskraften är också att det gröna näringslivet förmår vara bra arbetsgivare. I takt med den fortsatta strukturomvandlingen där allt fler gårdar anställer mer personal ökar kraven på arbetsgivarrollen.

Riksförbundsstyrelsen delar därmed den beskrivning som ges i motionerna att de gröna näringarnas framtid avgörs av förmågan att lyckas attrahera människor som utbildar sig, arbetar och driver företag. Attraktionskraften är med detta som bakgrund högt prioriterad i LRFs kommunikationsarbete. Att kommunicera den teknikutveckling som gör näringarna attraktiva och moderna ingår i kommunikationsuppdraget, liksom att lyfta framtidsmöjligheterna i branschen.

Under 2014 lanserar LRF en ny webbplats, Bonden i skolan, som riktar sig mot mellanstadiet och som vill skapa intresse för hur produktionen går till och exempelvis visa var maten kommer ifrån. Detta är ett långsiktigt steg för att intressera ungdomar

och skapa närhet till det gröna näringslivet. LRF har också utvecklat webbplatsen Plugga grönt som syftar till att visa ungdomar vilka karriär- och utbildningsvägar som det gröna näringslivet kan erbjuda. Riksförbundsstyrelsen anser att det exempel som LRF Mälardalen pekar på med Tekniksprånget är lovvärt och att en liknande kommunikationssatsning för att skapa en marknadsföringskampanj tillsammans med andra aktörer är intressant att undersöka. Riksförbundsstyrelsen vill också peka på betydelsen av det omvärldsanalysarbete vad gäller framtida förändringar i kompetensbehov som görs kontinuerligt genom samarbete mellan exempelvis Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA), naturbruksgymnasierna, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och näringarna.

Mot bakgrund av att näringarna av tradition ofta väljer egna rekryteringsvägar i stället för att använda Arbetsförmedlingen skapade LRF via NYN (Naturbrukets Yrkesnämnd) för ett antal år sedan Gröna jobb som är Sveriges största webbplats för lediga jobb i det gröna näringslivet. Gröna jobb samarbetar med Arbetsförmedlingens databas och tankar varje dygn över jobbbannonser från Arbetsförmedlingen så att dessa även syns på Gröna jobb. Än återstår att utveckla samarbetet så att Arbetsförmedlingen även tar in alla självinlagda annonser i Gröna jobb i sin statistik över hur många lediga jobb det finns inom det gröna näringslivet. Riksförbundsstyrelsen håller med om att det är angeläget att LRF tillsammans med SLA (Skogs- och Lantarbetsgivarförbundet) ökar kommunikationsinsatserna för att informera om vikten av att anmäla lediga jobb till Arbetsförmedlingen, ett arbete som pågår.

SLA har i samarbete med LRF, Arbetsförmedlingen och Kommunal beviljats projektmedel till en förstudie som syftar till att undersöka möjligheterna för Arbetsförmedlingen att matcha människor som står långt ifrån arbetsmarknaden med mindre kvalificerade tjänster inom lantbruket och trädgårdsnäringen i Stockholms län. Projektet kommer även att studera möjligheterna att få fram adekvat statistik för arbetskraftsbehovet. Förhoppningen är att projektet ska hitta en bra metodik för statistikinsamlingen som i nästa steg kan skalas upp både vad gäller branscher och till nationell nivå.

Riksförbundsstyrelsen ser också den potentiella arbetskraftstillgång som finns bland invandrare och de som mitt i livet vill byta karriär och arbeta inom det gröna näringslivet, så kallade yrkesbytare. När det gäller invandrare har LRF och NYN ställt sina resurser till bland annat Arbetsförmedlingens förfogande genom att ingå i ett samarbete mellan de flesta yrkesnämnderna för att erbjuda bedömning av kompetenser och färdigheter (validering) genom exempelvis Grönt kort (dessa frågor behandlas även i styrelsens yttrande nr 10 på sidan 97). Hittills har detta varit ett relativt blygsamt projekt då intresset för det gröna näringslivet varit svagt i denna grupp. Däremot har Arbetsförmedlingen under våren påbörjat en upphandlingsprocess av arbetsmarknadsutbildning efter hörande med de gröna yrkesnämnderna. Därmed är förhoppningen att det kan startas riktade kortare utbildningar för invandrare och yrkesbytare, vilket riksförbundsstyrelsen ser som en mycket intressant och viktig insats.

Vad gäller problemet med yrkesbytare pågår inom LRF och NYN ett brett påverkansarbete mot exempelvis Myndigheten för yrkeshögskolan som fått nya direktiv i det senaste regleringsbrevet där branschens önskemål ser ut att tillmötesgå.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionernas intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta för att lyfta de gröna näringarnas attraktionskraft och att med andra lämpliga aktörer undersöka möjligheterna att tillsammans marknadsföra de gröna näringarnas potential samt

att motionerna i övrigt anses besvarade med vad riksförbundsstyrelsen anført.

Bättre finansieringsmöjligheter

Älvsbyn

Lönsamhetsläget i svenskt jordbruk är mycket pressat. Det har blivit allt svårare att få banklån vid köp och investeringar inom den traditionella lantbruksnäringen. Den höga kontantinsats som krävs till exempel vid övertagande av ett jordbruksföretag, gör det i praktiken nästan omöjligt för unga människor att starta. Medelåldern på de som driver företag i dag är hög och för att ha en fortsatt livsmedelsproduktion i Norrbotten så är det viktigt att ägarskiften kommer till stånd. Många lantbrukare står inför valet att avveckla, utveckla eller sälja sin gård.

LRF Norrbotten yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för att det skapas förbättrade möjligheter till finansiering vid investeringar och ägarbyten på jordbruksföretag.

Lantbrukets matchmaking

LRF Ungdomen Skaraborg

Det finns ett glapp då gårdar läggs ner för att företagaren går i pension och saknar efterträdare samtidigt som det finns unga som vill starta en verksamhet utan att ha någon gård att bruka. Det är en långsiktigt mycket viktig fråga för lantbrukets konkurrenskraft att med alla medel försöka täta detta glapp. För att svenskt lantbruk skall stå starkt i den hårdnande konkurrensen är det av yttersta vikt att de som har lust och fallenhet kan hitta en väg att utvecklas som företagare även om de inte föds in i yrket.

Historiskt har utvecklingen fungerat förhållandevis väl genom användandet av köp och arrende när lantbruksföretag ska byta ägare. Tiden är nu en annan och bland annat genom kraftigt ökad kapitalbindning och ökade reala värden på fastigheter, är vi nu i ett läge där köp och arrende behöver kompletteras med andra etablerade vägar för överlåtelser av lantbruksföretag. Ett sådant komplement som är önskvärt är en typ av företagsförmedling där en verksamhet byter ägare utan att för den skull handla om en försäljning av själva egendomen där verksamheten bedrivs.

För att nå effekt i denna fråga är det viktigt att förstå var nålsögat finns. Orsakerna kan röra ekonomi, men även att parterna inte hittar varandra och bristande handledning är möjliga orsaker. Arbetet bör därför inledas genom att gå in förutsättningslöst i detta och börja med en kartläggning av ämnesområdet. En sådan kartläggning bör bland annat innehålla en internationell utblick på avtalsformer liknande de som finns i andra länder, typ *sharemilking* och *sharecropping*.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att förutsättningslöst och grundligt utreda frågan om vägar för att komplettera köp och arrende vid företagsöverlåtelser samt

att därefter genomföra lämpliga aktiviteter.

Styrelsens yttrande nr 9

Motion nr Norrbotten 2, Västra Götaland 9

Lantbrukets matchmaking och bättre finansieringsmöjligheter

Inkomna motioner

Två motioner har inkommit som rör problem och möjligheter kring ägarskiften och finansiering.

LRF Norrbotten konstaterar i sin motion att det blir allt svårare att få banklån vid köp och investeringar i den traditionella lantbruksnäringen. Detta slår hårt inte minst mot unga människor som vill starta och driva egen verksamhet, vilket på sikt hotar Norrbottens livsmedelsproduktion. LRF Norrbotten yrkar därför att LRF ska arbeta för att det skapas bättre möjligheter till finansiering vid investeringar och ägarbyten på jordbruksföretag.

LRF Västra Götaland uppmärksammar problemet med att det finns gårdar som läggs ned istället för att säljas då företagare går i pension - samtidigt som det finns unga som vill starta en egen verksamhet utan att ha någon gård att bruka. Motionen lyfter fram två bakomliggande faktorer till att gårdar avvecklas istället för att överlåtas eller säljas, dels bristen på matchmaking, det vill säga att parterna inte hittar varandra, dels ekonomiska hinder. LRF Västra Götaland ser därmed behov av en utredning av olika möjligheter där verksamheter kan byta ägare utan att det måste till en regelrätt försäljning av själva egendomen där verksamheten bedrivs.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen delar uppfattningen att frågorna om ägarskifte och kapitalförsörjning är mycket viktiga för näringen. Marknadspriserna på fastigheter har stigit med nära 90 % de senaste sju åren vilket försvårat ägarskiften om enbart direktavkastning beaktas. Det handlar inte bara om att kunna finansiera själva övertagandet av en gård - det svenska lantbruket visar även stora investeringsunderskott; det vill säga reinvesteringar sker inte i den takt de borde vilket ofta grundar sig i företagens vikande lönsamhet.

För kapitalintensiva verksamheter, som exempelvis mjölk- och köttproduktion eller växthus- och trädgårdsnäring, är tillgången till kapital till rätt kostnad avgörande för dessa näringars tillväxt.

För att kunna driva en gård vidare, behålla och höja lönsamheten, krävs det ofta tunga investeringar i maskinpark, anskaffning av ytterligare mark med mera. För den yngre generationen som inte har hunnit bygga upp ett kapital eller skaffat sig ett renommé som tilltalar en bank är det ofta väldigt svårt att ta över en gård.

Det pågår ett aktivt arbete i LRF-koncernen som syftar till att sprida kunskapen kring ägarskiften och finansieringsmöjligheter till medlemmen. Flera regioner erbjuder aktiviteter och mötesplatser där ägarskifte diskuteras. LRF Konsult anordnar informationskvällar under namnet Gården byter ägare som vänder sig både till den som är intresserad av att trappa ned eller avsluta sitt engagemang i ett lantbruk och till den som vill ta över. Därutöver har LRF Konsult omkring 130 certifierade ägarskiftare med särskild kompetens att hantera såväl mjuka som hårda frågor i en ägarskiftesprocess.

Inom ramen för Kraftsamling växtodling togs skriften Samverkan med arrende och andra avtalsformer fram år 2010. Skriften beskriver bland annat alternativa brukande- och upplåtelseformer än det traditionella arrendet. LRF och LRF Konsult har dessutom inlett ett samarbete för att tillsammans lyfta utmaningarna och möjligheterna kring ägarskifte, ta fram goda exempel och visa på vilka finansierings- och samverkansmöjligheter som finns samt informera om den hjälp som finns att få. Inom ramen för detta har ett arbete inletts för att undersöka kreativa ägar- och brukarlösningar och motionens förslag om en grundlig utredning passar väl in i detta arbete.

LRF-koncernen bjuder löpande in till träffar med banker och branscher, både på nationell och regional nivå. Detta för att beskriva nuläget i de gröna näringarna samt ge en bild av lantbruksföretagandet som ska underlätta exempelvis korrekta värderingar av finansieringsriskerna.

Riksförbundsstyrelsen ser också att det finns behov av att skapa eller utveckla lämpliga mötesplatser för den som har en gård och vill trappa ned eller lämna över verksamheten men inte har en familjemedlem som vill eller kan ta över, liksom för den som vill starta och driva verksamhet inom de gröna näringarna men som inte har tillgång till en gård eller till kapital. Det kan handla om mentorskapsprogram, fysiska mötesplatser eller förmedlingstjänster. Det återstår att utreda behoven och finansieringsmöjligheterna för sådana tjänster, något som kan göras inom ramen för LRFs och LRF Konsults samarbete som nämns ovan. Exempelvis har LRF Jönköping arbetat med detta i projektet Ung och grön och det kan vara en bra inspiration.

Möjligheterna att hitta finansiering avgörs i de flesta fall av tillgång till säkerhet. Utgångsläget för LRFs medlemmar varierar därmed kraftigt. En medlem som äger sin mark har naturligtvis lättare att hitta finansiering än någon som arrenderar mark. Riskkapital används i mycket liten utsträckning inom lantbruket idag. Ofta har inte riskkapitalbolag de långsiktiga strategier som investeringar i lantbruket behöver. En förutsättning för att få tillgång till kapital är att företaget är livskraftigt, att det finns tydliga affärsstrategier och affärsplaner och att företagaren har god kontroll på ekonomi och likviditet. Här kan LRF-koncernens arbete med företagsutveckling vara ett viktigt stöd.

LRF för dialoger med såväl ALMI som banker för att diskutera möjliga förbättringar avseende finansieringsmöjligheterna för lantbruksföretag. EUs krav på medlemsländerna att, inom ramen för reformeringen av EUs jordbrukspolitik, införa ett särskilt tillägg inom gårdsstödet som är knutet till unga lantbrukares markinnehav är naturligtvis välkommet. Riksförbundsstyrelsen förutsätter också att den aviserade satsningen på startstöd i Landsbygdsprogrammet blir av.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionerna och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att utreda frågan om vägar för att komplettera köp och arrende vid företagsöverlåtelser och därefter genomföra lämpliga aktiviteter samt

att arbeta för förbättrade möjligheter till finansiering vid investeringar och ägarbyten på jordbruksföretag.

Finansiering av eftergymnasiala utbildningar inom de gröna näringarna

LRF Ungdomen

Idag finns det utbildningar som man kan få betalda genom arbetsförmedlingen som ett alternativ till att gå arbetslös. Detta kan vara utbildningar som till exempel svetsare eller yrkeschaufför. Dock gäller detta inte motsvarande grundutbildning inom lantbruk. LRF Ungdomen ställer sig frågande till varför en typ av utbildning skall bli finansierad, medan en annan inte blir det. Många inom svenskt lantbruk har kommit in i branschen genom en alternativ väg. Denna väg in i branschen måste kunna få finnas kvar även i framtiden.

Som exempel kan nämnas då en person tar över en gård i ett generationsskifte och vederbörande vill byta karriär för att vara med och driva gården. Om personen har gymnasial utbildning blir hon/han tvungen att köpa sin plats på naturbruksgymnasiet. Utöver studieavgiften tillkommer sedan eventuellt studielån under studietiden.

Då det råder större och större brist på kompetent arbetskraft inom lantbruket samtidigt som det är många som vill skola om sig och arbeta inom branschen ställer sig LRF Ungdomen frågan:

Varför gäller inte samma regler för omskolning inom den gröna näringen?

LRF Ungdomen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF arbetar för att det skall bli lättare för de som vill omskola sig att få sin utbildning betald genom arbetsförmedlingen.

Finansiering av eftergymnasiala utbildningar inom de gröna näringarna

LRF Ungdomen Östergötland

En motion har inkommit från LRF Ungdomen i Östergötland som tar upp problemet med att få möjlighet till eftergymnasiala utbildningar för de som är på väg in i de gröna näringarna.

Många beslutar sig senare i livet för att byta yrke och en flexibel arbetsmarknad gör att det krävs detsamma av utbildningssystemen. De gröna näringarna har ett stort behov av välutbildad arbetskraft och det behovet kommer att öka för att kunna utveckla näringen. Motionären påtalar problemet med att yrkesutbildningar som ligger på gymnasienivå faller mellan stolarna då ingen betalar dessa om du inte är arbetslös. Skillnaden i utbildningsmöjligheter är stor för olika yrken. I princip kan vem som helst, oavsett var i Sverige man bor, byta inriktning och läsa till exempelvis ingenjör eller ekonom oavsett vilken gymnasieutbildning man slutfört tidigare. Det finns färdiga system för vem som betalar och vilken väg man skall/kan gå. Däremot är situationen en helt annan för de som senare i livet vill utbilda sig inom praktiska yrken, däribland utbildningarna inom de gröna näringarna.

Idag finns ett stort glapp mellan YH-utbildningar och yrkesbytare utan grundutbildning. Den möjlighet som finns är via Komvux som erbjuder grundutbildning, men det förutsätter att den enskilda kommunen betalar den enskilda platsen. Individens möjlighet avgörs alltså helt av inställningen hos den kommun man bor i. Regionstyrelsen anser att det behöver skapas ett system som inte gör skillnad på var du bor eller vilken tidigare utbildning du har och alla ska ha samma möjlighet till att byta yrke oavsett om det är akademiskt eller praktiskt. Regionstyrelsen ser det som centralt att en statlig finansieringslösning tas fram omgående eftersom behovet av utbildad arbetskraft är stor och ökar samt är en viktig faktor för utveckling inom de gröna näringarna.

LRF Östergötland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF driver frågan med kraft om allas lika rätt till finansierad utbildning på alla nivåer.

Styrelsens yttrande nr 10

Motion nr LRF Ungdomen 1, Östergötland 2

Finansiering av eftergymnasiala utbildningar

Inkomna motioner

I motionen från LRF Ungdomen lyfts Arbetsförmedlingens utbildningar till exempelvis svetsare eller yrkeschaufför som alternativ till att gå arbetslös. Dock gäller detta inte motsvarande grundutbildning inom lantbruk. Motionären ställer sig frågande till varför en typ av utbildning skall bli finansierad medan lantbruksutbildningar inte blir det. LRF Ungdomen yrkar att LRF ska arbeta för att det blir lättare för den som vill omskola sig att få sin utbildning betalad genom Arbetsförmedlingen.

I motionen från LRF Östergötland uppmärksammas dels problemen för så kallade yrkesbytare att söka eftergymnasiala yrkesutbildningar som en väg till arbete eller eget företagande i de gröna näringarna, dels de olika regelverken som hindrar utbildningsanordnare att erbjuda YH-utbildningar för yrkesbytare och andra som söker sig till de gröna näringarna. LRF Östergötland yrkar att LRF driver frågan om allas lika rätt till finansierad utbildning på alla nivåer.

Styrelsens redovisning

LRFs ställningstagande inom utbildning och kompetens lyder: *Kunskap och kompetensutveckling såväl i det teoretiska som i det praktiska är avgörande faktorer för de gröna näringarnas framtida konkurrenskraft. Genom anpassade utbildningar för ändamålet, både på gymnasie- och högskolenivå, skapas goda förutsättningar för framgångsrikt företagande och kompetent arbetskraft inom de gröna näringarna. Att lyckas attrahera människor som utbildar sig, arbetar och driver företag i de gröna näringarna är en avgörande framtidsfråga.*

Riksförbundsstyrelsen delar motionernas problembeskrivningar till fullo och instämmer i vikten av att utbildningssystemet inte får innehålla återvändsgränder för de som efter en avslutad gymnasieutbildning - och kanske några år i ett annat yrkesliv - önskar byta yrke och söka en karriärväg inom de gröna näringarna. Inte minst inom trädgårdsnäringen har problemet fått särskild uppmärksamhet i media under senare tid.

Många vuxna önskar sadla om och arbeta inom de gröna näringarna, men är förhindrade att komplettera sin tidigare gymnasieutbildning med naturbruksprogrammet eller att antas på yrkeshögskolan. Så kallade yrkesbytare ges nämligen begränsade möjligheter att läsa vidare på yrkeshögskolan på grund av att regelverket dels kräver kvalificerade förkunskaper (vilket en yrkesbytare per definition sällan besitter), dels att yrkeshögskolan inte får innehålla gymnasieliknande kurser och moment, vilket yrkesbyttarna ofta har behov av att komplettera. I stället är yrkesbytare hänvisade till komvux eller yrkesvux, vilket kommunerna sällan beviljar för dessa, ibland lite kostsammare, utbildningar. Myndigheten för yrkeshögskolan instämmer i näringens

problembeskrivning men sitter fast i regelverket. Ett förslag till lösning som Skolverket pekat på är om landstingen fick söka medel inom yrkesvux eller liknande finansiering, vilken skulle kunna riktas särskilt till denna grupp av sökande. Detta har LRF och NYN (Naturbrukets Yrkesnämnd) framfört till Utbildningsdepartementet.

Som exempel på aktiviteter för att öka myndigheternas förståelse för frågan kan nämnas att NYN det senaste året har genomfört studiebesök för Myndigheten för yrkeshögskolan hos en trädgårdsföretagare och en grisproducent. Syftet med dessa besök är att konkret visa behovet av vilka kvalificerade kompetenser som näringen efterfrågar och därmed vilka YH-utbildningar som de gröna näringarna har behov av. Näringen har också lyft möjligheterna att använda NYNs Grönt kort för validering av yrkesbytare. Tanken är att en yrkesbytare som behöver visa sina kunskaper (validering) kan diplomera sig för Grönt kort. Yrkesbytaren har därmed ”papper på” att han eller hon har de förkunskaper som krävs för att komma in på exempelvis en yrkeshögskoleutbildning som yrkesbytaren annars inte skulle vara behörig att söka till (dessa frågor behandlas även i styrelsens yttrande nr 8 på sidan 87).

Efter uppvaktningar har Utbildningsdepartementet givit Myndigheten för yrkeshögskolan ett nytt uppdrag i regleringsbrevet för budgetåret 2014: *Myndigheten ska utreda och föreslå korta riktade insatser som kan vidtas för att personer, som saknar de särskilda förkunskaper som krävs för vissa av yrkeshögskolans utbildningar, ska bli behöriga till sådana utbildningar. Myndigheten ska även redovisa hur insatserna kan organiseras samt beräkna insatsernas omfattning och kostnaderna för insatserna. Myndighetens förslag får inte innebära ytterligare kostnader för den offentliga sektorn. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 2 juni 2014.* Detta får ses som en stor framgång mot bakgrund av att LRF och NYN under lång tid försökt uppmärksamma bland annat både Myndigheten för yrkeshögskolan och Utbildningsdepartementet på problemen för yrkesbytare.

Arbetsförmedlingen kallade i januari yrkesnämnderna till möte om upphandling av arbetsmarknadsutbildning inom de gröna näringarna. Detta är första gången som Arbetsförmedlingen har tagit ett sådant initiativ. Vid mötet gjordes en genomgång av behoven inom de gröna näringarna. Tankar kring hur utbud och efterfrågan på arbetskraft kan mötas diskuterades liksom problemen för yrkesbytare. Riksförbundsstyrelsen tolkar detta som att Arbetsförmedlingen har en stark viljeinriktning att återkomma med erbjudande om arbetsmarknadsutbildningar inom bland annat lantbruk, skog och trädgård. Riksförbundsstyrelsen kommer att följa upp detta arbete.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionernas intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att tillsammans med Naturbrukets Yrkesnämnd fortsätta ansträngningarna att få ett utbildningssystem som underlättar för yrkesbytare.

Svenska lantbrukets framtid

Stånga-Lye

Den svenska lantbruksproduktionen går kräftgång. Produktionen minskar inom stora delar av näringen och den långsiktiga lönsamheten, samt de rimliga produktionsvillkoren lyser med sin frånvaro. Det lastas i, istället för ur, ryggsäcken. Även om regelkrånglet har minskat på sina håll, så upplever man inte det ute på gårdsnivå.

Det moderna lantbruksföretaget kräver, i många fall, stora skulder, stora risker och mycket arbete. För att produktionen skall finnas kvar och kunna öka, behövs långsiktig lönsamhet och rimliga villkor för företagarna. Sverige har dessutom ypperliga naturliga förutsättningar för att kunna bedriva ett livskraftigt lantbruk. Men det krävs mer än så.

Den svenska dubbelmoralen slår igenom fullt ut, och kväver sakta det svenska lantbruket.

Det är hög tid nu, i elfte timmen, att sätta stopp för denna utförlöpa. Om inte, riskerar det svenska lantbruket att gå samma väg som stora delar av den övriga svenska industrin; att läggas ner och ersättas av import.

LRF Gotland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att driva följande punkter till den högsta politiska nivån i Sverige:

- Lika produktionsvillkor eller full ekonomisk ersättning för kostnader uppkomna genom särregler gentemot övriga EU-länder.
- En stor översyn och revidering av regler och villkor som berör näringen, samt att när förslag till nya sådana tas fram ska lantbruksföretagarens åsikt väga tungt.

Motion nr Sydost 2

Sveriges livsmedelsförsörjning

Bergunda

Våra politiker har helt glömt bort frågan om livsmedelsförsörjningen.

Vid Sveriges inträde i EU var vi självförsörjande på livsmedel i det närmaste fullt ut. Vi är idag självförsörjande på spannmål, produktion av mjölk och kött har sjunkit till mellan 40 och 60 %. Efter Sveriges inträde i EU finns inga beredskapslager i Sverige, ej heller i EU.

Dagens butiker har inga lager, det som finns i butikerna räcker bara en dag. Centrallgren räcker i 3-8 dagar. Om det blir försörjningskris får den enskilde klara sig själv. Staten har ingen myndighet som tar ansvar för Sveriges livsmedelsförsörjning.

Vi föreslår därför alla LRFare, lokalt som centralt, att arbeta för full självförsörjningsgrad av livsmedel. Sveriges invånare skall kunna erbjudas svensk mat av högsta kvalitet både nu och i händelse av ofred.

Kom ihåg, att en sådan här insats genererar även:
Ökade arbetstillfällen - öppna landskap - svenskt jordbruks överlevnad - påverkar BNP positivt.

När ovanstående motion från Bergunda behandlades på LRF Sydosts regionstämma tillkom ett yrkande att motionen skulle skickas vidare till riksförbundsstämman med nedanstående att-sats.

LRF Sydost yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att driva produktions- och konsumtionsbalans med kraft mot regering och riksdag för att trygga egen livsmedelsproduktion i landet.

Sätt frågan om jordbrukets konkurrenskraft i centrum för all LRFs verksamhet

Gestad och Saleby lokalavdelningar, Falköping och Götene kommungrupper

I och med den politiska avregleringen under det tidiga 1990-talet började det svenska jordbruket och den efterföljande livsmedelskedjan utsättas för ett konkurrenstryck som det inte upplevt sedan 1920-talet.

I det närmaste inga utvecklingskurvor pekar därefter ditåt vi vill! Det som gjorts sedan dess för att stärka näringens position har bevisligen inte fungerat, eller i bästa fall varit otillräckligt. Ska man tänka nytt och rätt måste man våga tänka både stort och fritt på väg fram till sina ställningstaganden och nu är det hög tid för en stor genomlysning av framtiden för det svenska jordbruket. Ett sådant arbete inbegriper alla berörda; samhället genom dess politiker, ideella organisationer och enskilda konsumenter, handel och livsmedelsindustri samt förstås människan i frågans centrum, bonden. Alla dessa måste ges tillfälle att reflektera, tänka nytt och när det är befogat, ändra beteende.

LRF Västra Götaland vill i denna motion särskilt uppmärksamma två aspekter med vilka samhället tar sitt ansvar och lägger en grund för detta arbete.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att verka för att regeringen tar initiativ till en brett förankrad tillväxtorienterad strategi för utvecklingen av det svenska jordbruket samt
- att verka för att en konsekvensanalys över hur jordbrukets konkurrenskraft påverkas ska genomföras vid alla politik- och myndighetsbeslut som berör jordbruket.

Styrelsens yttrande nr 11

Motion nr Gotland 4, Sydost 2, Västra Götaland 6

Det svenska lantbrukets konkurrenskraft

Inkomna motioner

LRF Gotland yrkar att LRF på högsta politiska nivå driver frågan om lika produktionsvillkor eller full ekonomisk kompensation för svenska särregler. Vidare yrkar LRF Gotland att en översyn och revidering görs av regler och villkor samt att lantbruksföretagarens åsikt skall väga tungt när nya regler tas fram. I motionen från LRF Sydost yrkas att LRF skall driva på för en produktions- och konsumtionsbalans för en tryggad livsmedelsproduktion i landet. LRF Västra Götaland yrkar att LRF skall verka för en brett förankrad tillväxtorienterad strategi för utvecklingen av det svenska jordbruket samt att konsekvensanalyser för jordbrukets konkurrenskraft görs vid alla beslut på politisk nivå och myndighetsnivå.

I motionerna Sydost 4 (sidan 191) och Mälardalen 1 (sidan 118) finns också yrkanden om behovet av en svensk livsmedelsstrategi. Dessa yrkanden behandlas i detta yttrande.

Styrelsens redovisning

Motionerna berör en av de viktigaste frågorna i LRFs verksamhet, det vill säga utvecklingen av den svenska livsmedelsproduktionen. Riksförbundsstämman 2011 tog beslut om LRFs livsmedelsstrategi som var en viktig anhalt på den resa som startade på riksförbundsstämman 2003 som beslutade om visionen ”Vi får landet att växa”. Som motionärerna pekar på har det saknats ett allmänt starkt stöd i samhället, inte minst från politiskt håll, för detta arbete. Det är först under senare år som en diskussion om den svenska livsmedelsproduktionens utveckling vuxit i omfattning. Här har LRFs engagemang i frågan haft en viktig roll. Bland de argument som funnits med i debatten kan följande nämnas:

- Den globala livsmedelsförsörjningen och behovet av starkt ökad produktion fram till 2050.
- Stagnationen i svensk livsmedelsproduktion de senaste decennierna med kraftigt ökad import som följd och tillika export av miljöpåverkan.
- Debatten kring offentlig upphandling av mat.
- Det svenska samhällets sårbarhet i samband med kriser av olika slag.
- Klimatdebatten.
- Frågan om tillväxt av sysselsättning i Sverige.

Riksförbundsstyrelsen konstaterar att aktiva politiska beslut i Sverige kring en nationell livsmedelsstrategi ännu saknas, men allt fler riksdagspartier ansluter sig till tanken att en sådan behövs och senast (i mars 2014) kom besked från moderaternas talesperson för landsbygdsfrågor i den riktningen. Regeringen har även tillsatt en utredning, Konkurrenskraftsutredningen, som i mars 2015 skall lämna ett slutbetän-

kande kring ett underlag för en svensk livsmedelsstrategi. LRF arbetar aktivt i utredning för att få fram ett bra underlag till en sådan strategi. En viktig del i arbetet är att kartlägga skillnader i regelverk och villkor jämfört med andra länder. LRF har lyft fram ett 30-tal punkter i utredningen där åtgärder behövs.

Dessa har kategoriserats under rubrikerna:

- Attityd och ambition kring svensk produktion
- Näringspolitiska villkor i förhållande till andra länder
- Företags- och företagutveckling

LRFs livsmedelsstrategi har som mål att det reala produktionsvärdet på gårdsnivå skall öka med 1 % reallt per år från och med år 2010. Fram till och med 2013 har detta mål överträffats då produktionsvärdet ökat med omkring 2,5 % per år. Det kan dock konstateras att utvecklingen mer beror på världsmarknadsprisernas utveckling än en reell tillväxt i den producerade kvantiteten.

Nedanstående sammanställning från den officiella statistiken belyser, vid sidan av jordbrukets produktionsvärde, även utvecklingen av företagsinkomsten (nettoinkomsten) under senare år. Värdena är uttryckta i löpande priser (nominella tal).

	<u>Snitt 2006-2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>
Produktionsvärde, miljarder kr	57,3	65,2	64,1
Företagsinkomst, miljarder kr	7,6	7,4	6,7

Källa: Jordbruksverket, sektorkalkylen.

Sammanställningen ovan visar på en bra utveckling av produktionsvärdet under senare år. Företagsinkomsten, det vill säga ersättningen till eget arbete och eget kapital, har inte förändrats på samma positiva vis eftersom kostnadsutvecklingen i jordbruket i mångt och mycket varit en spegelbild av prisutvecklingen på intäktssidan.

Framtiden inrymmer samtidigt stora möjligheter för det svenska lantbruket om man ser till prognoser över konsumtionsutvecklingen för livsmedel globalt och i Sverige. Fram till 2030 beräknas världsbefolkningen öka med nära 20 % och invånarantalet i Sverige med drygt 12 %. Tillsammans med ekonomisk tillväxt och förändrade konsumtionsmönster kommer möjligheterna för den svenska produktionen att vara betydande, inte minst om dagens utgångsläge beaktas.

När det gäller yrkandet i motionen från LRF Gotland anser riksförbundsstyrelsen att LRF driver ett arbete i den riktning som motionen pekar på. Dock kan begreppet jämförbara villkor vara bättre att använda än lika villkor eftersom förhållandena alltid varierar från land till land. Principen om jämförbara villkor eller kompensation på annat sätt är en plattform att arbeta utifrån när det gäller konkurrenskraftsfrågor och med det synsättet driver LRF sina positioner i Konkurrenskraftsutredningen.

Exemplet med handelsgödselskattens avskaffande 2010 belyser samtidigt att frågan jämförbara villkor är politiskt komplex. Denna åtgärd sågs nämligen av regeringen som en kompensation för höjningen av jordbrukets dieselskatt från och med 2011. En särregel komprimerades alltså genom att en annan togs bort. Om jämförbara villkor skall uppnås borde båda dessa särskatter naturligtvis ha tagits bort.

Motionen från LRF Sydost (Sydost 2) fokuserar på att Sverige som nation skall ta ett större ansvar för sin egen livsmedelskonsumtion. Riksförbundsstyrelsen håller med motionären om de fördelar i olika avseenden som en bättre balans mellan produktion och konsumtion i landet skulle medföra. Samtidigt finns det begränsningar i en diskussion där för mycket fokus ligger på begreppet självförsörjning. En ökad produktion i Sverige kan självfallet också leda till en ökad export varför det är mer naturligt att tala om att marknadsandelarna för den svenska livsmedelsproduktionen bör öka på hemmaplan och på exportmarknaden. En nationell livsmedelsstrategi bör därför ha denna huvudinriktning, det vill säga en ökad produktion som leder till högre marknadsandelar i Sverige och på exportmarknaden. I motionen Sydost 4 tas kopplingen mellan en nationell livsmedelsstrategi och myndigheters beslut upp. Riksförbundsstyrelsen instämmer i att en svensk livsmedelsstrategi behövs för att olika myndigheter skall fatta balanserade beslut.

Motionen från LRF Västra Götaland pekar på vikten av att regeringen tar fram en brett förankrad livsmedelsstrategi och motsvarande yrkande finns i motionen Mälardalen 1. Riksförbundsstyrelsen instämmer fullt ut med dessa yrkanden. Vidare yrkas från LRF Västra Götaland att politiska beslut och myndighetsbeslut skall föregås av en konsekvensanalys kring hur jordbrukets konkurrenskraft påverkas. Riksförbundsstyrelsen ser det som att detta förhållningssätt i själva verket bör vara en viktig strategisk åtgärd i den nationella livsmedelsstrategin. Ett aktuellt exempel är Kemikalieinspektionens arbete med godkännande av växtskyddsmedel som idag inte innefattar en balanserad bedömning av miljö- kontra produktionseffekter. I motionen beskrivs även att arbetet med en nationell livsmedelsstrategi bör involvera alla inblandade parter i livsmedelskedjan. Detta är ett viktigt konstaterande och LRF behöver vara en drivande part i denna process. Vad gäller LRFs interna arbete har riksförbundsstyrelsen för avsikt att initiera en bred dialog och avstämning kring konkurrenskraftsfrågor under hösten 2014.

Riksförbundsstyrelsen föreslår nedan att riksförbundsstämman i första hand beslutar kring framtagandet av en nationell livsmedelsstrategi, baserad på arbetet med stärkt konkurrenskraft i den svenska produktionen. När det gäller motionerna från LRF Gotland och LRF Sydost (Sydost 2) som berör arbetssättet med konkurrenskraftsfrågor samt hur en ökad svensk livsmedelsproduktion skall beskrivas och motiveras hänvisar riksförbundsstyrelsen till yttrandet. Dessa frågor ligger nämligen, som riksförbundsstyrelsen ser det, inom ramen för arbetet med en nationell livsmedelsstrategi.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionen från LRF Västra Götaland liksom yrkanden i motionerna Sydost 4 och Mälardalen 1 uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att regeringen tar initiativ till en brett förankrad tillväxtorienterad livsmedelsstrategi som bygger på stärkt konkurrenskraft för den svenska produktionen samt

att motionerna i övrigt anses besvarade med vad riksförbundsstyrelsen anför.

LRF måste överge sitt stöd för den svenska djurskyddslagen

Vänersborg och Töreboda kommungrupper

I grunden handlar frågan om den svenska djurskyddslagen om huruvida det är rimligt att man med svensk lagstiftning stänger ute de svenska producenterna från den halvan av den svenska marknaden som styr efter pris.

Med allt vad vi vet idag måste vi konstatera att det inte är det. Lagstiftningen leder inte till de effekter som avsågs och inga intressen har några egentliga skäl att vara nöjda med den även om det kan förstås att politiker med flera, rädda för en flyktig opinion, är obenägna att ändra hållning i frågan. Faktum är dock att vill de svenska lagstiftarna styra dithän att fler djur ska ha bra levnadsförhållanden kan styrmedlen inte riktas mot produktionen, då måste de riktas mot konsumtionen.

Det enda som åstadkoms genom att ge vissa av producenterna på en gemensam marknad sämre produktionsförutsättningar är att man minskar dessa producenters marknad. Det som sker är att konsumenter som inte värdesätter de kvaliteter som lagstiftningen anger, söker sig till andra leverantörer och det ser vi idag genom att svenskarna konsumerar ungefär 1,7 miljoner grisar och cirka 400 000 nötkreatur årligen som är uppfödda under sämre förhållanden än den svenska djurskyddslagen föreskriver.

För den återstående svenska konsumtionen, av djur uppfödda enligt de svenska kraven, finns bevisligen en merbetalningsvilja men det marknadssegmentet skulle tillgodoses även utan en lagstiftning. Då skulle marknadens krafter ge även dessa konsumenter just de produktkvaliteter de efterfrågar, dock med väsentligt förbättrade möjligheter för producenterna att ta betalt för mervärdena.

LRFs strategier för att hantera de effekter djurskyddslagen medfört har växlat över tid. Efter en kort tid i tryggheten med en inhemsk gränsskyddad marknad medan regelverket successivt trädde ikraft ställdes länge förhoppningarna till att kunderna, i sin helhet, skulle dela intentionerna i djurskyddslagen och acceptera den högre prisnivån; det vill säga matkonsumenterna skulle betala de kostnader djurskyddslagen medför. Nu, tjugo år senare, vet vi att det inte är fallet!

I takt med att insikten om att alla kunder inte delar de svenska lagstiftarnas syn på hur deras mat ska produceras, har förhoppningarna istället i ökande grad

ställt till att politikerna ska kompensera de svenska producenterna för de merkostnader lagstiftningen medför. Det jordbrukspolitiska utrymmet att verkligen åstadkomma någon verkkningsfull kompensation är begränsat och så också den politiska viljan. En kompensation skulle till största delen betalas av näringen självt och de resurser som en sådan kompensation skulle ta i anspråk skulle istället kunna göra nytta för det svenska jordbruket i exempelvis andra miljöstödsåtgärder. Inte heller detta är således en framkomlig väg!

Mot denna bakgrund återstår endast en möjlig slutsats. Det är dags för LRF att aktivt arbeta för att det snart trettioåriga experimentet med en djurskyddslag som skiljer sig från våra konkurrentländers avslutas! För förståelsens skull är det viktigt att inse att inriktningen med ett sådant ställningstagande inte är att den produktion vi idag har, med sin särskilt goda djuromsorg, ska upphöra eller ens minska. Den ska förhoppningsvis fortsatt finna sin väg ut på de marknader som redan idag värdesätter dess kvaliteter. Nej, ett sådant ställningstagande ska ses som ett sätt att öppna för ytterligare svensk produktion på de marknader som inte ser ett mervärde i förhöjd djuromsorg.

En vanlig invändning mot att LRF ska ta ställning emot den nuvarande svenska djurskyddslagstiftningen är att det ses som "omöjligt" att få politikernas gehör för att ändra lagstiftningen. Detta är inte ett hållbart argument. Så länge LRF försvarar det nuvarande svenska regelverket är det LRF som blir sittande med informationsskyldigheterna, ja i det närmaste hela ansvaret för lagarna, medan de verkligt ansvariga för ologiken och det katastrofala utfallet, politikerna, bekvämt kan agera åskådare.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF ska ompröva sitt stöd för den svenska djurskyddslagen, verkligt djurskydd kan inte styras genom att sätta ramar för produktionen, det kan bara ske genom styrning av konsumtionen.

Styrelsens yttrande nr 12

Motion nr Västra Götaland 1

Den svenska djurskyddslagen

Inkomna motioner

LRF Västra Götaland lyfter i motionen problematiken med att Sverige har en djurskyddslagstiftning över EUs nivå och hur det påverkar marknadssituationen för svenska företagare. I motionen konstateras att det inte är rimligt att ha en nationell lagstiftning som får som konsekvens att svenska producenter har sämre produktionsförutsättningar än övriga EU och en mer begränsad marknad att tillgå.

Mot bakgrund av detta konstaterande yrkar LRF Västra Götaland att LRF ska ompröva sitt stöd för den svenska djurskyddslagen. I motionen förtydligas dock att avsikten med detta inte är att dagens svenska produktion med hög djuromsorg ska upphöra eller ens minska, utan tanken är att den ska finna nya marknader som värdesätter dessa kvaliteter.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen instämmer i motionärens bedömning vad gäller att läget för en stor del av den svenska animalieproduktionen är allvarligt och att åtgärder behöver vidtas. Styrelsens utgångspunkt är att den svenska animalieproduktionen, med fortsatt hög ambition avseende god djuromsorg, ska ges förutsättningar att vara konkurrenskraftig och utvecklas.

Riksförbundsstyrelsen anser att med utgångspunkt i LRFs vision - att de gröna näringarna ska ha en tätposition vad gäller tillväxt, lönsamhet och attraktionskraft i det hållbara samhället - är det viktigt att den svenska produktionen är förknippad med höga ambitioner när det gäller djuromsorg, livsmedelssäkerhet och miljö. Ett av de mervärden som svenska livsmedel har är god djuromsorg. Frågan är hur god djuromsorg ska kombineras med hög konkurrenskraft. Det finns ett problem i att en ökad livsmedelskonsumtion i Sverige i allt högre utsträckning täcks av import, medan den svenska animalieproduktionen stagnerar eller minskar. Denna utveckling kan inte härledas till ett fåtal orsaker utan har en mer komplex förklaring, men den skillnad som idag råder mellan den svenska djurskyddslagstiftningen och omvärldens lagstiftning är en av orsakerna till att svenska livsmedelsproducenter tappar i konkurrenskraft.

Mot bakgrund av ovanstående är det nödvändigt med lösningar som kombinerar LRFs ambition avseende god djuromsorg med en stark konkurrenskraft i förhållande till andra länder. Idag fokuseras mycket på hur maten tas fram, vilket är viktigt, men det får inte ske på bekostnad av att maten inte alls kan produceras; här behövs en bättre balans. Likväl som att djuren ska ha det bra måste det vara enkelt och lönsamt att vara lantbrukare i Sverige. En utmaning för den svenska livsmedelsproduktionen framåt är bland annat att ta en större andel av det svenska konsumtionsutrymmet och av en växande global marknad. Denna fråga är också central i LRFs livsmedelsstrategiska arbete.

Riksförbundsstyrelsen antog en position år 2010 där LRF ställer sig positivt till en harmonisering av djurskyddslagstiftningen på EU-nivå, en lagstiftning som är lika i alla medlemsstater utan möjlighet till nationella särregler. Det skulle sannolikt förbättra djurskyddet i hela EU till gagn för många djur. I positionen anförs att en förbättrad och harmoniserad lagstiftning inom EU går att förena med bibehållen djuromsorg i Sverige på andra sätt än genom nationell lagstiftning och med en starkt konkurrenskraft. Vidare anges att en förutsättning är att ersättningssystem skapas genom de politiska systemen samt att det parallellt med det politiska arbetet utvecklas affärsmodeller som bättre tillvaratar konsumenternas betalningsvilja och efterfrågan. Genom näringsens och branschernas egna initiativ skulle en önskvärd nivå kunna säkras.

En konsekvens av att ha nationella särregler på högre nivå för en produktion som konkurrerar på en gemensam marknad är att ett politiskt ansvarstagande krävs i syfte att kompensera för försämrade konkurrensförutsättningar. Det är svårt att möjliggöra sådana ersättningssystem i Sverige idag. Det beror på att EUs jordbrukspolitik inte tillåter ersättning för en nivå som redan finns reglerad i EUs eller i nationell lagstiftning. Med en harmoniserad djurskyddslagstiftning skulle det kunna skapas möjligheter för att komma vidare i frågan.

Generellt har fokus i det svenska djurskyddsarbetet och i den politiska debatten legat på själva lagstiftningen och många har uppfattat att det enbart är den som borgar för ett gott djurskydd. Riksförbundsstyrelsens syn är dock att lagstiftning inte är det som skapar en god djuromsorg och djurhållning. Lagstiftningen kan vara ett sätt att hindra dålig djurhållning - genom att det anges en lägsta nivå - och uppnå ett grundläggande skydd för djuren, men det är på andra vägar vi kan uppnå en god djuromsorg.

Det är genom bondens dagliga skötsel av djuren som det åstadkoms god djuromsorg. Riksförbundsstyrelsens syn är att det mest effektiva och långsiktigt hållbara sättet att nå en god djuromsorg är genom kunniga, engagerade djurhållare med en egen drivkraft till förbättringar. Detta kan åstadkommas genom att det ges utrymme att förbättra djurhållningen på det sätt som passar bäst på den egna gården, medan en alltför rigid och detaljstyrd lagstiftning hämmar detta. Riksförbundsstyrelsen anser att lagstiftningen i högre utsträckning än idag bör utgå från företagaren och att lagstiftaren behöver sätta större tillit till företagarens förmåga att ta ansvar för sin egen djurhållning.

LRF välkomnade Djurskyddsutredningen då den tillsattes 2009 och utredarens uppdrag att göra en bred översyn av den samlade djurskyddslagstiftningens utformning och innehåll. Utredaren skulle, med bibehållen djurskyddsnivå, analysera hur lagstiftningen kan moderniseras, förenklas samt förändras så att den blir mer flexibel och målinriktad, det vill säga helt i linje med det LRF arbetar för. Regeringen har dock inte lagt något förslag utifrån utredningens betänkande som kom år 2011.

Riksförbundsstyrelsen har en tydlig uppfattning om att LRF fortsatt ska ha en hög ambition vad gäller djuromsorg men att det inte är lagstiftningen som borgar för detta och att det är nödvändigt med en översyn av lagstiftningen, bland annat för att god djuromsorg i avsevärt ökad utsträckning ska gå hand i hand med hög konkurrenskraft. Detta är något som också återkommande framförs i LRFs näringspolitiska arbete. LRF har via arbetet i Djurskyddsutredningen, genom två experter i expertgruppen, och i remissyttrandet över utredningen liksom i andra yttranden och påverkansarbete kraftfullt framfört behovet av förändringar i den svenska djurskyddslagstiftningen till dess en harmonisering på EU-nivå är på plats. Arbete pågår bland annat inom ramen för Konkurrenskraftsutredningen där LRF driver frågan om en översyn av djurskyddsföreskrifterna. Djurskyddslagstiftningen behöver moderniseras, förenklas och förändras så att den blir mer flexibel, målinriktad och mindre detaljerad samt så att hög konkurrenskraft kan uppnås.

Idag finns möjlighet för Jordbruksverket att medge att produktionen får ske på annat sätt än lagstiftningen anger i det fall företagaren är ansluten till och godkänd i ett så kallat kontrollprogram - ett program som Jordbruksverket måste godkänna. Riksförbundsstyrelsen är positiv till kontrollprogram och anser att det är nödvändigt att nuvarande möjlighet till kontrollprogram utvecklas, då det för vissa företagare kan vara ett sätt att bedriva en konkurrenskraftig produktion med bibehållen god djuromsorg. Det finns idag ett antal kontrollprogram i drift och några under utveckling, bland annat inom grisproduktionen.

Nyligen har Jordbruksverket presenterat ett förslag till ändringar av vissa regler i djurskyddsföreskrifterna där LRF lämnat remissvar. Förslaget innehåller bland annat ett antal bra regelförändringar avseende grisproduktion, men även ett antal försämringar avseende fjäderfäproduktion.

Riksförbundsstyrelsen anser sammanfattningsvis att till dess en harmonisering av djurskyddslagstiftningen inom EU är på plats, vilket kan ta lång tid, behövs ytterligare anpassningar och en översyn av den nuvarande djurskyddslagstiftningen - och då särskilt djurskyddsföreskrifterna - i syfte att förbättra konkurrenskraften med bibehållen god djuromsorg.

Påverkansarbetet ska genomföras med fokus på att god djuromsorg i första hand ska tillgodose av djurhållarna och gå hand i hand med hög konkurrenskraft.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för ökad konkurrenskraft i svensk animalieproduktion med fortsatt god djuromsorg samt

att motionen i övrigt anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

LRF bör initiera en bred omprövning av alla branschpolicys

Hjo och Essunga kommungrupper

Den vikande produktionen i svenskt jordbruk föranleder att vi måste ”vända på varje sten” för att åstadkomma förändring. Först av allt är det då naturligtvis de stenar vi själva lagt som ska vändas på och hit hör den närmast oöverblickbara mängden av branschpolicys som vi styr vår produktion efter.

De flesta branschpolicys har tillkommit för att tillfredsställa bedömda önskemål från slutkunderna om den mat vi producerar. Det är dock viktigt att uppmärksamma att varje branschpolicy samtidigt medför en inskränkning i producenternas val av förnödenheter eller produktionsmetoder med mera som i sin tur regelmässigt medför ökade kostnader. Varje branschpolicy innebär i förlängningen dessutom en likriktning av det produktutbud som tillhandahålls konsumenterna vilket försvårar produkt- och prisdifferentiering.

En mycket noggrann avvägning mellan en branschpolicys förtjänster och nackdelar måste således göras kontinuerligt. LRF Västra Götalands uppfattning är att denna avvägning hittills ofta skett med en för stor säkerhetsmarginal gentemot negativa kundreaktioner. Tyvärr har en del branschpolicys därför bidragit till att vi avstått en del av marknadsutrymmet.

Den svenska matproduktionens styrka på hemmamarknaden har fallit radikalt sedan många policys tillkom och styrkan på exportmarknaderna har inte utvecklats i önskad takt. Nu är därför tiden inne för en bred omprövning av alla branschpolicys.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF skall initiera en bred omprövning av alla branschpolicys.

Styrelsens yttrande nr 13

Motion nr Västra Götaland 2

Branschpolicyer

Inkomna motioner

LRF Västra Götaland har inkommit med en motion som behandlar branschpolicyers påverkan på konkurrenskraften. Motionären framhåller att den vikande produktionen i svenskt jordbruk föranleder ett behov av en bred omprövning av samtliga branschpolicyer, något som också yrkas i motionen.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen delar motionärens uppfattning att det är viktigt att vända på alla stenar för att öka konkurrenskraften i svensk livsmedelsproduktion samt öka svenska produkters konkurrenskraft och attraktivitet på marknaden.

Riksförbundsstyrelsen har fastställt ett begränsat antal policyer som framförallt anger LRFs principiella värdegrund och uppfattningar i vissa näringspolitiska sakfrågor. Som exempel kan nämnas antibiotikapolicy, genteknikpolicy med flera. En policy eller annat ställningstagande är ett viktigt stöd för framtida uttalanden och yttranden och ska säkra ett enhetligt och slagkraftigt budskap.

Riksförbundsstyrelsen delar uppfattningen att fördelar och nackdelar med att anta en policy noga måste vägas mot varandra innan ett beslut fattas och att de kontinuerligt måste uppdateras och omprövas, så att de är i fas med ny teknik och de värderingar och andra förutsättningar som råder. En policy som beslutats i riksförbundsstyrelsen avstäms årligen i styrelsen för att överväga om det finns behov av omprövning. I anslutning till bildandet av LRF Mjölk gjordes även en genomgång av Svensk Mjölks och LRFs policyer i olika principiella frågor för att säkerställa en samordning.

Som beskrivs i motionen finns även i de flesta branscher olika typer av branschpolicyer som avser att säkerställa säkra livsmedel och att branschens produkter på marknaden motsvarar kunders och konsumenters önskemål eller att klargöra den värdegrund som branschen har i olika frågor. Det är respektive bransch som fastställer dessa och det är riksförbundsstyrelsens uppfattning att så måste vara fallet.

Riksförbundsstyrelsen delar motionärens uppfattning att branschpolicyer skall bidra till ökad konkurrenskraft för alla aktörer i värdekedjan och ser det naturligt att dessa löpande utvärderas i respektive bransch utifrån omvärldsförändringar, ny teknik och eventuellt ändrade förutsättningar. Ett sådant exempel är frågan om krav på GMO-fritt foder som för närvarande diskuteras i flera branscher (och som behandlas i styrelsens yttrande nr 14 på sidan 116). Riksförbundsstyrelsen delar motionärens uppfattning att det även är viktigt att en branschpolicy inte försäkras möjligheterna till en differentiering av produkter på marknaden och merpris för olika mervärden.

Beslut om översyn och eventuella revideringar måste dock enligt riksförbundsstyrelsen avgöras av respektive bransch.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Minskade kostnader för lantbruket

Väte-Mästerby

Användningen av genmodifierade organismer, så kallade GMO, har många olika sidor. När GMO diskuteras hamnar diskussionen ofta i frågan kring odlingen av GMO-grödor. De stora kemiföretagens sätt att ta patent på GMO, hindra fri forskning och kräva att odlare köper nytt utsäde varje år är inte trevligt. Lantbrukarna blir beroende av kemiföretagen på ett oacceptabelt sätt. Men denna motion gäller inte odling av GMO-grödor.

Denna motion gäller om svenska bönder ska lämna sin branschöverenskommelse kring att köpa GMO-fria fodermedel. Svenska bönder beslöt för mer än tio år sedan att Sverige endast skulle använda GMO-fria fodermedel. Under åren som gått har färre och färre lantbrukare i världen odlat GMO-fri soja. Den begränsade tillgången har medfört att den GMO-fria sojan har stigit kraftigt i pris. GMO-soja är ett vanligt använt fodermedel inom resten av EU. Svenskt lantbruk är idag i ett läge att importerade kött- och mjölkprodukter från djur som utfodrats med GMO-soja konkurrerar ut svenskt lantbruk.

Styrelsen anser att Sveriges konsumenter gett ett tydligt svar genom sina inköp av importerade livsmedel, att man inte är rädd att äta mat från djur som utfodrats med GMO-soja. Idag får mjölkproducenter en liten ersättning för sina merkostnader med GMO-fri soja. Kött- och äggproducenter däremot får ingen som helst ersättning för sina merkostnader. Majoriteten av konsumenter känner inte till branschöverenskommelsen om GMO-fria fodermedel och är inte beredda att betala de merkostnader överenskommelsen medför. Det är viktigare att vi värnar det svenska sättet med ett gott djurskydd, att vi klarar av att hålla fler av Sveriges marker öppna, än att envist som ett av få länder i Europa (Norge och Sverige alla branscher, Finland mejerinäringen) lägga på svenskt lantbruk en egen ryggsäck i form av kraftiga merkostnader för ett GMO-fritt foder.

Som konsument har man alla möjligheter att välja att köpa ekologiskt producerade livsmedel där djuren inte har utfodrats med GMO-fodermedel. Då blir det ännu tydligare för konsumenterna kring ytterligare ett mervärde i att köpa ekologiskt producerade livsmedel. Det finns även en möjlighet för kött- och mjölkproducenter som använder GMO-fritt foder att lyfta fram det som ett argument i sin marknadsföring och få ett bättre pris på sina livsmedel.

Ett beslut att tillåta konventionella lantbrukare att använda GMO-soja kan därmed både förbättra ekonomin för konventionella lantbruk, ge bättre betalning för kött och mjölk från gårdar med egen förädling som utfodrar med GMO-fria fodermedel och ge en ökad efterfrågan på ekologiska livsmedel.

Frågan är så viktig för hela lantbruksbranschen (kött, mjölk och ägg) att det känns rätt att LRF tar ansvaret och driver frågan. Att lägga frågan i knät enbart på Sveriges mjölkproducenter är att låta dem bära hundhuvudet för en känslig fråga som berör så många fler.

LRF Gotland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att sammankalla alla branschorganisationer och verka för att ta bort branschöverenskommelsen om att använda GMO-fria fodermedel.

Styrelsens yttrande nr 14

Motion nr Gotland 1

Minskade kostnader för lantbruket

Inkomna motioner

LRF Gotland yrkar i motionen att riksförbundsstyrelsen skall arbeta för att ta bort branschöverenskommelser om att endast använda GMO-fria fodermedel.

Som motiv anges den stigande merkostnaden för GMO-fri soja, att andelen importerade livsmedel ökar och att det är viktigare att slå vakt om mervärden som ett gott djurskydd och öppna landskap. Att avveckla branschöverenskommelsen kan enligt motionären öka konkurrenskraften generellt och även öka möjligheterna till en merbetalning för de producenter som väljer att utfodra med GMO-fria foderråvaror i olika marknadskoncept.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen antog i slutet av 2013 en ny position avseende GMO i djurfoder och hållbarhetscertifierad sojaodling.

Bakgrunden till ställningstagandet är dels den utveckling som beskrivs i motionen med en kraftigt ökad merkostnad för GMO-fri soja samtidigt som svensk animalieproduktion tappar marknadsandelar, men också den så kallade Sojodialogen, som pågått mellan branscher, livsmedelsföretag, handeln och foderföretag. Utgångspunkten i denna är att ta ett större ansvar för hur sojaproduktionen bedrivs genom att via certifikat eller fysiska inköp öka användningen av soja som kommer från hållbarhetscertifierad odling.

Merkostnaden för GMO-fri soja var 2007 cirka 10 dollar/ton och beräknas 2014 ligga på cirka 110-130 dollar/ton vilket innebär en merkostnad för svensk animalieproduktion på cirka 160 Mkr/år. Prisnivån på soja kan även påverka den svenska prisnivån på andra foderråvaror.

LRFs position är i korthet:

- LRF arbetar för en konkurrenskraftig ökad inhemska odling och användning av närproducerat proteinfoder.
- LRF stödjer initiativet i Sojodialogen för användning av hållbarhetscertifierad soja.
- LRF ser ur hållbarhetssynvinkel ingen skillnad i själva odlingen av GMO eller GMO-fria sojaprodukter utan det viktiga är hur produktionen bedrivs, varför certifiering av odlingen är avgörande ur hållbarhetssynvinkel.
- Frågan om krav på GMO-fritt foder är en marknadsfråga som marknadsaktörer måste ta ställning till. De merkostnader som läggs på producenter vid krav på GMO-frihet måste innebära en tydlig merbetalning på minst motsvarande nivå för att inte försämra konkurrenskraft och lönsamhet i svensk animalieproduktion.

- LRF ser det angeläget att foderindustrin arbetar för att möjliggöra produktion av foder med eller utan krav på GMO-frihet utifrån olika kunders önskemål.

Riksförbundsstyrelsen har också beslutat att LRF skall ta initiativ till en bred och öppen dialog, vilket skett under vintern i form av diskussioner med livsmedelsbranscherna, handeln och miljöorganisationer. Det har även varit en omfattande debatt i sociala medier. Vidare har dialog skett med Jordbruksverket för att underlätta för foderföretag som önskar producera foder med och utan GMO-fria foderråvaror i samma foderfabrik.

LRF har som stödjande organisation ställt sig bakom den avsiktsförklaring om hållbart producerad soja som Sojdialogen lett fram till.

LRF har under flera år arbetat med projekt tillsammans med andra branschaktörer för att stimulera och stödja en konkurrenskraftig ökad odling och användning av närproducerat proteinfoder, vilket bland annat renderat i den hemsida som finns kring närodlat protein och som även underlättar handel med proteinråvaror direkt mellan lantbrukare.

Regelverken bland annat för patent ger idag de multinationella företagen en orimlig konkurrensfördel och innebär en oligopolisering av växtförädlingen. Det har blivit svårare för svensk växtförädling att utveckla sorter med egenskaper som till exempel passar bättre i ett ändrat klimat. Styrelsen arbetar därför också för att politik och internationell lagstiftning ändras för att gynna mångfald och hög innovation i växtförädlingen, så att universitet och små företag kan utveckla nya egenskaper och säkra sorter som bidrar till hållbar utveckling och bättre konkurrenskraft.

Riksförbundsstyrelsen avser att LRF ska fortsätta med en bred och öppen dialog om hållbart producerade foderråvaror och GMO/GMO-fria foderråvaror med marknadsaktörer och livsmedelbranscherna som motionen föreslår.

Riksförbundsstyrelsen anser dock att det måste vara marknadsaktörerna som skall avgöra om merpriset för produkter med krav på GMO-fritt foder kan rendera en merbetalning till producenter minst i nivå med de merkostnader som detta innebär för producenterna.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att avslå motionens yrkande att riksförbundsstyrelsen skall sammankalla alla branschorganisationer och arbeta för att ta bort branschöverenskommelsen om att använda GMO-fria fodermedel samt

att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbetet och dialogen med marknadsaktörer och livsmedelsbranscherna utifrån LRFs antagna position.

Konsekvenserna inom den svenska grislekten

Hökhuvud-Harg

Vid LRFs regionstämma i Mälardalen behandlades en motion från Hökhuvud-Harg lokalavdelning som tar upp konsekvenserna för svensk grislektion. Under 2013 har svensk grislektion minskat med 100 000 grisar. Allt tyder på en ytterligare minskning om 150 000 grisar under 2014. Produktionen är endast 60 % av konsumtionen idag. Konsumtionen av kött ökar men tyvärr är det inte konsumtionen av det svenska köttet som står för ökningen.

Många av grislektionerna i Mälardalen har utsatts för en icke-företagsmässig behandling av vissa slakterier. Speciellt om slakterierna vill ha goda affärsrelationer på sikt. Behandlingen får oss att tänka tillbaka på 1930-talet, alltså innan vi bildade kooperativa föreningar. Våra medlemmar har hört av sig till oss i förtvivlan och berättat om den dåliga framförhållningen som slakterierna har haft. Det är en fullständig omöjlighet att ställa om sina grislektioner på denna korta tid som de har haft på sig. Det svårt att försöka gjuta framtidstro när 50-åriga företagare ringer och gråter och undrar vad de ska göra med sina dräktiga saggor som grisar i början av april eller har satt in grisar som blir slaktmogna när de är utan avtal med sitt nuvarande slakteri. Vi inom LRF arbetar för att få mer företagsmässighet hos våra medlemmar och vi tycker att många är på god väg men vi frågar oss om förädlingsledet ställt om sitt synsätt på sina leverantörer det vill säga att de är företagare (med behov av lönsamhet) precis som slakteriföretagen? Är vi på väg tillbaka till att bilda nya kooperativa företag?

Det saknas idag en fungerande värdekedja från konsument till bonde. Konsumenterna kan inte göra medvetna val i butik förutom för färskt kött. När det kommer till charkuterivaror och halvfabrikat så försvinner ursprunget och konsumentens medvetna val går förlorat.

Butikerna bör tillämpa påslag i butik kr/kg och inte som idag procentpåslag. Ett räkneexempel - importerad dansk fläskfilé för 69 kr/kg eller en svensk fläskfilé för 169 kr/kg - procentuellt påslag (71 %) ger en mycket stor prisskillnad i förhållande till ett påslag i kr/kg. Butikerna tjänar på de svenska mervärdena och en trogen kundgrupp finns för de svenska produkterna. Några av våra duktiga ICA-handlare kan gå i pension redan vid 50 års ålder och vår fråga blir - känner ni någon grislektioner som har gjort detsamma, det vill säga slutat för företaget gått med bra vinst?

I den offentliga matsalen kan man inte välja alls, utan är hänvisad till lagen om offentlig upphandling. Dock har vissa förändringar genomförts på EU-nivå som möjliggör att hänsyn kan tas till miljön och samhällsliga mål. Nu handlar det om att få de offentliga aktörerna att utnyttja de möjligheterna.

LRF tillsammans med Landsbygdsdepartement och Jordbruksverket har träffats för att se hur de svenska mervärden kan lyftas fram och då framför allt att hjälpa konsumenterna att identifiera den anonyma charkråvaran. Detta ska ske med kraftfulla butiksinsatser. Krafttag måste göras för att lyfta fram mervärden som oftast inte alls används. Till exempel företagens låga förbrukning av antibiotika i grisproduktionen i jämförelse med importländerna.

Den pågående konkurrenskraftsutredningen är ett bra initiativ i rätt riktning, speciellt när det kommer till att arbeta för en svensk livsmedelsstrategi som kan ses som en långsiktig åtgärd. En livsmedelsstrategi som långsiktigt visar en gemensam (politiker och företagare) viljeinriktning för all svensk produktion av livsmedel. Vi vill påminna om när det höll på att bli brist på vissa varor vid vulkanutbrottet på Island för några år sedan. Utredningen lägger fram ett delbetänkande som ska lämnas senast 1 juni 2014 samt ett slutbetänkande i mars 2015. På grund av det kritiska läget kan grisenäringen inte vänta på den utan åtgärder på kort sikt behövs.

LRF Mälardalen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att RLF ska agera kraftfullt, trovärdigt och målmedvetet för att vända trenden och skapa tydliga och mätbara resultat för svensk animalieproduktion,
- att en översyn av värdekedjan från konsument till bonde görs och där även handelns och grossisternas ansvar granskas med målet att se över var insatserna gör störst nytta,
- att konsekvenserna av ett ökat importberoende utreds, dels ur ett marknadsperspektiv dels ur ett beredskapsperspektiv,
- att aktivt arbeta för nya marknader, exempelvis exportkanaler, för att öka konkurrensen om de svenska produkterna så att även grisföretagen tjänar pengar samt
- att arbeta för en gemensam svensk livsmedelsstrategi som arbetats fram gemensamt av politiker och företag som kan uppfylla målen i strategin.

Styrelsens yttrande nr 15

Motion nr Mälardalen 1

Konkurrenskraften i svensk grisnäring

Inkomna motioner

I motionen från LRF Mälardalen tas konsekvenserna av den låga konkurrenskraften i svensk grisnäring upp. LRF Mälardalen konstaterar att den svenska grisproduktionen har minskat 2013 och att allt tyder på en ytterligare minskning under 2014. Konsumtionen av kött ökar i Sverige, men det är inte konsumtionen av det svenska köttet som står för ökningen.

I motionen lyfts även de problem som vissa medlemmar med grisproduktion haft på grund av att slakteriföretag har sagt upp leveranskontrakt, en situation som inte noterats sedan 1930-talet då bildandet av kooperativa slakterier inleddes.

LRF Mälardalen menar att det saknas en fungerande värdekedja från konsument till bonde. Konsumenterna kan inte göra medvetna val i butik förutom när det gäller färskt kött. När det kommer till charkuterivaror och halvfabrikat försvinner ursprunget och konsumentens medvetna val går förlorat. LRF Mälardalen tar även upp problematiken i den offentliga upphandlingen.

LRF Mälardalen föreslår i flera yrkanden åtgärder i syfte att vända den negativa trenden i svensk grisnäring, av vilka det om behovet av en svensk livsmedelsstrategi behandlas i styrelsens yttrande nr 11 på sidan 102.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen delar motionärens bedömning att läget i svensk grisnäring är allvarligt.

Som motionären skriver prioriterar LRF sedan en längre tid olika insatser i syfte att vända den negativa trenden inom grisnäringen, bland annat genom arbetet med LRFs livsmedelsstrategi. Nedan följer exempel på åtgärder som LRF arbetat med för att öka konkurrenskraften för svenskt griskött på marknaden.

- Djurvälståndssättning för suggor, sänkning av köttbesiktningssavgifter och en rimlig svensk tolkning av EUs regelverk rörande betongspaltgolv och märkning av grisar.
- Deläggande och delfinansiering av Svenskt Kött för att kommunicera mervärdet med svenskt griskött och en tydlig ursprungsmärkning samt delfinansiering av Svenska Pig för att utveckla verktyg och kunskap till stöd för grisföretagarna.
- Aktivt påverkansarbete nationellt samt i regioner och kommuner för kravställande i offentlig upphandling minst i nivå med svensk djurskyddslagstiftning.

- Start av LRF Kött i samverkan med intresseföreningarna inom köttområdet, med syfte att öka de svenska köttproducenternas och branschens förutsättningar att skapa lönsamhet, konkurrenskraft och tillväxt.
- Inom ramen för LRFs livsmedelssatsningar bedrivs aktiviteter som syftar till att öka efterfrågan på svenskt griskött och för att underlätta export av svenska livsmedel.

Den situation som beskrivs i motionen med uppsagda leveranskontrakt och att vissa slakteriföretag kraftigt minskar sin inköpsvolym visar att det krävs ytterligare åtgärder för att öka grisköttets konkurrenskraft på marknaden.

Produktionsvolymen är idag 10 % lägre än för tre år sedan, samtidigt som konsumtionen ökar. Styrelsens uppfattning är att istället för att ytterligare minska volymerna bör politiker, myndigheter, handel, industri och producenter gemensamt arbeta för att skapa förutsättningar för ökad efterfrågan och tillväxt. LRF Kött har presenterat förslag på en rad åtgärder för att öka konkurrenskraften på marknaden för svenskt griskött samt agerat för att om slakteriföretag väljer att minska sin inköpsvolym måste detta ske på ett sätt så att den enskilda grisföretagaren får en rimlig omställningstid.

Styrelsen ser därför mycket positivt på att Landsbygdsdepartementet och Jordbruksverket samlat hela grisbranschen i syfte att identifiera åtgärder för att stärka konkurrenskraften för svenskt griskött på marknaden och vända utvecklingen. Ett första möte i mars 2014 resulterade i tre arbetsgrupper med fokus på produktion, marknad och export. LRF Kött deltar i arbetsgrupperna och syftet är att utarbeta en handlingsplan som skall behandlas vid ett nytt möte med hela branschen den 9 juni. Det är styrelsens uppfattning att handlingsplanen måste innehålla konkreta åtgärder som ökar konkurrenskraften för svenskt griskött på marknaden med en bibehållen god djuromsorg och miljöhänsyn. Det är avgörande att såväl regering och myndigheter som samtliga aktörer i värdekedjan agerar för att nå detta.

Genom samarbete med olika marknadsaktörer arbetar även LRF för att kommunicera mervärdet med svenskt griskött och med olika aktiviteter som syftar till att öka efterfrågan samt att stimulera aktörer i branschen till att skapa förutsättningar för en ökad differentiering i syfte att skapa mervärden. Ett exempel är samarbetet med ICA som nyligen deklarerat att man har som mål att 2014 öka försäljningen av svenskt griskött med 10 % och att gå över till svensk råvara i ICAs bacon.

I motionen yrkas att LRF även ska göra en översyn av värdekedjan från konsument till bonde samt utreda konsekvenserna av ökat importberoende. Dessa frågor kommer att belysas i arbetet med den handlingsplan som branschen tillsammans med Landsbygdsdepartementet och Jordbruksverket ska utarbeta samt i den pågående Konkurrenskraftsutredningen, varför riksförbundsstyrelsen inte ser det som nödvändigt att LRF gör egna sådana analyser.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsatt arbeta för att vända trenden och skapa tillväxt i svensk animalieproduktion samt
- att arbeta för ökad efterfrågan på svenskt griskött och att underlätta försäljning på export.
- att avslå yrkandet att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att göra en översyn av värdekedjan från konsument till bonde där även handelns och grossisternas ansvar granskas med målet att se över var insatserna gör störst nytta samt
- att avslå yrkandet att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att utreda konsekvenserna av ett ökat importberoende, dels ur ett marknadsperspektiv dels ur ett beredskapsperspektiv.

Ställ krav på importerat kött

Karlsökusten

Ett stort problem för svensk livsmedelsproduktion i allmänhet, och svensk grisproduktion i synnerhet, är att överskottspartier av tvivelaktig kvalitet gällande djurskydd och livsmedelssäkerhet dumpas till låga priser på den svenska marknaden.

EU har ett regelverk för hur grisuppfödning får gå till. Dessa regler är lågt ställda jämfört med svenska djurskyddsregler, till exempel är bestämmelserna om medicinanvändning, utrymmeskrav, spaltgolv, fixering, avvänjningstider, svanskupering och användningen av strö, mycket mer omfattande i Sverige.

Förutom djurskyddet är överanvändningen av antibiotika ett stort och växande problem. Det medför att antibiotikaresistenta bakterier bildas och sprids, så kallad MRSA (*Meticillinresistent Staphylococcus Aureus*). MRSA måste anses vara ett allvarligt hot mot folkhälsan då det gör våra mest använda penicilliner verkningslösa som botemedel.

Under 2012 och 2013 gjordes provtagningar i nästan alla danska avelsbesättningar. Så gott som samtliga var MRSA-smittade. I Tyskland, Holland och Finland har också smittan hittats. I vissa delar av Holland sätts lantbrukare som besöker sjukhus i omedelbar isolering för att inte sprida MRSA-bakterier inne på sjukhuset.

Även andelen salmonellasmittade besättningar i övriga EU är hög. Många länder har inte ens en strategi för att bekämpa och sanera smittan. Vid ett salmonellautbrott i en svensk besättning totalsaneras gården för att utrota smittan, saneringen är kostsam för både besättningsägaren och samhället. När andelen importerat kött stiger ökar risken att få in smitta. Vem skall stå för kostnaderna, importör, handeln, konsument, stat eller lantbrukare?

EU har till vår glädje valt att anamma några av de svenska reglerna kring hur man håller grisar. Det är dock beklämmande att den olagliga grisproduktionen fortsätter och att de stater som har olaglig grisproduktion inte sätter stopp. Sverige släpper inte in knark över våra gränser när man kan stoppa det. På samma sätt borde det olagligt producerade grisköttet stoppas vid gränsen. Det kan inte anses som ett handelshinder att stoppa import av inom EU olagligt producerat griskött.

LRF Gotland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att driva frågan kring förbud mot att till Sverige importera griskött som producerats i strid med EUs lagstiftning samt

att LRF ska öka sin information/kommunikation kring de svenska MRSA och salmonellafria besättningarna.

Styrelsens yttrande nr 16

Motion nr Gotland 3

Ställ krav på importerat kött

Inkomna motioner

I motionen från LRF Gotland belyses olika problem i svensk livsmedelsproduktion, särskilt svensk grisproduktion, mot bakgrund av att den svenska djurskyddslagstiftningen skiljer sig avsevärt från huvuddelen av övriga EU. Sverige blir därmed hårt konkurrensutsatt på en gemensam marknad. Motionen beklagar också att EUs grisdirektiv inte efterlevs.

Motionen belyser också den stora skillnaden i användningen av antibiotika inom EU. Även salmonellastatusen i Sverige jämfört med övriga EU berörs i motionen, där Sverige till skillnad från övriga EU har nolltolerans.

LRF Gotland yrkar att LRF ska driva frågan om ett förbud mot import av olagligt griskött samt att LRF ska öka sin kommunikation rörande sjukdomen MRSA och salmonellaläget i Sverige.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen delar den frustration som ges uttryck för i LRF Gotlands motion. Riksförbundsstyrelsen anser att det är oacceptabelt att de gemensamt beslutade reglerna för djurskydd inte respekteras och driver därför aktivt frågan bland annat inom EU. Detta beteende sätter hela den demokratiska processen ur spel och urholkar förtroendet för lagstiftaren. LRF har också uppmanat regeringen att påtala detta och driva frågan i regeringens EU-arbete. Lagstiftningens bristfälliga efterlevnad har också diskuterats i Europaparlamentet där det framfördes kritik mot EU-kommissionen som inte anses ta tag i situationen på ett mer kraftfullt sätt.

LRF har också tillskrivit handelskedjorna och grossistföretagen och påtalat att det är oacceptabelt att det säljs olagligt producerat griskött i svenska butiker och till den offentliga upphandlingen.

Att driva frågan om ett lagstiftat förbud mot att importera griskött till Sverige där EUs regelverk inte följts bedömer riksförbundsstyrelsen som en mycket svårframkomlig väg. Däremot kommer LRF fortsätta att arbeta aktivt för att öka konsumtionen av svenskt griskött, för att samtliga medlemsstater ska följa gemensamt beslutad EU-lagstiftning samt för att företag som importerar griskött ställer krav på att lagstiftningen följs.

Att svensk animalieproduktion har en tätplacering inom EU vad gäller låg antibiotikaanvändning är ett starkt svenskt mervärde som har lyfts i olika sammanhang. Ett exempel är Läkarförbundets ordförande som i en debattartikel (SvD 6/10 2013)

framhöll vikten av att välja svenskt kött. Det är betydelsefullt att vi även i framtiden har system i Sverige som gör det möjligt att jämföra vår användning med övriga medlemsstaters användning i Europa.

Salmonellafriheten i svenska livsmedel ger årligen stora samhällsekonomiska besparingar genom uteblivna sjukvårdskostnader. Det är viktigt att göra såväl myndigheter och handel som konsumenter medvetna om att svensk mat är trygg mat och att man inte riskerar att bli sjuk i salmonella om man äter svenska livsmedel.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att avslå motionens yrkande att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att driva frågan kring förbud mot att till Sverige importera griskött som producerats i strid med EUs lagstiftning samt
- att med bifall till intentionen i motionen uppdra åt riksförbundsstyrelsen att öka kommunikationsinsatserna kring Sveriges låga antibiotikaförbrukning och salmonellafriheten i svenska livsmedel.

Dubbelmoral importerade livsmedel och dolda subventioner

Västra Kungsbacka

Den dubbelmoral som kännetecknar Sverige i att å ena sidan ha speciella regler vad gäller djurhållning och miljö, men å andra sidan inte ha några som helst krav när det gäller produktionssättet för importerade livsmedel är oacceptabelt. Den enda effekt reglerna ger är att straffa ut svensk produktion!

Ett exempel på den rådande svenska alltför accepterande attityden till mat producerad på osvenskt sätt, är ett matlagningsprogram i Sveriges radio P1 den 21 februari 2013. I detta hyllade Alexandra Zazzi så kallad pekinganka, det vill säga anka som har tvångsmatats för att nå en maximal fettansättning. Hon berättade dessutom var i Göteborg sådan anka kan inhandlas. Propagandan för den djurvidriga uppfödningmetoden orsakade ett flertal anmälningar men dessa resulterade inte ens i att fallet togs upp till prövning i Radionämnden.

Inom lantbruket är vi generellt positiva till våra hårdare djurskydds- och miljöregler och till en bra djurvälstånd. Men reglerna har till stor del beslutats över våra huvuden och därför borde staten också stå för konsekvenserna för näringen. Annars har staten i förlängningen beslutat bort den svenska köttproduktionen! Vi har frihandel inom EU och det ska vi ha när vi är medlemmar. Vi har en djur- och miljövänlig produktion i Sverige och det vill vi fortsätta med. Men blir det röda siffror även för de bästa gårdarna, då spelar det ingen roll hur bra regler vi har. När slakterierna slutar att ta emot djuren, då går det inte att bedriva lantbruksföretag längre.

Den svenska konkurrensmöjligheten är också nära kopplad till de dolda subventioner som vissa länder inom EU ger till sin jordbruksnäring. Ett exempel på detta är det tyska biogasstödet. I Sverige skulle ett sådant stöd vara ett stort steg mot ett fossilfritt samhälle med ett bättre näringsutnyttjande och en minskad utlakning av gödsel; plus bieffekten med mindre dofter från gödselhantlandet och den större acceptans för näringen som detta skulle resultera i.

Ett annat exempel från Tyskland är mervärdesskattesystemet ”Pauschalierung”, med en högre moms vid försäljning av jordbruksprodukter för lantbrukaren och en lägre moms vid köp av insatsvaror. När bonden köper sådana produkter som inte klassificeras som jordbruksvaror betalas en högre moms. Jordbrukaren beräknar den in- och utgående momsen och får så länge som försäljningen är större än inköpen en positiv balans. Vid stora investeringar kan han

eller hon byta system och skapa ett konto för in- och utgående moms ("Regelbesteuerung"). Liknande system finns även i Österrike och på Irland.

LRF Halland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att verka för att livsmedel som importeras till Sverige måste vara producerade minst enligt den lägsta regelnivå för djurvälstånd som gäller i Sverige samt
- att ta fram fakta om dolda subventioner i olika EU-länder av den typ som exemplen visar på och verka för att liknande modeller införs i Sverige.

Styrelsens yttrande nr 17

Motion nr Halland 1

Dubbelmoral avseende importerade livsmedel och olika näringspolitiska villkor

Inkomna motioner

LRF Halland har i en motion tagit upp konkurrenskraften för svensk animalieproduktion i relation till den högre nivå som Sverige har avseende djurskydds- och miljöregler samt andra näringspolitiska skillnader. Motionären yrkar att LRF skall arbeta för att livsmedel som importeras måste vara producerade minst enligt den regelnivå för djurvälstånd som gäller i Sverige samt att kartlägga andra skillnader i näringspolitiska villkor och att dessa utjämnas.

Styrelsens redovisning

Som framhålls i motionen innebär vårt medlemskap i EU också en fri rörlighet av varor vilket riksförbundsstyrelsen anser naturligt, men som också innebär att svensk livsmedelproduktion totalt sett måste ha konkurrenskraftiga villkor jämfört med våra viktigaste konkurrentländer när vi agerar i en öppen marknad.

Den svenska animalieproduktionen har totalt sett haft en klart avvikande utveckling jämfört med övriga EU. En utveckling som inneburit att allt mindre del av den mat vi äter i Sverige är producerad med den höga ambitionsnivå avseende djuromsorg och miljöhänsyn som svensk produktion har och att vi inte heller har kunnat ta del av en växande global marknad.

För att vända trenden krävs både att vi totalt sett ökar konkurrenskraften i svensk animalieproduktion med en bibehållen god djuromsorg och miljöhänsyn, så att den negativa volymutvecklingen kan brytas och att vi lyckas ta till vara en växande mervärdesmarknad samt att ha en produktivitetsutveckling i nivå med de viktigaste konkurrentländerna.

För att öka konkurrenskraften med en bibehållen god djuromsorg krävs bland annat en mer målstyrd och flexibel lagstiftning vilket framgår av styrelsens yttrande nr 12 på sidan 108 avseende djurskyddslagstiftningen.

EUs grisdirektiv som gäller från och med 2013 har minskat skillnaderna något avseende djurskyddsreglerna för grisproduktion men tyvärr har detta inte fullt ut implementerats i flera medlemsländer och det är enligt styrelsens uppfattning viktigt att regeringen aktivt driver den frågan i EU och att företag som importerar griskött ställer krav på att reglerna följs.

När det gäller offentlig upphandling delar riksförbundsstyrelsen motionärens uppfattning att det är en politisk dubbelmoral att fortfarande inte alla kommuner vid upphandling av mat ställer krav på djurskydd och miljöhänsyn minst i nivå med

svensk lagstiftning. Som ett resultat av LRFs påverkansarbete ställer idag allt fler kommuner dessa krav och det finns en stark opinion för detta bland allmänheten. Riksförbundsstyrelsen anser det dock angeläget att LRF såväl på nationell nivå som lokalt fortsätter att bedriva ett aktivt påverkansarbete avseende kravställande i offentlig upphandling.

Det är också angeläget att fortsätta kommunicera de mervärden som finns i svensk matproduktion och att arbeta för en tydlig ursprungsmärkning så att konsumenterna kan göra ett aktivt val. Ett led i detta är satsningen på Bonde på köpet samt de samarbeten som LRF har etablerat med ett antal marknadsaktörer, bland annat för att gemensamt kommunicera dessa mervärden.

Motionen tar också upp effekterna av andra skillnader i näringspolitiska villkor och önskemål om att dessa kartläggs. En sådan kartläggning av skillnader gentemot viktiga konkurrentländer genomfördes under 2013 och avsikten är att denna fortsättningsvis uppdateras.

LRF har länge drivit frågan om en statlig utredning av konkurrenskraften och det är därför positivt att regeringen tillsatte en sådan under 2013. LRF medverkar i utredningen med två experter och den ovan nämnda undersökning som LRF genomfört har tillställts utredaren. LRF har även spelat in 35 konkreta åtgärder som LRF anser krävs för att öka konkurrenskraften i svensk livsmedelsproduktion där målet måste vara att svensk produktion behåller och tar marknadsandelar på en växande marknad.

Riksförbundsstyrelsen avser att fortsätta arbeta för att den sammantagna konkurrenskraften för svenska livsmedelsproducenter är jämförbar med de viktigaste konkurrentländerna, kravställande i offentlig upphandling samt att EUs grisdirektiv till fullo implementeras i samtliga medlemsländer och att företag som importerar griskött ställer krav på att reglerna följs.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Dags att ta nya tag gällande djurskyddstillsynen!

Vallentuna-Täby

Trots de ansträngningar som gjorts från LRFs sida är djurskyddstillsynen i många fall fortfarande inte tillräckligt rättssäker. Tillsynen är i alltför hög grad beroende av enskilda tjänstemäns bedömning, kunskap och erfarenhet och fortsatta ansträngningar krävs för att driva igenom förändringar gällande djurskyddstillsynen.

Att genomföra en bra djurskyddstillsyn kräver såväl kunskap om den produktionsgren som kontrollen sker på, som förståelse för djurhållarens situation och arbetsvillkor. För att en djurskyddskontroll ska genomföras korrekt är det oerhört viktigt att kontrollanten har praktisk erfarenhet av den produktionsgren som man utövar tillsyn på. Praktisk erfarenhet innebär att kontrollanten ska ha arbetat ett antal veckor med den aktuella produktionsgrenen. Inte sällan beror felbedömningar på att inspektören inte har möjlighet att avgöra vad som ligger inom ramen för det normala för en viss produktionsform.

Det beslut som togs på riksförbundsstämman 2011 om att LRF ska arbeta aktivt för att kunskap inom jordbruk och djurhållning säkerställs i all utbildning av kontrollpersonal bör därför följas upp. Rutinerna för djurskyddskontrollerna måste även ses över för att motverka att en enskild kontrollants ögonblicksbild vid en kontroll inte kan kontrolleras av ytterligare en part, exempelvis en distriktsveterinär. Det är även viktigt att lantbrukaren får del av kontrollrapporten så snart som möjligt efter kontrollen - här borde en tidsgräns skrivas in i kontrollvägledningen. Dessutom bör lantbrukaren vid besöket få del av ett förenklat protokoll som visar vilka punkter som kommer att finnas med i slutrapporten. Det faktum att tvärvillkorsavdrag enbart får göras för överträdelser av EU-regelverket är också något som inte tillämpas konsekvent på alla håll i landet och information och kunskap om detta behöver spridas. Dessutom borde det finnas en annan instans för överklagan än förvaltningsdomstolen där sakfrågan, det vill säga djurhållarens påstådda brister, prövas istället för kontrollantens tjänsteutövning.

När det gäller tvärvillkorssanktioner gör det procentuella avdraget att det ibland kan handla om stora belopp även för mindre avvikelser och LRF bör arbeta för att det ska vara möjligt för lantbrukaren att åtgärda mindre tvärvillkorsavvikelser innan ett avdrag görs.

För att få till en så friktionsfri kontroll som möjligt är det även viktigt att kontrollanten sätter sig in i lantbrukarens arbetssituation. Det är inte säkert att lantbrukaren finns på plats när det är dags för kontroll. Det är också viktigt att kontrollanten förstår att kontrollsituationen upplevs som mycket stressig för många lantbrukare. Av dessa anledningar är det oerhört viktigt att LRF fortsätter arbeta för fler förannämlda kontroller. Utöver detta bör Jordbruksverkets kontrollvägledning kompletteras med avsnitt om vad kontrollanten bör tänka på inför ett besök. Vägledningen bör vidare trycka på hur viktigt det är med ett bra bemötande, något som det bör vara krav på att länsstyrelserna ger sina kontrollanter utbildning inom. Här finns viktiga lärdomar att dra från bland annat arbetet med reservatsbildning. Att protokoll från djurskyddskontroller blir offentlig handling direkt kan också skapa onödigt friktion genom att media intresserar sig för ett ärende innan det är beslutat. Offentlighetsprincipen verkar här tillämpas olika på olika myndigheter. Ibland är det också tyvärr så att personkemin mellan lantbrukare och kontrollant inte stämmer och då bör det vara möjligt att byta kontrollant.

LRF Mälardalen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att LRF verkar för att tillämpningen av djurskyddslagstiftningen och Jordbruksverkets styrdokument för djurskyddsinspektörer ses över och följs på ett korrekt sätt. Syftet med översynen ska vara att säkerställa möjligheten till en utomstående bedömning av ett kontrollresultat samt att se till att kontrollanter har dokumenterad praktisk erfarenhet av de djurslag man utövar tillsyn på. Dessutom bör vägledningen för djurskyddskontrollanter kompletteras med avsnitt gällande bemötande och förståelse för lantbrukarens arbetssituation,
- att arbeta för att alla måste ha rätt att byta inspektör om personkemin inte fungerar,
- att LRF tittar på möjligheten till en annan överklagandeinstans än förvaltningsdomstolen för djurskyddsärenden samt
- att LRF verkar för att lantbrukare ska få möjlighet att korrigera vissa mindre tvärvillkorsavvikelser utan att ett avdrag görs.

Styrelsens yttrande nr 18

Motion nr Mälardalen 3

Djurskyddstillsyn och tvärvillkor

Inkomna motioner

LRF Mälardalen belyser i sin motion ett stort antal frågor rörande djurskyddstillsynen där problem bedöms kvarstå trots att ansträngningar gjorts från LRFs sida i frågan. Motionären anser bland annat att djurskyddstillsynen i många fall fortfarande inte är tillräckligt rättssäker. Tillsynen anses i alltför hög grad vara beroende av enskilda tjänstemäns bedömning, kunskap och erfarenhet. Motionen tar även upp problemet med tvärvillkorssanktioner och de stora belopp det kan handla om även i de fall det gäller en mindre avvikelse.

LRF Mälardalen yrkar sammantaget att fortsatta ansträngningar krävs för att driva igenom förändringar gällande djurskyddstillsynen. Vidare yrkas att LRF ska arbeta för att lantbrukaren ska få åtgärda mindre tvärvillkorsavvikelser innan ett avdrag görs.

Styrelsens redovisning

Djurskyddstillsyn

Riksförbundsstyrelsen delar motionärens uppfattning att frågor rörande djurskyddstillsynen fortfarande är synnerligen angelägna och har också förståelse för den frustration som ges uttryck för. Arbetet för att förbättra djurskyddstillsynen har därför fortsatt hög prioritet. Detta är också frågor som kräver långsiktigt och uthålligt näringspolitiskt arbete för att få ett bra resultat. Det är också frågor som parallellt med det övergripande näringspolitiska arbetet kräver att vi inom LRF även arbetar på plats och riktar oss direkt till respektive länsstyrelse; ett område där LRFs regioner har en viktig roll att fylla och genomför ett gott arbete.

Riksförbundsstyrelsen har sedan tidigare flera stämmouppdrag som är i överensstämmelse med det som tas upp i motionen. Därför pågår redan flera olika näringspolitiska aktiviteter där syftet är att komma till rätta med de frågor motionären lyfter. Arbetet med djurskyddstillsynen går sammantaget i rätt riktning och LRF får gehör för många av sina synpunkter och förslag. Styrelsens bedömning är att samtliga frågor som motionären lyfter är omhändertagna.

LRF har till exempel genomfört tre studier rörande djurskyddstillsynen bland medlemmar och en i LRFs regioner (på tjänstemannanivå) där resultaten har varit mycket användbara i det näringspolitiska arbetet. En uppföljande frågeställning rörande bemötande i samband med djurskyddskontroll genomförs just nu.

För att ta några exempel på områden där LRF arbetar, kan bland annat lyftas arbetet i Rådet för djurskyddskontroll, där länsstyrelserna och Jordbruksverket genomför ett strategiskt förbättringsarbete av djurskyddstillsynen. Rådet skapades efter ett rege-

ringsbeslut i mars 2012 och var ett resultat av den kritik som bland annat LRF förde fram rörande djurskyddstillsynen. Rådet för djurskyddskontroll har beslutat att under åren 2013 och 2014 ha kompetens och bemötande samt anmälningsärenden som fokusområden. Rådet har även satt mål för djurskyddskontrollen åren 2014-2017. Ett av målen säger att från och med den 1 januari 2014 ska minst 80 % av kontrollrapporterna ut till lantbrukarna senast 14 dagar efter kontroll. LRF följer och framför synpunkter till rådets arbete på olika sätt.

LRF har en längre tid arbetat näringspolitiskt med frågan om föranmälan av djurskyddskontroller. Bland annat som en effekt av Jordbruksverkets och LRFs förenklingresa har nu Jordbruksverket tillsatt en arbetsgrupp som arbetar för att hitta lösningar så det ska gå att föranmäla normalkontroller; en fråga som bedöms kunna få en snabb lösning och implementering.

Jordbruksverket har också haft en djurskyddskonferens där temat var kompetens och bemötande. LRF medverkade vid konferensen vars andra dag var en utbildningsdag för länsstyrelsernas personal som handlade om bemötande.

LRF har bildat en samrådsgrupp för djurskyddskontroll där nio lantbrukare och tre tjänstemän från Jordbruksverket samt två representanter från LRF ingår. Syftet är att belysa och utveckla djurskyddskontrollen utifrån ett djurägarperspektiv. Gruppen har haft två möten varav det ena har haft kompetens och bemötande som tema. LRF har också fått till stånd regelbundna samrådsmöten med ansvariga chefer på Jordbruksverket när det gäller djurskyddskontrollfrågorna.

LRF utreder frågan om det finns anledning till förändringar när det gäller prövningsorganisationen för ärenden enligt djurskyddslagen. Det arbetet är dock inte slutfört.

Sammanfattningsvis för LRF fram samtliga frågor som lyfts i motionen i de olika möten som genomförs inom ramen för det näringspolitiska arbetet på alla nivåer.

LRF har vidare tagit fram två informationsfilmer om djurskyddskontroll som kan användas lokalt och regionalt. Syftet är att öka säkerheten och kunskapen i samband med djurskyddskontroll och veta hur man bör agera för att undvika onödiga problem efter en kontroll.

Tvårvillkor

Reglerna kring tvårvillkor är komplexa och eftersom sanktionerna baseras på procentuella avdrag på stödbeloppen kan små avvikelser ge oproportionerliga sanktioner. I CAP-reformen har såväl LRF som den svenska regeringen bland annat drivit att små avvikelser skall kunna rättas till innan beslut om stödavdrag sker. Trots diskussioner på EU-nivå om någon typ av ”varningssystem” kopplat till tvårvillkoren har regelverken i praktiken inte utvecklats i denna riktning. Därför är denna fråga viktig att fortsatt driva på EU-nivå.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att tillämpningen av djurskyddslagstiftningen och Jordbruksverkets styrdokument för djurskyddsinspektörer ses över och följs på ett korrekt sätt,
- att bifalla yrkandet att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att alla vid behov bör ges möjlighet att byta inspektör,
- att bifalla yrkandet att uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta utreda möjligheten till en annan överklagandeinstans än Förvaltningsdomstolen för djurskyddsärenden samt
- att bifalla yrkandet och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att även fortsättningsvis arbeta för att lantbrukare ska få möjlighet att korrigera vissa mindre tvärvillkorsavvikelser utan att ett avdrag görs.

Minska antalet anonyma anmälningar i djurskydds- ärenden

Skövde och Töreboda kommungrupper

I Sverige kan du anmäla anonymt till länsstyrelse och kommun vid påstådda brister i förhållande till exempelvis djurskyddslag och miljöbalk. Myndigheten måste vidta en åtgärd, brev eller kontroll, även vid anonyma anmälningar.

I Västra Götalands län klassas en anmälan enligt djurskyddslagen som befogad om kontrollen leder till en anmärkning, oavsett om den gäller det som anmäldes eller ej. Av en studie 2013 vid SLU i Skara framkom att av de inkomna anmälningarna, totalt cirka 4 000, till Länsstyrelsen i Västra Götaland åren 2010 och 2011 var endast 40 % befogade. Det djurslag med högsta procent-satsen obefogade anmälningar visade sig vara nötkreatur. Det innebär ett stort slöseri med skattemedel att följa upp anmälningar som visar sig vara obefogade och det skadar även förtroendet för myndigheten från våra medlemmars sida.

Bland alla dessa okynnesanmälningar där det saknas grund för anmälan finns förstås personliga orsaker som gör att man anmäler i hopp om att ställa till det för den som anmälan gäller. Att göra en anmälan anonymt kräver förmodligen inte heller lika mycket eftertanke som om man sätter sitt namn under den. En annan möjlig anledning till att man anmäler anonymt kan vara att undvika en konflikt på grund av personlig relation till djurhållaren. Rädsla för att den som blir anmäld kan bli aggressiv om denne får veta vem som står bakom anmälan kan möjligtvis även vara en anledning. Att ta bort möjligheten för personer att anmäla anonymt torde därför vara olämpligt av personskyddsskäl.

Enligt en annan studie vid SLU i Skara 2009 i form av en enkätundersökning till djurhållare, ansåg majoriteten av de tillfrågade djurhållarna att besöket i sig av en djurskyddskontrollant var kränkande. Intrånget på den privata sfären uppfattades av några som den största kränkningen, medan andra tyckte att anmälan som föranledde besöket utgjorde själva kränkningen.

Genom att se över de frågor som ställs när anonyma anmälningar inkommer per telefon, kan möjligen länsstyrelserna lättare urskilja de ärenden där en kontroll inte är nödvändig i första hand, utan kan hanteras på annat sätt.

En möjlighet till förändring kring anonyma anmälningar skulle kunna vara att åtminstone den som tar emot anmälan ska veta vem som gjort den även om anmälnaren ges anonymitetsskydd gentemot alla andra. Det skulle troligen

minska problemet med okynnesanmälningar. Men det skulle kräva ändringar i lagen, eftersom ett sådant anonymitetsskydd skulle bryta mot den i svensk lagstiftning grundläggande offentlighetsprincipen.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att i dialog med riksdagsledamöter och Jordbruksverket försöka finna en bättre ordning som stävjar den enorma mängd anonyma okynnesanmälningar om brott mot djurskyddslagen som idag förekommer och som drabbar djurhållare illa och stjälar betydande resurser från samhällets djurskyddskontroll.

Styrelsens yttrande nr 19

Motion nr Västra Götaland 12

Anmälningar om bristande djurskydd

Inkomna motioner

I en motion från LRF Västra Götaland diskuteras problem med anonyma anmälningar i djurskyddskontrollen. I en studie från SLU konstaterades att endast 40 % av 4 000 inkomna anmälningar i länet under 2010 och 2011 var befogade.

I motionen yrkas att riksförbundsstyrelsen ska finna åtgärder som minskar antalet obefogade anmälningar då dessa drabbar djurhållarna och tar betydande samhällsresurser i anspråk.

Styrelsens redovisning

Anmälningar om bristande djurskydd sker till absolut största delen avseende sällskapsdjur och är relativt ovanligt när det gäller lantbrukets djur. Länsstyrelsen ska bara åka ut och kontrollera om de gör bedömningen att anmälan är trovärdig. Avgift för besöket kan endast tas ut om man vid kontrollen hittat brister.

Riksförbundsstyrelsen har förståelse för att det är mycket påfrestande att bli anmäld av någon som uppfattar att djurskyddet på gården brister. Möjligheten att anmäla djurskyddsbrister fyller dock i vissa fall en viktig funktion från djurskyddssynpunkt. Det är dock viktigt att dessa hanteras på ett effektivt och korrekt sätt av myndigheterna, något LRF arbetar för. Riksförbundsstyrelsen delar LRF Västra Götalands uppfattning att det är viktigt att anmälningsärenden hanteras effektivt och att länsstyrelsen inte åker ut i onödan. Detta är viktigt för att spara såväl samhällsresurser som företagarnas tid samt för att värna förtroendet för myndigheten.

Rådet för djurskyddskontroll, där länsstyrelserna och Jordbruksverket gemensamt bedriver strategiskt utvecklingsarbete rörande djurskyddskontrollerna, har som ett av två fokusområden valt just hanteringen av det stora antalet obefogade anmälningar inom djurskyddsområdet. En del i arbetet är att ta fram ett effektivt och träffsäkert stöd för ovan nämnda bedömning av de anmälningar som kommer in till länsstyrelserna.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till intentionen i motionen uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för en effektiv och rättssäker hantering av anmälningsärenden.

TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership

Ström-Alanäs

De förhandlingar som pågår mellan EU och USA med målet att få till stånd ett frihandelsavtal, TTIP-avtalet, oroar många svenska bönder. Det är en oro som delas av jordbrukets företrädare inom EU, men också av miljö- och konsumentorganisationer. Bestämmelser angående livsmedelssäkerhet och spårbarhet riskerar att försvinna. Avtalet kan komma att innebära stora förändringar när det gäller jordbrukets stöd och övriga förutsättningar. Det politiska inflytandet kommer också att minska, eftersom avtalet inte bara handlar om lägre tullar. Eftersom Sveriges regering är positiv till avtalet och samtidigt värderar lantbrukets intressen lågt, är det av största vikt att alla möjligheter till politisk påverkan tas till vara.

LRF Jämtland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att kraftfullt verka för att utfallet av TTIP- förhandlingarna blir så gynnsamt som möjligt för svenskt lantbruk samt

att arbeta för att frågan lyfts i den politiska debatten inför valet.

Styrelsens yttrande nr 20

Motion nr Jämtland 2

TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership

Inkomna motioner

En motion från LRF Jämtland uppmärksammar den oro många svenska och europeiska bönder känner inför ett frihandelsavtal mellan EU och USA. Mot bakgrund av att den svenska regeringen samtidigt ställer sig mycket positiv till ett avtal yrkar LRF Jämtland att LRF kraftfullt arbetar för att utfallet av TTIP-förhandlingarna blir så gynnsamt som möjligt för svenskt lantbruk samt att frågan lyfts i den politiska debatten inför valet.

Styrelsens redovisning

TTIP - bakgrund, ambitionsnivå, bud och fortsättning

I juli 2013 inledde EU och USA förhandlingar om ett fördjupat avtal om handel och investeringar. Ambitionsnivån från båda parter är hög såväl beträffande avtalets innehåll och omfattning som tidtabell. Avtalet ska omfatta inte bara liberalisering av handeln med varor och tjänster utan även på ett betydande sätt komma tillrätta med tekniska handelshinder samt leda till harmoniserade eller ömsesidigt erkända standarder. Avtalet ska vara förenligt med världshandelsorganisationen WTOs regelverk.

Parterna lade i början av mars fram sina första tullbud. EU erbjuder USA att ta bort 96 % av sina tullar. Budet är villkorat med att USA erbjuder EU motsvarande. Tullarna fasas ut direkt eller över tre respektive sju år beroende på vara. EU-kommissionen håller fast vid principen att vissa känsliga jordbruksprodukter inte blir föremål för full frihandel utan att USA för dessa produkter (inte klart vilka men kött, stärkelse, socker, etanol och majs har diskuterats) erbjuder ökad handel genom tullkvoter.

Ett femte förhandlingsmöte planeras äga rum i Washington i maj/juni. Det finns inget datum utsatt för när förhandlingarna ska vara avslutade. Inledningsvis sades att förhandlingarna skulle avslutas innan slutet på 2014. Nu är det få som tror annat än att förhandlingarna kommer att fortsätta långt in på 2015, kanske till och med hela 2015.

Parterna ser med avtalet en möjlighet till tillväxt och ökad sysselsättning i en tid då den största ekonomiska nedgången sedan 1930-talet fått stora negativa konsekvenser både i Europa och USA. Många bedömare pekar också på den geopolitiska betydelsen av ett avtal mellan världens fortfarande två största ekonomier. Rysslands agerande mot Ukraina har förvisso tillkommit efter TTIPs förhandlingsstart men illustrerar den geopolitiska betydelsen av ett avtal. I brist på en avslutning av världshandelsorganisationen WTOs Doha-runda anses EU och USA vilja sätta spelreglerna för världshandeln innan Kina gör det. Och parallellt med TTIP pågår en lång rad förhandlingar om bilaterala handelsavtal runt om i världen där EU eller USA är en av parterna.

Handelspolitiska principer

Att TTIP-förhandlingen ska ge ett avtal i god WTO-anda, som följer världshandelsorganisationens principer, innebär bland annat att avtalet ska omfatta i stort sett all handel (eller ”substantially all trade” som det står i regelverket).

Länder har rätt att skydda människors, växters och djurs liv och hälsa samt miljön, men detta bara när det gäller själva produktens beskaffenhet. Är produkten farlig när den når Sverige, och vi kan påvisa till exempel gifter, kan vi stoppa den utan handelspolitiska repressalier. Om vi däremot har synpunkter på hur varan är framtagen (skövlad regnskog, dålig djuromsorg eller ohållbar medicinanvändning) har vi inte rätt att använda handelshinder utan att riskera motåtgärder.

Ett känt fall i förhållandet EU-USA är hormonkonflikten, där utslagen i en WTO-panel åren 1997-99 vägde över till USAs fördel. EUs importförbud ansågs inte vetenskapligt vederlagt och USA fick införa strafftullar. Denna fråga har sedan varit föremål för bilaterala överläggningar mellan EU och USA och idag råder fred. EU har öppnat upp för en större kvot ”hormonfritt” kött och USA har tagit bort sina strafftullar. TTIP-förhandlingen kommer att innehålla flera frågor liknande denna och om amerikanerna får som de vill ska även hormonfrågan upp på förhandlingsbordet.

Knäckfrågor i jordbruksförhandlingen

Jordbruket betraktas av de allra flesta som en knäckfråga i förhandlingen om TTIP med många ingredienser: EU och USA har olika jordbrukspolitik; EUs konkurrenskraft ligger i högförädlade livsmedel av hög kvalitet, USAs i bulkråvara.

Framförallt är det synen på vad som är en hållbar jordbruksproduktion och hur man åstadkommer säkra livsmedel till konsumenten som är mycket olika i EU respektive USA. Den övergripande olikheten är att man i USA har fokus på slutprodukten, medan man i EU har större fokus på hela kedjan från bonde till konsument.

Frågan om att harmonisera eller godkänna varandras standarder bedöms därför bli jordbruksförhandlingens stora knäckfråga.

LRFs positioner

Handel som medel för tillväxt och god ekonomisk utveckling är väl beprövat och oftast bra. Med den betydelse EU och USA har för varandras handelsutveckling finns stora möjligheter för de gröna näringarna med ett transatlantiskt partnerskap för handel och investeringar.

USA är EUs viktigaste marknad för export av jordbruksprodukter och livsmedel och EU har för närvarande ett överskott i handeln med USA för dessa varor. Detta beror framförallt på att EU i mycket hög grad exporterar förädlade livsmedel till USA medan USA exporterar råvara eller så kallad bulk till EU.

TTIP-förhandlingen och ett framtida avtal är en möjlighet att förbättra dialogen i handelsfrågor mellan EU och USA. EUs livsmedelsexport har framförallt mycket att vinna på minskat regelkrångel på USA-marknaden. Ökat marknadstillträde för varugrupper där EUs export idag möter tullar, till exempel inom mejerisektorn, är också det en stor möjlighet för ökad export.

Även när det gäller skogens produkter är USA en viktig marknad, bland annat för sågade trävaror. På detta område finns inget som tyder på någon friktion i handeln idag, men det är viktigt att värna om en fortsatt god utveckling.

När det gäller ökat amerikanskt tillträde till EU-marknaden för jordbruksråvaror sitter svenskt och europeiskt jordbruk i en mer sårbar konkurrenssituation. Vi är duktiga på att producera både förädlade livsmedel och råvaror i Sverige, men har ett kostnadsläge i primärproduktionen som gör det svårt att konkurrera med USAs bulk. EUs jordbruk har generellt högre kostnader än det amerikanska (byggnader, arbetskraft, energi och maskiner). Till detta kommer inställningen till och lagstiftningen runt tillväxtstimulerare och annan ny teknik (GMO, kloning) samt djurskydd och miljölagstiftning som skiljer mellan EU och USA. Svenskt jordbruk har dessutom i många stycken konkurrensnackdelar redan på den europeiska hemmamarknaden.

Styrelsen har mot denna bakgrund identifierat följande frågor som särskilt viktiga för svenskt jordbruk i förhandlingarna om TTIP:

- Att regeringen står upp för svenska och europeiska regler och produktionsmetoder inom animaliesektorn och inte ökar marknadstillträdet för produkter som inte lever upp till dessa.
- Att kött, men kanske även andra produkter, definieras som känsliga och undantas från generell frihandel.
- Att ett avtal innehåller balans i marknadstillträdet inom segmentet råvaror respektive segmentet förädlade produkter. EUs och Sveriges konkurrenskraft och export sitter i segmentet förädlade produkter medan USAs sitter i råvaror och bulkexport. Denna balans är viktig så att inte priserna i svensk primärproduktion ytterligare pressas.
- Att det inte sker ”trade-offs” eller kohandel till nackdel för svenskt jordbruk. Det är till exempel viktigt att inte svenska intressen i fråga om EUs och USAs olika produktionsmetoder och kontrollsystem inom animalieproduktionen får stå tillbaka för övriga EU-länders intressen i fråga om geografiska ursprungs-beteckningar.

LRFs arbete

LRF har arbetat med frågan om TTIP alltsedan den började diskuteras mellan pådrivande länder inom EU samt inom näringslivet. Det är ingen hemlighet att den svenska regeringen inom EU tagit på sig rollen som hejklacksledare för ett avtal. Alliansregeringen bedriver ett öppet samarbete med den amerikanska motparten och planerar till sommaren 2014 en busstur i USA i syfte att påverka den amerikanska opinionen för ett avtal.

Det gröna näringslivet har genom jordbrukets tyngd, som en av knäckfrågorna i förhandlingen, en självklar plats även i den svenska frihandelseuforiska diskussionen om TTIP. Styrelsen försöker föra ett balanserat resonemang kring hot och möjligheter och är tydlig i vad som är utmaningarna för svenskt jordbruk.

Ett levande positionspapper samt en jämförelse mellan svensk (europeisk) och amerikansk nötköttproduktion har tagits fram som underlag för diskussionen.

Avstämning sker kontinuerligt och vid behov med olika branscher. LRF arbetar också nära den europeiska bondeorganisationen Copa/Cogeca i handelspolitiska frågor. LRF deltar i flertalet sammanhang där TTIP diskuteras - i Sverige och på EU-arenan. Det har förevarit hearings, seminarier och möten på hög politisk nivå, radioinslag, nyhetsartiklar samt debattartiklar. Löpande avstämning sker också på tjänstemannanivå med handelsansvariga i regeringskansliet. Styrelsen har även haft överläggningar med USAs Sverigeambassadör om TTIP.

LRF skulle önska ett generellt större genomslag för de mer komplexa resonemangen kring Sveriges och andra länders olika sätt att producera jordbruksråvara, inte minst i förhållande till USA. Att arbeta för genomslag när det gäller värdet av den svenska jordbruksråvaran är en ständigt viktig del av LRFs arbete. En del av arbetet är knutet till LRFs livsmedelsstrategi och här pågår ett stort antal projekt. En annan del av arbetet är kopplat till LRFs valarbete. Svenska valrörelser är av tradition inriktade på inrikespolitiska frågor med tyngdpunkt på välfärd, ekonomi och sysselsättning. Utrikes- och handelspolitik är sällsynta frågor i den svenska valdebatten. Att få upp frågan om TTIP i den politiska debatten inför valet är därmed en stor utmaning. Inget hindrar dock att LRF säkerställer en beredskap, tänker kreativt för att få in frågan och inte minst fånga tillfället när det ges.

LRF har en ständig utmaning när det gäller att föra en dialog med svenska politiker och andra opinionsbildare när det handlar om svenska jordbruksintressen i en ökad frihandel. Det är lätt att få gehör för offensiva exportintressen medan mer defensiva importintressen snabbt betraktas som protektionism. Argument som bristande svensk konkurrenskraft går inte hem hos svenska politiker. Däremot finns ett möjlighetsfönster för bra dialog när Sverige ställt upp regler för hälsa, säkra livsmedel samt hållbar utveckling och där importen inte lever upp till samma regler. Förhandlingen om TTIP med USA är ett bra sammanhang att lyfta dessa frågor.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att bifalla LRF Jämtlands yrkande om att arbeta för att utfallet i TTIP-förhandlingarna blir så gynnsamt som möjligt för svenskt jordbruk samt
- att i övrigt anse motionen besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Återföring av energiskatter

Saleby

2015 ska vi, enligt liggande politiska beslut, ta sista trappsteget i den rad av försämringar av jordbrukets energibeskattnings som beslutades vid energiöverenskommelsen. Den successivt minskade skatteåterföringen innebär ingenting annat än att vi återigen hamnar i ett läge med en energibeskattnings som har en mycket svag logisk motivering och en mycket stark negativ effekt för utvecklingen av de gröna näringarna.

LRFs regionstämma i Västra Götaland är inte nöjd med LRFs intensitet i arbetet för att riva upp energiöverenskommelsen i den del den berör beskattningen av jordbruket. Trycket i frågan måste öka!

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF skall ge än högre prioritet åt frågan om att få jordbruket jämställt med gruvnäringen i frågan om energibeskattnings.

Styrelsens yttrande nr 21

Motion nr Västra Götaland 5

Energiskatter

Inkomna motioner

I en motion från LRF Västra Götaland yrkas att LRF skall ge än högre prioritet åt frågan om att få jordbruket jämställt med gruvnäringen i frågan om energibesättning.

Styrelsens redovisning

Förutsättningarna för beskattning av drivmedel till arbetsmaskiner i jord- och skogsbruket samt av uppvärmningsbränslen i trädgårdsnäringen förändrades kraftigt i och med riksdagens beslut med anledning av klimat- och energipropositionen 2009. Energi- och koldioxidskatterna har höjts 2011 respektive 2013 och 2015 sker den avslutande höjningen enligt riksdagsbeslutet genom ytterligare nedtrappning av nedsättnings- och återbetalningssystemen. LRF har sedan tidigare föreslagit att dessa beslut skulle justeras så att jord- och skogsbruket erhåller samma nedsättningsmodell för dieselskatten som gruvnäringen samt att trädgårdsnäringens beskattning fortsatt medger en nedsättning för en begränsad del av energiförbrukningen.

Styrelsen delar oron i motionen kring ökade kostnader i de gröna näringarna till följd av de politiska beslut som tagits i Sverige. Detta i synnerhet som motsvarande betydande skatteförändringar inte genomförts i andra EU-länder. Därtill sker 2015 års skattehöjningar samma år som viktiga jordbrukspolitiska förändringar inom CAP. Dessa innebär, enligt det förslag som regeringen lade fram i februari 2014, relativt kraftiga neddragningar av gårdsstödet för många lantbrukare. Enligt Landsbygdsdepartementets beräkningar uppgår omfördelningarna av gårdsstödet (samlade nettoförluster) till drygt 500 miljoner kr, vilket kan jämföras med skattehöjningen på lantbruksdiesel om cirka 200 miljoner kr 2015.

Arbetet med energiskatterna är enligt styrelsen synnerligen viktigt. I den svenska riksdagen råder dock fortsatt en stor enighet om att det politiska beslutet från 2009 var rätt, varför förutsättningarna att få gehör för LRFs förslag att ändra planerade skattehöjningar inte varit optimala. LRF driver dock aktivt frågan i Konkurrenskraftsutredningen och kommer även att ta upp ärendet i den översyn av klimat- och energibesluten som skall göras 2015. Det kan heller inte uteslutas att det parlamentariska läget efter 2014 års val kan leda till öppningar i fråga om livsmedelsproduktionens konkurrenskraft.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till intentionen i motionen uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta vidare för sänkt skatt på diesel och uppvärmningsbränslen i de gröna näringarna.

Samarbetet med McDonalds

LRF Ungdomen Västerbotten

LRF och LRF Ungdomen har sedan ett antal år samarbete med Sveriges Nötköttproducenter och McDonalds. Samarbetet innefattar ett antal delar, bland annat ett kunskapsprogram samt även om kommunikation av svenska mervärden.

McDonalds är också de facto en stor köpare av svenska livsmedelsråvaror.

Men i december förra året kunde vi i ATL läsa att bara 45 % av nötköttet är svenskt och i princip inget av kycklingköttet så McDonalds påståenden kring sitt stolta samarbete med svenska bönder klingar ju definitivt en smula ihåligt.

Även om McDonalds är en stor köpare av svenska livsmedel så kan inte regionstyrelsen annat än känna igen sig i den oro LRF Ungdomens motion ger uttryck för. Utan att ha några vetenskapliga belägg så bedömer ändå styrelsen att McDonalds inte, av den breda allmänheten, uppfattas som synonymt med de värdeord om hållbarhet, närhet och kvalitet som LRF tycker att svenskt jordbruk skall förknippas med, vad man än skriver på sina brickunderlägg. Snarare handlar det väl om tveksam kvalitet och en ”slit-och-släng-kultur”. Att företaget dessutom figurerat i TV angående mycket tveksamma anställningsförhållanden gör inte bilden ljusare.

LRF Västerbotten känner sig därför mycket kluven inför detta samarbete och frågan är om LRF som organisation inte riskerar mer i trovärdighet än man rimligen kan vinna.

LRF Västerbotten yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att göra en ordentlig risk-/nyttoanalys av samarbetet med McDonalds.

Styrelsens yttrande nr 22

Motion nr Västerbotten 1

Samarbetet med McDonalds

Inkomna motioner

LRF Västerbotten yrkar i motionen att LRF skall göra en risk-/nyttoanalys av samarbetet med McDonalds.

Styrelsens redovisning

En viktig del i LRFs livsmedelsstrategi för att skapa tillväxt är att samverka med marknadsaktörer som vill se en växande svensk livsmedelsproduktion. Samarbetena skall bidra till att skapa bättre förutsättningar för LRFs medlemmars företagande och riksförbundsstyrelsen ser det som en naturlig del i sitt arbete att löpande följa upp och utvärdera effekterna av de samarbeten LRF har.

Sedan några år samarbetar LRF, LRF Ungdomen och Sveriges Nötköttsproducenter med McDonalds. Bakgrunden är ett gemensamt intresse i att öka svensk nötköttsproduktion.

McDonalds är idag restaurangbranschens enskilt största inköpare av svenskt nötkött samt en stor inköpare av andra svenska jordbruksprodukter och har en ambition att ytterligare stärka sin position som stor inköpare av såväl nötkött som andra produkter från svenska bönder. Från och med våren 2013 serveras färska svenska KRAV-ägg på restaurangerna och från 2014 används även svenskt mjöl till brödtillverkning och svensk mjölk har serverats länge.

Samarbetet avser att synliggöra de mervärden som finns i svenskt lantbruk, men också att gemensamt arbeta för att öka konkurrenskraft, lönsamhet och tillväxt i svensk nötköttproduktion. Som ett led i detta bedrivs, med finansiering från McDonalds, projekt inom ramen för LRFs tillväxtsatsning och ett gemensamt hållbarhetsstipendium har inrättats för att lyfta fram goda exempel på lantbruksföretag som ligger långt fram avseende en hållbar och effektiv produktion. Tillsammans med LRF Ungdomen har även utvecklats ett skräddarsytt kunskapsprogram med ledarutbildning och internationella studieresor för unga lantbrukare.

Det är riksförbundsstyrelsens uppfattning att nuvarande samarbete med McDonalds långsiktigt bidrar till att skapa bättre förutsättningar för medlemmarna på marknaden.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

LRFs inställning till opastöriserad mjölk

Själevad

I september 2013 lämnade Livsmedelsverket ett förslag om regler för försäljning av små mängder av olika animaliska livsmedel. I förslaget ingick bland annat opastöriserad mjölk, musslor, kött och ägg. Det kom in många synpunkter på förslaget om att förbjuda gårdsförsäljning av opastöriserad mjölk direkt till konsumenter. Livsmedelsverket fortsätter utredningen under våren 2014.

Eftersom den opastöriserade mjölken behöver utredas vidare bryts den frågan ut. Den fortsatta utredningen av försäljning av opastöriserad mjölk direkt till konsument ska analysera förutsättningarna för och konsekvenserna av olika alternativ.

Det handlar om huruvida mjölken ska förbjudas eller om den med hjälp av olika åtgärder skulle kunna tillåtas om försäljningen kan ske på ett tillräckligt säkert sätt. Åtgärder som ska utredas är skärpta hygienkrav, skärpta krav på företagens egen kontroll och provtagning, förstärkt kontroll från myndigheterna samt vilka effekter som kan uppnås genom krav på märkning av mjölken och information till konsumenterna.

LRF Västernorrland anser att LRF behöver analysera reglerna kring opastöriserad mjölk samt att nå ett ställningstagande. Försäljning av opastöriserad mjölk i liten skala bör vara tillåtet direkt från gård, under förutsättning att konsumenten är medveten om eventuella risker.

LRF Västernorrland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för att försäljning av opastöriserad mjölk även i fortsättningen ska vara tillåtet direkt från gårdens tank.

Försäljning av opastöriserad mjölk

Varv-Styra

Till Östergötlands regionstämma har inkommit en motion från Varv-Styra lokalavdelning. Motionen yrkar att LRF skall arbeta för fortsatt försäljning av opastöriserad mjölk och mot Livsmedelverkets förslag att förbjuda densamma.

Opastöriserad mjölk har mellan åren 1994 och 2011 orsakat cirka 20 utbrott av EHEC, fem barn har drabbats av den allvarliga njursjukdomen HUS. Det är besvärande och inget som regionstyrelsen tar lätt på, ändå vill vi inte ha ett förbud mot gårdsförsäljning och möjligheten att bjuda på opastöriserad mjölk. Våra argument är följande:

1. Vi klagar ofta på att klyftan mellan lantbruket och konsument har blivit för stor, ingen förstår vår situation. Mjölkkunden kommer nära bonden, djuren och produktionen och blir ofta en ambassadör in i andra befolkningsgrupper.
2. Att vara mjölkbonde på en mindre gård är ensamt och bundet, att sälja mjölk till några grannar, släktingar eller vänner kan ge värdefulla kontakter i vardagen.
3. Vad sker med den som ”missar” förbudet och säljer en liter eller bjuder en matgäst på ett glas mjölk? Skall den bonden ställas inför domstol eller blir det ytterligare ett tvärvillkorsavdrag? Tanken att LRF skall medverka till det är frånstötande.

Det finns varor som är ett betydligt större hot mot folkhälsan än opastöriserad mjölk. Vi tänker på tobak och alkohol. Här nöjer sig myndigheterna med att ställa ett informationskrav, varningstext på cigarettpaketet och varningsskyltar på systembolaget.

Vårt förslag är att LRF arbetar för att samma regler ska gälla den opastöriserade mjölken, till exempel en välformulerad informationsskylt väl synlig i mjölkkrummet.

LRF Östergötland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att LRF arbetar mot Livsmedelsverkets förslag att förbjuda försäljning av opastöriserad mjölk samt
- att införa rutiner som förhindrar organisationen att, utan mycket tungt vägande skäl, bejaka nya regler och förbud som försvårar medlemmarnas vardag.

Styrelsens yttrande nr 23

Motion nr Västernorrland 1, Östergötland 1

Försäljning av opastöriserad mjölk

Inkomna motioner

LRF Västernorrland anser att LRF behöver analysera reglerna kring opastöriserad mjölk samt att nå ett ställningstagande. Försäljning av opastöriserad mjölk i liten skala bör vara tillåtet direkt från gård, under förutsättning att konsumenter är medvetna om eventuella risker.

LRF Östergötland yrkar i en motion att LRF skall arbeta för fortsatt försäljning av opastöriserad mjölk och mot Livsmedelverkets förslag att förbjuda densamma.

Styrelsens redovisning

Mjölksproducenter tar ett stort ansvar i sin verksamhet när det gäller god hygien och spårbarhet i mjölkproduktionen samt vid tillverkning och försäljning av förädlade mjölkprodukter. Livsmedelverkets nya förslag blir drastiskt eftersom det antingen inte blir någon försäljning av opastöriserad mjölk eller kan innebära rigorösa kontrollkrav. Efter stor uppmärksamhet i media har Livsmedelsverket bjudit in till möten för att diskutera risker och regelverket för opastöriserad mjölk. LRF deltar aktivt i arbetet för att få ett regelverk som tar hänsyn till allmänhetens intresse av livsmedelssäkerhet och mjölkföretagens möjlighet till affärsutveckling.

Det är mycket angeläget att mjölkföretag ska kunna utveckla sina affärsmöjligheter lokalt och direkt mot konsument. Det är därför viktigt att mjölkföretag, gårdsbutiker och gårdsmejerier även i fortsättningen har möjlighet att sälja förädlade produkter som tillverkats på opastöriserad mjölk som exempelvis ost, färskost, ostkaka, ”kalvdans”, smör samt syrad mjölk och grädde som till exempel fil, yoghurt och gräddfil. Konsumenter som efterfrågar lokalt tillverkad, icke homogeniserad konsumtionsmjölk med naturlig fetthalt kan få tillgång till sådan genom en investering i en liten pastör på gården.

Att försvara mjölken som livsmedel så att allmänheten uppfattar den som säker ligger i högsta grad i den enskilda mjölkproducentens intresse. Att sälja mjölken tillsammans med varningar för allvarliga sjukdomar jämförbara med varningstexter för alkohol och tobak skapar ingen ökad efterfrågan på mjölk och mjölkprodukter. Redan idag finns en rad aktörer som aktivt misstänkliggör mjölken som föda för människor.

Att fler blir sjuka av opastöriserad mjölk än av pastöriserad mjölk råder det ingen tvekan om även om de rapporterade sjukdomsfallen är relativt ovanliga. Sverige har fyra gånger fler fall av EHEC än genomsnittet i EU enligt Folkhälsomyndigheten. EHEC är en relativt ny bakterie som upptäcktes första gången i Sverige 1986.

Mjök ska i allmänhetens och konsumenternas ögon omgärdas av trygghet och säkerhet - särskilt för barn. En mer omfattande försäljning av opastöriserad mjök skulle otvivelaktigt öka risken att fler drabbas av EHEC. Med pastörisering elimineras denna risk.

Styrelsen anser därför att möjligheten att förmedla opastöriserad mjök direkt till konsument inte är oproblematisk. Mjölken ska vara så naturlig och opåverkad som möjligt, men inte på bekostnad av säkerheten.

Sammanfattningsvis går det även i fortsättningen för mjölkföretag att med opastöriserad mjök från gården tillverka och sälja bland annat syrade produkter, ost och smör. Med en liten pastör kan företagen också sälja ohomogeniserad mjök med naturlig fetthalt till konsument.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla första yrkandet i motionen Östergötland 1 och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta mot Livsmedelsverkets förslag att förbjuda försäljning av opastöriserad mjök, med inriktning att få ett regelverk som tar hänsyn till allmänhetens intresse av livsmedelssäkerhet och mjölkföretagens möjlighet till affärsutveckling samt

att motionerna i övrigt anses besvarade med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Svensk mats egen butikskedja

Lysvik

Till LRF Värmlands regionstämma inkom en motion från Lysviks LRF-avdelning. Regionstämman beslöt sända motionen i sin helhet vidare till riksförbundsstämman.

Angående att den dagen som våra kooperativa föreningar blev ägare till förädlingsledet, slutade föreningsidén fungera. Tanken är ju att man samlar en stor mängd råvara och säljer till den som betalar bäst. Sitter föreningen även på förädlingen så är det inte säkert att den har möjlighet till bästa betalning. Enligt vår mening finns två vägar att gå, endera säljs industrin av eller också bör vi äga hela kedjan från råvara till butik.

Det senare tycker vi är att föredra. Sverige behöver en ny butikskedja där bondekooperationen kan garantera att de varor som kan vara svenska är svenska. De konsumenter som idag är medvetna finner ganska lätt gårdsbutiker och lokalproducerade varor. Men den större massan konsumenter har kanske mindre möjligheter till detta, fast de egentligen vill handla svenskt.

Om vi bönder kunde erbjuda detta skulle våra kunder ha möjlighet att välja innan de går in i butiken; vi är övertygade om att detta skulle på flera plan öka möjligheten för avsättningen av svenska livsmedel.

Ägs hela kedjan har vi också makten att styra, och inte som idag bara uppmana dagligvaruhandeln i olika riktningar till exempel när det gäller konkurrensnackdelar som djurskydd.

Handeln har alltid hävdat att konsumenten bestämmer vad som finns i hyllorna, men som konsument blir man mer och mer övertygad att detta är nys, det är en varas lönsamhet som bestämmer exponeringen.

LRF Värmland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att frågan om en "Svensk mats" egen butikskedja utreds noga.

Styrelsens yttrande nr 24

Motion nr Värmland 3

Svensk mats egen butikskedja

Inkomna motioner

I inkommen motion från LRF Värmland beskrivs livsmedelsmarknadens utveckling och bondekooperationens förändrade roll. I motionen framhålls en bondeägd butikskedja med svensk mat som en lösning på de utmaningar som belyses, såsom avsättningen för svenska livsmedel och konsumentens möjlighet att välja svenskt. LRF Värmland yrkar därför att LRF ska utreda frågan om en bondeägd butikskedja med svensk mat.

Styrelsens redovisning

Riksförbundsstyrelsen delar LRF Värmlands önskan att konsumenter ska ges ökad möjlighet att välja svensk mat i butiken och ett pris som kan skapa lönsamhet och tillväxt i svensk livsmedelsproduktion. En viktig del i LRFs livsmedelsstrategi är därför att samverka med olika marknadsaktörer för att skapa så goda förutsättningar som möjligt på marknaden för LRFs medlemmar och uppnå målet om en real värdetillväxt för den svenska livsmedelsproduktionen med 1 % per år under åren 2010 till 2020. Idag sker samarbete med exempelvis ICA, Bergendahls, Max, Axfood, Martin & Servera och McDonalds.

Det samarbete med ICA som inleddes under hösten 2013 syftar till att stärka det upplevda mervärdet och öka försäljningen av svenska livsmedel. Inom ramen för detta sker kommunikation av mervärden med svensk mat till ICAs kunder och insatser görs för att öka utbudet av produkter med svensk råvara i ICAs butiker. Under våren har ICA lanserat en rad produkter med svensk råvara under eget varumärke, såsom bacon, vispgräddor samt charkprodukter från mindre, lokala producenter.

En annan del av livsmedelsstrategin är att hitta nya vägar till marknaden. Under 2013 fattade riksförbundsstyrelsen beslutet att utveckla affärskonceptet By samt att starta dotterbolaget By-gruppen AB. Uppdraget är att synliggöra svenskproducerade råvaror och omfattar livsmedelsförsäljning inom framförallt café och restaurang. Ett första steg är att genomföra två etableringar i Stockholm för att säkerställa konceptets slagkraft och därefter finna lämpliga former för expansion i landet. Syftet med expansionen är att under ett gemensamt varumärke erbjuda svenska råvaror till ett mervärde med målsättningen att på sikt kunna fungera som ett nav för regionala initiativ.

I det pågående arbetet med att utveckla affärskonceptet By har även möjligheter till butiksverksamhet analyserats. Det kan dock konstateras att butiksverksamhet i bredare bemärkelse än exempelvis gårdsbutiker är mycket kapitalkrävande och kräver attraktiva lägen med stor kundgenomströmning samt välutvecklade logistiklösningar. Därför anser riksförbundsstyrelsen att en fullskalig LRF-ägd butikskedja inte är en

realistisk väg framåt. Istället ses fortsatt samarbete med befintliga marknadsaktörer som den bästa lösningen för att Sveriges bönder ska få ökat inflytande på marknaden.

Det finns även alternativa sätt att komma närmare slutkonsumenten utan att själv äga butiken. Ett exempel är Bondens butik, ett initiativ från LRF Norrbotten där lokalproducerat kött säljs till ett högre pris i en egen kyldisk i ett antal ICA-butiker. Sådana initiativ profilerar svensk mat och ger konsumenten möjlighet att göra ett aktivt och välinformerat val, något som uppmuntras av riksförbundsstyrelsen. Allt fler medlemmar väljer också att förädla hela eller delar av sin produktion för försäljning direkt till handlare, restauranger eller via gårdsbutik. Inom ramen för LRFs livsmedelsstrategi har ett antal satsningar genomförts i syfte att bistå de medlemmar som önskar stöd i form av mötesplatser för producenter, kockar och handlare; utbildningar och utarbetande av utbildningsmaterial; utbildning av rådgivare med mera. Även LRF Konsult har ett utbud av utbildningar och viss rådgivning i ämnet. Arbetet görs också för att knyta producenter närmare slutkund i olika typer av satsningar och koncept.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att avslå motionens yrkande om en utredning kring en bondeägd butikskedja med svensk mat.

Jordbruksstöd

Trosabygden

Sedan tidigt 90-tal har åkermark använts för odling av energiskog. Salix är snabbväxande och skördas vart tredje till femte år. På senare år har poppel etablerats som ny energigröda. Poppel är snabbväxande, men har ändå en omloppstid på ca 20 år innan skörd. Storskalig odling av poppel har en enorm inverkan på den omkringliggande miljön och förändrar kulturlandskapet på ett negativt sätt. För grannar liknar poppelodlingen skog och de kan inget göra när åkermarken planteras ända inpå tomtgränsen. Den här typen av gröda liknar skog och borde då ha samma marknadsvillkor som skog, alltså borde den inte vara möjlig att söka gårdsstöd för.

Den framtida motsvarigheten till gårdsstödet bör vara konstruerat så att det går till företag som aktivt brukar marken. Det bör även vara utformat så att skogsliknande vegetation med mycket lång omloppstid, till exempel poppel, inte är berättigat till stöd.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för att grödor som skördas mer sällan än vart femte år inte ska vara berättigade till EUs jordbruksstöd.

Styrelsens yttrande nr 25

Motion nr Södermanland 5

Jordbruksstöd

Inkomna motioner

LRF Södermanland har kommit in med en motion som yrkar att riksförbundsstyrelsen arbetar för att grödor som skördas mer sällan än vart femte år inte ska vara berättigade till EUs jordbruksstöd. LRF Södermanland anför att energiskog i form av salix och poppel har en mycket stor inverkan på omkringliggande miljö och förändrar kulturlandskapet på ett negativt sätt. Framtida gårdsstöd bör vara utformat så att skogsliknande vegetation med mycket lång omloppstid, till exempel poppel, inte är berättigat till stöd.

Styrelsens redovisning

De övergripande villkor som gäller för gårdsstödet bestäms gemensamt inom EU. Villkoren i EU-regelverket för gårdsstöd gör gällande att permanenta grödor räknas som jordbruksgrödor och däri ingår även energiskog, eller ”skottskog med kort omloppstid” som det kallas i EU-regelverket. Enligt förordningen är det upp till medlemsländerna att definiera vilka träarter som ska ingå och vilket maximalt avverkningintervall som ska vara tillåtet. Inom nuvarande regelverk för gårdsstödet krävs att salix skördas minst vart tionde år och att poppel och hybridasp skördas minst vart tjugonde år. Annars räknas inte marken som jordbruksmark.

Styrelsens bedömning är att om denna typ av regleringar för energiskog på jordbruksmark utökas kommer det att leda till en ökad administration, ökad regelbörda och fler kontroller. Riksförbundsstyrelsens uppfattning är att det bör vara upp till den enskilda företagaren att avgöra vad som ska odlas på jordbruksmarken.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att avslå motionen att riksförbundsstyrelsen arbetar för att grödor som skördas mer sällan än vart femte år inte ska vara berättigade till EUs jordbruksstöd.

Stabila regler för stöd till betesmarker

Stora Tuna-Torsång

Vid LRFs regionstämma i Dalarna behandlades en motion från Stora Tuna-Torsång lokalavdelning om problemet att reglerna för betesmarker ändras under pågående åtagandeperiod.

LRF Dalarna anser det självklart att femåriga åtaganden måste gälla ömsesidigt och vara stabila under hela avtalsperioden. Nu vet vi att så inte varit fallet under senaste femårsperioden och det är ytterst anmärkningsvärt.

Förklaringen är att det under pågående period uppstått ändringar i regelverket på EU-nivå. Miljöersättningen till betesmarker och slåtterängar ingår i den del av EU-stöden som heter Landsbygdsprogrammet (pelare 2). Stöd till betesmarker utgår också via gårdsstödet (pelare 1). Det som hänt är att definitionen av betesmarker inom gårdsstödet har ändrats. Sverige fick inte vår definition av betesmark i gårdsstödet godkänt av EU. Detta ledde till ändrade regler och införande av begränsning av antal träd som får finnas med mera och dessutom en omfattande blockinventering och revidering av arealerna under åren 2008-2010. Betesmarker som ingått femåriga åtaganden om miljöersättning kontrollerades visserligen hela åtagandeperioden mot samma regler som när åtagandet skrevs, men samtidigt hade reglerna för betesmark i gårdsstödet ändrats. Betesmarker som varit godkända enligt de regler som gällde när åtagandet ingicks har fått behålla sin miljöersättning även om marken blivit underkänd enligt nya reglerna för gårdsstödet. Reglerna för gårdsstödet har ändrats mellan åren.

Vi kan konstatera att Jordbruksverket och länsstyrelserna misslyckats med kommunikeringen och tillämpningen av regelverket. Lantbrukarna har uppfattat att reglerna förändrats under pågående femårigt avtal. Juridiskt sett har inte reglerna i ingångna åtaganden om miljöersättning för betesmarker och slåtterängar förändrats, men tillämpningen kan ha ändrats och definitivt har reglerna för gårdsstöd, som inte styrs av några femåriga åtaganden, ändrats.

En allvarlig och negativ effekt av de komplicerade reglerna och tillämpningen av dem är att nu flera brukare valt att inte ta med sina betesmarker i sin EU-ansökan, på grund av risken för sanktioner och avdrag på hela gårdsstödet. En del av dessa marker sköts ändå så länge djurantalet behöver fodret, men det kommer att bli dessa marker som överges först vid minskning i djurantalet. Det är synd att regelverket totalt motverkar syftet med ersättningen, nämligen skötsel av betesmarker till gagn för öppet landskap och biologisk mångfald.

När vi nu står inför ny femårsperiod är det viktigt att LRF till berörda myndigheter framför detta.

LRF Dalarna yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att fortsätta verka för enkla, stabila och transparenta regler för miljöersättningar och andra EU-stöd samt

att till Jordbruksverket och Landsbygdsdepartementet påtala vikten av rättssäkerhet och bra kommunikering för att få god anslutning till stödsystemet och uppfylla syftet med stöden.

Styrelsens yttrande nr 26

Motion nr Dalarna 2

Stabilare regler för stöd till betesmarker

Inkomna motioner

LRF Dalarna yrkar i en motion dels att riksförbundsstyrelsen fortsätter arbeta för enkla, stabila och transparenta regler för miljöersättningar och andra EU-stöd samt att man framför till myndigheterna att en förutsättning för god anslutning och måluppfyllelse är rättssäkra system och bra kommunikation. LRF Dalarna framför att reglerna för betesmarker har ändrats under senare år, det vill säga mitt under pågående åtagandeperiod för miljöersättningarna. Regelförändringen har rent juridiskt rört gårdsstödet och inte pågående miljöersättning. Miljöersättningen påverkas först när ett nytt flerårsåtagande startas. I praktiken har dock tillämpningen av reglerna ändrats. LRF Dalarna menar att myndigheterna har misslyckats i sin kommunikation och tillämpning av regelverket och lantbrukarna har de facto uppfattat det som att reglerna ändrats under pågående åtagande.

Styrelsens redovisning

Styrelsen delar helt redovisningen i motionen, det är en fråga som behöver belysas. Det är uppenbart att myndigheterna inte till fullo har lyckats kommunicera hur de nya reglerna påverkar lantbrukarna och skillnaden i tillämpning för gårdsstödet respektive miljöersättningarna. De problem som de tidigare årens förändringar av definitionen av betesmark inneburit, både rent konkret i återkrav, men också i form av upplevd osäkerhet och rättsosäkerhet riskerar, precis som LRF Dalarna anför, att leda till en minskad anslutning både till miljöersättningen för betesmarker och genom att lantbrukare helt slutar hävda betesmarker. Det kommer signaler om att lantbrukare väljer att inte ansöka om nytt åtagande eftersom hon eller han upplever att den företagsekonomiska risken är alltför stor. Frågan har också varit uppe i motioner till stämmor tidigare år, se till exempel styrelsens yttrande nr 14 från stämman 2012 och nr 38 från stämman 2013.

LRF har i sitt lobbyarbete på flera sätt påtalat detta för såväl myndigheter som politiker. Tjänstemän på LRF deltar också aktivt i den grupp som Jordbruksverket initierat kring återkravshantering. Gruppen diskuterar frågan kring återkrav i ett större perspektiv, till exempel hur regler uppfattas av enskilda lantbrukare. Ett annat exempel är den förenklingsresa som LRF har genomfört tillsammans med Jordbruksverket under året. Övriga konkreta aktiviteter är remissyttranden där frågan kring rättssäkerhet och kommunikation ständigt påpekas. Riksförbundsstyrelsen har hög prioritet på arbetet för enkla, stabila och transparenta regler för alla EU-ersättningar.

LRF har också varit aktivt i diskussionerna om hur Sverige kan få en framtida stabil och ändamålsenlig definition av betesmark. Det är viktigt att en framtida definition är likadan för gårdsstödet som för miljöersättningarna, men än viktigare är att inte öka

krånget och rättsosäkerheten. Regeringen konstaterar i sin remiss för kommande gårdsstöd att dess syfte med en ändrad definition av betesmark i första hand är att skapa förenkling för både lantbrukare och myndigheter i hanteringen av stödberättigande areal, eftersom dagens minskade hävd delvis beror på dagens krångliga regelverk. LRF anser det rimligt att justera nuvarande betesmarksdefinition för gårdsstödet så att fler av de marker som berättigar till miljöersättning, men inte gårdsstöd, omfattas. Detta ställningstagande kommer dock enbart gälla under förutsättning att det inte leder till ökad administration i form av exempelvis ny omfattande inventering av betesmarker och nya kartor.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta för enkla, stabila och transparenta regler för alla EU-ersättningar samt att till myndigheterna påtala vikten av rättssäkerhet och bra kommunikation för att få god anslutning till och uppfylla syftet med EU-ersättningarna.

Miljöstöden för minskat växtnäringsläckage måste återinföras

Åmåls kommungrupp

Under 2014 utsätts det miljöarbete som hittills stötts av Landsbygdsprogrammet för stora prövningar och inför 2015 och åren därefter råder en stor osäkerhet.

De stöd som syftat till att minska växtnäringsläckaget har varit mycket populära hos såväl politiker och allmänhet som lantbrukare. Förvåningen över att dessa stöd stängdes för såväl nyteckning som förlängning 2014 har därför varit stor.

Dessa stöds miljönytta är påtaglig och lätt att förstå även för den som inte är expert. För många lantbrukare har dessa stöd varit en lämplig miljöåtgärd med stora goda miljöeffekter utan alltför mycket påverkan på den underliggande produktionen. Det är miljöstöd med dessa egenskaper vi ska ha, dessa ska inte tillåtas försvinna. I det uppkomna läget är det viktigt att LRF ger högsta prioritet åt att dessa stöd ska återinföras skyndsamt!

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF ger högsta prioritet åt att miljöstöden för minskat växtnäringsläckage återinförs skyndsamt.

Styrelsens yttrande nr 27

Motion nr Västra Götaland 3

Miljöersättningarna för minskat växtnärläckage måste återinföras

Inkomna motioner

LRF Västra Götaland har kommit in med en motion som yrkar att LRF ger högsta prioritet åt att miljöersättningarna för minskat växtnärläckage återinförs skyndsamt. I motionen framförs att miljönyttan av dessa ersättningar är påtaglig och lätt att förstå. Beskedet att de stängdes för såväl nyteckning som förlängning 2014 togs emot med stor förvåning.

Styrelsens redovisning

Styrelsen delar helt uppfattningen som framförs i motionen från LRF Västra Götaland. Det är mycket olyckligt att regeringen beslutade att stänga miljöersättningen för såväl minskat kväveläckage som skyddszoner. Båda dessa ersättningsformer syftar till att minska växtnärläckage från åkermark till vattendrag. Beskedet regeringen lämnade då var att det så kallade utgiftstaket, för statens samlade utgifter, inte fick överskridas och att utrymmet kommande år var litet beroende på att andra utgifter från den totala statsbudgeten blivit högre än tidigare beräknat. Regeringen har aviserat att Landsbygdsprogrammet kommer att omfatta mindre pengar de första åren för att därefter omfatta mer pengar, totalt cirka 36 miljarder kronor.

Landsbygdsministern redogjorde i början av april för övergripande budgetprioriteringar för kommande landsbygdsprogram. Det framgick då att miljöersättningarna för skyddszoner och minskat kväveläckage kommer att återinföras, beskedet är dock att det kommer att öppnas för nyanslutning först 2016 beroende på utgiftstaket.

LRF har på olika sätt framfört att regeringens hantering inte är acceptabel. Det skapar stor osäkerhet och tilltron till systemen minskar, samtidigt som miljöarbetet och miljönyttan givetvis blir lidande. LRF har drivit på och kommer att fortsätta driva på för att ersättningarna ska öppnas för nyanslutning redan 2015.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta för att miljöersättningarna för minskat växtnärläckage skyndsamt återinförs.

Tillämpning av regler vid tvärvillkorsavdrag

Hammerdal

Vid riksförbundsstämmor de senaste åren har funnits ett flertal motioner som behandlat den upplevt dåliga proportionaliteten mellan ”brott och straff” i samband med tvärvillkorsavdrag.

Trots LRFs ihärdiga påverkansarbete är det svårt att i medlemsledet se någon förbättring i frågan. I enlighet med ”bäst-i-klassen”-teorin finns också en miss-tanke, att jämförbara avvikelser får större konsekvenser för den svenske bonden än för kollegor i andra EU-länder.

Tvärvillkoren består av två delar; verksamhetskrav och skötselkrav. Verksamhetskraven består av ett antal EU-direktiv och EU-förordningar. Skötselkrav (god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden) för jordbruksmark fastställs av medlemsstaten. Varje enskilt land bestämmer vilka kontroller som skall ske och vilka sanktioner som överträdelse skall få. Det praktiska arbetet utförs av länsstyrelsernas personal och regelverket tillåter dessa att justera procentsatser för avdrag utifrån egna bedömningar. Den ”mänskliga faktorn” innebär att det kan skilja i bedömning mellan olika län, men också mellan olika kontrollanter.

Det finns alltså en möjlighet att den dåliga proportionaliteten mellan ”brott” och ”straff” kan bero på två faktorer, var för sig eller tillsammans. Antingen ser Sverige strängare på tvärvillkorsavvikelser, vilket resulterar i mer omfattande sanktioner än övriga länder eller/och så tolkar länsstyrelsernas handläggare och kontrollanter Jordbruksverkets kontrollinstruktioner olika.

LRF Jämtland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att i egen regi eller i samarbete med Jordbruksverket göra en jämförelse mellan hur förslagsvis Sverige, Danmark, Finland och Holland sanktionerar samma överträdelse av ett antal utvalda tvärvillkor samt
- att ta en diskussion med Jordbruksverket hur deras kvalitetssäkring ser ut vad gäller likabedömning vid tvärvillkorskontroller.

Problemen kring tvärvillkoren måste bort

Töreboda och Skövde kommungrupper

Tvärvillkoren har en grundläggande logik som kan förstås och accepteras av de flesta - för att få stöd ska man följa lagen. Men, med det sagt upphör all rimlighet. De förseelser som kan utlösa tvärvillkorsavdrag skiftar oerhört i relevans, vissa av de regler som måste följas har exempelvis ett mycket svagt samband med vad som kan anses vara ett ansvarsfullt jordbrukande. Tillämpningen av reglerna beror i hög grad på enskilda ämbetsmäns omdöme, är inte särskilt öppen och kan rent allmänt anses rättsosäker. Om sen en sanktion faller ut är denna helt oproportionell i förhållande till förseelsens art och en större jordbrukare får en större sanktion i kronor än en mindre för samma förseelse.

LRF måste mot denna bakgrund göra allt i sin makt för att åstadkomma förbättringar i tvärvillkorssystemet. Slutmålet bör vara att systemet med tvärvillkor demonteras. I väntan på att det kan genomföras måste sanktionssystemet åtgärdas, så att sanktionerna blir rimliga i förhållande till förseelsens art och omfattning.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att LRF gör allt i sin makt för att åstadkomma förbättringar i tvärvillkorssystemet,
- att se över möjligheten till samordning mellan certifieringskontroller och övriga kontroller för att minska bördan för oss bönder samt
- att verka för en översyn av orimlig bestraffning i kronor i förhållande till funnet fel.

Styrelsens yttrande nr 28

Motion nr Jämtland 1, Västra Götaland 4

Tvårvillkorregler

Inkomna motioner

I en motion från LRF Västra Götaland yrkas att LRF gör allt i sin makt för att åstadkomma förbättringar i tvårvillkorssystemet, att en ökad samordning sker mellan olika kontroller samt att en översyn görs av tvårvillkorssanktionerna.

LRF Jämtland vill att en jämförelse av tvårvillkorssanktioner görs mellan olika länder och att frågan om kvalitetssäkring av tvårvillkorssbedömningar diskuteras med Jordbruksverket.

Även i motionen Mälardalen 3 om djurskyddstillsyn tas frågan om tvårvillkor upp. Se styrelsens yttrande nr 18 på sidan 133.

Styrelsens redovisning

Tvårvillkoren är en del av EUs jordbrukspolitik och gäller generellt i alla medlemsländer. I praktiken handlar det om att olika regelverk skall följas för att jordbrukspolitiska ersättningar skall betalas ut utan avdrag. Tvårvillkoren är dock omfattande och tillämpningen kan variera mellan medlemsstater beroende av hur de specifika kontrollpunkterna för tvårvillkoren lagts upp. Även inom ett medlemsland kan hanteringen av avvikelser för tvårvillkoren variera med hänsyn till de specifika omständigheterna och beroende av kontrollantens bedömning. Slutligen leder samma avvikelse på två gårdar vanligen till olika sanktioner eftersom avdrag görs procentuellt på ersättningsbeloppet, som är beroende av företagets storlek och produktion.

Riksförbundsstyrelsen konstaterar i likhet med motionärerna att det behövs förbättringar i tvårvillkorssystemet. Det gäller exempelvis jämförbarhet mellan länder, proportionerliga avdrag samt en rättssäker och rimlig bedömning av avvikelser i Sverige. I fråga om jämförelser med andra EU-länder är tillgången till material bristfällig varför en analys i likhet med LRF Jämtlands första yrkande bör göras. När det gäller proportionerliga avdrag i enlighet med LRF Västra Götalands tredje yrkande skulle ett alternativ till procentuella avdrag kunna vara att en ”prislapp” sätts på varje avvikelse. Detta system skulle dock bli synnerligen komplext, varför det är svårt att komma runt en modell med procentavdrag. Däremot bör en möjlighet att rätta till smärre avvikelser innan stödavdrag görs införas i systemet. En sådan diskussion fördes i den aktuella CAP-reformen men någon förbättring av regelverket från och med 2015 har i praktiken inte skett.

LRF Jämtlands andra yrkande och LRF Västra Götalands första yrkande berör i mer generell mening hur tvårvillkorssystemet fungerar i Sverige. Här menar styrelsen att Jordbruksverkets kontrollinstruktion är av stor betydelse. Det gäller exempelvis att

säkerställa att svenska lantbrukare bedöms utifrån EUs djurskyddsdirektiv och inte den svenska lagstiftningen samt att instruktionen möjliggör en så enhetlig bedömning som möjligt av olika avvikelser. LRF deltar i en arbetsgrupp på Jordbruksverket där olika regelsystem kontinuerligt diskuteras och kontrollinstruktionen för tvärvillkor kommer att behandlas under våren/sommaren 2014.

Slutligen tar LRF Västra Götaland upp frågan om samordning av kontroller i sitt andra yrkande. Denna fråga är inte specifik för tvärvillkoren utan utgör en allmän problematik när det gäller kontroller i lantbruket. Styrelsen anser, som motionären, att kontroller bör samordnas i ökad utsträckning och de bör dessutom vara riskbaserade varvid hänsyn vid urval bör tas till certifieringskontroller med mera.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att med bifall till LRF Västra Götalands första och LRF Jämtlands andra yrkande uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för ökad kvalitetssäkring av tvärvillkorssystemet och dess kontroller,
- att med bifall till LRF Jämtlands första yrkande uppdra åt riksförbundsstyrelsen att ta fram en jämförelse av tvärvillkorsavdrag i några EU-länder,
- att med bifall till LRF Västra Götalands andra yrkande uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för ökad samordning av kontroller samt
- att med bifall till intentionen i LRF Västra Götalands tredje yrkande uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att mindre tvärvillkorsavvikelser kan rättas till innan stöдавdrag görs.

Hästnäringen

Karlsökusten

Hästen är idag betydelsefull för lantbruket precis som övriga djur. Den kan i många sammanhang jämföras med idisslare, då den är gräsätare och gör samma nytta när det gäller våra betesmarker. Många gårdar har lagt om sin tidigare animalieproduktion till hästverksamhet och här ser man att de ersättningar som finns för LFA och vallodling kopplade till djur gör nytta men att dessa gårdar misskrediteras i detta avseende. Vi vill att samtliga lantbruksföretag som har djur ska ha samma möjligheter att utnyttja de stödformer som finns i EU och inte som traditionsvis att det bara är de livsmedelsproducerande företagen som drar nytta av dessa ersättningar. Ett bra avstamp för det nya branschbenet LRF Häst vore att driva att hästen ska inkluderas i LFA-stödet och i de djurenheter som ligger till grund för miljöersättningen till vallodling.

LRF Gotland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för att hästen ska inkluderas i LFA-stödet och i miljöersättning för vallodling.

Styrelsens yttrande nr 29

Motion nr Gotland 2

Hästnäringen i CAP

Inkomna motioner

LRF Gotland har kommit in med en motion som yrkar att riksförbundsstyrelsen ska arbeta för att hästen inkluderas i LFA-stödet och i miljöersättningen för vallodling. LRF Gotland anser att alla lantbruksföretag som har djur ska ha samma möjligheter att utnyttja EU-ersättningarna och inte enbart de livsmedelsproducerande företagen. LRF bör därför arbeta för att hästen ska inkluderas som djurenhet inom LFA-stödet (kompensationsbidraget) och som djurenhet för tilläggsersättningen inom miljöersättning för vallodling.

Styrelsens redovisning

EU-ersättningarna till jordbruket (CAP) har traditionellt gått till de livsmedelsproducerande näringarna. I takt med att CAP har utvecklats och förändrats har målbilden vidgats. Gårdsstödsreformen, som trädde i kraft 2005, innebar till exempel att gårdsstöd lämnas för all jordbruksmark (såväl åker- som betesmark) oavsett vilken produktion som sker på marken. Landsbygdsprogrammet har också successivt utvecklats och har en bredare målgrupp än den traditionella primärproduktionen. Precis som LRF Gotland framför blir företag med hästar uteslutna från kompensationsbidrag för vall och betesmark liksom från tilläggsersättningen för miljöersättningen för vall. För att få kompensationsbidrag och tilläggsersättning för vallodling krävs ett visst antal nötkreatur, får eller getter per hektar. För att få grundersättningen inom miljöersättningen för vallodling krävs dock inget djurinnehav.

Hästnäringen i Sverige växer och det ökande antalet hästar gör att efterfrågan på foder ökar och att fler hästar, både direkt genom att beta och indirekt genom foderkonsumtion, bidrar till att hålla landskapet öppet. Vissa utredningar pekar på att cirka 1/3 av det vallfoder som skördas i Sverige används till att utfodra hästar.

Inom LRF har det initierats en utredning om vilken effekt det beräknas få om även hästar räknas som ersättningsgrundande djurenheter för kompensationsbidrag och tilläggsersättning. Utredningen kommer att redovisas under våren 2014. Det är ett antal frågor som utreds, till exempel hur stor areal vall och betesmark som skulle bli stödberättigande, administrativa konsekvenser för hästföretagen samt hur stor andel av hästföretagen som kan tänkas söka kompensationsbidrag och tilläggsersättning för vall. Detta eftersom regelverket medför att endast kombinationen djur och mark ger ersättning, vilket innebär att ett stort antal hästar i eller nära tätorterna inte kommer att vara aktuella som ersättningsgrundande då de inte har direkt koppling till den areal som behövs. De preliminära resultaten pekar på att arealen vall och betesmark i kompensationsbidraget skulle öka i relativt liten omfattning om hästar räknas med i underlaget. Det återstår dock en del utredning kring de administrativa konsekvenserna, till exempel vilka krav som kommer att ställas på registrering och förflyttning av hästar.

Regeringen presenterade i början av april sina intentioner kring nästa landsbygdsprogram. Veckan därefter presenterade Jordbruksverket en utredning med analyser om hur kommande kompensationsbidrag och vällersättning kan komma att utformas. Det står klart att det kan komma att bli förändringar för ersättningarna, dels genom förslag att de två ersättningarna ska slås samman, dels genom ändrade EU-regelverk. Det råder viss osäkerhet om hur vissa regler och kommande riktlinjer på EU-nivå ska tolkas och vilka möjligheter och skyldigheter de ger. Jordbruksverket pekar till exempel på att det inte är säkert att EU-reglerna medger att det ställs samma krav på djurinnehav som i dagens ersättningar.

Styrelsen anser att påverkansarbetet inför kommande landsbygdsprogram behöver ha en inriktning som innefattar lantbruket som helhet. I detta utgör hästnäringen - och hur denna näring kan inkluderas i bland annat LFA-stöd och vällersättning - en viktig del.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att hästen ska vara en given del av jordbrukspolitiken.

Undanta köp och försäljning av häst från konsumentköplagen

Säby

Konsumentköplagen reglerar vilka rättigheter som konsumenten har vid köp från en näringsidkare. Lagen gäller vid köp av lös egendom och är viktig för att skydda den svagare parten, det vill säga konsumenten.

I lagen regleras bland annat vad som gäller vid fel på en vara och vad som då kan krävas av säljaren. Lagen är säkert utmärkt när det gäller att ta tillvara på konsumenternas rättigheter vid köp av olika kapitalvaror, men är dessvärre också tillämplig när det gäller köp och försäljning av levande djur. Där är den dock helt orimlig.

Hästuppfödning kan för lantbruksföretag antingen utgöra huvudverksamhet eller en mindre del av företaget. Oavsett vilket är samhällets spelregler en avgörande faktor för lönsamheten. Sverige är i många avseenden ett land med goda förutsättningar för hästuppfödning, eftersom vi med europeiska mått har god tillgång på mark där unghästar kan få en sund uppväxt och vi har dessutom förutsättningar och kunskap för att producera högklassigt grovfoder.

Hästuppfödning kan i de flesta avseenden jämföras med annan djurhållning, men en väsentlig skillnad är att köparen av hästar ofta är privatpersoner. Vid försäljning av häst av näringsidkare till privatperson gäller konsumentköplagen vilket ger stor osäkerhet och ekonomisk risk för säljaren.

Konsumentköplagen innebär att kunden kan häva köpet upp till tre år efter försäljningen om man upptäcker ”fel på varan”. Om reklamation sker inom sex månader från köpet åligger det dessutom säljaren att bevisa att det påstådda felet inte funnits vid köpet. Om problem uppstår efter ett halvår hos en ny ägare är det förstås mycket svårt att bevisa att problemen uppstått till följd av ovarsam skötsel och ridning eller funnits redan vid försäljningen. Det finns exempel på rättsfall där säljare ålagts att inte bara ta tillbaka en häst samt återbetala köpeskillingen utan också tvingats betala för alla kostnader köparen haft för hästen. Detta trots att det varit mycket oklart om hästens problem funnits vid försäljningen eller uppstått i köparens vård.

Den stora ekonomiska risk man som hästuppfödare/-säljare tar är orimlig och hindrar utvecklingen av hästuppfödning och hästverksamhet med försäljning av hästar.

LRF Jönköping yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF arbetar för att köp och försäljning av häst undantas från konsumentköplagen.

Styrelsens yttrande nr 30

Motion nr Jönköping 1

Undanta köp och försäljning av häst från konsumentköplagen

Inkomna motioner

LRF Jönköping yrkar i en motion att köp och försäljning av häst skall undantas från konsumentköplagen. Vid försäljning av häst av näringsidkare till privatperson gäller konsumentköplagen vilket ger stor osäkerhet och ekonomisk risk för säljaren. Konsumentköplagen innebär att kunden kan häva köpet upp till tre år efter försäljningen om man upptäcker ”fel på varan”. Den stora ekonomiska risken som hästuppfödare/säljare tar är orimlig och hindrar utvecklingen av hästuppfödning och hästverksamhet med försäljning av hästar.

Styrelsens redovisning

LRF och LRF Häst har identifierat problematiken med att hästen omfattas av konsumentköplagen som en viktig fråga och välkomnar att den lyfts. Konsumentköplagen är en lagstiftning som är tillkommen för att stärka konsumentens skydd vid köp av kapitalvaror av en starkare part. Styrelsen instämmer med motionären att den inte passar vid handel med levande djur. Det finns exempel där säljaren tvingats ta tillbaka ett djur efter flera år, betala tillbaka köpeskillingen, betala rättegångskostnader och få tillbaka ett djur som är omöjligt att sälja igen. Det finns därför många hästföretagare som helt avstår från att sälja till privatpersoner.

Konsumentköplagen har i vissa delar sin grund i ett EU-direktiv. Det finns idag ingen politisk strävan att försämringskonsumentenskyddet och det är sannolikt inte en framkomlig väg att försöka ändra lagen i sig. Styrelsen anser därför att arbetet bör inriktas på att djur inte ska omfattas av konsumentköplagen. Frågan utreddes för fem år sedan av Hästnäringens nationella stiftelse (HNS), Svenska Ridsportförbundet och Avelsföreningen för svenska varmlodiga travhästen men ledde inte till någon konkret förändring. LRF har tidigare lyft frågan i Copa/Cogeca och fick där stöd av Tyskland, som har en liknande problematik.

I dagsläget arbetar LRF Häst med frågan genom bland annat HNS som LRF är medstiftare till och som har ett samarbete med Svenska Kennelklubben. HNS har också ordförandeposten i European Horse Network och har där lyft frågan och får stöd från både tyskt och danskt håll.

Förutom ovanstående har såväl näringsidkare som LRF lyft frågan på regelförenklingens resans stopp på Kopparkulla gård utanför Tibro den 4 december 2013, där ett tjugotal representanter från myndigheter och flera organisationer inom hästnäringen var på plats. Frågan lyfts vidare på exempelvis LRF Hästs och HNS politikerträffar runt om i landet under våren.

Det bör understrykas att det inte finns något utrymme att friskriva sig från konsumentköplagen. Man kan dock öka förutsättningarna för en lyckad hästaffär genom att få till ett bra avtal mellan säljare och köpare. För att erbjuda denna typ av hjälp till hästföretagare under tiden som arbetet med frågan pågår, har LRF Konsult tagit fram en avtalstjänst. Denna baseras på ett köpekontrakt med tre timmars individuell rådgivning kring den aktuella försäljningen med stor tonvikt på ett av de vanligaste reklamationsskälen, egenskaper och förutsättningar som köparen förutsätter att hästen har (det vill säga förväntningar och användningsområde). Rådgivningen kan användas för att minska riskerna för att en tvist uppstår under nuvarande omständigheter. Utöver detta pågår ett arbete inom försäkringsbolaget Agria för att undersöka möjligheten till en försäkringslösning.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att köp och försäljning av häst undantas från konsumentköplagen.

Om yttrandefrihet, demonstrationsrätt, intrång och hot

Kungälv kommungrupp

Tyvärr är Sverige ett av de länder i världen där flest brott sker relaterat till så kallad djurrättsaktivism, ekologisk aktivism och militanta veganer som framför sina åsikter på ett olagligt och utomparlamentariskt sätt. Dessa använder våld eller förstörelse för att genom rädsla tvinga fram de förändringar som de olagligen vill påtvinga samhället.

Att använda sabotage, i värsta fall mordbrand, för att uppnå sina politiska mål för att förhindra laglig djurhållning, är en metod som överensstämmer med det arbetssätt som politiska extremister tillämpat i vissa historiska situationer. Kännetecknande för sådan sabotageverksamhet är att de som utför den utsätter andra människor för okontrollerbara risker med avseende på liv och lem. I de fall sabotagen riktas mot djurhållning utsätts också ofta de djur som aktivisterna säger sig vilja skydda för faror av olika slag.

Om samhället vill bevara sin demokratiska trovärdighet kan vi inte stillatigande acceptera att så kallade aktivistgrupper i praktiken fortsätter tillåtas att med stöd i yttrandefriheten och demonstrationsrätten avgöra vem som ska få hålla på med vad som företagare. Staten måste kraftfullt agera för att säkerställa företagarnas möjlighet att bedriva sin legitima verksamhet.

Vi ser det som nödvändigt att LRF än tydligare fokuserar ett krav till polis och politiker om att tillsätta en central nationell enhet som arbetar med den här typen av brottslighet. Som det är i dag utreds varje brott av den lokala polisen. Det finns ingen med nationellt samordningsansvar och därför ser man varje brott som en isolerad händelse och missar att de är del av en systematisk förföljelse som saknar motstycke. Detta är ett allvarligt hot, både mot näringsverksamhet och mot enskilda människor.

Denna kriminalitet, där någon/några tar sig rätten att utifrån personligt tyckande ta till våld och hot för att uppnå sina syften, är avskyvärd. Det är oanständigt svensk demokrati att den får förekomma i sådan omfattning som idag. De här förövarnas ideologi bygger på en massiv okunskap om de goda förhållanden som råder på svenska gårdar. Vem som helst kan besöka våra öppna gårdar och gårdsvårdar för att se vår verklighet istället för att basera sin uppfattning om vår näring på djurrättslobbyns antaganden och påståenden.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF skall sätta press på lagstiftaren att uppmärksamma detta missbruk av yttrandefriheten och efterlysa kraftfullare åtgärder mot militanta djurrättsaktivister till exempel genom ett krav till polis och politiker om att tillsätta en central nationell enhet som arbetar med den här typen av brottslighet.

Styrelsens yttrande nr 31

Motion nr Västra Götaland 13

Yttrandefrihet, demonstrationsrätt, intrång och hot

Inkomna motioner

Från LRF Västra Götaland har inkommit en motion som yrkar på kraftfullare åtgärder mot militanta djurrättsaktivister, till exempel genom en nationell enhet inom Polisen som ska arbeta med denna typ av brottslighet.

Styrelsens redovisning

Sverige har under många år varit hårt drabbat när det gäller så kallad djurrättsrelaterad extremism. Framförallt är det pälsdjursuppfödare, butiker som säljer päls och företag som använder försöksdjur som har varit aktivisternas måltavlor. Inte sällan hänvisar aktivisterna till yttrandefrihet och demonstrationsrätt när de i själva verket systematiskt trakasserar en viss näringsidkare genom ständiga demonstrationer i anslutning till verksamheten. Det är ett missbruk av yttrandefriheten som LRF aldrig kan acceptera.

Motionen tar upp det faktum att djurhållningen i Sverige sker under goda förhållanden. Tyvärr är de extrema djurrättsaktivisterna sällan mottagliga för argumentation om hur djuren verkligen har det. De anser att det av etiska skäl är fel att hålla djur, oavsett hur bra djurhållningen är. De personer som använder sig av brott såsom hot, skadegörelse och intrång är en förhållandevis liten men aktiv grupp. Av den anledningen är det till stor del upp till oss själva att visa upp den goda djurhållning vi har för den stora massan konsumenter. Ju fler som har kunnat bilda sig en egen uppfattning om hur lantbruksdjuren i Sverige har det, desto mer isolerade kommer djurrättsaktivisterna att bli med sina åsikter.

LRF samarbetar i djurrätsfrågan med andra aktörer, bland annat Svensk Mink, handeln och företrädare för forskning med försöksdjur. Under 2013 träffade LRFs förbundsordförande justitieministern och lyfte då bland annat frågan om djurrättsaktivisternas påverkan på vår svenska djurhållning. Polisens nya organisation från 2015, med en nationell polismyndighet istället för dagens 21 polismyndigheter, förbättrar möjligheten för den nationella samordning motionen efterlyser.

I Spanien, Österrike, Norge och Finland har polisen, på lite olika sätt, tillsatt särskilda enheter för att arbeta med djurrättsrelaterade problem. Det har gett snabba resultat och minskat brottsligheten väsentligt. Att gripa ett antal personer har i de länderna haft en avskräckande effekt, även utan att alla blivit fällda i domstol.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för till exempel en nationell enhet hos Polisen som arbetar med djurrättsrelaterad brottslighet.

Bärplockarläger

Mellanljusnan

Vid LRFs regionstämma i Gävleborg behandlades en motion från Mellanljusnans lokalavdelning som tar upp problemen som våra medlemmar utsätts för i samband med bärplockarläger i skogarna.

Markägaren är rättslös när en grupp människor ockuperar hennes/hans mark. Väldigt många människor bor väldigt många nätter på markägarens mark utan dennes tillåtelse. Trots att boendet är långt utanför allemansrättens gränser och att det ofta sker ”olagligheter” i lägret (nedskräpning, byggande av vindskydd, eldning trots eldningsförbud, trädfällning) så saknar Polisen det juridiska stödet för att på egen hand avhysa dessa läger.

Via kronofogdeprocess kan lägret avlägsnas. Polisen kan ge handräckning om Kronofogden så önskar. Detta är inte helt enkelt och definitivt inte gratis. Dels så får markägaren betala 600 kr (enligt uppgift 2013) per avhyst person och dels kräver kronofogdeprocessen ID-nummer på de som ska avhysas. Polisen anser sig inte kunna lämna ut ID till privatpersoner/markägare och de får dessutom inte agera på uppdrag av privatpersoner/markägare. Kronofogden får inte i sin roll be Polisen om de uppgifterna. Kronofogden är att betrakta som en ”mini-domstol”/tingsrätt och måste agera helt neutralt i varje fall. Det är alltså markägaren som ska besöka lägret och samla in ID-uppgifter på de som bor där. Rent juridiskt skulle de boende dessutom kunna flytta tillbaka till lägerplatsen dagen efter en avhysning; eller flytta sitt läger 300 meter inom samma fastighet. Då behöver hela processen återupprepas.

Problemet med bärplockarlägren har varit i återkommande fokus de senaste åren och regionen har varit drivande i denna fråga. Vi har förvisso åstadkommit så pass att problemet blivit ordentligt belyst i såväl media som hos beslutsfattare på olika nivåer. Trots detta så kvarstår grundproblematiken och regionstyrelsen i LRF Gävleborg har för avsikt att fortsätta driva frågan både regionalt och centralt.

LRF Gävleborg yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att fortsätta arbeta med frågan för att hitta en permanent lösning på dessa intrång i medlemmarnas marker.

Styrelsens yttrande nr 32

Motion nr Gävleborg 1

Bärplockarläger

Inkomna motioner

Från LRF Gävleborg har inkommit en motion om problemen med bärplockare som bosätter sig flera månader på annans mark i så kallade bärplockarläger. Motionären efterfrågar ett regelverk som gör det enklare och mindre kostsamt att flytta på läger som överträder allemansrättens gränser för boende.

Styrelsens redovisning

LRF har arbetat intensivt med frågan om bärplockarläger de senaste åren. Problematiken lyftes även på riksförbundsstämman 2013. Kronofogden (inte Polisen) är den myndighet som fattar beslut om att flytta ett läger efter ifylld ansökan från markägaren. Dessa boenden är närmast att betrakta som en ockupation av annans mark och det är uppenbart att delgivningslagen som styr Kronofogdens arbete är konstruerad för att flytta enstaka personer som olovligen bor i någons bostad; inte för att flytta på 50 personer som bor i läger i skogen och som är svåra att kontakta dagtid.

Allemansrätten omfattar såklart inte längre lägervistelser. Detta visade sig i somras då Kronofogden i Gävleborg i tolv fall (av tolv ansökningar) fattade beslut om avhysning efter ansökan från markägaren. Liknade avhysningar har sedan skett i Stockholmstrakten; i båda fallen med stora markägare, bland annat kommuner, som aktörer. Problemet är att dagens system blir både dyrt och svårt för enskilda markägare att tillämpa på ett stort antal personer ute i skogen.

En drabbad markägare får betala 600 kronor per person som Kronofogden avhyser. Ett läger med 50 personer kostar alltså markägaren 30 000 kr. Därutöver har Polisen i flera län meddelat att den inte kommer hjälpa markägare med insamling av de id-nummer som behövs för att kunna starta Kronofogdens process. Detta är de två huvudproblemen rörande bärplockarläger. Det nuvarande regelverket är helt enkelt inte till någon hjälp för markägarna.

Riksförbundsstyrelsen anser att lösningen ligger i att i brottsbalken förbjuda boende på annans mark efter ett fåtal dagar. Polisen ska sedan ges möjlighet att på egen hand flytta läger som överträder denna gräns.

LRF har skickat fyra promemorior till Justitiedepartementet i denna fråga och har haft enskilda möten med justitieministerns båda statsekreterare och stabschef. Politikerna har uppfatta problematiken men det är dock fortfarande oklart när de avser att agera.

Sammanfattningsvis är Polisen tandlös och markägaren rättslös när stora läger etableras ute i skogen. Politiska beslut är nödvändiga och LRF kommer givetvis att fortsätta arbeta för en lösning i frågan.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta med frågan för att hitta en permanent lösning på denna intrångsproblematik.

Starkare äganderätt

Hortlax, Södra Tornedalen och Nederluleå södra

Under senare år har markägarens rätt att fritt kunna förfoga över sin egendom alltmer urholkats. Exempel på direkta intrång i äganderätten är:

- Prospektering efter mineralfyndigheter
- Organiserad storskalig kommersiell bärplockning
- Övrig organiserad kommersiell verksamhet, till exempel inom turism
- Hotet om utökat strandskydd
- Försvarsmaktens intrång i fastigheter
- Begränsningar i rätt till jakt och fiske

Många av LRFs medlemmar oroas över samhällets intrång i den enskilda äganderätten för jord, skog och vatten, som är grundläggande för en demokrati. Trots flertalet dialoger med företrädare för myndigheter, regering och riksdag går utvecklingen åt fel håll. Äganderätten stärks inte, utan försvagas.

Vad gäller fastighetsägare i Haparanda skärgård har staten förbjudit nyttjandet av fiskerätten med hänvisning till att laxen är utrotningshotad. Samtidigt säljer staten själv fiskekort med ett totaluttag på 120 ton vildlax. Detta har förbjudits utan att fastighetsägarna med fiskerätt har fått ersättning av staten.

Vi har under många år arbetat drivit frågan om nyttjandet av annans mark i kommersiell verksamhet utan att vi kommit speciellt långt och vi anser nu att detta måste ta ett steg framåt och lyftas i ett nytt lagrum.

Vi anser att den äganderättsliga/juridiska kompetensen inom LRF har minskat. Detta medför att en liten region som Norrbotten, som inte har resurser till egen kompetens på området, får mindre service och kan därmed inte stötta sina medlemmar på ett bra sätt.

För att tydliggöra och manifestera vår inställning bör vi nu aktivera det markägarupprop som LRFs riksförbundsstämma tidigare beslutat om. Vi vill att en särskild grupp inom LRF bildas som enbart fokuserar på äganderättsliga frågor där även extern kompetens nyttjas.

LRF Norrbotten yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att aktivera det tidigare beslutade markägaruppdraget,
- att LRF bildar en särskild grupp som arbetar med äganderätten där även den bästa externa kompetensen ingår,
- att all organiserad kommersiell verksamhet på annans mark ska anses otillåten om inte verksamheten föregåtts av avtal, och att detta lyfts till ett nytt lagrum samt
- att arbeta för att fastighetsägare med fiskerätt inte förbjuds att nyttja sin fiskerätt utan ekonomisk ersättning.

Äganderättens plats i LRF

Tidaholms kommungrupp

Likt europeiska imperialister som för 150 år sedan delade upp hela kontinenter mellan sig, sitter svenska myndigheter idag och delar in landskapet i bevarandevärda områden. Skyddsformerna bildar ett tätt lapptäcke - en våt filt - över skog och mark och sedan förväntas markägarna hålla reda på vilka olika ambitionsnivåer som stat och kommun lagt upp för respektive område.

Några exempel:

- Naturreservat som bildas med stolta ambitioner - men som sedan förfaller för att det saknas pengar att sköta om dem.
- Vattenskyddsområden som med ytterst tveksamma faktaunderlag inrättas för skydda från risker som i stort sett inte finns.
- Riksintressen av olika slag begränsar friheten i brukandet.
- Enskilda markägare som tvingas anlita jurister för att få rätt att fortsätta med en djurhållning som varit på gården i flera generationer.
- Ett nytt förslag om utökad strandskydd som ska ”skydda” tusentals kilometer strand från att utvecklas. En inskränkning som görs utan att staten behöver betala en enda krona.

Äganderätten håller steg för steg på att ätas upp av bevarandeintressenas omätliga aptit på mer skydd och vi håller på att i rask takt förvandla landsbygden till ett museum - ett tittskåp där byråkrater från allehanda myndigheter kan pyssla, inreda och bygga om efter tycke och smak. Den enskilde markägaren är ofta helt chanslös om han vill ifrågasätta skyddsformerna. Det staten vill ta, det tar staten.

Förlorare blir inte bara markägarna utan även samhället som helhet eftersom vi slösar bort den biologiska potentialen som finns. Vi begränsar möjligheterna till en hållbar livsmedels- och energiproduktion. Vi minskar utvecklingsmöjligheterna på landsbygden och vi försämrar förutsättningarna för stora delar av vårt gröna näringsliv.

Nu måste det vända och det finns ingen annan än LRF som med kraft och skärpa kan driva äganderätten framåt. Det är helt nödvändigt att de här frågorna prioriteras högre i LRFs påverkansarbete. Vi måste tillsammans kavla upp ärmarna och bita ifrån. Att stryka medhårs för att vara alla till lags har inte varit en framgångsstrategi.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att ge en avsevärt högre prioritet åt äganderättsfrågorna inom LRF.

Styrelsens yttrande nr 33

Motion nr Norrbotten 1, Västra Götaland 8

Äganderätten i ett alltmer urbaniserat samhälle

Inkomna motioner

LRF Norrbotten och LRF Västra Götaland har inkommit med motioner som behandlar utvecklingen på äganderättsområdet och LRFs arbete i dessa frågor. LRF Norrbotten yrkar att LRF ska aktivera det tidigare beslutade markägaruppropet, att LRF ska bilda en grupp som arbetar med äganderätten där även den bästa externa kompetensen ingår, att all organiserad kommersiell verksamhet på annans mark ska anses otillåten om inte verksamheten föregåtts av avtal och att detta lyfts till ett nytt lagrum samt att LRF ska arbeta för att fastighetsägare med fiskerätt inte förbjuds att nyttja sin fiskerätt utan ekonomisk ersättning. LRF Västra Götaland yrkar att LRF ska ge en avsevärt högre prioritet åt äganderättsfrågorna.

Styrelsens redovisning

Motionerna pekar på den alltmer skiftande floran av intrång och begränsningar i fastighetsägares och företagens möjlighet att förfoga över en fastighet och driva sitt företag på bästa sätt. Olika skyddsformer för mark och vatten samt intrång i form av till exempel lednings- och vägdragning, mineralprospektering och bärplockning ökar i antal och omfattning. Samtliga begränsningar motiveras från politiker och myndigheter av angelägna allmänna intressen såsom behovet av fungerande infrastruktur, tillgången för var och en till naturen och skyddet av miljön. Det samlade trycket från alla begränsningar medför dock ett betydande hinder för LRFs medlemmar, som drabbas i varierande omfattning.

Styrelsen delar motionärernas uppfattning att olika skyddsformer och intressen i alltför hög grad tillåts påverka möjligheterna att driva företag på landsbygden. Styrelsens analys är också att förståelsen för dem som brukar och äger mark har minskat i takt med den ökande urbaniseringen, vilket ställer nya krav på LRF och vårt sätt att kommunicera. För allmänhet och beslutsfattare som inte har kunskap om landsbygd och företagande behöver vi beskriva både förutsättningar, utmaningar och konkreta förslag till lösningar på ett nytt sätt. Styrelsen vill också, liksom motionärerna, lyfta fram att begränsningar i äganderätten drabbar möjligheterna till ett hållbart jord- och skogsbruk samt minskar utvecklingsmöjligheterna på landsbygden. Det är viktigt att föra fram just det perspektivet, det vill säga vad vi ska ha en stark äganderätt till. Snarare än att hävda en stark äganderätt som sådan är det viktigt att vi talar om vad som kan skapas om reglerna förenklas, kraven minskar, frivilligheten ökar, avtal ingås med mera.

Styrelsen har sedan 2012 arbetat särskilt med omvärldens bild av våra medlemmar och deras verksamhet. Denna bild inverkar på våra möjligheter till ett framgångsrikt påverkansarbete i olika äganderättsliga frågor. Styrelsen konstaterar att det i en rad frågor är viktigt att fortsätta med vår tidigare argumentation med en tydlig hänvis-

ning till egendomsskyddet och rätten till ersättning för intrång. Det gäller till exempel intrång i form av vägar, ledningar och mobilmaster där medlemmens motpart ofta är stora och ibland kommersiella aktörer. Det finns dock en rad frågor där argumentationen behöver nyanseras. Det senare är framför allt fallet när det handlar om olika skyddsformer för miljö, vatten och friluftsliv. På dessa för medlemmarna kritiska och avgörande områden behöver LRF argumentera på ett annat sätt i syfte att öka förståelsen för hur olika så kallade skyddsåtgärder faktiskt underminerar företagens möjlighet att producera mer nytta i form av livsmedel, energi, arbetstillfällen, öppna landskap och levande landsbygd. LRF behöver aktivt medverka till att de avvägningar som görs baseras på fler parametrar. Vi behöver också lyfta fram vikten av att kostnader för exempelvis omfattande miljöåtgärder behöver fördelas på ett rättvist sätt. Förutsättningarna att bedriva verksamhet ska vara desamma på landsbygden som i staden och kostnaderna för olika åtgärder som idag drabbar den som driver företag på landsbygden måste bäras av både företag och det allmänna i högre grad än idag.

För att nå en större förståelse för våra medlemmars möjligheter att driva företag och se till att konkreta förbättringar genomförs behöver LRF bedriva ett långsiktigt, väl planerat, förankrat och organiserat påverkansarbete. Styrelsen har inom ramen för LRF 2015 beslutat att prioritera arbetet med ägande- och brukanderätt genom att förstärka resurserna på området. Styrelsens målsättning är att ägande- och brukanderätten ska kunna lyftas fram och koordineras på ett bättre sätt för att uppnå största möjliga medlemsnytta. Olika kommunikationsinsatser och opinionsbildning kommer att behöva genomföras. Insatserna på dessa områden skulle kunna innefatta någon form av markägarupprop eller andra aktiviteter som bedöms ha ett stort genomslag.

Motionen från LRF Norrbotten tar också särskilt upp frågan om att organiserad kommersiell verksamhet på annans mark ska anses vara otillåten om det inte finns ett avtal samt att det ska framgå av lag. Sådana yrkanden har behandlats och bifallits på flera riksförbundsstämmor och styrelsen delar motionärens uppfattning. Kommersiell verksamhet på annans mark ska helt enkelt inte kunna bedrivas inom ramen för allemansrätten.

Motionen från LRF Norrbotten tar slutligen upp situationen för de fastighetsägare i Haparanda skärgård som nekats ersättning i samband med att ett förbud mot laxfiske infördes. Ärendet har prövats av tingsrätten och hovrätten och Högsta domstolen (HD) meddelade för ett drygt år sedan prövningstillstånd. Det som ska prövas i HD är bland annat frågan om en ersättningsrätt kan grundas direkt på grundlagens bestämmelser eller om det krävs uttryckliga ersättningsbestämmelser i den lagstiftning som begränsar fastighetsägarens rätt att fiska. LRF bevakar beslutet i HD och har också bidragit ekonomiskt till processen som betraktas som principiellt mycket intressant. Hur LRF driver frågan vidare beror på vilket beslut HD kommer fram till. Styrelsen avser därför att invänta domen från HD och sedan ta ställning till vilka åtgärder som behövs.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att bifalla LRF Norrbottens yrkande och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att all organiserad kommersiell verksamhet på annans mark ska anses otillåten om inte verksamheten föregåtts av avtal och att detta lyfts till ett nytt lagrum,
- att med bifall till motionernas intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att med utökade resurser inom ägande- och brukanderättsområdet förstärka arbetet i medlemsnära frågor genom bland annat särskilda opinionsbildande insatser samt
- att motionerna i övrigt anses besvarade med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Nollvision för exploatering av åkermark

Stora Tuna-Torsång

Vid LRFs regionstämma i Dalarna behandlades en motion från Stora Tuna-Torsång lokalavdelning om en nollvision för exploatering av åkermark.

För att bibehålla och helst stärka respekten för äganderätten är det angeläget att ett regelverk i så hög utsträckning som möjligt skyddar åkermarken mot tvångsvisa exploateringar. Samtidigt är det lika angeläget att lantbrukarnas möjligheter att fortsatt utveckla sina företag bibehålls.

Det finns således två sidor av frågan:

- Å ena sidan anser vi att det är grundläggande att markägaren skall själv bestämma över sin egen mark. En alltför stark reglering av hur åkermark får användas innebär att man fråntar nuvarande markägare affärsmöjligheter.
- Å andra sidan i ett längre perspektiv så innebär motsatsen att vi fråntar framtidens bönder affärsmöjligheter i form av brukande. Asfalterad och bebyggd mark kan inte längre brukas.

När det gäller balansen mellan å ena sidan respekten för den privata äganderätten och å andra sidan ett ökat skydd för åkermarken måste en sund avvägning göras.

Regionstyrelsen i Dalarna anser att frågan är mycket angelägen. Den behöver ständigt bevakas och arbetas med på alla nivåer inom LRF. Jordbruksmark som går förlorad kan aldrig återskapas. Jordbruksmarken är en absolut grundförutsättning för den tillväxt som är så nödvändig för lantbrukets överlevnad.

Ett sätt att i varje enskilt fall få frågan prövad, är att införa ett dispensförfarande, innebärande att särskilt prövad dispens från miljöbalkens regler skall utfärdas i samband med planläggning, bygglov och annat beslut om exploatering av åkermark.

LRF Dalarna yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för införande av krav på dispenshanteringssystem för bygglov på åkermark.

Naturresursskatt på åkermark

Trosabygden

LRFs riksförbund har under en lång följd av år försökt få igenom ett starkare skydd för åkermark, men i praktiken har framgången varit ytterst begränsad. Miljöbalkens 3 kap 4 § slår visserligen fast att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i anspråk för väsentligt samhällsintresse då lämplig alternativ mark saknas. Trots miljöbalkens skrivningar exploateras stora arealer högproducerande mark varje år i landet, medan impediment och betesmark bevaras med stöd i lagen. Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att se över skyddet av åkermark och förslag till åtgärder kommer att presenteras i Miljömålsberedningen i juni 2014. LRF Södermanland bejaktar Jordbruksverkets förslag att göra skydd av åkermark till ett nationellt miljömål, men tror att det behövs ännu starkare styrmedel.

På initiativ från Trosaortens LRF-avdelning vill därför regionen att riksförbundet undersöker om en skatt på att ianspråkta åkermark kan vara ett framkomligt verktyg för att öka förståelsen för resursen och hindra exploatering av den samma. En motsvarighet finns i skatten på uttag av naturgrus. Jordskatten kan relateras till åkermarkens produktionsförmåga, så att en viss andel av värdet på de uteblivna skördarna från den mark som ska tas i anspråk måste erläggas om marken ska exploateras. Målet med skatten är att öka värdet på den produktiva åkermarken så att den inte lika lättvindigt exploateras. Samtidigt är LRF Södermanland väl medvetet om att förslaget i motionen kan innebära ett intrång i äganderätten, om man som företag vill uppföra till exempel ekonomibyggnader på åkermark och därigenom tvingas betala jordskatt.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att utreda om skatteuttag, kopplat till markens produktionsförmåga, vid exploatering kan vara ett verktyg för att ge åkermarken ett starkare skydd samt
- att fortsätta arbeta för att ge åkermarken ett bättre lagligt skydd mot exploatering.

Styrelsens yttrande nr 34

Motion nr Dalarna 1, Södermanland 2

Skydd av jordbruksmark

Inkomna motioner

LRF Dalarna och LRF Södermanland har inkommit med motioner om behovet av ett ökat skydd för åkermarken. LRF Dalarna yrkar att LRF ska verka för införande av krav på ett dispenshanteringssystem för bygglov på åkermark. LRF Södermanland yrkar att LRF ska utreda om skatteuttag vid exploatering, kopplat till markens produktionsförmåga, kan vara ett verktyg för att ge åkermarken ett starkare skydd samt att LRF ska fortsätta att arbeta för att ge åkermarken ett bättre lagligt skydd mot exploatering.

Styrelsens redovisning

Frågan om behovet av ett ökat skydd för vår jordbruksmark har varit föremål för återkommande stämmobehandling de senaste åren, vilket dels tyder på frågans betydelse och dels på att konkreta förstärkningar av skyddet inte har genomförts i den takt som LRFs medlemmar önskar.

Senast vid 2013 års stämma beslutades att arbetet för att på olika sätt stärka jordbruksmarkens ställning ska fortsätta. Under året som gått har arbetet med frågan framför allt drivits i två parallella spår. LRF har mycket aktivt arbetat med frågan inom ramen för Miljömålsberedningen, som är en parlamentarisk utredning där LRFs ordförande är med som sakkunnig. LRF har samtidigt deltagit i Jordbruksverkets utvärdering av kommunernas tillämpning av miljöbalkens regler om skydd av brukningsvärd jordbruksmark. LRF har också medverkat i rundabordsamtal och debatterat frågan.

I Miljömålsberedningen driver LRF fortsatt frågan om att värdefull jordbruksmark ska kunna pekats ut som riksintresse. Det skulle göra att jordbruksmarken inte längre är det sista som blir över när alla andra riksintressen och olika former av områdesskydd beaktats i kommunernas planering. LRF driver också att förändringar genomförs i plan- och bygglagen så att de nuvarande bestämmelserna i miljöbalken, som syftar till att skydda brukningsvärd jordbruksmark, tillämpas på ett korrekt sätt. Det handlar bland annat om att kommunerna på ett tydligare sätt bör redovisa i sin översiktsplan att brukningsvärd jordbruksmark enbart tas i anspråk om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. LRF anser också att länsstyrelsen bör ges möjligheter att ingripa mot kommunala beslut, till exempel detaljplaner, där tillräcklig hänsyn inte tagits till jordbruksmarken. LRF förespråkar också att det görs en utvärdering av de förändringar som genomförs så att man snabbt får svar på om de är tillräckliga för att bromsa utvecklingen att alltmer jordbruksmark försvinner. Miljömålsberedningens förslag i frågan kommer att presenteras i slutredovisningen av beredningens strategi för långsiktigt hållbar markanvändning den 15 juni 2014.

LRFs ståndpunkter i frågan baseras bland annat på de slutsatser som Jordbruksverket kom fram till i sin rapport ”Väsentligt samhällsintresse? Jordbruksmarken i kommunernas fysiska planering”. Jordbruksverket undersökte bland annat genom en enkät till både kommuner och länsstyrelser hur jordbruksmarken hanteras i den kommunala planeringen. Resultatet av undersökningen visar att jordbruksmark exploateras utan de avvägningar och beslutsunderlag som lagstiftningen kräver. Jordbruksverket konstaterar också att kommunalt markägande och exploatörers markanspråk är det främsta skälet till att just jordbruksmark bebyggs. Detta trots miljöbalkens restriktiva hållning. Verket konstaterar också att länsstyrelserna inte har något enhetligt arbets sätt för att ge rådgivning till kommunerna när det gäller hushållningen med jordbruksmarken.

Det pågår också en utredning med uppdrag att se över miljöbalkens system för hushållning med mark- och vattenområden där bestämmelserna om riksintressen ingår. Uppdraget syftar till att åstadkomma ett system som är ändamålsenligt, anpassningsbart över tiden och som inte leder till onödiga inskränkningar i användningen av mark- och vattenområden eller för planeringen. I direktiven till utredningen nämns särskilt att utredaren ska bedöma vilka samhällsintressen som bör omfattas av möjligheten att peka ut områden av nationell betydelse och att behovet av ett starkare skydd av brukningsvärd jordbruksmark har påtalats vid ett flertal tillfällen. LRF bevakar utredningen som ska slutredovisa sina förslag senast den 1 december 2015.

Dispens från miljöbalkens krav

LRF Dalarna föreslår att det införs ett dispensförfarande så att all bebyggelse på jordbruksmark måste föregås av ett beslut om dispens från miljöbalkens hushållningsbestämmelser som stadgar att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i anspråk under vissa omständigheter. För att ett dispensförfarande ska kunna bli aktuellt torde krävas någon form av generellt förbud mot att bygga på jordbruksmark och nuvarande bestämmelser i miljöbalken är inte utformade som ett förbud. Bestämmelserna tjänar istället som en vägledning vid den avvägning som ska göras när jordbruksmark berörs av en exploatering. Styrelsen anser att det rimligen bör finnas ett utrymme för avvägningar även när användningen av jordbruksmark diskuteras. All bebyggelse på jordbruksmark bör inte förbjudas och inte heller kringgärdas av ett dispensförfarande liknande det vi har när det gäller strandskydd.

Ett bifall till motionen skulle enligt styrelsen innebära att LRF ska arbeta för ytterligare en betydande inskränkning i äganderätten och således vara svår att förena med LRFs grundläggande utgångspunkt att markägaren själv ska få bestämma över sin mark. LRFs krav på förändringar i reglerna som skyddar jordbruksmark har hittills inriktats mot att hantera den storskaliga exploatering som framför allt sker i närheten av tätorter, medan möjligheten för enskilda fastighetsägare att få bygga till exempel generationsboenden har varit viktig att värna.

Naturresursskatt på åkermark

LRF Södermanland föreslår i sin motion att LRF ska utreda om skatteuttag vid exploatering, kopplat till markens produktionsförmåga, kan vara ett verktyg för att ge åkermarken ett starkare skydd och i förlängningen ett ökat värde som bidrar till att den inte lika lättvindigt exploateras. Styrelsen vill i sammanhanget framföra att det i praktiken aldrig är möjligt att kompensera för god jordbruksmark som exploateras och att ett sådant förslag sänder signalen att det är rimligt att ta jordbruksmark i anspråk så länge man betalar. Styrelsen ser utöver detta en viss risk med förslaget, nämligen att det skulle kunna ligga till grund för en eventuell framtida fastighets-skatt. Styrelsen anser att den bästa vägen i dagsläget är att reglerna i plan- och bygglagen och miljöbalken förbättras så att det skydd som finns både garanteras och förstärks.

Fortsatt arbete med ett starkare lagligt skydd för jordbruksmarken

Styrelsen håller slutligen med om att det fortsatt behöver bedrivs arbete för att ge jordbruksmarken ett bättre skydd. Förutom löpande påverkansarbete kommer detta arbete den närmaste tiden att bedrivs mest intensivt inom ramen för Miljömålsberedningen. Parallellt tas också kontakter med den utredning som ser över miljöbalkens riksintressesystem.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att avslå LRF Södermanlands yrkande att utreda om skatteuttag vid exploatering, kopplat till markens produktionsförmåga, kan vara ett verktyg för att ge åkermarken ett starkare skydd,
- att bifalla LRF Södermanlands yrkande och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbetet för att ge jordbruksmarken ett bättre lagligt skydd mot exploatering samt
- att avslå LRF Dalarnas yrkande att verka för införande av krav på dispenshanteringssystem för bygglov på åkermark.

Motion nr Sydost 4

För många sakägare

Mörbylångadalen, Sydöstra Öland, Ottenby och Torslunda

Vi har idag stora problem med det stora antal sakägare som på ett mycket enkelt sätt har möjlighet att överklaga all byggnation i sin närhet och på detta sätt stoppa utvecklingen av våra landsbygdsföretag. Att överklaga kostar inget och det får stora konsekvenser för den som vill genomföra ett projekt av något slag såsom ökade kostnader, fördröjning med mera.

Kretsen av sakägare är generellt mycket snävare när det gäller plan- och bygglagen jämfört med miljöbalken, där många fler kan vara sakägare för att de berörs av en etablering av till exempel en verksamhet som ska prövas enligt miljöbalken.

När det gäller svensk livsmedelsproduktion ser vi ett stort behov av att alla myndigheter tar större hänsyn till denna i sina beslut än vad som görs i dag. Vi behöver en stark svensk livsmedelsstrategi, har vi det blir alla myndigheter tvungna att ta hänsyn till livsmedelsförsörjningen i sina beslut. Om detta blir verklighet skulle alla typer av överklaganden sättas in i ett livsmedelsproduktionsperspektiv och behandlas därefter.

Det kan vara nödvändigt att ändra lagstiftningen för att detta ska bli verklighet. Det är också viktigt att dessa överklaganden inte fortsätter att hindra annan företagsverksamhet på landsbygden som inte direkt har med livsmedelsproduktion att göra, till exempel inom energiområdet.

LRF Sydost yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att begränsa möjligheterna att överklaga byggnation som är nödvändig för företagsutveckling på landsbygden,
- att tillsammans med regionerna arbeta för en stark svensk livsmedelsstrategi samt
- att underlätta för företagsutveckling på landsbygden.

Styrelsens yttrande nr 35

Motion nr Sydost 4

För många sakägare

Inkomna motioner

LRF Sydost har inkommit med en motion som behandlar problemet med det stora antal sakägare som har möjlighet att överklaga beslut om byggnation i sin närhet och på så sätt hindra utvecklingen av landsbygdsföretag. LRF Sydost yrkar att LRF ska arbeta för att begränsa möjligheterna att överklaga byggnation som är nödvändig för företagsutveckling på landsbygden, att styrelsen tillsammans med regionerna ska arbeta för en stark svensk livsmedelsstrategi och underlätta för företagsutveckling på landsbygden.

När det gäller motionens yrkande att styrelsen tillsammans med regionerna ska arbeta för en stark svensk livsmedelsstrategi hänvisas till styrelsens yttrande nr 11 på sidan 102.

Styrelsens redovisning

Styrelsen delar motionärens syn att det finns en problematik kopplad till det stora antalet sakägare som på ett lättvindigt sätt kan överklaga beslut enligt plan- och bygglagen och miljöbalken. Styrelsen upplever att det över tiden också blivit alltmer intressant och angeläget för de som berörs av förändringar i sin omgivning att ha synpunkter på dessa. Vi har idag en allmänhet och grannar som har rätt till och även i hög grad förväntar sig att kunna lämna synpunkter på allt från byggnationer och lukt vid normaldrift till utökningar av verksamhet som kräver miljötillstånd. Nyligen har också miljöorganisationers rätt att överklaga beslut enligt olika regelverk fått ytterligare klargörande genom en dom från Högsta förvaltningsdomstolen och det kan konstateras att utrymmet för dessa organisationer att överklaga växer.

När det gäller åtgärder för att begränsa möjligheterna att överklaga har de utretts ett antal gånger under senare år. Den sista i raden av utredningar är den så kallade PBL-överklagandeutredningen som nyligen lade fram sitt betänkande Effektiv och rättssäker PBL-överprövning, SOU 2014:14. Syftet med utredningen var att med bibehållen rättssäkerhet åstadkomma en effektivare prövningsordning. Utredningen skulle bland annat se över möjligheterna att överklaga kommunala beslut enligt plan- och bygglagen och titta på om det finns möjligheter att tydligt avgränsa sakägarkretsen eller att begränsa rätten att klaga på kommunala beslut om lov eller förhandsbesked. Utredningen skulle också överväga om en avgift bör införas vid överklagande av ärenden enligt plan- och bygglagen.

Utredningen konstaterar att den inte funnit några konkreta omständigheter som tyder på att okynnesöverklaganden av lov och förhandsbesked skulle vara utbrett. Dessa har istället vanligtvis sin grund i att den som klagat är missnöjd med hur hon eller han påverkas av beslutet. Omständigheten att den enskilda kanske inte har så starka grunder för sitt överklagande medför enligt utredningen inte att det ska anses vara ett okynnesöverklagande.

Utredningen studerade ett tiotal olika alternativ till nuvarande regler kring möjligheterna att överklaga ärenden enligt plan- och bygglagen och kom trots det fram till att det inte finns några tungt vägande skäl att ändra bestämmelserna om vem som har rätt att överklaga.

Utredningen för inte något resonemang om hur befogade respektive obefogade överklaganden fördelar sig över landet och om de förkommer mer frekvent eller får andra konsekvenser inom områden där åretruntboendes och företagares intressen ställs mot fritidsboendes. Styrelsen kan konstatera att det i dagsläget innebär en stor utmaning att arbeta för att reglerna i plan- och bygglagen ska ändras generellt eller på något sätt anpassas till de situationer som berörs i motionen. Vem som är sakägare är en viktig principiell fråga som innehåller rättssäkerhetsaspekter. Förändringar i regelverket måste övervägas noga så att det inte får negativa konsekvenser för medlemmar som berörs av olika industrietableringar eller infrastrukturprojekt, varför styrelsen anser att ändringar i plan- och bygglagen i dagsläget är en alltför långtgående åtgärd.

Styrelsen vill däremot lyfta fram att sakägarkretsen skiljer sig i plan- och bygglagen jämfört med miljöbalken. Den nämnda domen i Högsta förvaltningsdomstolen visar också att miljöbalkens bestämmelser om talerätt för miljöorganisationer har stor betydelse för rätten att överklaga beslut även enligt till exempel skogsvårds- och jaktlagstiftningen. Mot denna bakgrund finns enligt styrelsen anledning att aktivt arbeta vidare med frågan om vilka som ska anses ha rätt att överklaga beslut enligt miljöbalken och andra regelverk där överklaganden kan utgöra hinder för företagsutvecklingen på landsbygden.

Styrelsen vill samtidigt peka på att omgivningens oro, synpunkter och reaktioner på förändringar kan mötas genom aktiviteter från det företag som vill bygga eller expandera. Redan innan grannar och andra berörda får kännedom om planerade förändringar från till exempel kommunen bör företagaren informera om sin verksamhet och sina framtidsplaner. Det är också viktigt att företagare, men också kommuner, är tydliga med vilken betydelse verksamheten som bedrivs på fastigheten har i form av arbetstillfällen, livsmedels- och energiproduktion samt hur den bidrar till att hålla landsbygden levande.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att med bifall till motionens intentioner uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för tydliga och ändamålsenliga regler kring vem som kan överklaga olika beslut där överklagandemöjligheterna kan påverka företagsutvecklingen på landsbygden samt

att motionen i övrigt anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Stärkta möjligheter att hindra prospektering och stor-skalig exploatering av alunskiffer

Asker

Förekomst av alunskiffer sammanfaller med värdefulla jordbruksbygder, bland annat i Närke, Skåne, Östergötland, Västergötland och Jämtland. Exploatering, men även redan prospektering, kan orsaka skador och betydande miljökonsekvenser. Vattenkvaliteten kan äventyras inom ett stort geografiskt område.

Frågan har återigen aktualiserats i och med en kanadensisk mineralprospektörs intresse för Närkes uranhaltiga alunskifferar. Vi motsätter oss kraftfullt såväl undersökning och provborrning som exploatering, då stora värden sätts på spel när det gäller åkermark, natur, historia och kultur. Vi anser det orimligt att gruvföretag för egen kortsiktig vinning tillåts exploatera och befarar stora långsiktigt negativa konsekvenser för de som bor i området och har sin utkomst där, inte minst på grund av skiffers innehåll av uran.

Redan i en undersökningsfas kan markägare drabbas av skada, till exempel genom markpackning, avverkning av vegetation eller i värsta fall förorening av vatten. Ett självklart krav är att ett tillstånd skall förutsätta största möjliga hänsyn och innefatta skadereglering. Det handlar om intrång och utmanar äganderätten. Vidare anser vi att det är i högsta grad rimligt att en miljökonsekvensbeskrivning (MKB), eller motssvarande, för såväl provborrning/provbrytning som storskalig exploatering presenteras redan i det första ansökningsskedet. Det är inte acceptabelt att MKB görs först inför exploateringsfasen, vilket är fallet idag.

Riksförbundsstämman har tidigare uppdragit åt styrelsen att arbeta för att prospektering och brytning av alunskiffer inte tillåts. Frågan om lokal vetorätt behandlades av stämman 2013. Vi tror att fortsatt arbete måste ske på bred front och med flera ingångar. I nuläget kan prospektörer alltför lättvindigt utverka tillstånd från Bergsstaten, som är den myndighet som handlägger tillståndsärenden och utövar tillsyn. Att tvinga den sökande att redan från första stund ta hela ansvaret för miljökonsekvensbeskrivning tror vi kan vara en framkomlig väg för att hindra oönskad exploatering. Lagar och myndighetsdirektiv behöver ses över och ändras i detta syfte.

LRF Örebro yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att aktivt verka för att skapa möjligheter att hindra prospektering och stor-skalig exploatering av alunskiffer samt

att driva frågan om krav på miljöprovning inför prospektering.

Styrelsens yttrande nr 36

Motion nr Örebro 1

Stärkta möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer

Inkomna motioner

LRF Örebro har inkommit med en motion om risker med och brister i processen kring prospektering och brytning av alunskiffer. LRF Örebro yrkar att LRF aktivt ska arbeta för att skapa möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer samt att driva frågan om krav på miljöprovning inför prospektering.

Styrelsens redovisning

Frågan hur fastighetsägare och företag på landsbygden påverkas av letning och brytning av mineral har varit föremål för stämmobeslut vid flera tillfällen de senaste åren. På 2013 års stämma beslutades att LRF ska fortsätta arbetet med att få till stånd en bred utredning av minerallagen och inom ramen för den arbeta för utökad rätt till ersättning för markägaren. Stämman beslutade också att uppdra till styrelsen att arbeta för att prospektering och brytning av alunskiffer inte tillåts.

Frågan är fortfarande högaktuell även om antalet ansökningar om att få prospektera har minskat under det senaste året, troligen som en följd av sjunkande råvarupriser. Årets motion från LRF Örebro tar upp problematiken och osäkerheten i samband med undersökning, provborring och exploatering av alunskiffer, vars förekomst sammanfaller med värdefulla jordbruksbygder i bland annat Närke, Skåne, Östergötland, Västergötland och Jämtland. Osäkerheterna handlar framför allt om eventuella miljökonsekvenser där riskerna för förorening av vatten lyfts fram.

När det gäller prospektering kan den genomföras på många olika sätt och risken för miljöpåverkan kan variera. Det är därför viktigt att det redan innan arbetena börjar ställs relevanta krav på försiktighetsmått för att skydda mark och vatten. Det bör vara självklart att krav ställs på prospektören att i sin ansökan redovisa vilka metoder som kommer att användas för att leta mineral och vilka miljökonsekvenser dessa kan få. Sedan bör den prövande myndigheten, som idag är Bergsstaten, ange de villkor som ska gälla för prospekteringsarbetena. Så är dock vanligen inte fallet idag, utan markägare och andra som berörs av en prospektering är hänvisade till att överklaga undersökningstillståndet i de fall prospektören inte beskrivit vilka metoder som ska användas och Bergsstaten inte ställt försiktighetsmått som villkor. Styrelsen anser därför att LRF bör arbeta med frågan i syfte att det beskrivna förfarandet införs i lagstiftningen.

Delar av minerallagen har nyligen utretts och de senaste förändringarna som föreslagits syftar framför allt till att förbättra informationen till de som berörs av ett prospekteringsprojekt. Den utredning som föregick lagstiftningsarbetet hade ett begränsat uppdrag att följa upp och utvärdera de förändringar som genomfördes år 2005 och som bland annat innebar att krav infördes på arbetsplaner.

Styrelsen kan konstatera att uppdraget till utredningen var alltför begränsat och att flera delar av utredningen som LRF ställt sig positivt till inte finns med i det lagförslag som nu lagts. Det handlar bland annat om att ansökan om undersökningstillstånd ska kommuniceras med berörda fastighetsägare och innehavare av särskild rätt samt att den som har tillstånd att prospektera inte längre skulle kunna få tillstånd från Bergmästaren att ta mark i anspråk för att bygga väg. Av rättssäkerhetsskäl var LRF mycket kritiskt till att prospektörerna även i fortsättningen skulle ansvara för rena myndighetsuppgifter som till exempel att delge arbetsplaner och bedöma om invändningar kommit in i rätt tid. Inte heller detta missförhållande ändras med regeringens förslag.

På grund av den senaste utredningens smala uppdrag och det ännu smalare lagförslag som lagts, finns all anledning för LRF att arbeta vidare med frågan om förändringar av lagstiftningen kring letning och brytning av mineral. Det bör göras med målet att, i enlighet även med tidigare stämmobeslut, få till stånd en utredning med ett brett uppdrag att klargöra grundläggande frågor kring markägares och andra intressenters inflytande över möjligheterna att exploatera, vilken ersättning som ska utgå till markägare och andra som berörs, som tar upp frågan om vem som äger mineral samt behandlar miljökonsekvenser av och miljökrav på prospektering och brytning.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att aktivt arbeta för att skapa möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer samt

att driva frågan om krav på miljöprovning inför prospektering.

Strandskydd

Leksand

Vid LRFs regionstämma i Dalarna behandlades en motion från Leksands lokalavdelning om Naturvårdsverkets förslag om utökat strandskydd.

Regionstyrelsen i Dalarna instämmer i den kritik som SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) framfört och anser att Naturvårdsverket och Boverket misslyckats med att utföra uppdraget på det sätt regeringen angett. Myndigheterna, och särskilt Naturvårdsverket, är helt fel instans att göra den här typen av uppdrag där avvägningar krävs mellan olika intressen. Naturvårdsverkets uppdrag är att bevaka miljöintressena. Naturvårdsverket saknar enligt regionstyrelsens mening dock kompetens att göra avvägningar mot andra intressen.

Äganderätten är en förutsättning för långsiktigt företagande inom jord och skog. Strandskyddet är ett allvarligt ingrepp i äganderätten och påverkar därmed möjligheterna till försörjning, både genom att förhindra ett rationellt utnyttjande av en fastighet och genom att det innebär ett tidskrävande administrativt förfarande i form av dispensansökningar. Det är därför mycket angeläget att skyddet aldrig går längre än vad omständigheterna faktiskt kräver. Längs många vatten som nu är skyddade saknas starka skyddsmotiv vilket gör strandskyddet oproportionerligt. Detta har inte Boverket och Naturvårdsverket tagit hänsyn till.

Strandskyddet är dessutom ett hinder i utvecklingen av gårdens vattenresurser. Möjlighet måste finnas att exempelvis utan större krångel uppföra byggnader för turismverksamhet, såsom fiskebodan, övernattningsstugor med mera.

En annan fråga som bör prövas är rätten till ersättning till markägaren för det intrång som en zon om 100-300 meter från sjöar och vattendrag, där det inte går att bedriva verksamhet, innebär. På fastigheter med strand och flera bäckar, är en död hand lagd över stora arealer.

Frågan är synnerligen högaktuell och LRF har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Boverkets och Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget. Riksförbundet lämnade i december 2013 ett yttrande till Miljödepartementet - ett yttrande som går helt i linje med motionärens önskan.

LRF Dalarna yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att fortsätta verka för lättnader i regelverket om strandskydd så att inte samtliga små sjöar och vattendrag behöver omfattas och tillståndsprövas,
- att verka för att kommunerna skall få större inflytande över dispenser för uppförande av byggnader i strandnära lägen samt
- att verka för att markägaren skall få ersättning för det intrång som ett utökat strandskydd från 100 till 300 meter innebär.

Ett kraftfullare arbete mot angreppen på äganderätten

Södra Näset och Kil

Strandskyddet är sannolikt den största skyddsformen vi har i vårt land. Enbart i Värmland omfattar den ca 15 % av länets yta. 2009 kom en ny lag som skulle göra det lättare att bygga strandnära på landsbygden, men så har det inte blivit i praktiken - något som många kritiserat. De myndigheter som var satta att göra verklighet av lagstiftningen, har uppenbarligen i tillämpningen gjort tvärtemot vad politiken beställde.

Nu pågår en översyn av det utökade strandskyddet och i detta arbete tar Länsstyrelsen många genvägar. Underlagen är bristfälliga och motiven svaga. Det befintliga strandskyddet har inte utvärderats och vilka förbättringar man förväntar sig få av en utökning finns sällan angivet. För Värmlands del har man heller inte differentierat strandskyddet utifrån exploateringstryck utan lägger samma nivå längs hela vattendragen.

LRF Värmland menar också att samtliga berörda markägare skall delges föreslagna förändringar av strandskyddet på sin mark skriftligt och inte bara som idag genom allmän kungörelse i någon tidning.

I teorin har jord- och skogsbruk ett undantag från strandskyddsreglerna, men i praktiken ser det annorlunda ut. Verksamheter ifrågasätts och det skapar en stor osäkerhet kring vad man som företagare förs göra och inte. Detta hindrar, stoppar och begränsar utvecklingen av landsbygden i sin helhet.

LRF Värmland menar att det generella strandskyddet på 100 meter - jämte den generösa allemansrätten - tillgodoser de ändamål som strandskyddet är satt att bevaka. Endast i tydligt definierade undantagsfall finns det skäl till utökning.

LRF Värmland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att uppvakta ansvariga departement för att nå en förbättring av tillämpningen av strandskyddsreglerna.

Styrelsens yttrande nr 37

Motion nr Dalarna 3, Värmland 2

Strandskydd

Inkomna motioner

LRF Dalarna yrkar i en motion att LRF fortsatt ska arbeta för lättnader i strandskyddet, för att kommunerna ska få större inflytande över dispenser samt för en ersättningsrätt för det intrång ett utökat strandskydd upp till 300 meter innebär.

LRF Värmland yrkar i en motion att ansvariga departement ska uppvaktas för att nå en bättre tillämpning av strandskyddsreglerna. Man pekar särskilt på problemen med utvidgade strandskyddsområden upp till 300 meter som ofta är svagt motiverade.

Styrelsens redovisning

Strandskyddet är ett påtagligt intrång för många markägare. År 2009 ändrades strandskyddsbestämmelserna, vilket gjort att problemen har blivit allt större. Syftet med lagändringen var att den skulle innebära lättnader i glesbebyggda områden samtidigt som strängare regler skulle tillämpas i attraktiva lägen med högt bebyggelsetryck. Eftersom dispens från strandskyddet med de nya bestämmelserna endast får meddelas vid vissa specifika situationer som utpekats i lagen har dock effekten närmast blivit det omvända. Idag har i praktiken alla sjöar och vattendrag ett lika starkt skydd oavsett var i landet de ligger. Det gäller även de små bäckarna.

Anläggningar för jord- och skogsbruk är i huvudsak undantagna från strandskyddet, men detta undantag försvagades genom lagändringen. Samtidigt pågår nu ett arbete med att se över de områden som har ett utökat strandskydd upp till 300 meter. Det sker ofta på dåligt underlag och utan att markägare ges en reell möjlighet att lämna synpunkter. Markägare som berörs blir istället ofta informerade genom kungörelser i tidningen.

Riksförbundsstyrelsen delar helt motionärernas syn att strandskyddet fått orimliga följder för markägare och företagare i de gröna näringarna. Detta är en angelägen fråga att arbeta vidare med.

Eftersom strandskyddet inte ska innebära någon inskränkning i pågående markanvändning finns heller ingen ersättningsrätt när strandskyddet utvidgas. Det är sannolikt inte en framkomlig väg att driva en ersättningsrätt specifikt i strandskyddsfrågan. Däremot bedriver LRF ett långsiktigt arbete med ersättningsfrågan i ett vidare perspektiv. Såsom framgår av styrelsens yttrande nr 38 på sidan 204 avser riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta för en rimlig bördefördelning vid miljömotiverade rådhetsinskränkningar. I samband med detta bör LRF fortsatt driva en rätt till ersättning vid intrång som omöjliggör förväntade framtida möjligheter och inte som nu endast då pågående markanvändning avsevärt försvåras. En sådan ersättningsrätt skulle även kunna omfatta ett utökat strandskydd.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att bifalla det första yrkandet i motion Dalarna 3 och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta för lättnader i regelverket om strandskydd så att inte samtliga små sjöar och vattendrag behöver omfattas och dispensprövas,
- att bifalla det andra yrkandet i motion Dalarna 3 och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att kommunerna ska få större inflytande över dispenser för uppförande av byggnader i strandnära lägen,
- att med bifall till intentionen i det tredje yrkandet i motion Dalarna 3 uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbeta för en utökad ersättningsrätt som på sikt även kan omfatta utvidgat strandskydd samt
- att bifalla yrkandet i motion Värmland 2 och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att uppvakta berörda departement för att nå en förbättrad tillämpning av strandskyddsreglerna.

Vatten och lantbruk

Kiladalen

Vi är alla beroende av ett vatten som har en bra kvalitet, både med hänsyn till näringsstatus och till kemisk status. Ingen tjänar på att låta näringsämnen eller växtskyddsmedel riskera vårt dricksvatten eller övergöda våra vattendrag. Därför är det viktigt att, med den kunskap som finns, måna om vattnet. Det är dock av största vikt att myndigheterna kan påvisa att de villkor och restriktioner som de föreslår är miljömässigt motiverade samt att ersättning utgår i de fall inskränkningarna är motiverade.

Arbetet som LRF gör idag med att bevaka och skriva remisser om frågor som berör vatten är oerhört viktigt för medlemmarna och som kan få stora konsekvenser för den enskilde näringsidkaren. Det är därför viktigt att det finns kompetens som bevakar detta.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att LRF behåller den kompetens inom ovan nämnda ansvarsområden som finns idag,
- att LRF arbetar för att öka myndigheternas skyldighet att motivera beslut som innebär restriktioner för lantbrukets brukande av mark samt
- att LRF verkar för att rimlig ersättning utgår där det är miljömässigt motiverat med restriktioner.

Styrelsens yttrande nr 38

Motion nr Södermanland 4

Rådighetsinskränkningar av miljöskäl

Inkomna motioner

LRF Södermanland vill att myndigheter i större grad än idag ska visa att beslut som innebär restriktioner för lantbruket är miljömässigt motiverade. I de fall där restriktioner är miljömässigt motiverade ska rimlig ersättning betalas. I motionen yrkas också att LRF ska behålla den kompetens som finns inom vattenområdet idag.

Styrelsens redovisning

Motionen fäster uppmärksamheten på viktiga frågor. Styrelsen bedömer att frågan om olika rådighetsinskränkningar av miljöskäl kommer att vara en av de största äganderättsliga utmaningarna för LRF under den närmaste framtiden.

Styrelsen delar motionärens uppfattning att myndigheter endast ska kunna begränsa en verksamhet i de fall det står klart att det finns tydliga miljömässiga skäl för detta. Den miljömässiga nyttan måste dessutom överväga de negativa konsekvenser som inskränkningen medför för den enskilda. Uppfattningen har stöd i såväl miljöbalkens bestämmelser, bland annat om rimlighetsavvägning och intresseavvägning, som i regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om egendomsskydd.

Erfarenheterna visar dock att myndigheter i många fall inte tillämpar reglerna på ett sätt som säkerställer markägarens/brukarens rättigheter. Myndigheternas redovisning av skälen för besluten är ofta schematiska och intresseavvägningen innebär ofta bara ett konstaterande enligt bestämmelsens ordalydelse utan att vare sig de specifika nyttorna eller konsekvenserna redovisas. Konsekvenserna för de enskilda intressena redovisas endast i undantagsfall och då oftast efter ingripande av de enskilda. Miljöbalkens bevisbörderegeln och försiktighetsprincipen tillmäts ofta stor betydelse på bekostnad av den enskildas intressen. Enligt LRFs uppfattning ger många beslut inte uttryck för en rimlig balans mellan allmänna och enskilda intressen.

LRF har arbetat aktivt med dessa frågeställningar under många år genom kontakter med myndigheter och beslutsfattare samt genom att stödja medlemmar i samband med beslut och överklaganden. Betydelsen av en rimlig balans mellan å ena sidan miljöintressen samt produktion av livsmedel, skogsråvaror och energi å den andra framhålls i många olika sammanhang; till exempel i Miljömålsberedningen, Vattenverksamhetsutredningen och Dricksvattenutredningen samt i samband med arbetet med vattenskyddsområden, naturreservat och biotopskydd.

Styrelsen ser frågan om markägarens/brukarens ställning vid rådighetsinskränkningar av miljöskäl som en starkt prioriterad fråga och kraven på sakligt motiverade och proportionerliga beslut är en viktig del i detta.

När inskränkningar aktualiseras bör i första hand möjligheterna till fortsatt brukande utredas. Om fortsatt brukande inte är möjligt eller om restriktionerna försvårar markanvändningen och företagens utvecklingsmöjligheter måste bördorna fördelas på ett rimligt sätt.

Ersättningsrätten innehåller idag stora luckor när det gäller miljömotiverade inskränkningar av markanvändningen och situationen har försämrats genom 2010 års grundlagsändring. LRF har bland annat i samband med Utredningen om ersättningar vid rådhetsinskränkningar (SOU 2013:59) starkt ifrågasatt den rådande inställningen till ersättningar vid miljömotiverade inskränkningar. Utgångspunkten måste vara att ansvar och kostnader för miljöåtgärder ska fördelas på ett rimligt sätt och ingen enskild ska drabbas av allvarigare konsekvenser.

LRF behöver i detta sammanhang argumentera på ett annat sätt än när det gäller traditionella intrång. Vi behöver öka förståelsen för hur olika miljömotiverade inskränkningar påverkar företagens möjlighet att producera andra nyttor i form av livsmedel, energi, arbetstillfällen, öppna landskap och levande landsbygd och vi behöver också lyfta fram vikten av att bördorna för miljöåtgärder fördelas på ett sätt som inte medför orimliga konsekvenser för enskilda.

Förutom en förtydligad eller utökad ersättningsrätt vid särskilda typer av inskränkningar, som till exempel vattenskyddsområden, driver LRF frågan om en generell ersättningsrätt som garanterar möjligheterna att få ett ersättningsanspråk prövat vid alla rådhetsinskränkningar. En sådan förändring förutsätter dock en grundlagsändring vilket innebär ett långsiktigt arbete. Enligt LRFs uppfattning bör en ersättningsrätt även utökas till att omfatta vissa intrång som omöjliggör förväntade framtida möjligheter.

Frågan om LRFs bemanning och hur kompetensen ska tillgodoses är en fråga för den operativa organisationen. Styrelsens uppfattning om behovet av kompetens inom vattenområdet avviker dock inte från motionärens. LRF har under många år satsat på att hålla en hög kompetens inom vattenområdet genom att sammanföra erfarenhet från såväl juridik och praktik som forskning. LRF har också förstärkt kompetensen på området. I jämförelse med andra bondeorganisationer i Norden och EU som vi samarbetar med är LRF väl bemannat på området.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att med bifall till intentionerna i motionen uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta att arbeta för att markägarens/brukarens ställning vid miljömotiverade rådhetsinskränkningar ska stärkas,
- att med bifall till motionen uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta att arbeta för en rimlig bördefördelning vid miljömotiverade rådhetsinskränkningar samt
- att motionen i övrigt anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Sätt stopp för rättsosäkert veto

Uddevalla kommungrupp

Tillståndsprocesserna för vindkraftsetableringar genomgick en större förändring för cirka fem år sedan och syftet var att göra det enklare och snabbare att gå från ansökan till beslut. Samtidigt skulle inte rättssäkerheten äventyras. I samband med detta infördes en möjlighet för kommunerna att stoppa de större vindkraftsprojekt vars tillståndsgivning hanteras av länsstyrelserna.

Detta veto har dock gett många olyckliga effekter. Det behöver inte motiveras och beslutet kan inte överklagas. Det kan användas av kommunen när som helst i processen, vilket innebär att kommuner som först inte motsätter sig en anläggning, snabbt kan ändra uppfattning och använda vetot på godtyckliga grunder. Motionärerna beskriver en sådan situation. För de som drabbas av dessa plötsliga svängningar är det heller inte möjligt att få någon ersättning för den ekonomiska skada de lidit.

Vindkraften måste naturligtvis underställas en noggrann prövning där alla berörda får tycka till. Men prövningen måste bygga på de rättsprinciper som i övrigt tillämpas, vilket innebär att beslut måste motiveras och den som vill få sin sak prövad måste kunna överklaga till åtminstone en ytterligare instans.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF verkar för att riksdagen tar bort det kommunala vetot vid vindkraftsetableringar.

Styrelsens yttrande nr 39

Motion nr Västra Götaland 11

Rättsosäkert veto för vindkraft

Inkomna motioner

LRF Västra Götaland pekar i en motion på konsekvenserna av de regler för etablering av vindkraft som från den 1 september 2009 innebär att kraven på bygglov och detaljplan ersatts med krav på kommunal tillstyrkan för tillståndspliktiga vindkraftsanläggningar.

Styrelsens redovisning

När Miljöprocessutredningen föreslog att kraven på bygglov och detaljplan skulle slopas för tillståndspliktiga vindkraftsanläggningar ansågs det innebära en alltför stor inskränkning i kommunens rätt att besluta om användningen av mark. Därför kompilerades kommunerna med möjligheten att en vindkraftsanläggning inte kan ges tillstånd enligt miljöbalken om inte kommunen lämnar sitt tillstyrkande för detta.

Regeln om kommunal tillstyrkan eller ”det kommunala vetot” infördes i miljöbalken 16 kap 4§. Inga övergångsbestämmelse fastlades, inte heller riktlinjer för hur kommunen ska handla då ett beslut i frågan fattas.

Motionären pekar på att det saknas möjlighet att få lämpligheten av den uteblivna tillstyrkan prövad vid ett överklagande, vilket varit fallet om anläggningarna fortsatt hade omfattats av ett krav på bygglov. Företrädare för vindkraftsbranschen har varit starkt kritiska mot det rättsosäkra läge som uppstår i och med de olika situationer som intressenterna hamnat i. Vid flera tillfällen har kommuner helt enkelt valt att inte yttra sig, vilket i praktiken stoppar vindprojektet utan möjligheter att överklaga.

Svensk Vindenergi har i en undersökning till sina medlemsföretag redovisat att utebliven kommunal tillstyrkan stoppat minst 380 vindkraftverk med en samlad effekt av 1 000 MW och att ytterligare 750 verk riskerar att hamna i samma situation. Till sammans representerar det samlade antalet stoppade/hotade verk en produktion motsvarande 7,5 TWh förnybar el.

Det kan hävdas att effekterna av en regeländring som avsåg att underlätta utbyggnaden av vindkraft har fått oanade konsekvenser med direkt motsatt effekt. Kanske att regelförändringen ändå, som en bieffekt, fört det goda med sig att allt fler av vindkraftens projektörer utvecklat affärsmodeller där bygden, markägare och andra lokala intressenter erbjuds möjlighet till delaktighet i vindkraftsprojekt. I LRFs vindkraftspolicy ges högsta prioritet åt att planerings- och beslutsprocesser blir mer demokratiska, med delaktighet och delägarskap som viktiga faktorer.

Styrelsen anser att den rättsosäkerhet och den bristande förutsägbarhet som regeln om kommunal tillstyrkan har lett till behöver åtgärdas. Regeln kom till efter stark påtryckning från kommunerna och var inte tillräckligt genomarbetad. Det är därför dags för regeringen att inleda processen med att korrigera detta.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att det kommunala vetot vid vindkraftsetableringar tas bort.

Problem i samband med bland annat skogsavverkningar

Högås-Pengsjö

Motionen är i första hand väckt med anledning av de problem som kan uppstå vid skogsavverkningar, då det uppstår skador och störningar i onödigt stor omfattning. De skador och problem vi vill peka på förekommer utanför avverkningstrakten och då på annans mark eller mark som brukas av annan. Vi ser problem med sönderkörda vägar, trummor, broar, täckdiken och fält, där markägare eller brukare inte haft någon som helst kännedom om vad som var på gång. Problemen kan få nära på oanade konsekvenser i de fall då skador skett på åkermark, då skadorna påverkar möjligheterna till brukande och EU-ansökan. Med den stora andelen arrenden och utbos skogsägare som förekommer i norra Sverige, så ökar riskerna för misstag, missförstånd och problem - vid både skogsavverkningar och olika ledningsdragningar på åkermark. Markägaren kan bo var som helst i landet och gå med på det mesta utan att veta vilken verksamhet som pågår på utarrenderad eller närliggande mark. Vi vill gärna tro att de flesta skador är oavsiktliga och att det därför rör sig om okunskap och missförstånd - att det var "någon annans uppgift".

LRF Västerbotten menar att det vid varje risk för intrång eller skada skall vara en självklarhet att samma "någon" försäkrar sig om huruvida ägare och brukare av marken är samma person.

Man skulle kunna avfärda motionen med att det "bara handlar om att kunna prata med varandra"; men det vore att ta för lätt på frågan. Problemet ökar och måste hanteras strukturerat på något sätt.

LRF Västerbotten yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att närmare studera hur man i berörda branscher skulle kunna komma till rätta med de problem som motionen tar upp samt

att särskilt trycka på skillnaden mellan ägare och brukare vid risk för intrång.

Styrelsens yttrande nr 40

Motion nr Västerbotten 2

Problem i samband med bland annat skogsavverkningar

Inkomna motioner

Motionen behandlar de skador och problem som vid avverkning kan uppstå utanför själva avverkningen, på annans mark eller på mark som brukas av annan. De skador och problem som åsyftas är körskador såsom sönderkörda vägar, vägtrummor, täckdiken och fält. En annan problematik gäller virkesupplag, där virkesupplag på jordbruksmark kan medföra svårigheter för brukaren att uppfylla tvärvillkoren för EU-stöd. Konsekvensen kan bli mycket kännbar genom avdrag på gårdsstöd och miljöersättningar. Motionen uppmärksammar vidare att transporter och virkesupplagen i vissa fall sker utan att markägaren eller brukaren haft kännedom om dessa. LRF Västerbotten yrkar att riksförbundsstyrelsen bör ges i uppdrag att närmare studera hur man i branscherna kan komma tillrätta med de problem som redogjorts för och att man då särskilt uppmärksammar skillnaden mellan ägare och brukare.

Styrelsens redovisning

Styrelsen ser allvarligt både på frågans inverkan på uppfyllandet av tvärvillkoren och på körskadeproblematiken såsom sönderkörda vägar, vägtrummor, täckdiken och fält. Till de direkta kostnaderna för återställande av skador och utebliven produktion kommer också de miljöeffekter och den estetiska påverkan som kan bli resultatet av allvarliga körskador.

Bärlighetsfrågorna inom skogsbruket har komplicerats då verksamheten ur lönsamhetsperspektiv behöver bedrivas året runt, även då markens bärlighet är sämre. Ett förändrat klimat med blötare höstar och mildare vintrar förväntas leda till än större utmaningar. LRF har mot bakgrund av detta, tillsammans med skogsägareföreningarna och resten av branschen, arbetat fram en branschgemensam körskadepolicy som syftar till att minska körskador i skogen. Utifrån policyn arbetar skogsägareföreningarna vidare med att implementera skonsam teknik samt fungerande och effektiva rutiner för att förebygga körskador. LRF följer fortsatt utvecklingen i branschen i nära samverkan med skogsägareföreningarna.

Det faktum att transporter i vissa fall sker utan överenskommelse med markägaren är oacceptabelt. All nyttjande av annans mark, utöver allemansrättslig, kräver tillstånd i form av markägarens medgivande (eller tvingande beslut från behörig myndighet). All nyttjande av annans mark, med eller utan medgivande, innebär också en skyldighet att återställa skador uppkomna till följd av nyttjandet, om parterna inte kommit överens om annat. Vid transporter över, och virkesupplag på, annans mark träffas normalt en överenskommelse med den aktuella fastighetsägaren. Det är lämpligt att den som ansvarar för avverkningen och överenskommelsen om transport över annans

mark även uppmärksammar frågan huruvida eventuella nyttjanderättsinnehavare kan komma att beröras av överenskommelsen.

Frågan rörande överenskommelser om transporter över och upplag på annans mark, och då särskilt arrendatorers ställning, har under senare tid tydligare kommit att uppmärksammas inom skogsägarrörelsen. Som konkret exempel kan nämnas att Norra Skogsägarna för närvarande driver ett omfattande kvalitetsutvecklingsprojekt som spänner över hela avverkningskedjan, där även rutinerna kring transporter över annans mark innefattas. I projektet uppmärksammas frågan om kommunikation med berörda fastighetsägare och erinran om eventuella arrenden eller andra nyttjanderättshavare särskilt. Ett annat konkret exempel är Skogsägarna Norrskog som nyligen genomfört en utbildningssatsning inom juridikområdet, där just frågan om transporter över annans mark och överenskommelser därom är ett av inlagen. När det gäller bolagsskogsbruket har LRF haft avstämningar med de större aktörerna som visar att rutinerna i dagsläget inte systematiskt fångar upp frågan om eventuella arrendatorer, men att frågan noterats för åtgärd. LRF följer fortsatt utvecklingen i frågan.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Ersättning för skjutna vildsvin

Ålghult

Trots ett antal åtgärder som samverkan, ökad jakt med mera ser vi att problem med skador orsakade av vildsvin fortfarande ökar för varje år och en allt större uppgivenhet sprider sig bland lantbrukare och även skogsbrukare. Allt fler bygder drabbas och i vissa områden är problemen så stora att jordbrukets fortsatta verksamhet hotas.

Riksförbundsstyrelsen fick för några år sedan uppdraget att undersöka möjligheten att införa någon form av ersättning per skjutet vildsvin, vi vet att det fortfarande jobbas med detta, men vi har inte sett något konkret resultat ännu.

Stämman i LRF Sydost vill med denna motion uttrycka sina medlemmars uppgivenhet, genom att ytterligare en gång lyfta fram kravet på någon form av ersättning per skjutet vildsvin. Detta och många andra åtgärder kan kanske tillsammans minska vildsvinens skadeverkningar.

LRF Sydost yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att förmå staten att ta sitt ansvar och införa en ersättning på till exempel 1 000 kr per skjutet vildsvin samt

att tillsammans med regionerna jobba vidare med alla tänkbara åtgärder för att minska vildsvinens utbredning och skadeverkningar.

Styrelsens yttrande nr 41

Motion nr Sydost 3

Ersättning för skjutna vildsvin

Inkomna motioner

I inkommen motion beskrivs den ökande vildsvinsproblematiken, med betoning på skador i gröda och skog. I vissa områden är jordbruket mycket starkt negativt påverkat. Vidare påpekas att riksförbundsstyrelsen tidigare fick ett stämmouppdrag att undersöka möjligheten att införa någon form av ersättning för fällda vildsvin. Detta arbete bör fortsätta.

Styrelsens redovisning

Styrelsen delar motionärens uppfattning att vildsvinssituationen under de senaste åren har förvärrats. Ökningen i vildsvinsstammen och de ökande skadorna i jordbruk och fordonstrafik leder till att extraordinära åtgärder behövs. Enligt styrelsens uppfattning är en av de viktigaste åtgärderna på kort och medellång sikt (utöver ökad avskjutning) att begränsa viltutfodringen genom länsvis beslutade, temporära och totala förbud mot utfodring av vilt. Det har styrelsen arbetat för sedan stämmobeslutet om detta 2013. Förslag om länsvisa utfodringsförbud, inklusive författningsförslag, har tillställts regeringen och den pågående Jaktlagsutredningen. Jaktlagsutredningen arbetar i skrivande stund med frågan om eventuell reglering av viltutfodring. Ett delbetänkande, bland annat om utfodring, presenteras i juli 2014. LRFs expert i utredningen arbetar för att LRFs förslag till ny lagstiftning om viltutfodring även ska bli utredningens förslag.

Frågan om möjlighet att införa skottpengar på vildsvin har undersökts efter stämmobeslut om detta 2011. Det finns ingen förståelse eller stöd för tanken om skottpengar på den politiska nivån. Från början av 1990-talet har principen varit att jaktbara viltarters skador ska regleras genom jakt, inte genom ersättningar och bidrag. Skottpengar anses som en förlegad metod i viltförvaltningen. Å ena sidan torde det krävas en relativt hög summa om en skottpeng skulle kunna motivera jägare till högre avskjutning. Å andra sidan kan en skottpeng ge motsatt effekt. En hög skottpeng ger en garanterad intäkt för varje fällt vildsvin, vilket skulle ge god anledning att fortsätta hålla en stor stam av vildsvin. Enligt styrelsens uppfattning är det därför en uppenbar risk att skottpengar på vildsvin blir kontraproduktiva. Det är en stor skillnad om en skottpeng skulle införas på till exempel en önskad, nyligen introducerad och fåtalig art. En sådan art skulle gå att utrota. Då skulle möjligen skottpengar kunna bidra till att avskjutningen blir gjord. Vildsvin däremot är väl etablerade i en stor del av landet och omöjliga att utrota med konventionella metoder. Därmed skulle en skottpeng på vildsvin snarare bli en långsiktig inkomstkälla för skickliga vildsvinsjägare, än ett verksamt medel för att minska vildsvinens skadegörelse. En hög skottpeng skulle innebära relativt höga utgifter för staten. En avskjutning på 97 000 vildsvin (beräknad avskjutning jaktåret 2012/2013) och skottpeng på 1 000 kronor per fällt vildsvin skulle medföra en årlig utgift för staten på 97 miljoner kronor.

Efter förslag från LRF och andra parter har regeringen utrett frågan om statligt subventionerade trikinprov för vildsvinskött. Något beslut om subvention har ännu inte tagits. En sådan subvention är en annan form av ekonomiskt styrmedel för ökad avskjutning av vildsvin, som både är politiskt genomförbar och ekonomiskt rimlig; till skillnad mot förslag om skottpengar. En sådan subvention skulle ge ett visst incitament för att fälla fler vildsvin, men inte ge effekten att subventionen blir en inkomstkälla. I LRFs vildsvinspolicy, beslutad av styrelsen i december 2013 (se sidan 220) finns kravet på subvention av trikinprover:

”Trikinundersökning av vildsvinskött skall vara subventionerad för att öka antalet undersökta vildsvin.”

LRF arbetar alltså fortsatt för att en sådan subvention införs.

Det arbetas på alla nivåer i LRF för att begränsa vildsvinens skadeverkningar. Detta framgår av ovan nämnd vildsvinspolicy. En del av arbetet under det gångna året har varit att motverka överdriven utfodring av vilt, genom att pröva om tillämpningen av befintlig lagstiftning (foderlag, foderhygienförordning, miljöbalk) kan bidra till att minska överutfodringen. Vidare bedrivs på regional och lokal nivå arbete för att minska utfodring och att stimulera samverkan kring jakt, eftersök, åtling och köthantling med mera. Denna verksamhet måste bedrivas med inställningen att endast ut hålligt, långsiktigt arbete - i brett samarbete med regionala och lokala jägarorganisationer - ger avsedd effekt.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att avslå motionens första yrkande om ersättning per skjutet vildsvin samt
- att bifalla intentionen i motionens andra yrkande och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att tillsammans med regionerna arbeta för flera, samverkande åtgärder för att minska vildsvinens utbredning och skadeverkningar.

Verka för enklare regelverk kring vildsvinsfällor

Näsum

Vildsvinens framfart är ett gissel för lantbruket på flera sätt. Skador på åker- och betesmark, ökade viltolyckor och risk för salmonellasmitta till djurbesättningar är några exempel på de problem som följer i vildsvinens uppbökade spår. I arbetet med att hålla vildsvinsstammen i schack är moderna, effektiva fällor ett komplement till övrig jakt på vildsvin. Under 2013 godkändes fler fällor än tidigare. Det är bra och vi ser fram emot att den utvecklingen fortsätter så att utbudet av fällor på marknaden ökar. En förenkling i regelverket kring fällfångst kan dock vara på sin plats. Exempelvis har Naturvårdsverket hanterat fällor med grindar och utan tak på samma sätt som om vildsvinen blir inlåsta i en fälla i form av en box.

Det är viktigt att beakta mer än bara fällornas godkännande i sig. Regelverket för handhavande måste bli enklare, så att hanterandet av fällor blir effektivare och så att möjligheterna till användning utökas.

Blir det enklare att få fler godkända fällor blir utbudet större, vilket kommer leda till bättre och mer lättanvända fällor. När brukaren av fällor dessutom har rimliga regler att förhålla sig till kommer vildsvinsfällorna få större genomslag och därigenom bidra till att vildsvinsstammen hålls i schack.

LRF Skåne yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för att fler vildsvinsfällor ska godkännas och att det blir färre och enklare villkor förknippade med användandet av fällor.

Styrelsens yttrande nr 42

Motion nr Skåne 3

Arbeta för enklare regelverk kring vildsvinsfällor

Inkomna motioner

I inkommen motion beskrivs vildsvinsproblematiken med betoning på skador i gröda och trafik samt risk för smittspridning. Vidare beskrivs nu godkända vildsvinsfällor och de villkor för användningen som begränsar nyttan av redskapen. Villkoren för användning gör att de är svåra att använda effektivt. Villkoren måste därför förenklas.

Styrelsens redovisning

Styrelsen delar motionärens uppfattning att de begränsningar som gäller för användning av nu tillåtna vildsvinsfällor försvårar effektiv fångst. Likaså är det en brist att inget redskap tillåter fångst av vuxna vildsvin. Före och efter Naturvårdsverkets (NV) beslut om nya fångstredskap för vildsvin har LRF försökt få verket att besluta om enklare villkor för användning av fångstredskapen; allt i enlighet med beslut på riksförbundsstämman 2013. I LRFs vildsvinspolicy, beslutad av styrelsen i december 2013 (se sidan 220), poängteras vikten av fällor i vildsvinsförvaltningen och att villkor för användningen ska förenklas.

Efterhand som allt fler och allt större redskap godkänts blev det klart att NV inte gör skillnad på om fällan är en enkel, sluten konstruktion i form av en ”låda” med väggar och tak; eller om redskapet är som en ”fälla” som är helt öppen uppåt, utan tak. Att ha samma stränga villkor för när redskapet får användas under året och dygnet, trots att konstruktionerna är så vitt skilda som här beskrivs, kan enligt styrelsens uppfattning inte vara motiverat. Detta särskilt som risk för överhettning av fångade djur bland annat används som skäl för de stränga villkoren för användningen. Det kan knappast råda någon brist på ventilation i en fälla (fångstfälla) som saknar tak, med en yta på 30 m². Styrelsen avser att i första hand fortsätta arbetet med förenklade villkor för användningen av redskapen och i andra hand arbeta för att få fler fångstredskap godkända.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsatt arbeta för fler godkända vildsvinsfällor och för färre och förenklade villkor för användning av vildsvinsfällor.

Motion nr LRF Ungdomen 3

Viltskador av jaktbart vilt

LRF Ungdomen

Som arrendator på gårdar med ett högt viltryck av jaktbart vilt är det idag svårt att få kronor och ören på hur stor skada som viltet gör på grödan samt hur mycket det försvårar brukandet av jorden. Som arrendator där jakträtten inte ingår är det i vissa fall svårt att få jordägare/jaktarrendator att ha det jakttryck man som jordbrukare vill ha.

För att underlätta dialogen om viltstammarnas storlek och skadorna som dessa medför, ser vi ett behov av att få en tredje oberoende parts bedömning och värdering av uppkomna skador.

Om man har haft ute en tredje oberoende part i fältet i närtid av skadans uppkomst, är det lättare att kunna ta diskussionen om arrendenivåer och annat som kan uppkomma.

LRF Ungdomen ser att till exempel länsstyrelsens synemän skulle kunna fylla denna funktion.

För att synemännen ska fungera bra som viltskadebedömare behövs utbildning. Utbildning för att kunna göra en så korrekt bedömning som möjligt och för att skapa en så bra dialog som möjligt mellan de olika parterna.

LRF Ungdomen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF arbetar för att se över utbildning och finansiering av en tredje oberoende part i samband med bedömning av viltskador.

Styrelsens yttrande nr 43

Motion nr LRF Ungdomen 3

Viltskador av jaktbart vilt

Inkomna motioner

I inkommen motion beskrivs svårigheten att få kostsamma viltskador i jordbruket värderade på ett objektivt sätt. Vidare beskrivs de problem jordbruksarrendatorer utan jakträtt har med att motivera jordägare eller ”jaktarrendator” att åstadkomma nödvändig avskjutning i förhållande till viltskadorna. Slutligen poängteras behovet av en oberoende, tredje parts bedömning och värdering av skadorna.

Styrelsens redovisning

Styrelsen delar motionärens uppfattning att det kan finnas behov av oberoende värdering av viltskador orsakade av jaktbara arter. Om skadorna inte värderas rätt kan det bidra till att behövlig jakt inte blir utförd, eller att jakten bedrivs i för liten omfattning - i förhållande till viltskadorna. Sedan cirka 20 år råder principen att skador av jaktbart vilt ska begränsas genom jakt, medan skador av fredat vilt på vissa villkor kan ersättas. Bidrag till skadeförebyggande åtgärder mot skador av fredat vilt kan också ges. Länsstyrelserna har därför besiktningsmän för värdering av skador av fredat vilt. Dessa utbildas av Viltskadecenter (en del av SLU). Utbildningen är i huvudsak inriktad på skador av fredade fåglar på gröda och skador på tamdjur av stora rovdjur. Cirka 100 personer är anlitade av länsstyrelserna för dessa uppdrag. Enligt preliminära uppgifter skulle en vidareutbildning av dessa besiktningsmän, för kompetens att bedöma skador av jaktbart vilt, kosta 6 000 kr per person; det vill säga i storleksordningen 600 000 kr. Dessutom måste utbildning ske fortlöpande, efterhand som nya besiktningsmän tillkommer.

Länsstyrelserna har på grund av ovan nämnda princip inget ansvar för besiktning av skador orsakade av jaktbart vilt. Länsstyrelserna skulle därför troligen inte ta ansvar för eller administrera sådan besiktning som myndigheterna inte är skyldiga att utföra. Återstår då privata utförare. Hushållningssällskapen eller annan aktör med kompetens inom jordbruk och rådgivning skulle kunna utföra den här efterfrågade värderingen av viltskador. Eftersom behov av sådan besiktning funnits under lång tid men sällan utförs, är det möjligt att det av aktörerna bedöms vara av litet kommersiellt intresse att tillhandahålla sådan värdering. Enligt styrelsens uppfattning finns i vissa områden behov av opartisk värdering av viltskador i jordbruket. En jämförelse kan göras med skogsbruket. I skogsbruket används i normalfallet skadevärdering utförd av Skogsstyrelsens tjänstemän. Värderingen utförs som en del av Skogsstyrelsens uppdragsverksamhet, mot faktura till markägaren. Jämförelsen med skogsbruk kan inte göras utan förbehåll, eftersom ekonomi och omloppstider skiljer sig från jordbruk. Styrelsens slutsats är ändå att objektiv skadevärdering bör vara en tjänst som erbjuds på marknaden. Möjlighet till adekvat utbildning för besiktningsmän finns på Viltskadecenter, men besiktningen måste i nuläget ske på marknadens villkor, eftersom staten inte har ansvar för de här aktuella skadorna. När det gäller viltskador

i jordbruket är enligt styrelsens uppfattning den rimliga lösningen att parterna i avtal gör en överenskommelse om vem som ska göra en objektiv värdering och hur den ska göras, i den mån oacceptabla viltskador uppkommer på arrenderad jordbruksmark.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

LRFs vildsvinspolicy

Sammanfattning

Enligt LRFs uppfattning är vildsvinet nu en etablerad del av svensk fauna. Hanteringen av vildsvinen ska syfta till att begränsa alla skadeverkningar så långt det är möjligt. En av vägarna till en acceptabel vildsvinssituation är att länsvis och temporärt förbjuda utfodring av vilt.

Liksom i LRFs policy om förvaltning av älg och övriga vilda hjorddjur betonar LRF att markägaren har ett stort eget ansvar för att begränsa viltskador, bland annat genom att styra jakten inom fastigheten. Markägaren måste reglera jaktutövning, inklusive åtling - oavsett om markägaren själv jagar på sin fastighet eller har upplåtit jakt till annan. I LRFs mall för jaktavtal ges alla möjligheter att förbjuda utfodring och att förbehålla sig rätten att företräda sin egen fastighet i jaktlig samverkan. Via avtal kan en del av problemet med viltskador således minskas. Den enskilda markägarens jord- och skogsbruk kan bli kraftigt påverkat av närliggande fastigheters inriktning i viltförvaltningen. Enligt LRFs uppfattning har alla markägare ansvar för att viltförvaltningen, som en del av äganderätt och förfoganderätt, inte påverkar grannmarkernas jord- och skogsbruk negativt.

Enligt LRFs uppfattning skall vildsvinsstammens storlek enbart bygga på den naturgivna fodertillgången.

Enligt LRFs uppfattning ska eventuell utfodring enbart ske i form av stödutfodring, under för trakten extremt svåra vinterförhållanden. All utfodring som leder till skadegörande viltstammar är förkastlig.

Lokal samverkan kring jakt, åtling, skydds jakt med mera är nödvändig för att minska vildsvinsskadorna.

Bakgrund

Enligt 4 § i jaktlagen skall viltet vårdas i syfte att ”*främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna*”. Till skillnad från bestämmelser om jakt på älg och kronhjort omfattas vildsvinen inte av någon omfattande, statlig reglering fränsett bestämmelserna om jakttider. De senaste åren har vildsvinen, trots en omfattande jakt, ökat markant i antal men också etablerats i allt större del av Sverige. Som en följd av detta ökar även de skador som vildsvinen orsakar på mark, grödor och skog. Skadorna i jordbruket är väl dokumenterade, med stor variation över landet. Skadorna i skogsmark ökar. Omfattningen av skogsskador är inte vetenskapligt dokumenterad, men det är väl känt att vildsvin bökar upp skogsplantor i allt större omfattning och att skador på granrötter, upp till och med rotbenen, förekommer.

Vid riksförbundsstämman år 2013 fattades följande beslut:

”Att ge riksförbundsstyrelsen i uppdrag att ta fram en ny och tydligare policy i vildsvinsfrågan samt att ta fram en strategi och handlingsplan hur man på riks-nivå tillsammans med regionerna ska arbeta för att nå målet att minimera vildsvinsskador i jord- och skogsbruk.”

Mål

- De gröna näringarnas lönsamhet och utveckling får inte försvåras av en stor vildsvinspopulation.
- Lagstiftning som ger länsstyrelserna rätt att införa temporära, totala förbud mot utfodring av vilt ska införas (*nu gällande rätt ger inte den möjligheten*).

Principer

Naturvårdsverket utformade år 2010 en nationell plan för vildsvinsförvaltningen i Sverige. Därefter har Viltförvaltningsdelegationerna tagit fram regionala planer för att ge vägledning i vildsvinsförvaltningen.

Den policy som beskrivs här ansluter till ovan nämnda planer med särskild betoning på att vara till hjälp för LRFs medlemmar i den lokala förvaltningen med följande synsätt och förslag till åtgärder:

Vildsvin ska inte hållas i högre tätheter än den naturgivna fodertillgången medger.

Vildsvinen ska inte försämra lönsamhet och utveckling i de gröna näringarna.

Vildsvinsstammen ska hållas på en sådan nivå att lantbrukarens val av gröda och produktion inte påverkas.

Både konventionell jakt och jakt med fällor är viktiga instrument för att minska vildsvinens skador.

Arbetet med att minska skador av vildsvin är långsiktigt. Vildsvinen är fast etablerade i landet. Därför är det enda realistiska förhållningssättet kontinuerligt arbete för att minska skadorna.

Åtgärder

Inventering och kvantifiering av skadenivåer grundas på forskning och fakta

LRF ska arbeta för vetenskapliga studier med syfte att minska skadorna och för att ta fram metoder att mäta vildsvinens skador på mark och grödor. Kunskapsinhämtning från utlandet är viktig.

Motverka smittspridning

Smittspridning mellan vildsvin och tamgris är väl dokumenterad utomlands. Vi har ännu inte svinpest i Sverige, men spridning av svinpest via vildsvin skulle bli förödande. Kombinationen av tät vildsvinsstam och omfattande utfodring ökar risken för smittspridning. Risken för smittspridning från vildsvin ska minska. Trikinundersökning av vildsvinskött skall vara subventionerad för att öka antalet undersökta vildsvin.

Utfodring

Vildsvin ska inte hållas i högre tätheter än den naturgivna fodertillgången medger.

Foder som läggs ut till vilt som kan bli livsmedel, regleras av foderlagen och foderhygienförordningen. Det innebär bland annat att både säljare och köpare av foder, som ska användas till bland annat vildsvin, ska vara registrerade hos Jordbruksverket som foderföretagare. LRF arbetar för att dessa bestämmelser tillämpas och att överträdelser beivras. Enligt LRFs uppfattning innebär viltutfodring med stora mängder foder regelmässigt brott mot foderhygienförordningen.

Åtling

I syfte att fälla vildsvin sprider man minsta möjliga fodermängd så att vildsvinen uppehåller sig tillräckligt länge på åtelplatsen för att underlätta vakjakten. Om detta ska bli effektivt ställer det inte bara krav på minimal mängd foder. De åtlar som används måste också bemannas regelbundet. I annat fall blir åteln i praktiken en form av utfodring. Enligt LRFs uppfattning ska åtling definieras enligt följande:

Åtling för vildsvinsjakt innebär att på särskilt iordningsställd åtelplats ge en minimal mängd foder för att kunna fälla vildsvin. Fodergivan vid åtling för vildsvin ska som högst vara 1 kilo foder per dygn och åtelplats.

De enda fodermedel som ska användas är spannmål, ärtor och majs. Foderspridare med timer är att föredra för minsta möjliga mängd vid rätt tillfälle.

Jakt, fällor och hjälpmedel

Jakt ska anpassas till lokala skadenivåer

Enligt LRFs uppfattning kan jakttrycket på vildsvin knappast bli för hårt, med tanke på deras extremt snabba reproduktion och skadegörelse.

Avskjutningsregler och jakttryck måste stå i proportion till den lokala skadebildningen. Vildsvin har hög reproduktion och tål ett mycket hårt jakttryck. Jakttrycket ska ökas direkt när vildsvin är på väg att etablera sig i ett område, för att på så sätt minimera skador i lantbruket. När stammen ska minska bör detta ske genom en ökning av den totala mängden fällda djur, kombinerat med en ökad andel hondjur i avskjutningen.

Det är viktigt att regelverket om vilthantering förenklas och att vilthandeln är väl fungerande så att fällda vildsvin tas tillvara och att marknadens efterfrågan på vildsvinskött stimuleras. Sådan efterfrågan ökar avskjutningen.

Jakthjälpedel och tillstånd

LRF anser att fler jakthjälpedel ska tillåtas generellt, för att kunna minska skadorna i lantbruket. Med jakthjälpedel avses bland annat de åtgärder som Naturvårdsverket föreslår i sin Nationella förvaltningsplan, som till exempel rörlig belysning och mörkersikten vid jakt, åtelkameror för att effektivisera jakten samt förenklad tillståndsgivning för skydds jakt från motorfordon.

LRF anser även att nya idéer och tillämpade försök med nya jakthjälpedel bör uppmuntras, för att minska skadebilden där så krävs.

Jaktsamverkan

LRF betonar vikten av långsiktig samverkan mellan markägare, lantbrukare och jägare i större områden. Man har då en möjlighet att effektivt motverka skador genom gemensam inriktning av jakten. Särskilda grupper av jägare, som snabbt kan genomföra skydds jakt i gröda, är en viktig del av samverkan.

Avtal/Arrenden

LRF uppmanar medlemmarna att skriva detaljerade avtal när jakt upplåts. Det är viktigt att klargöra en nyttjanderättshavares rättigheter och skyldigheter. I avtal har man som markägare möjlighet att påverka jakttrycket. LRF rekommenderar medlemmarna att i avtal i detalj reglera hur skydds jakt i gröda får bedrivas, vid jordbruksarrende, så att brukaren inte begränsas i sitt företagande.

Fällor - ett komplement vid jakt

Historiskt har fällfångst inneburit att många viltarter starkt begränsats. LRF anser att moderna, effektiva fällor - med funktionella och förenklade villkor för användning - bör användas som ett komplement till övrig jakt på vildsvin. Fällor avsedda för att fånga flera vildsvin per fångstillfälle rekommenderas.

Länkar för mer information:

www.lrf.se

www.naturvardsverket.se

www.sva.se

www.jordbruksverket.se

www.lst.se

www.jagareforbundet.se

Statlig finansiering av enskilda vägnätet

Sköllersta

Det enskilda vägnätet omfattar många mil i Sverige och ger, när vägen uppbär statsbidrag, allmänheten obegränsade möjligheter att färdas på landsbygden för att besöka olika platser, idka friluftsliv eller på annat sätt rekreera sig.

Staten har, genom Trafikverket, vid ett flertal tillfällen gjort neddragningar i driftsbidragen som ges för att sköta de enskilda vägarna. Just nu aviseras en sänkning från 65 % till 60 % av beräknad driftskostnad, givet att vägen håller godtagbar standard. Dessa pengar räcker inte för att sköta underhållet. Situationen innehåller dessutom ett systemfel, eftersom det är Trafikverket som sätter reglerna för vägstandarden och genom sina besiktningsmän bedömer hur vägarna sköts. Den som ställer kraven måste också rimligen se till att pengarna finns!

För att kompensera den låga nivån så betalar många kommuner ut ett kommunalt tillägg för dessa enskilda vägar, dock inte alla. Man kan argumentera för att kommuner ska få ha olika ambitionsnivåer för sin landsbygd och för sina enskilda vägar - och anpassa bidraget efter denna ambitionsnivå - men det finns allt för många klåfingriga kommuner som ser dessa pengar som lätt inbesparade i en ansträngd kommunal budget. Vägöreningar inom Hallsbergs kommun har råkat ut för budgetnedskärningar vilket krymper det kommunala vägbidraget med 50 %. Avdelningen vill att LRF ska driva frågan om finansieringen av enskilda vägar så att staten tar det fulla ansvaret för väganlagen.

Ett reformeringspaket för beräkning av driftsbidragen är visserligen på gång, men Trafikverket siktar fortfarande på endast 60 % finansiering. LRF Örebro anser att Trafikverkets driftsbidrag bör täcka den beräknade driftskostnaden för vägar där allmänheten har anledning att färdas.

LRF Örebro yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att driva frågan om full statlig finansiering av det enskilda vägnätet.

Styrelsens yttrande nr 44

Motion nr Örebro 2

Fullt statsbidrag till enskilda vägar

Inkomna motioner

LRF Örebro motionerar om en ökad statlig finansiering av det enskilda vägnätet.

Styrelsens redovisning

Sveriges vägnät består av 10 000 mil statliga vägar, 5 000 mil kommunala vägar och 43 000 mil enskilda vägar; 7 600 mil av dessa får statsbidrag (övriga 36 000 mil är till stor del skogsbilvägar).

Systemet för de enskilda vägarna fungerar så att de vägföreningar som erhåller statsbidrag för delfinansiering (vanligtvis 30-60 %) av sin väg i gengäld måste hålla den öppen för allmänhet och friluftsliv.

Utöver detta statliga stöd kan kommunen efter eget beslut ytterligare finansiera skötseln av de enskilda vägarna i kommunen. Problemet är precis som LRF Örebro skriver, att kommunerna när som helt kan besluta att dra in denna finansiering och det finns inga krav att ställa på kommunen i denna fråga.

När det gäller frågan om att påverka berörd kommun till att bibehålla finansieringen till enskilda vägar är det berörd region och kommungrupp inom LRF som har bäst möjlighet till framgång.

LRF Örebro yrkar att riksförbundsstyrelsen ska driva frågan att staten ska ta ansvaret för full finansiering av det enskilda vägnätet. LRF arbetar redan för höjd ersättning till de enskilda vägarna. Uteblivet underhåll och ett stort renoveringsbehov av tusentals broar kommer kräva ökade anslag framöver, men systemet för de enskilda vägarna baseras på att de boende och staten tillsammans bekostar vägens skötsel. Utifrån den grunden är det orealistiskt att driva kravet att staten ska stå för all finansiering framöver.

Riksförbundsstyrelsen är dock helt inriktad på att driva frågan om så höga anslag som möjligt till de enskilda vägarna. Förhoppningsvis kan en höjning av statsbidragen i viss mån ersätta de uteblivna vägbidragen från kommunen.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Bättre batteribackup på mobiltelefonmasterna

Almundsryd

Regionstämman i Sydost lyfter upp vikten av mobiltelefonens betydelse för grundläggande samhällsfunktioner. Bristerna märktes tydligt under och efter stormen Simones framfart när mobilmasterna slutade fungera efter två timmars strömlöshet, två timmars batteribackup är långt ifrån tillräckligt.

Idag räknar både myndigheter och privatpersoner med att mobiltelefonerna fungerar när någon allvarlig situation uppstår. I takt med att vi tvingas se delar av det fasta telenätet på landsbygden nedmonteras så ökar behovet av fungerande mobiltelefonmaster ännu mer.

En bättre kommunikation mellan mobiloperatörerna och elbolagen vore också önskvärt. Elbolagen måste få uppdaterad information av mobiloperatörerna vilka mobiltelefonmaster som ska prioriteras för att andra master, så kallade slavmaster, ska kunna fungera.

LRF Sydost yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att verka för ett bra backupsystem för strömförsörjning till samtliga mobiltelefonmaster, så att masterna fungerar utan avbrott fram tills ordinarie strömförsörjning åter är i drift.

Dålig mobiltäckning har blivit sämre

Grästorps och Ulricehamn kommungrupper

Mobiltäckning har blivit allt viktigare för både boende och företagande. Det handlar om möjligheter att driva sina verksamheter på ett effektivt sätt. Det handlar också om trygghet och livskvalitet.

LRF har under lång tid noterat att kapaciteten i mobilnäten inte hängit med i utvecklingen med allt fler tjänster och allt fler användare. Detta har framförts till såväl myndigheter som operatörer men responsen har varit minst sagt svag.

LRF Västra Götaland har också gjort en egen konsumentundersökning och den talar sitt tydliga språk; det är stor skillnad mellan vad operatörerna lovar och vad de i verkligheten levererar.

Under 2013 började det dock röra på sig. Opinionsen på landsbygden växte och ansvariga myndigheter började jobba hårdare med frågan. Det var också ett flitigt återkommande ämne för motioner och interpellationer i riksdagen. Detta har resulterat i att löften ställts ut från samtliga mobiloperatörer att utbyggnaden ska bli mer kraftfull. Dock vet vi av erfarenhet att det är stor skillnad mellan vad som sägs och vad som märks i praktiken. Därför får inte LRFs påverkansarbete stanna av. Vi måste nu jobba för att löftena infrias.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF kräver en hårdare kontroll av att operatörerna lever upp till de löften de ställer ut avseende mobiltäckning samt

att LRF uppvaktar ansvarigt departement för att förtydliga kraven på en bra mobiltäckning i hela landet.

Styrelsens yttrande nr 45

Motion nr Sydost 1, Västra Götaland 10

Dålig mobiltäckning och bättre batteribackup för mobilmaster

Inkomna motioner

Från LRF Västra Götaland har det inkommit en motion rörande bristande mobiltäckning. Motionären vill att LRF kräver hårdare kontroll av mobiloperatörernas löften om täckning samt att Näringsdepartementet uppvaktas.

LRF Sydost efterlyser bättre batteribackup i mobilmasterna. Eftersom mer och mer teletrafik går via mobilnäten blir det än viktigare att mobilmasterna fungerar trots strömavbrott.

Styrelsens redovisning

2013 var året då regeringen ändrade uppfattning angående mobilföretagens täckningskartor. Från att ha ansett att mobiltäckningen är korrekt redovisad framför regeringen numera kräver att mobilbolagens täckningskartor självklart måste stämma överens med verkligheten. Stickprov från Post- och telestyrelsen (PTS) har förstärkt uppfattningen om falsk marknadsföring när det gäller täckningskartorna.

LRFs medlemmar har påtalat dessa brister sedan början på 2000-talet och LRF har otaliga gånger framfört detta till ansvariga myndigheter, departement och politiker. Regeringens ändrade uppfattning i frågan får därför ses som en framgång.

Därutöver kan ytterligare ett framsteg noteras sedan riksförbundsstämman 2013. Konsumentverket har i samråd med PTS och mobiloperatörerna kommit överens om hur täckningskartorna ska utformas så att de ger konsumenten en rimlig förväntan av täckningen i olika delar av landet. Överenskommelsen innebär att operatörerna ska utgå från ett antal gemensamma och realistiska antaganden när de utformar sina täckningskartor. Förhoppningsvis leder det till att kartorna bättre stämmer överens med verkligheten. Det kommer också bli lättare för konsumenten att jämföra de olika operatörernas täckningskartor med varandra.

Det är utmärkt att LRF Västra Götaland gjort en egen undersökning angående mobiltäckningen. Styrelsen delar uppfattningen att hårdare kontroll behövs för att säkerställa att täckningskartorna överensstämmer med verkligheten. Falsk marknadsföring ska helt enkelt inte vara tillåten när det gäller mobiltäckning.

Frågan om batteribackup till mobilmasterna arbetade LRF intensivt med åren 2007-2009, efter de stora stormarna (Gudrun och Per) i Sydsverige. Två skäl har gjort frågan än mer aktuell idag:

1/ Mobilnätet är den ersättande tekniken då fast telenät monteras ner. Det är många hushålls enda kommunikationskanal med omvärlden.

2/ Mer och mer telefoni, bredband och andra tjänster hanteras via mobilnätet; till exempel trygghetslarm.

Mobiltelefoni är helt enkelt en samhällsviktig tjänst. Att vissa mobilmaster endast klarar strömavbrott i två timmar för att därefter ”tystna” är oacceptabelt kort tid.

Ett alternativ för att föra frågan framåt vore att genom lagstiftning fastställa ett minsta antal timmar som varje mobilmast i Sverige ska klara av vid strömavbrott.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen från LRF Västra Götaland och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att kräva hårdare kontroll av att operatörerna lever upp till de löften de ställer ut avseende mobiltäckning och

att uppvakta ansvarigt departement för att förtydliga kraven på en bra mobiltäckning i hela landet samt

att bifalla motionen från LRF Sydost och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för ett bra backupsystem för strömförsörjning till samtliga mobiltelefonmaster, så att masterna fungerar utan avbrott fram tills ordinarie strömförsörjning åter är i drift.

Bio gasstöd

Trosabygden

Hur det blir med investeringsstöd framöver vet vi inte i dagsläget men på uppdrag av regeringen håller Jordbruksverket i dagsläget på med att ta fram ett förslag på stöd som omfattar 240 miljoner och ska till en början utföras som ett pilotprojekt. Ambitionen är att det ska gå att söka pengar från andra halvåret 2014.

Jordbruksverket har arbetat fram tre förslag i dialog med biogasbranschen och Landsbygdsdepartementet. Förslagen följs av ett resonemang om för- och nackdelar. Branschen har stora förväntningar på stödet och har tydligt framfört att en geografisk avgränsning inte är bra.

Förslagen:

- En ersättning som gäller hela landet, oavsett premiering av fordonsgas.
- En ersättning med geografisk avgränsning, med premiering av fordonsgas.
- En ersättning som gäller hela landet, men med ett takbelopp för hur många kWh ett företag kan få stöd för.

Det förslag som regeringen beslutar om måste behandlas och få godkänt av EU-kommissionen. Samtidigt förbereder Jordbruksverket för den administrativa hanteringen av stödet så att det kan öppnas för ansökningar så snart godkännandet är klart.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF arbetar för att det i den nya programperioden ska finnas ett kraftfullt stöd för byggande av biogasanläggningar i hela landet samt

att LRF verkar för att det vid stöd och regler gällande förnybar energi ska finnas en långsiktighet på minst tio år vid nya satsningar.

Styrelsens yttrande nr 46

Motion nr Södermanland 1

Biogasstöd

Inkomna motioner

LRF Södermanland yrkar i en motion att LRF ska arbeta för ett kraftfullt stöd för byggande av biogasanläggningar i hela landet i det nya Landsbygdsprogrammet samt att LRF arbetar för att stöd och regler gällande förnybar energi har en långsiktighet på minst tio år vid nya satsningar.

Styrelsens redovisning

I föregående landsbygdsprogram har funnits möjlighet att söka företagsstöd, bland annat för investeringar i förnybar energi. För biogas har funnits 200 miljoner kronor öronmärkta och därutöver har det kunnat göras regionala prioriteringar och omfördelningar. Stödet har varit avgörande för att realisera gjorda investeringar på gårdsnivå och betydelsefullt för utvecklingen av biogas.

I regeringens förslag till landsbygdsprogram, som ska godkännas av EU-kommissionen, finns fortsatt möjlighet till investeringsstöd, varav 569 miljoner kronor är öronmärkta för förnybar energi. Riksförbundsstyrelsen välkomnar detta samt delar också motionärens uppfattning att det krävs långsiktiga villkor och spelregler för investeringar i förnybar energi. LRF har nationellt arbetat för att metanreduceringsstödet, i likhet med elcertifikaten, ska ges under minst 15 år från start. LRF har också arbetat för att stödet ska utgå oavsett om användningen är kraftvärme eller drivmedel, då den dubbla klimatnyttan vid rötning av gödsel uppstår i båda fallen.

LRF bör fortsätta arbeta för ambitiösa teknikneutrala och långsiktiga spelregler som främjar utveckling, investeringar och produktion av hållbara biobränslen.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Långsiktigt regelverk för produktion av förnybar energi

Södra Villand

Det förs dagligen diskussioner om produktion av förnybar energi. Förväntningarna är höga på att de gröna näringarna ska klara en stor del av detta och potentialen finns inom de gröna näringarna.

Målet är att minska koldioxidutsläppen och framtidssäkra energitillgången samt möjliggöra långsiktigt hållbara energiaffärer. Detta innebär att produktionen av förnybar energi inte kan jämföras med fossila energislag. För att skapa förutsättningar för investeringar av förnybar energi krävs att förutsättningarna är långsiktigt hållbara med säker avsättning och prisgaranti i längre avtalsperioder eller politiska beslut för viss tid.

På riksförbundsstämman 2011 antogs en energistrategi för hur LRF ska stötta medlemmarna att göra lönsamma affärer genom energieffektivisering, omställning till förnybar energi samt produktion av förnybar energi. LRF beslutade också att stötta medlemmarna genom att under perioden 2012 - 2014 satsa på:

- Näringspolitisk påverkan - arbeta för politiska högre mål inom förnybar energi och konkurrenskraftiga energiskatter för trädgårdsnäringen, jord- och skogsbruk.
- Marknads- och företagsutveckling - erbjuda inspiration och kunskap i form av affärsutvecklingsverktyg, rådgivning och goda exempel.
- Forskning och utveckling - praktisk tillämpning, kommunicera och driva gårdsnära forskning i samarbete med forsknings- och utvecklingsinstitutioner.

I dag har vi nått det nationella målet på 50 % förnybar energi. Saknas den politiska viljan att öka andelen förnybar energi ytterligare? För den enskilde företagaren och för samhället är det viktigt att få till långsiktigt affärsmässigt hållbara villkor för att stimulera fler till att producera förnybar energi.

LRF Skåne yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att intensifiera det näringspolitiska arbetet med fokus på den samhällsekonomiska nyttan i att byta den svarta kolatomen mot den gröna samt
- att verka för långsiktigt affärsmässigt hållbara villkor, till gagn för landsbygdsföretagarna och samhället.

Långsiktigt regelverk för produktion av förnybar energi

Inkomna motioner

LRF Skåne yrkar i en motion att LRF ska intensivt arbeta för att öka omställningstakten mot en biobaserad ekonomi och efterfrågar långsiktiga och affärsmässigt hållbara villkor för förnybar energi.

Styrelsens redovisning

Styrelsen ser de gröna näringarna som en motor för tillväxt och utveckling av det hållbara samhället. I jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö finns ett förnybart grönt kapital som växer varje dag och som är grunden för en hållbar utveckling. Dessa resurser kan bara komma samhället till nytta genom det gröna företaget. Ett ökat företagande och en växande produktion inom de gröna näringarna ökar inte bara sysselsättningen och utvecklar landsbygden utan säkerställer också tillgången på mat, energi, drivmedel och fiber med mera. Den ekonomiska tillväxt som de gröna näringarna skapar tar sin utgångspunkt i sol, vind, vatten och biomassa, vilket är en förutsättning för att bygga ett hållbart och klimatneutralt samhälle.

Styrelsen anser att en biobaserad samhällsekonomi, en grön ekonomi, är en förutsättning för att säkra tillgången på livsmedel och hållbar biomassa för industriell produktion och förädling. De framtida affärsmöjligheterna finns i att bryta fossilberoendet och att ersätta den svarta kolatomen med den gröna. Den framtida marknads- och prisutvecklingen för energi och livsmedel utgör det viktigaste styrmedlet för denna utveckling. Politiska styrmedel därutöver bör utformas så att jord- och skogsbrukets generella konkurrenskraft bibehålls och utvecklas.

För att säkerställa en hållbar utveckling och främja de gröna näringarnas potential vill styrelsen således arbeta för att Sverige får en bred strategi för en grön ekonomi med effektiva styrmedel och andra stödjande strukturer. LRFs positioner i ett EU-perspektiv är bland annat:

- Behåll en nationell skogspolitik.
- Hög målen inom EU för förnybar energi till 2030 från 20 till 30 %.
- Sätt mål för andelen avancerade biodrivmedel med hög klimatprestanda.

Riksförbundsstämman antog dessutom 2011 en energistrategi med syfte att stärka medlemmarnas möjligheter att ta tillvara affärsmöjligheter på energimarknaderna och skapa förutsättningar för en fortsatt omställning till ett hållbart energisystem. Inom ramen för strategin drivs bland annat projektet Goda Affärer på Förnybar Energi (GAFE) med rådgivning och stöd till lantbruksföretag som vill utveckla sitt energiföretagande.

Som påpekas i motionen har Sverige redan uppnått det nationella målet om 50 % förnybar energi, respektive 10 % förnybart i transportsektorn, som är uppsatt till år 2020. Detta visar tydligt att målsättningarna är möjliga att höja. LRF förespråkar att målet höjs till 70 % förnybart år 2020 respektive minst 20 % förnybara drivmedel.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att intensifiera det näringspolitiska arbetet med fokus på den samhällsekonomiska nyttan i att byta den svarta kolatomen mot den gröna samt
- att bifalla motionen och arbeta för långsiktigt affärsmässigt hållbara villkor för förnybar energi, till gagn för landsbygdsföretagarna och samhället.

Tillåt ren etanol som drivmedel

Vänersborg kommungrupp

Etanol står för mer än 80 % av världens biodrivmedel. Det finns möjlighet att på flera olika sätt och med olika råvaror ersätta en stor del av de fossila bränslen vi använder idag, både i Sverige och i resten av världen.

Ändå är det inte tillåtet i Sverige att använda etanol i ren form som motorbränsle. Detta eftersom den denaturering som används för att göra etanolen odrickbar fortfarande inte godkänts.

Istället använder vi idag etanolen i blandningar tillsammans med bensin. Detta gör att etanolens goda bränsleegenskaper inte alls utnyttjas i sin fulla kapacitet i motorerna. Om etanolen istället användes i ren form i en motor optimerad för ren etanol skulle verkningsgraden öka så mycket att drivmedelskostnaden i det närmaste skulle halveras jämfört med motsvarande bensinbil. Detta skulle kraftigt förstärka etanolens konkurrenskraft som fordonsbränsle.

LRF Västra Götaland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF ska arbeta för att ren etanol tillåts som fordonsbränsle.

Styrelsens yttrande nr 48

Motion nr Västra Götaland 7

Tillåt ren etanol som drivmedel

Inkomna motioner

LRF Västra Götaland yrkar i en motion att LRF ska arbeta för att ren etanol tillåts som fordonsbränsle. Motionen tar upp att bristen på godkända denatureringsmedel medför att ren etanol inte är ett konkurrenskraftigt förnybart alternativ.

Styrelsens redovisning

Omställningen till en fossiloberoende transportsektor är en av vår tids största utmaningar. Etanol utgör tillsammans med andra hållbara förnybara drivmedel, eldrift och effektivare fordon en viktig del av lösningen.

Inblandning av etanol i bensin är ett sätt att snabbt öka andelen förnybar energi i transporterna med befintlig infrastruktur och bilpark. För att nå en fossiloberoende fordonspark krävs på sikt rena biodrivmedel.

Som påpekas i motionen innebär avsaknaden av godkända denatureringsmedel att ren etanol påförs full alkoholskatt. I dagsläget finns dock inga fordonstillverkare som utvecklar och tillhandahåller fordon för ren etanoldrift. Problemet får därför anses vara begränsat.

Avsaknaden av långsiktiga politiska mål för att minska beroendet av fossila bränslen och styrmedel för att nå dessa får istället ses som det stora hindret för utveckling och användning av biodrivmedel. Sverige har redan över 10 % förnybart i transportsektorn, vilket är målsättningen till år 2020. Fortfarande saknas mer långsiktiga mål. Regeringens beslut att införa en kvotplikt för förnybara drivmedel kommer enligt Energimyndighetens prognos innebära att användningen av förnybara drivmedel kommer att minska de närmaste åren.

Riksförbundsstyrelsen bejakar motionens intention att arbeta för att långsiktigt ställa om till en fossiloberoende transportsektor. Av strategiska och resursmässiga skäl bör LRF fokusera opinionsbildning och näringspolitik på att arbeta för ambitiösa och långsiktiga mål och styrmedel som främjar utveckling, investeringar och produktion av inhemska hållbara biodrivmedel.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att avslå motionen att LRF ska arbeta för att ren etanol tillåts som fordonsbränsle.

Övergödning vattendrag

Risinge

Till Östergötlands regionstämma har inkommit en motion från Risinge lokalavdelning som konstaterar att jordbruket beskrivs som den största förorenaren gällande övergödning i sjöar och vattendrag. En mer nyanserad debatt borde förekomma där olika källor såsom breddning av reningsverk och läckande avloppsledningar åskådliggörs.

Historiskt har jordbruket anpassat sig efter den produktionsökning av livsmedel som förväntats och den forskning som hänvisats därtill. Det är nu nödvändigt att produktionen ställs i förhållande till den miljöpåverkan som sker. Samhällsansvaret som föreligger i de miljöåtgärder som jordbruket åläggs måste belysas på alla politiska nivåer. Vilka styrmedel som behövs i miljö- och klimatarbetet behöver säkerställas.

LRF deltar i referensgrupper och som experter i beredningar och utredningar som ska se över hur vi ska kunna nå miljömål, vattendirektiv och klimatmål. Detta arbete har inte LRF i tillräcklig omfattning kommunicerat ut till medlemmarna. En nyanserad och saklig intern och extern information och debatt borde ha skett kontinuerligt för att skapa underlag för regionalt och lokalt arbete.

LRF Östergötland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

- att verka för en mer nyanserad debatt kring miljö- och klimatfrågorna och belysa det historiska perspektivet samt lyfta fram produktionen i miljö- och klimatfrågorna,
- att aktivt verka för att samhällsansvaret i miljöåtgärderna åskådliggörs på alla politiska nivåer samt
- att kontinuerligt ta fram underlag för att stötta regionerna och lokalavdelningarna i miljö- och klimatarbetet.

Övergödning vattendrag

Inkomna motioner

LRF Östergötland vill att LRF ska arbeta för att debatten om lantbrukets miljö- och klimatpåverkan nyanseras och sätts in i ett större sammanhang. I motionen beskrivs också att LRFs arbete med att delta i utredningar och ta fram underlag med mera inte tillräckligt väl kommunicerats inom organisationen till stöd för regionalt och lokalt påverkansarbete.

Styrelsens redovisning

Styrelsen konstaterar att motionen tar upp en välkänd frågeställning om att göra sig tillräckligt hörd både internt och externt i debatten om lantbrukets roll i miljö- och klimatfrågorna.

LRF arbetar ständigt för att skapa en mer nyanserad debatt kring miljö- och klimatfrågorna. Debatten har också blivit mycket mer nyanserad än tidigare. Övergödningsfrågorna började debatteras i större omfattning i samband med diskussionen kring övergödning i Laholmsbukten i Halland och Ringsjön i Skåne i mitten på 1980-talet. På den tiden var det mycket av "blame-game" där det kom onyanserade påhopp på lantbruket. Sedan dess har det, som alla vi i lantbruket vet, gjorts stora miljöframsteg. Det återspeglas också i att medias rapportering är mer nyanserad; inte minst sedan Greppa Näringen startade för 14 år sedan år 2000. Sedan dess har det istället kommit 100 - 200 tidningsartiklar samt radio- och TV-inslag där lantbrukets miljöarbete lyfts fram på ett positivt sätt.

Det går därför att lära sig en del av vad som hänt med mediabilden av lantbrukets roll för övergödningen och dra nytta av dessa lärdomar i klimatfrågan. I klimatfrågan präglas media av en nyvaken rapportering kring "nyupptäckta" samband mellan kött och klimat. Med tiden kommer även den bilden att nyanseras och debatten bli av bättre kvalitet. LRF har en viktig roll i att påskynda den utvecklingen.

Sedan är det en annan sak att enskilda journalister på enskilda tidningar och annan media ibland väljer att vinkla det åt att peka ut lantbruket. Sådant är svårt att komma till rätta med och kan inte förhindras. LRF utför ett vardagsarbete med att skriva debattartiklar, bemöta andras artiklar, hålla föredrag och mycket mer av det som önskas i motionen, men det går som alltid att göra mer och bli bättre.

LRF har bidragit till att det idag finns en större kunskap om vad som är åtgärdbart av lantbrukets läckage av näringsämnen och läckage av klimatgaser. Produktion av livsmedel för oundvikligen med sig en viss påverkan på miljön. Tidigare gjordes ingen åtskillnad i vad av läckaget som gick att påverka och inte. Denna ökade kunskap börjar sakta visa sig i ändrade beting. Det syns också i exempelvis vattendirek-

tivet där det finns inbyggda ”ventiler” när åtgärdskostnader är oproportionerliga. Det gäller för LRF att få dessa redskap att användas.

En av de viktigaste uppgifterna för LRFs riksförbund är att stötta tjänstemän och förtroendevalda i regionerna med vägledning, tips och argumentationsmallar. Det görs i huvudsak på tre sätt. Månadsavstämningarna per telefon är ett sätt. E-postlistorna där vi delger varandra tips och exempel på vad som pågår är ett annat. Trycksaksproduktionen är en tredje viktig metod, men kanske viktigast av allt är de personliga kontakterna.

Bara de senaste månaderna har fyra nya trycksaker inom vattenområdet producerats (dikning, vattenskydd, samverkan och externinformation om lantbrukets vattenmiljöarbete). Det råder således ett högt tempo i att ta fram underlag i syfte att stärka arbetet med vattenfrågorna. Flaskhalsen är dock inte i att ta fram bra underlag utan att få det spritt ända ut till ”slutkonsument” som kan vara lokalavdelningar eller kommungrupper där det kan spridas vidare till kommuner och andra som vi vill påverka, men också till enskilda medlemmar. Att ”nå ut” både internt och externt är en välkänd svårighet och LRF har därför bland annat gjort en satsning på regionala kommunikatörer de senaste åren. Inom LRF måste en fortlöpande dialog ske om hur arbetet ska gå tillväga och vilket stöd som respektive nivå behöver för att kunna genomföra ett så effektivt arbete som möjligt.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbetet med att nyansera debatten om miljö- och klimatfrågorna,
- att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att fortsätta arbetet med att åskådliggöra samhällsansvaret i miljöåtgärderna samt
- att motionen i övrigt anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Om små avlopp

Kiladalen

I Sverige finns ett stort antal enskilda avloppsanläggningar, företrädesvis på landsbygden. Många av dessa uppfyller inte rimliga krav på rening av avloppsvattnet och behöver åtgärdas för att inte bidra till övergödningen av våra sjöar och vattendrag. En viss ombyggnad sker, men ombyggnadstakten är låg och tveksamheten inför framtida teknikval stort.

Havs- och vattenmyndigheten har därför föreslagit en rad långt gående åtgärder för att öka ombyggnadstakten. Förutom att man redovisar ett stort antal nya krav på längre gående rening än vad som nu gäller, ny indelning i skydds nivåer, registrering och statusdeklarationer med mera, så föreslår man dessutom en särskild skatt, alternativt avgifter med en viss återbetalning.

Sammantaget innebär myndighetens förslag en kraftigt ökad ekonomisk belastning på de fastighetsägare som har en enskild avloppsanläggning som ej kan anslutas till det kommunala nätet. Att därutöver belasta dessa fastighetsägare med särskilda skatter eller avgifter, föregivande att detta skulle stimulera till ytterligare åtgärder, finner LRF Södermanland oskäligt. Det är också rimligt att de anläggningar som är godkända av kommunen får användas under en rimlig avskrivningstid.

I områden där extra hög skyddsnivå är påkallad föreslår myndigheten att slutna system med återföring av växtnäring till åkermark ska vara obligatoriska. Vår uppfattning är att kretsloppslösningar bör vara huvudalternativet oavsett skyddsnivå. Det finns visserligen andra avloppslösningar som uppfyller miljöbalkens krav, men avloppsfraktionen från dessa är dock inte lika intressant som växtnäring i jordbruket. Genom att skapa kretslopp mellan bord och jord, sparar vi den begränsade resurs av brytbar fosfor som används i mineralgödsel samtidigt som övergödningen av våra sjöar och vattendrag minskar. Det är viktigt att LRF arbetar med dessa frågor gentemot myndigheter och politiker så att vi kan återföra växtnäring till jorden.

LRF Södermanland yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF kraftfullt agerar mot de förslag som Havs- och vattenmyndigheten presenterat i sin slutrapport vad gäller skatter och avgifter samt

att LRF verkar för att de avloppsanläggningar som är byggda och godkända enligt kommunens villkor och rekommendationer under en rimlig avskrivningstid får användas.

Styrelsens yttrande nr 50

Motion nr Södermanland 3

Om små avlopp

Inkomna motioner

LRF Södermanland har inkommit med en motion gällande små avlopp. Motionären vill att LRF agerar kraftfullt mot de förslag Havs- och vattenmyndigheten presenterat vad gäller skatter och avgifter för små avloppsanläggningar. LRF Södermanland vill också att LRF arbetar för att de avlopp som är byggda och godkända enligt kommunens nuvarande villkor och rekommendationer får användas under en rimlig avskrivningstid.

Styrelsens redovisning

Det finns i Sverige upp till 1 miljon små, enskilda avloppsanläggningar varav ungefär 700 000 har vattentoalett ansluten till hushållet. Av dessa bedöms ungefär 130 000 inte ha längre gående rening än slamavskiljning och är därmed direkt olagliga. Undersökningar visar att så många som hälften av de små avloppsanläggningarna är i behov av upprustning. Enligt en tidigare uppskattning har cirka 110 000 av LRFs medlemmar ett eget avlopp.

Läckage från små avloppsanläggningar påverkar främst den egna närmiljön; bristfälliga anläggningar kan skapa luktolägenhet, förorena grund- och badvatten samt göra dricksvatten oanvändbart. Utsläppet av fosfor, men även kväve, medverkar till övergödningen i våra sjöar, vattendrag och hav. Det finns således ett behov av insatser för att påskynda åtgärdandet av undermåliga små avloppsanläggningar. Sveriges enskilda avlopp läcker lika mycket fosfor som de kommunala reningsverken tillsammans.

Med detta som bakgrund gav regeringen Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i uppdrag att, utifrån miljömålet Ingen övergödning, göra en bedömning av omställningstakten gällande enskilda avlopp och föreslå hur omställningen skulle kunna främjas. Uppdraget redovisades under 2013 till regeringen.

Idag åtgärdas ungefär 1,5 % av avloppen årligen. Med den takten kommer det enligt HaV att ta 35 år innan samtliga avloppsanläggningar utan längre gående rening är åtgärdade. Om samtliga avlopp ska uppgraderas kommer det att ta ungefär 70 år. Enligt HaV bör åtgärdstakten ligga på 5 % för att vara långsiktigt hållbar. För att åstadkomma en högre åtgärdstakt har HaV föreslagit en rad åtgärder. Utöver förslaget på en helt ny föreskrift för små avloppsanläggningar, föreslår HaV att regeringen tillsätter en avloppsutredning för att bland annat titta vidare på ett skatte- eller avgiftssystem som stimulerar till att öka åtgärdstakten, men också förutsättningarna för kretslopp med näringsåterföring och problematiken med spridning av läkemedelssubstanser i vattenmiljön.

HaV föreslår att vattenförvaltningens åtgärdsprogram ska vara styrande för vilken reningsnivå som ska krävas för ett enskilt avlopp. Enligt föreslaget ska det ställas högre reningskrav på små avlopp som finns i områden som inte uppnår god ekologisk status. Enligt analyserna i åtgärdsprogrammen för 2009-2015 behöver små avloppsanläggningar reducera sina utsläpp med cirka 60 ton fosfor inom områden där god vattenstatus inte uppfylls.

Den största källan till utsläpp av fosfor i Sverige är jordbruket, därefter kommer reningsverken och de små avloppsanläggningarna. För fosfor är den totala belastningen till vatten från små avloppsanläggningar 290 ton och från jordbruket 1 560 ton. Fosforläckaget från jordbruket, reningsverken och industrin har minskat de senaste 20 åren medan utsläppen från de små avloppen har ökat. Skälet är att antalet fastigheter med små avloppsanläggningar ökar och att befintliga anläggningar åldras och får en sämre funktion. Utöver läckage av växtnäring och syreförbrukande ämnen bidrar de små avloppen också med en del hushållskemikalier och rester av läkemedel till miljön. Från de allra sämsta små avloppsanläggningarna sker utsläpp av orenat avloppsvatten vilket kan orsaka smittspridning via bakterier, virus och parasiter. Många enskilda brunnar i Sverige har otjänligt dricksvatten. En undersökning av Sveriges Geologiska Undersökning visade att bara 20 % av brunnarna var tjänliga, 20 % var otjänliga och resten var tjänliga med anmärkning. Den vanligaste orsaken till dåligt dricksvatten i dessa brunnar är förekomsten av bakterier.

HaV har skissat på två varianter för utformning av ett skatte- och avgiftssystem. Det ena kallas ”Miljöskatt med skattebefrielse för åtgärder”. Föreslagen skattenivå för områden med grundläggande skyddsnivå är 1 500 - 5 000 kr/år och på platser med förhöjd skyddsnivå 3 000-10 000 kr/år. Nyanlagda avloppsanläggningar föreslås få 15 års skattebefrielse - precis som idag ges till nybyggda småhus gällande fastighetsavgiften. Befintliga avloppsansläggningar som åtgärdats och/eller omprövats inom de senaste 15 åren skulle också få skattebefrielse.

Det andra förslaget kallas ”Avgiftssystem med återföring” och innebär att en avgift hämtas in från alla med eget avlopp, men att pengarna återförs i form av bidrag till den som åtgärdar sitt avlopp. Nivån på avgiften kan till exempel skilja sig åt utifrån vilka utsläpp en viss anläggning beräknas ha. Ett räkneexempel visar att för en markbädd som befinner sig på en plats med förhöjd skyddsnivå blir avgiften 3 400 kr/år och om fastighetsägaren beslutar sig för att göra om anläggningen till sluten tank sjunker avgiften till 560 kr/år. Om full återföring skulle ske av de gemensamt insamlade pengarna skulle en fastighetsägare kunna få cirka 60 000 kr i bidrag med nuvarande åtgärdstakt. Ett förslag är också att ge mer bidrag till lösningar med mindre läckage, vilket innebär att en kretsloppslösning med sluten tank skulle få den högsta nivån av bidrag och en av de lägsta nivåerna på avgift.

Vid riksförbundsstämmorna 2010, 2011, 2012 och 2013 har det beslutats att LRF arbetar med frågan om avloppsfraktioner både i det korta och längre perspektivet. I det korta perspektivet måste alla avloppsfraktioner bli renare och för att klara kraven för återföring av växtnäringen till jordbruket på längre sikt måste ny avloppsinfrastruktur börja byggas - såväl i tätort som på landsbygden. Styrelsen delar motionärens uppfattning att slutna system med återföring av växtnäring till åkermark är den mest hållbara avloppslösningen. LRFs kretsloppsmodell innebär att toalettavloppet samlas upp i en sluten tank och att bad-, disk- och tvättvattnet leds till en konventionell avloppslösning, exempelvis en infiltration eller markbädd.

Befintligt regelverk kring små avlopp är otydligt och finns utspritt i olika delar av miljöbalken. Det saknas till och med en rättslig definition av begreppet enskilt avlopp. Kommunerna tolkar idag reglerna kring de små avloppen på lite olika sätt över landet. Det finns därför behov av att samla och förtydliga vad som gäller i ett gemensamt regelverk.

HaV har gett förslag på ett sådant regelverk genom en helt ny föreskrift. Ett exempel är behovet av att förtydliga att tillståndsplikten även ska omfatta driften, i likhet med övrig miljöfarlig verksamhet. En fråga motionären tar upp är tidsbegränsningen av ett tillståndsbesluts giltighet. Enligt HaVs utredning misstolkas dagens regler på så sätt att man tror att själva tillståndet är tidsbegränsat och endast gäller i fem år. Vad som avses är att arbetet med att anlägga anläggningen måste vara påbörjat inom två år och att anläggningen ska vara färdigställd inom fem år från den dag beslutet vann laga kraft.

HaV räknar med 20 år som genomsnittlig livslängd på en avloppsanläggning. I HaVs förslag till föreskrift finns vissa övergångsbestämmelser för de avloppsanläggningar som fått tillstånd enligt tidigare regler. Tillstånd meddelade med stöd av hälsoskyddslagen (1982:1080) eller är prövade enligt miljöskyddslagen (1969:387) ska inom tio år från det att de nya reglerna började gälla ansöka om nytt tillstånd. Anläggningar med tillstånd baserade på miljöbalken eller tidigare bestämmelser i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska omfattas av de nya reglerna.

Styrelsens uppfattning är att det förslag till föreskrift HaV har presenterat innebär ökad tydlighet kring tillståndets giltighet samt att de övergångsbestämmelser som föreslagits ger rimliga förutsättningar för de anläggningar som är byggda och godkända enligt nuvarande villkor och rekommendationer.

Sammantaget innebär HaVs utredning en ambitionshöjning innefattande tydligare krav på hälsoskydd, att öka näringsåterföringen till jordbruket, att öka fastighetsägarens drivkraft för att vidta åtgärder på sitt bristande avlopp samt att få en långsiktigt hållbar åtgärdstakt på 5 % per år.

LRF kan inte ställa sig bakom införandet av en miljöskatt på små avloppsanläggningar eftersom ett sådant förslag skulle innebära ökade kostnader för människor på landsbygden med sammanlagt flera miljarder kronor.

LRF finner dock förslaget om avgift med återförande mer intressant att utreda vidare. LRF instämmer i HaVs analys att en konstruktion med bidrag kan vara ett effektivt sätt att stimulera till kretsloppslösningar. En sådan utveckling är helt i linje med de beslut LRF tidigare tagit kring införandet av källsorterande avloppslösningar - på landsbygd men också i tätorterna. LRF menar också att andra finansieringsformer än ”kollektivet små avlopp” måste utredas. En samlad bedömning behöver göras hur samhället Sverige i framtiden ska kunna återföra den växtnäring som produceras i avloppssystemen. LRF har tagit ställning till vilken väg vi menar att Sverige ska gå - mot kretslopp där flera växtnäringsämnen och organiskt, mullbildande material återanvänds genom långsiktigt hållbara avloppslösningar.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Neonikotinoider i odlingen

Sveriges Biodlare

Sveriges Biodlares Riksförbund (Biodlarna) antog 2012 ett uttalande på riksförbundsmötet, att användningen av neonikotinoider omedelbart skulle förbjudas. Detta mot bakgrund av de forskningsresultat som delgivits om att systemiska insektsmedel påverkar bina negativt redan i mycket små doser. De blir förvirrade, hittar inte tillbaka till kupan och dör; att liknas vid en slags ”demens”. Citat från förordningen: ”subletala verkningarna av neonikotinoider på bin”.

Jordbruksverket driver ett fältförsök i Skåne och södra Halland med neonikotinoider. Detta är finansierat av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Humlor, bin och solitärbin undersöks i detta försök. I skrivande stund är inte alla undersökningar gjorda från säsongen 2013 och försöket ska fortsätta i fält under 2014.

Citat från KompetensCentrum för Kemiska Bekämpningsmedel vid SLU:

”Rapporten Växtskyddsmedlens påverkan på biologisk mångfald i jordbrukslandskapet är resultatet av ett uppdrag till professor Riccardo Bommarco, institutionen för ekologi SLU, att sammanställa kunskapsläget kring eventuella konsekvenser av användningen av växtskyddsmedel på den terrestra miljön. De flesta studierna av växtskyddsmedlens påverkan på icke-målorganismer har undersökt dödliga effekter på individnivå i laboratoriemiljö. Kunskap saknas därför om icke-dödliga (subletala) effekter på till exempel individers livslängd och fertilitet. Dessutom saknas kunskap om växtskyddsmedlens effekter på populationsprocesser och organismsamhällen.”

Den europeiska livsmedelsmyndigheten EFSA omprövade under 2013 sitt tidigare ställningstagande om att godkänna dessa insekticider (klotianidin, tiame-toxam, imidakloprid). Detta ledde till att EU-kommissionen tog beslut om ett förbud för användning inom EU från och med 1 december 2013. Detta gällde dock endast betning av namngivna grödor som anses bi-attraktiva, såsom raps och majs med flera (se Kemikalieinspektionens lista ur EU-kommissionens genomförandeförordning 485/2013 om ändring av genomförandeförordning 540/2011). Listan innehåller blommande växter, majs och vårsäd, dock inte höstsådda spannmålsgrödor och potatis.

Bin hämtar även pollen från potatis och harts från tall. Detta gör att förbudet i EU inte på något vis är heltäckande, även om listan över förbjudna växter är lång. Användningen inom skogsbruket är därmed inte reglerad. Skogsplanter behandlas som skydd mot skadeinsekter. Urlakning från skogsmarker gör att

insekticider återfinns i ytvattnet (se Länsstyrelsen Hallands rapport om bekämpningsmedel i halländska yt- och grundvatten, 2012:8).

Därför krävs en aktiv minskning av användningen av neonicotinoider av nuvarande brukare/användare. Vi har alla ansvar för framtidens miljö och i den ska insekterna finnas kvar i det ekologiska systemet och vi behöver tillsammans värna om den biologiska mångfalden såväl inom flora som fauna.

De ekologiska giftfria alternativen som finns för att skydda skogsplantor, anses av tillverkarna ha lika stor effektivitet som de giftigare alternativen med neonicotinoider. Prisfrågan kan inte vara det avgörande argumentet om vi räknar in kostnaderna för förlorad biologisk mångfald och störningarna i det ekologiska systemet.

Binas upptagningsområde är mycket stort. Bina hämtar vanligtvis sin näring inom en radie på 3-5 km, men försök visar att även 10 km är möjligt. Perspektiven ändras när man vet att bina måste besöka 3-4 miljoner blommor för att skapa 0,5 kg honung. Det motsvarar cirka två varv runt jorden i total flygsträcka för 0,5 kg honung. Till det ska de också hämta pollen och vatten, men även harts från träden för att skapa propolis. LRF bör aktivt engagera sig som bevarare och beskyddare av de stora naturvärden som vi alla lever av och kommande generationer ska få ärva av oss.

Bland annat mot bakgrund av EFSA:s ändrade ställningstagande i riskbedömningen av neonicotinoider menar vi därför att användningen av dessa insekticider ska upphöra i Sverige, för att bin och andra pollinatörer ska kunna fortsätta med sitt livsavgörande arbete.

Sveriges Biodlare yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdrar åt riksförbundsstyrelsen

- att LRF aktivt verkar för att användningen av neonicotinoiderna (klotianidin, tiametoxam, imidaklopid) inom skogsbruket över hela Sverige upphör,
- att LRF aktivt verkar för ekologiska giftfria alternativ för skydd av plantor i skogen används,
- att LRF aktivt verkar för att användningen av neonicotinoiderna (klotianidin, tiametoxam, imidaklopid) inom jordbruket över hela Sverige upphör samt
- att LRF aktivt verkar för att användningen av neonicotinoider (klotianidin, tiametoxam, imidaklopid) inom trädgårdsnäringen och i växthus, över hela Sverige upphör.

Neonikotinoider i odlingen

Inkomna motioner

Sveriges Biodlares Riksförbund har inkommit med en motion gällande användningen av neonikotinoider i svenskt skogsbruk, jordbruk och yrkesmässig trädgårdsproduktion. Motionären vill att LRF aktivt arbetar för att denna användning ska upphöra och vidare att aktivt arbeta för att skogsnäringen använder ekologiska, giftfria alternativ för skydd av plantor.

Styrelsens redovisning

Neonikotinoiderna är en typ av kemiska växtskyddsmedel som används mot insekter. Nikotin finns i tobaksplantan och har använts för att bekämpa skadeinsekter i odlingar under årtionden. Tobaksplantan använder sitt nikotin för att skydda sig mot växtätande insekter. Nikotin är ett starkt nervgift för människor och andra djur. Neonikotinoider är en utveckling av nikotinmolekylen. Till skillnad från andra kemiska insektsmedel är neonikotinoiderna vattenlösliga, vilket påverkar hur de uppträder i miljön. De kan till exempel transporteras inne i växten och finnas i daggdroppar på grödans blad. De systemiska egenskaperna ger bra skydd mot skadeinsekter som gnager och suger på grödan. Nackdelen är att vissa neonikotinoider är extremt giftiga för bin och de systemiska egenskaperna leder till att de även hamnar i växternas nektar.

Neonikotinoiderna är en stor grupp och bigiftigheten varierar mycket från produkt till produkt. Neonikotinoider som används som betningsmedel är dock generellt mycket bigiftiga. Inom EU finns fem neonikotinoider godkända som växtskyddsmedel - klotianidin, imidakloprid, tiametoxam, acetamiprid och tiakloprid och av dessa är de fyra sistnämnda godkända i Sverige. Användningsområdena för dessa insektsmedel är många och som motionären skriver behandlas skogsplantor mot skadeinsekter. Andra användningsområden är betning av potatis och sockerbetsfrön, flera kulturer i växthus, golfbanor och idrottsanläggningar, mot kackerlackor inomhus, mot flugor i djurstallar samt för att bekämpa myror i och utanför byggnader.

Våren 2012 kom nya vetenskapliga rön som pekade på risker för bin av neonikotinoider. Detta ledde till att EFSA (Europeiska livsmedelsmyndigheten) fick i uppdrag att utreda frågan och se över riskbedömningen för bin. EFSA kom fram till att klotianidin, tiametoxam och imidakloprid kunde orsaka höga akuta risker för bin vid användning på vissa grödor. EU-kommissionen beslutade därför om ett tvåårigt förbud med start den 1 december 2013. Med några undantag får de tre substanserna i fortsättningen inte användas i grödor som är lockande för bin som oljeväxter, majs, solros och bomull. Höstspannmål och växthus är fortsatt möjliga användningsområden.

Bin och humlor är mycket värdefulla för jordbruket och för ekosystemen i stort. Honungsbin och vilda pollinatörer som humlor har en nyckelroll för den biologiska mångfalden i Sverige. En bra pollinering har även stor eller avgörande betydelse för skördenivån i oljeväxter, åkerböna och klöverfrö samt i frukt- och bärödlingen. Värdet av honungsbinas pollineringsjänster inom jordbruket och den yrkesmässiga trädgårdsproduktionen har beräknats av Jordbruksverket till mellan 250 och 500 miljoner kronor per år.

LRF har i sin växtskyddspolicy fastställt att vi fortsatt ska arbeta med att minska miljö- och hälsoriskerna med användning av växtskyddsmedel. En hållbar tillväxt innebär att vi samtidigt ska säkerställa tillgång på de mest effektiva, säkra och ekonomiskt konkurrenskraftiga metoderna och växtskyddsprodukterna.

Frågan om neonicotinoiderna har hanterats av EU-kommissionen och med stöd av den gemensamma växtskyddslagstiftningen från 2011. Styrelsen anser att utfasning av viktiga växtskyddsmedel, där en alternativ metod saknas, bör ske samtidigt inom EU. Den svenska odlingen får inte utsättas för en snedvriden och i vissa fall omöjlig konkurrenssituation genom att växtskyddsmedel försvinner från Sverige men är fortsatt tillåtna inom EU och framför allt i våra grannländer. Risker ökar att produktionen försvinner från Sverige. Konsumenten hänvisas då till importerade varor odlade med de i Sverige förbjudna medlen.

Förbudet av de tre substanserna påverkar odlare i Sverige. Ett exempel är växtodlaren i Mälardalen som till kommande säsonger endast kan hantera jordloppor i vår-oljeväxter med hjälp av kemiska pyretroider (en annan grupp av insektsmedel) eftersom betningen med neonicotinoider förbjudits. I värsta fall kan vår-oljeväxterna behöva sprutas upp till sex gånger i fält för att rädda grödan från angrepp av jordloppor. Vår-oljeväxter är en bra avbrottsgröda i de annars spannmålsdominerade växtföljderna i Mälardalsområdet. Tyvärr riskerar en stor andel av odlingen att försvinna eftersom jordlopporna är så svåra att hantera utan effektiv betning. I både sockerbetor och potatis har betning med neonicotinoider inneburit en rejält minskad användning av andra insektsmedel som sprutats i grödan efter uppkomst på fältet. Sprutning i fält innebär ökad risk för påverkan på andra insekter jämfört med kemisk betning av utsäde.

När ny forskning visar på risker med växtskyddsmedel ska detta hanteras inom ramen för den EU-gemensamma växtskyddslagstiftningen, precis som nu har skett med neonicotinoiderna. Sveriges arbete som föregångsland på kemikalieområdet är bra, men måste också balanseras i förhållande till den marknadsvenskt jordbruk, trädgårdsproduktion och skogsbruk verkar på.

Som motionären beskriver pågår ett mycket intressant fältförsök kring bin och neonikotinoider i Skåne. Syftet med det försöket är att utreda påverkan på honungsbin av neonikotinoiden klotianidin under fältförhållanden i Sverige. De studier som EFSA har grundat sitt beslut om förbud på är studier utförda i laboriemiljö där bin matats med neonikotinoider i andra doser än de som används i fält. Försöket 2013 omfattade 16 vårrapsfält i södra Sverige varav hälften av fälten såddes med vårraps betad med klotianidin och resten av fälten såddes med obetat utsäde. Resultaten visar att klotianidin fanns i både honungsbin, pollen och nektar. Klotianidin påträffades i prover från båda behandlingarna, men koncentrationerna var betydligt högre i prover från klotianidinbehandlade fält. De funna halterna tyder på att honungsbin utsätts för icke-dödliga, men potentiellt skadliga, nivåer när de födosöker i vårrapsfält sådda med utsäde betat med klotianidin. Vilken påverkan halterna av ämnena har på bina är fortfarande inte klarlagt. Försöket fortsätter under innevarande år.

Skogsbruk bedrivs i Sverige på över 23 miljoner hektar produktiv skogsmark, en stor del av landets totala areal. Den årliga användningen av bekämpningsmedel uppgår till några få ton. Dessa utgör till betydande del behandling mot snytbagge, som nästan helt sker på centrala platser som plantskolor och liknande. Det är endast neonikotinoiden imidakloprid som är godkänd för användning i skogen. Att den kemiska bekämpningen i skogsbruket är så liten, beror på att stora ansträngningar gjorts för att minska bekämpningen. Arbete och resurser har också satts in och satsas fortsatt för att hitta alternativ till kemisk bekämpning av snytbagge. Hela skogsnäringen arbetar gemensamt för att i så stor utsträckning som möjligt gå över till mekaniska plantskydd. Genom skogscertifiering åtar sig skogsbruket dessutom en frivillig begränsning av användningen av bekämpningsmedel.

Styrelsen föreslår stämman besluta

- att avslå motionens första, tredje och fjärde yrkande om upphörandet av användningen av neonikotinoider, mot bakgrund av att utfasning av växtskyddsmedel där ny forskning visar på risker bör hanteras inom ramen för den EU-gemensamma lagstiftningen samt
- att motionens andra yrkande anses besvarat med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Renare ytvatten i hela Sverige

Sveriges Biodlare

Enligt Jordbruksstatistisk årsbok 2013 har användningen av bekämpningsmedel i jordbruket ökat sedan 2009. Provtagningar som gjorts av länsstyrelserna i Skåne och Halland visar att mängderna kemikalier från jordbruket i ytvattnet är mycket höga. Den sammanlagda mängden bekämpningsmedel överstiger i Halland Sveriges och EUs gränsvärden för dricksvatten i drygt 40 % av proven under maj och juni. Provtagningen genomfördes i sex lokaler i jordbruksintensiva områden.

Det faktum att jordbruk, trädgårdsnäring (även växthus) och golfbanor så starkt bidrar till föroreningen av våra ytvattendrag i Sverige är inte acceptabelt. Mätningarna gjordes i Skåne och Halland i dessa rapporter, men effekten och läckaget är detsamma i alla områden i Sverige där bekämpningsmedel används, om än i mindre omfattning. Den biologiska mångfalden - med insekter och vattenlevande djur och fåglar - påverkas negativt. Gränsvärdena för människans dricksvatten är relaterat till vår ”storlek”, medan djur och insekter påverkas i större omfattning.

Bin och andra pollinatörer påverkas redan vid mycket små mängder av dessa gifter. Synergieffekter skapas, mellan kemikalier och sjukdomar, men också när flera kemikalier förekommer samtidigt; de förstärker varandra och dess skadliga påverkan ökar. Insekter som pollinerar grödor, frukt och bär utför ett fundamentalt arbete i naturen, som vi människor och våra djur genom fodergrödor drar nytta av. Värdet av detta arbete kan fastställas i kronor på ett ungefär, men man anser att cirka 1/3 av vår mat är beroende av pollinatörernas arbete.

Den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten EFSA, ändrade 2013 sitt ställningstagande till flera neonikotinoider (klotianidin, tiametoxam, imidakloprid) och förbjöd användningen av dessa i EU från och med 1 december 2013. I 25 % av proverna från ytvattnet kunde en neonikotinoid (imidakloprid) detekteras. Just för insekter, pollinerande sådana, utgör detta bekämpningsmedel en fara.

Sveriges Biodlares Riksförbund (Biodlarna) krävde i ett uttalande ett förbud mot dessa bekämpningsmedel. Jordbruksverket driver ett fältförsök i Skåne och södra Halland med neonikotinoider. Detta är finansierat av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Humlor, bin och solitärbin undersöks i

detta försök. Alla undersökningar och analyser är inte gjorda från säsongen 2013. Resultaten från solitärbin planeras bli publicerade före sommaren 2014.

Bin hämtar också vatten till kupan varje dag, ungefär lika mycket som pollen, varför bekämpningsmedelsrester kommer in i samhället via nektar, pollen och vatten. Samhället påverkas negativt av flera av dessa kemikalier, varför användningen måste minska. Som jordbrukare och trädgårdsodlare är man beroende av pollinatörerna, varför en starkt ökad hänsyn måste tas i all hantering av pesticider.

Bekämpningsmedel hittades i alla analyserade prov, det vill säga i 100 % av proven. Av de 44 substanser som analyserades hittades 26 stycken (59 % av substanserna). I hälften av proverna översteg ett eller två bekämpningsmedel riktvärdet. Dessa utgjordes av insekticiden imidakloprid och herbiciderna metribuzin, diflufenikan och metazaklor. I vissa fall är de observerade halterna sex gånger högre än riktvärdet. Av dessa riktvärdesöverskridande bekämpningsmedel återfinns metribuzin och diflufenikan på Havs- och vattenmyndighetens lista över särskilt förorenade ämnen.

Det vanligast förekommande ogräsbekämpningsmedlet är herbiciden glyfosat och dess nedbrytningsprodukt AMPA, som återfanns i 100 respektive 91 % av proven. I denna studie påträffades i medeltal ca sju bekämpningsmedel per prov. Totalhalten för alla bekämpningsmedel i ett prov var i medel 0,99 µg/l. I drygt 40 % av proven överskred totalhalten 0,5 µg/l, vilket är gränsvärdet för dricksvattenkvalitet enligt EUs dricksvattendirektiv samt gränsvärde för otjänligt vatten enligt Livsmedelsverket.

Hela rapporten om provtagningarna i Halland finns på Länsstyrelsens hemsida: *"Bekämpningsmedel i halländska yt- och grundvatten"* 2012:8.

Sveriges Biodlare yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att LRF aktivt verkar för att användningen av kemiska bekämpningsmedel inom jord- och skogsbruket samt trädgårdsodlingen, över hela Sverige minskar radikalt.

Styrelsens yttrande nr 52

Motion nr Sveriges Biodlare 2

Bekämpningsmedel i ytvatten

Inkomna motioner

Sveriges Biodlares Riksförbund har inkommit med en motion gällande fynd av kemiska växtskyddsmedel i vatten. Motionären vill att LRF aktivt verkar för att användningen av kemiska bekämpningsmedel inom jord - och skogsbruket samt trädgårdsodlingen, över hela Sverige minskar radikalt.

Styrelsens redovisning

LRF har i sin växtskyddspolicy fastställt att vi fortsatt ska arbeta med att minska miljö- och hälsoriskerna med användning av växtskyddsmedel. Framtidens växtskydd innebär att fler metoder och medel med mindre risker används. Metoder och medel som inte lämnar rester i mark, vatten eller har annan negativ påverkan på användaren, djuren eller miljön. Det viktigaste är effekterna på annat än skadegöraren/ogräset - inte om växtskyddsmedlet är kemiskt, biologiskt, fysikaliskt eller om metoden är mekanisk eller termisk.

År 2012 såldes totalt 8 555 ton kemiska växtskyddsmedel i Sverige. Övervägande delen, 71 % användes av industrin, framför allt för tryck- och vakuumimpregnering av virke. Inom jordbruket användes 21 %, det vill säga 1 796 ton. Privata hushåll använde drygt 7 % av den totala mängden, ungefär 630 ton.

Beroende på vilket referensår man väljer har mängderna både ökat och minskat. Som motionären skriver har mängderna kemiska växtskyddsmedel ökat sedan 2009 men minskat jämfört med 2008. Variationer mellan åren kan bero på flera faktorer som exempelvis grödval och väderleksförhållanden. Om 2012 års försäljning till jordbruket, inklusive frukt- och trädgårdsodling, jämförs med genomsnittet av försäljningen under åren 1981-1985 har det skett en minskning med 60 %.

Sedan år 2002 bedrivs årlig miljöövervakning av jordbrukets påverkan på yt- och grundvattenkvalitet i Sverige. I fyra jordbruksdominerade regioner i Sverige undersöks växtskyddsmedel i ytvatten, grundvatten, regnvatten och sediment. I de prover som tas analyseras ungefär 130 olika substanser. Resultaten sammanställs i årliga rapporter. SLUs Kompetenscentrum för kemiska bekämpningsmedel (CKB) genomför undersökningarna på uppdrag av Naturvårdsverket. De studier motionären refererar till ingår inte i det nationella programmet utan är enstaka, fristående undersökningar utförda av Länsstyrelserna i Skåne och Halland. I den halländska undersökningen från 2012 ingick endast tolv vattenprover. I två skånska studier togs 52 prover 2010 men endast 15 år 2011. I den nationella miljöövervakningen tas mellan 150 och 200 prover varje år.

Gränsvärdet för dricksvatten är max 0,1 µg/l. Det är en droppe på 1 gram utspätt i 10 000 000 liter. Hittas det flera ämnen är gränsvärdet max 0,5 µg/l. Varje analyserat ämne har också ett eget riktvärde som anger den högsta halten av en substans i ytvatten, då man inte kan förvänta sig några negativa effekter på organismer i vattenecosystemet.

Styrelsen delar inte motionärens uppfattning att ”mängderna bekämpningsmedel från jordbruket i ytvatten är mycket höga” generellt sett. I både den halländska och de båda skånska studierna förekommer höga halter i enstaka prover. Länsstyrelserna skriver själva i sina respektive rapporter att halterna i ytvatten minskat från 1990-talet fram till idag. I resultatet från det nationella programmet finns prover med höga halter också över gränsvärdet för dricksvatten, 0,5 µg/l. I alla undersökningar finns rester av något eller några växtskyddsmedel i ett större antal prov men då med lägre halter. Som motionären skriver är glyfosat bland de mest förekommande substanserna.

I Vemmenhögsområdet i Skåne började mätningar i vatten göras redan i början av 1990-talet till följd av höga halter växtskyddsmedel i vattendragen. Rådgivning sattes in vilket resulterade i en rad olika försiktighetsåtgärder. Att lämna skyddsavstånd vid vattendrag och dikesbrunnar i fält, inte spruta för sent på hösten och att flytta sprutans påfyllningsplats från gårdsplanen till en säkrare plats är exempel på åtgärder som har genomförts. Ungefär samma mängder växtskyddsmedel används idag som för 20 år sedan. Halterna i vatten har dock minskat med över 90 %. Slutsatsen är att genom rådgivning och vidtagna försiktighetsåtgärder kan vi fortsatt använda växtskyddsmedel utan att dessa hamnar utanför åkermarken.

Styrelsen vill framhålla arbetet inom Säkert växtskydd. Sedan 1997 driver LRF tillsammans med Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Svenskt Växtskydd och Lantmännen kampanjen Säkert växtskydd. Säkert växtskydd ger tips och idéer om hur man kan minska riskerna för sin hälsa och för miljön vid användning av växtskyddsmedel. Vad och hur vi gör på våra gårdar har stor betydelse för den påverkan vi har på miljön. Svenska lantbrukare är bra på att hantera växtskyddsmedel men vi kan och behöver bli ännu bättre!

Det vilar ett stort ansvar på alla som använder växtskyddsmedel. En grundförutsättning är en säker hantering i alla led av användningen; från förvaring, påfyllning, sprutning i fält och rengöring av maskiner till omhändertagande av tomma förpackningar. Det är en självklarhet att alla användare håller skyddsavstånd mot omgivningen, använder rätt skyddsutrustning samt använder väl kalibrerade maskiner.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anfört.

Sjuklöneansvar

LRF Ungdomen

Som arbetsgivare idag har man ansvaret att betala ut sjuklön till anställda som inte kan arbeta på grund av exempelvis sjukdom, av förståeliga skäl för att man inte råår för att man blir sjuk. Det finns betydligt många fler anledningar till varför man kan behöva sjuklön.

LRF Ungdomen upplever dock flera problem kring hur bestämmelserna är utformade i sjuklönesystemet. Till exempel kan det nuvarande systemet bidra till en ekonomisk oro för den mindre företagaren med få anställda, eller vara en bidragande orsak till att man avstår att anställa och därmed också hämmar en potentiell tillväxt.

Att arbetsgivare har ett ansvar tycker vi är ett bra system som kan uppmuntra till bättre arbetsmiljö som vi ska vara rädda om. Dock är det inte rimligt att arbetsgivaren själv ska stå som ansvarig för allt som händer utanför arbetsplatsen idag.

Vi behöver ett modernt sjuklönesystem där arbetsgivaren inte tar det fulla ansvaret själv.

LRF Ungdomen yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att ge LRF i uppdrag att arbeta för att sjuklöneansvaret förskjuts från arbetsgivaren.

Styrelsens yttrande nr 53

Motion nr LRF Ungdomen 2

Sjuklöneansvar

Inkomna motioner

LRF Ungdomen har pekat på att arbetsgivares ansvar att betala ut sjuklön till anställda bland annat kan bidra till en ekonomisk oro för företag med få anställda och vara en bidragande orsak till att de avstår från att anställa. Detta riskerar att hämma tillväxten.

LRF Ungdomen yrkar därför att riksförbundsstämman uppdrar åt styrelsen att arbeta för att sjuklöneansvaret förskjuts från arbetsgivaren.

Styrelsens redovisning

Lagen om sjuklön trädde i kraft 1992 och hade till syfte att ge arbetsgivarna ökad anledning att förbättra arbetsmiljön. Man menade också att arbetsgivarna bättre än myndigheterna kan se till att sjukskrivningarna inte överutnyttjas. Likaså ville man stävja missbruket att både anställda och arbetsgivare från tid till annan kan ha intresse av att dra nytta av extra sjukdagar.

Lagen innebär att arbetsgivare är skyldiga att betala sjuklön mellan dag 2 och 14 när anställda är sjuka. Sjuklönen ska vara 80 % av lönen. Sjukperioden inleds för den anställda med en karensdag som arbetsgivaren inte betalar sjuklön för. Från dag 15 är det Försäkringskassan som betalar ut sjukpenning via socialförsäkringen.

Sjuklön ska betalas oberoende av om sjukdomen orsakats på arbetsplatsen eller av andra skäl såsom aktiviteter på fritiden. En studie från 2013 visar att 3,3 % av all sjukfrånvaro orsakas av skador och sjukdomar som uppstått på arbetsplatsen (Hantverkarna, 2013). Resten av sjukfallen - 96,7 % - beror på sådant som arbetsgivare inte har kontroll över.

År 2012 ersatte arbetsgivarna 18,4 miljoner sjukdagar för sina anställda, vilket kostade drygt 8 miljarder kronor (SCB, 2013).

LRF har i många år, i likhet med flera andra organisationer och på senare tid också politiska partier, hävdad att det inte är rimligt för de minsta företagen att själva bekosta de anställdas sjuklön. Sjuklöneansvaret skapar osäkerhet med risk för oförutsedda kostnader med stor påverkan i företaget. Detta leder till tveksamheter att anställa personal.

Den 1 april 2014 meddelade näringsministern att regeringen avser att reformera arbetsgivarnas högkostnadsskydd i sjukförsäkringen. Enligt förslaget, som regeringen avser att presentera i höstbudgeten 2014, ska högkostnadsskyddet för de minsta före-

tagen gälla redan efter cirka två sjukdagar. Resterande dagar ska företagen få full ersättning för. Den presenterade reformen differentierar arbetsgivarna i fem steg utifrån hur stora de är. På så sätt avser man att minska de tröskeleffekter som kan uppstå.

LRF är mycket positivt till näringsministerns utspel. Sjuklönekostnaderna kan idag drabba LRFs medlemmar mycket hårt. Sjuklönen ses i dag som en riskfaktor som hämmar intresset för att anställa. LRF menar att lantbrukare, trädgårdsmästare, skogsbrukare, energi- och turismföretagare, entreprenadföretagare och alla de andra småföretagen i våra gröna näringar inte får hämmas i viljan att växa på grund av risken för sjuklönekostnader. Riksförbundsstyrelsen ser därför fram emot regeringens förslag om sänkta sjuklönekostnader.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att bifalla motionen och uppdra åt riksförbundsstyrelsen att arbeta för att sjuklöneansvaret förskjuts från arbetsgivaren.

Kollektivavtal inom skog

LRF Ungdomen Gävleborg

Vid LRFs regionstämma i Gävleborg behandlades en motion från LRF Ungdomen i Gävleborg som tar upp problemen med kollektivavtal inom skog som hindrar enskilda näringsidkare att åta sig arbeten med handburna maskiner åt certifierade skogsbolag.

Problematiken grundar sig i bestämmelsen i kollektivavtalet som uppstod då torpare och bönder bildade arbetslag som fick konkurrera om avverkningsuppdrag vilket ledde till prispress, låga löner och misär bland skogsarbetarna. Bekämpandet av detta blev en av Svenska skogs- och flottarförbundets viktigaste uppgifter. Nu, hundra år senare, ser världen annorlunda ut, men bestämmelsen i kollektivavtalet lever kvar. Den viktiga frågeställningen är inte ny inom LRF men den är dessvärre fortfarande inte löst.

LRF har arbetat ett antal år med frågan om enskilda näringsidkare och deras möjligheter att i egen regi utföra skogsvårdsuppdrag. Eftersom vårt eget regionförbund har varit pådrivande i denna fråga så har representanter för LRF Gävleborg samt även LRF Dalarna varit engagerade tillsammans med LRF Skogsägarna. Tyvärr så är det avgörande hindret bestämmelsen i kollektivavtalet och denna bestämmelse kan endast parterna hantera, det vill säga Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet (SLA) och Facket för skogs-, trä, och grafisk bransch (GS). LRF har löpande lyft problematiken med båda parter och SLA har gjort långtgående insatser för att försöka förhandla bort bestämmelsen, men någon överenskommelse har inte gått att få till stånd inom rimliga ramar. LRF har till och med föreslagit GS-facket en separat överenskommelse för LRFs medlemmar vilket avvisats. SLA och GS har nu skrivit på ett nytt treårsavtal, vilket gäller fram till och med mars 2016.

SLA och GS-facket äger alltså fortsatt frågan men LRF fortsätter att lyfta problematiken med båda parter och driver på för att bestämmelsen ska tas bort.

LRF Gävleborg yrkar att riksförbundsstämman beslutar uppdra åt riksförbundsstyrelsen

att fortsätta arbeta med frågan för att göra det möjligt för enskilda näringsidkare att åta sig uppdrag med handburna redskap åt certifierade skogsbolag.

Styrelsens yttrande nr 54

Motion nr Gävleborg 2

Kollektivavtal inom skog

Inkomna motioner

Från LRF Gävleborg har inkommit en motion som tar upp problematiken med kollektivavtal inom skog som hindrar enskilda näringsidkare att åta sig arbeten med handburna maskiner åt certifierade skogsbolag. LRF Gävleborg yrkar att riksförbundsstyrelsen fortsätter att arbeta för en förändring så att enskilda näringsidkare kan ta uppdrag inom skogsvårdsentreprenad, något som rådande kollektivavtal inte tillåter.

Styrelsens redovisning

Denna viktiga frågeställning är inte ny inom LRF och har behandlats år 2008 i form av en skrivelse till riksförbundsstyrelsen samt år 2010 och 2013 som stämmomotioner. Genom motionen sätter LRF Gävleborg ljuset på en viktig fråga där marknaden själv reglerat vilka bolagsformer som krävs för att kunna ta vissa uppdrag. Som motionären påpekar grundar sig bestämmelsen i kollektivavtalet i problematiken som uppstod då torpare och bönder bildade arbetslag som fick konkurrera om avverkningsuppdrag, vilket ledde till prispress och låga löner för skogsarbetarna. Bekämpandet av detta blev en av Svenska skogs- och flottarförbundets viktigaste uppgifter. Nu, hundra år senare, ser världen annorlunda ut, men bestämmelsen i kollektivavtalet lever kvar.

LRF har arbetat intensivt med frågan om enskilda näringsidkare och deras möjligheter att i egen regi erbjuda skogsvårdsuppdrag. Bland annat har representanter för LRF Gävleborg och LRF Dalarna varit engagerade tillsammans med LRF Skogsägarna. Det avgörande hindret är emellertid bestämmelsen i kollektivavtalet och denna bestämmelse kan endast parterna hantera, det vill säga Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet (SLA) och Facket för skogs-, trä-, och grafisk bransch (GS). LRF har löpande lyft problematiken med båda parter och SLA har gjort långtgående insatser för att försöka förhandla bort bestämmelsen, men någon överenskommelse har inte gått att få till stånd inom rimliga ramar. LRF har till och med föreslagit GS en separat överenskommelse för LRFs medlemmar vilket har avvisats. SLA och GS har skrivit på ett nytt treårsavtal, vilket gäller fram till och med mars 2016.

SLA och GS äger fortsatt frågan, men LRF fortsätter att lyfta problematiken med båda parter och driver på för att bestämmelsen ska tas bort. Riksförbundsstyrelsen anser det självklart att enskild firma inte ska diskrimineras i jämförelse med andra företagsformer och ser att en ändring i bestämmelsen i kollektivavtalet är nödvändig för att möta framtiden.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att motionen anses besvarad med vad riksförbundsstyrelsen anför.

Styrelsens yttranden över inkomna motioner

Nr	Yttrande	Från	Motion	Sid
1	Stå upp för medlemmen	Jönköping 2	Stå upp för medlemmen!	62
2	Bättre konsumentinformation om svenska livsmedel	Halland 3	Bättre konsumentinformation om svenska livsmedel	66
3	Information om svenskt lantbruk i tidningen Land	Södermanland 6	Information om svenskt lantbruk i tidningen Land	70
4	Främja kontakt med Naturskyddsföreningen	Södermanland 7	Främja kontakt med Naturskyddsföreningen	73
5	Branschorganisationernas struktur	Halland 2	Branschorganisationernas struktur	75
6	LRF och Kooperationen	Mälardalen 2, Sydost 5	LRF och lantbrukskooperationen, LRF-kooperation-framtidsdebatt-LRFs roll	79
7	Behåll LRFs medlemsförsäkringar	Värmland 1	Behåll LRFs medlemsförsäkringar	82
8	Attraktionskraft och tillväxt inom yrket bonde	Mälardalen 4, Skåne 1	Tillväxt inom yrket bonde, Öka attraktionskraften	87
9	Lantbrukets matchmaking och bättre finansieringsmöjligheter	Norrboten 2, Västra Götaland 9	Bättre finansieringsmöjligheter, Lantbrukets matchmaking	92
10	Finansiering av eftergymnasiala utbildningar	LRF Ungdomen 1, Östergötland 2	Finansiering av eftergymnasiala utbildningar inom de gröna näringarna, Finansiering av eftergymnasiala utbildningar inom de gröna näringarna	97
11	Det svenska lantbrukets konkurrenskraft	Gotland 4, Sydost 2, Västra Götaland 6	Svenska lantbrukets framtid, Sveriges livsmedelsförsörjning, Sätt frågan om jordbrukets konkurrenskraft i centrum för all LRFs verksamhet	102
12	Den svenska djurskyddslagen	Västra Götaland 1	LRF måste överge sitt stöd för den svenska djurskyddslagen	108
13	Branschpolicyer	Västra Götaland 2	LRF bör initiera en bred omprövning av alla branschpolicyer	112
14	Minskade kostnader för lantbruket	Gotland 1	Minskade kostnader för lantbruket	116
15	Konkurrenskraften i svensk griskäring	Mälardalen 1	Konsekvenserna inom den svenska griskäringen	120
16	Ställ krav på importerat kött	Gotland 3	Ställ krav på importerat kött	125
17	Dubbelmoral avseende importerade livsmedel och olika näringspolitiska villkor	Halland 1	Dubbelmoral importerade livsmedel och dolda subventioner	129
18	Djurskyddstillsyn och tvärvillkor	Mälardalen 3	Dags att ta nya tag gällande djurskyddstillsynen!	133
19	Anmälningar om bristande djurskydd	Västra Götaland 12	Minska antalet anonyma anmälningar i djurskyddsärenden	138
20	TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership	Jämtland 2	TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership	140

Nr	Yttrande	Från	Motion	Sid
21	Energiskatter	Västra Götaland 5	Återföring av energiskatter	146
22	Samarbetet med McDonalds	Västerbotten 1	Samarbetet med McDonalds	148
23	Försäljning av opastöriserad mjölk	Västernorrland 1, Östergötland 1	LRFs inställning till opastöriserad mjölk, Försäljning av opastöriserad mjölk	151
24	Svensk mats egen butikskedja	Värmland 3	Svensk mats egen butikskedja	154
25	Jordbruksstöd	Södermanland 5	Jordbruksstöd	157
26	Stabilare regler för stöd till betesmarker	Dalarna 2	Stabila regler för stöd till betesmarker	160
27	Miljöersättningarna för minskat växtnäringsläckage måste återinföras	Västra Götaland 3	Miljöstöden för minskat växtnäringsläckage måste återinföras	163
28	Tvårvillkorsregler	Jämtland 1, Västra Götaland 4	Tillämpning av regler vid tvårvillkorsavdrag, Problemen kring tvårvillkoren måste bort	166
29	Hästnäringen i CAP	Gotland 2	Hästnäringen	169
30	Undanta köp och försäljning av häst från konsumentköplagen	Jönköping 1	Undanta köp och försäljning av häst från konsumentköplagen	172
31	Yttrandefrihet, demonstrationsrätt, intrång och hot	Västra Götaland 13	Om yttrandefrihet, demonstrationsrätt, intrång och hot	176
32	Bärplockarläger	Gävleborg 1	Bärplockarläger	178
33	Äganderätten i ett alltmer urbaniserat samhälle	Norrboten 1, Västra Götaland 8	Starkare äganderätt, Äganderättens plats i LRF	183
34	Skydd av jordbruksmark	Dalarna 1, Södermanland 2	Nollvision för exploatering av åkermark, Naturresursskatt på åkermark	188
35	För många sakägare	Sydost 4	För många sakägare	192
36	Stärkta möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer	Örebro 1	Stärkta möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer	196
37	Strandskydd	Dalarna 3, Värmland 2	Strandskydd, Ett kraftfullare arbete mot angreppen på äganderätten	201
38	Rådighetsinskränkningar av miljöskäl	Södermanland 4	Vatten och lantbruk	204
39	Rättsosäkert veto för vindkraft	Västra Götaland 11	Sätt stopp för rättsosäkert veto	207
40	Problem i samband med bland annat skogsavverkningar	Västerbotten 2	Problem i samband med bland annat skogsavverkningar	210
41	Ersättning för skjutna vildsvin	Sydost 3	Ersättning för skjutna vildsvin	213

Nr	Yttrande	Från	Motion	Sid
42	Arbeta för enklare regelverk kring vildsvinsfällor	Skåne 3	Verka för enklare regelverk kring vildsvinsfällor	216
43	Viltskador av jaktbart vilt	LRF Ungdomen 3	Viltskador av jaktbart vilt	218
44	Fullt statsbidrag till enskilda vägar	Örebro 2	Statlig finansiering av enskilda vägnätet	225
45	Dålig mobiltäckning och bättre batteribackup för mobilmaster	Sydost 1, Västra Götaland 10	Bättre batteribackup på mobiltelefonmasterna, Dålig mobiltäckning har blivit sämre	228
46	Biogasstöd	Södermanland 1	Biogasstöd	231
47	Långsiktigt regelverk för produktion av förnybar energi	Skåne 2	Långsiktigt regelverk för produktion av förnybar energi	233
48	Tillåt ren etanol som drivmedel	Västra Götaland 7	Tillåt ren etanol som drivmedel	236
49	Övergödning vattendrag	Östergötland 3	Övergödning vattendrag	238
50	Om små avlopp	Södermanland 3	Om små avlopp	241
51	Neonikotinoider i odlingen	Sveriges Biodlare 1	Neonikotinoider i odlingen	247
52	Bekämpningsmedel i ytvatten	Sveriges Biodlare 2	Renare ytvatten i hela Sverige	252
53	Sjuklöneansvar	LRF Ungdomen 2	Sjuklöneansvar	255
54	Kollektivavtal inom skog	Gävleborg 2	Kollektivavtal inom skog	258

Inkomna motioner och styrelsens yttranden

Region	Motion	Sid	Yttrande	Nr	Sid
Dalarna 1	Nollvision för exploatering av åkermark	186	Skydd av jordbruksmark	34	188
Dalarna 2	Stabila regler för stöd till betesmarker	158	Stabilare regler för stöd till betesmarker	26	160
Dalarna 3	Strandskydd	198	Strandskydd	37	201
Gotland 1	Minskade kostnader för lantbruket	114	Minskade kostnader för lantbruket	14	116
Gotland 2	Hästnäringen	168	Hästnäringen i CAP	29	169
Gotland 3	Ställ krav på importerat kött	123	Ställ krav på importerat kött	16	125
Gotland 4	Svenska lantbrukets framtid	99	Det svenska lantbrukets konkurrenskraft	11	102
Gävleborg 1	Bärplockarläger	177	Bärplockarläger	32	178
Gävleborg 2	Kollektivavtal inom skog	257	Kollektivavtal inom skog	54	258
Halland 1	Dubbelmoral importerade livsmedel och dolda subventioner	127	Dubbelmoral avseende importerade livsmedel och olika näringspolitiska villkor	17	129
Halland 2	Branschorganisationernas struktur	74	Branschorganisationernas struktur	5	75
Halland 3	Bättre konsumentinformation om svenska livsmedel	65	Bättre konsumentinformation om svenska livsmedel	2	66
Jämtland 1	Tillämpning av regler vid tvärvillkorsavdrag	164	Tvärvillkorsregler	28	166
Jämtland 2	TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership	139	TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership	20	140
Jönköping 1	Undanta köp och försäljning av häst från konsumentköplagen	171	Undanta köp och försäljning av häst från konsumentköplagen	30	172
Jönköping 2	Stå upp för medlemmen!	61	Stå upp för medlemmen	1	62
Mälardalen 1	Konsekvenserna inom den svenska grisnäringen	118	Konkurrenskraften i svensk grismärning	15	120
Mälardalen 2	LRF och lantbrukskooperationen	77	LRF och Kooperationen	6	79
Mälardalen 3	Dags att ta nya tag gällande djurskyddstillsynen!	131	Djurskyddstillsyn och tvärvillkor	18	133
Mälardalen 4	Tillväxt inom yrket bonde	84	Attraktionskraft och tillväxt inom yrket bonde	8	87
Norrboten 1	Starkare äganderätt	180	Äganderätten i ett alltmer urbaniserat samhälle	33	183
Norrboten 2	Bättre finansieringsmöjligheter	90	Lantbrukets matchmaking och bättre finansieringsmöjligheter	9	92

Region	Motion	Sid	Yttrande	Nr	Sid
Skåne 1	Öka attraktionskraften	86	Attraktionskraft och tillväxt inom yrket bonde	8	87
Skåne 2	Långsiktigt regelverk för produktion av förnybar energi	232	Långsiktigt regelverk för produktion av förnybar energi	47	233
Skåne 3	Verka för enklare regelverk kring vildsvinsfällor	215	Arbeta för enklare regelverk kring vildsvinsfällor	42	216
Sydost 1	Bättre batteribackup på mobiltelefonmasterna	226	Dålig mobiltäckning och bättre batteribackup för mobilmaster	45	228
Sydost 2	Sveriges livsmedelsförsörjning	100	Det svenska lantbrukets konkurrenskraft	11	102
Sydost 3	Ersättning för skjutna vildsvin	212	Ersättning för skjutna vildsvin	41	213
Sydost 4	För många sakägare	191	För många sakägare	35	192
Sydost 5	LRF-kooperation-framtidsdebatt-LRFs roll	78	LRF och Kooperationen	6	79
Södermanland 1	Biogasstöd	230	Biogasstöd	46	231
Södermanland 2	Naturresursskatt på åkermark	187	Skydd av jordbruksmark	34	188
Södermanland 3	Om små avlopp	240	Om små avlopp	50	241
Södermanland 4	Vatten och lantbruk	203	Rådighetsinskränkningar av miljökäl	38	204
Södermanland 5	Jordbruksstöd	156	Jordbruksstöd	25	157
Södermanland 6	Information om svenskt lantbruk i tidningen Land	69	Information om svenskt lantbruk i tidningen Land	3	70
Södermanland 7	Främja kontakt med Naturskyddsföreningen	72	Främja kontakt med Naturskyddsföreningen	4	73
Värmland 1	Behåll LRFs medlemsförsäkringar	81	Behåll LRFs medlemsförsäkringar	7	82
Värmland 2	Ett kraftfullare arbete mot angreppen på äganderätten	200	Strandskydd	37	201
Värmland 3	Svensk mats egen butikskedja	153	Svensk mats egen butikskedja	24	154
Västerbotten 1	Samarbetet med McDonalds	147	Samarbetet med McDonalds	22	148
Västerbotten 2	Problem i samband med bland annat skogsavverkningar	209	Problem i samband med bland annat skogsavverkningar	40	210
Västernorrland 1	LRFs inställning till opastöriserad mjölk	149	Försäljning av opastöriserad mjölk	23	151
Västra Götaland 1	LRF måste överge sitt stöd för den svenska djurskyddslagen	106	Den svenska djurskyddslagen	12	108
Västra Götaland 2	LRF bör initiera en bred omprövning av alla branschpolicyer	111	Branschpolicyer	13	112

Region	Motion	Sid	Yttrande	Nr	Sid
Västra Götaland 3	Miljöstöden för minskat växtnäringsläckage måste återinföras	162	Miljöersättningarna för minskat växtnäringsläckage måste återinföras	27	163
Västra Götaland 4	Problemen kring tvärvillkoren måste bort	165	Tvärvillkorsregler	28	166
Västra Götaland 5	Återföring av energiskatter	145	Energiskatter	21	146
Västra Götaland 6	Sätt frågan om jordbrukets konkurrenskraft i centrum för all LRFs verksamhet	101	Det svenska lantbrukets konkurrenskraft	11	102
Västra Götaland 7	Tillåt ren etanol som drivmedel	235	Tillåt ren etanol som drivmedel	48	236
Västra Götaland 8	Äganderättens plats i LRF	182	Äganderätten i ett alltmer urbaniserat samhälle	33	183
Västra Götaland 9	Lantbrukets matchmaking	91	Lantbrukets matchmaking och bättre finansieringsmöjligheter	9	92
Västra Götaland 10	Dålig mobiltäckning har blivit sämre	227	Dålig mobiltäckning och bättre batteribackup för mobilmaster	45	228
Västra Götaland 11	Sätt stopp för rättsosäkert veto	206	Rättsosäkert veto för vindkraft	39	207
Västra Götaland 12	Minska antalet anonyma anmälningar i djurskyddsärenden	136	Anmälningar om bristande djurskydd	19	138
Västra Götaland 13	Om yttrandefrihet, demonstrationsrätt, intrång och hot	174	Yttrandefrihet, demonstrationsrätt, intrång och hot	31	176
Örebro 1	Stärkta möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer	194	Stärkta möjligheter att hindra prospektering och storskalig exploatering av alunskiffer	36	196
Örebro 2	Statlig finansiering av enskilda vägnätet	224	Fullt statsbidrag till enskilda vägar	44	225
Östergötland 1	Försäljning av opastöriserad mjölk	150	Försäljning av opastöriserad mjölk	23	151
Östergötland 2	Finansiering av eftergymnasiala utbildningar inom de gröna näringarna	96	Finansiering av eftergymnasiala utbildningar	10	97
Östergötland 3	Övergödning vattendrag	237	Övergödning vattendrag	49	238
Sveriges Biodlare 1	Neonikotinoider i odlingen	245	Neonikotinoider i odlingen	51	247
Sveriges Biodlare 2	Renare ytvatten i hela Sverige	250	Bekämpningsmedel i ytvatten	52	252
LRF Ungdomen 1	Finansiering av eftergymnasiala utbildningar inom de gröna näringarna	95	Finansiering av eftergymnasiala utbildningar	10	97
LRF Ungdomen 2	Sjuklöneansvar	254	Sjuklöneansvar	53	255
LRF Ungdomen 3	Viltskador av jaktbart vilt	217	Viltskador av jaktbart vilt	43	218

